

BİLGİ MÜŞTEREKLERİ

10 Ekim Dosyası

Saat 10.04: 10 Ekim Ankara Katliamı, Terör, Devlet ve "İstikrar" Maskesi

Genç Yoldaşlar İçin Bir Hafıza ve Sınıf Kılavuzu

10 Ekim 2015 · Ankara Garı · 103 yoldaşımızın anısına

Sürüm 1.2.1 · Ekim 2026

10 Ekim 2015 sabahı Ankara Garı'nın önünde, ellerinde "barış" yazan pankartlarla, halay tutarken, simit paylaşıırken, kortejini ararken aramızdan koparılan yoldaşlarımıza;

o sabah babasının elini bırakmak istemeyen ilkokul çağındaki Veysel'e;

on bir yıldır her ayın onunda Gar'ın önüne karanfil bırakan annelere, babalara, eşlere, çocuklara;

ve "barış" demenin bedelini hâlâ ödeyen herkese.

Bilgi Müşterekleri

Ad: 10 Ekim Dosyası

Uzun başlık: Saat 10.04: 10 Ekim Ankara Katliamı, Terör, Devlet ve "İstikrar" Maskesi

Alt başlık: Genç Yoldaşlar İçin Bir Hafıza ve Sınıf Kılavuzu

Hazırlayan ve yayımlayan: Bilgi Müşterekleri

Sahibi: Bilgi Müşterekleri

Sürüm: 1.2.1 (ikinci hukuki gözden geçirme ve imla denetimi sonrası içerik taslağı; kitap baskısı öncesi medya hukukçusu okuması bekliyor)

Tarih: 9 Ekim 2026, katliamın 11. yılı arifesi

Lisans: Aksi açıkça belirtilmedikçe, kitabın özgün metni CC BY-SA 4.0 lisansı altındadır; kaynak gösterilerek çoğaltılabilir, uyarlanabilir, türev metinler aynı lisansla paylaşılır. Üçüncü kişilere ait fotoğraflar, alıntılar ve diğer materyaller, kendi hak sahiplerinin ve geçerli lisanslarının hükümlerine tabidir. *Barış Portreleri*'nden (P24 Hafıza Kitaplığı, 2017) yararlanılan bölümler kaynak gösterilerek özetlenmiştir; kitap baskısından önce hak sahiplerinden izin alınacaktır.

Bu dosya nasıl okunur? Dosya yedi kısımdan oluşuyor. İlk iki kısım 10 Ekim'in kendisini ve sonrasındaki adalet arayışını anlatıyor. Üçüncü kısım dosyanın kalbi: o sabah yitirdiğimiz insanların adları ve hayatları. Dördüncü ve beşinci kısımlar dünyada ve Türkiye'de silahlı cihatçı örgütlerin nasıl büyüdüğünü; devletlerin bu örgütlerle ilişkisine dair belgelenmiş olguları, ileri sürülen iddiaları ve resmî açıklamaları ele alıyor. Altıncı kısım bütün bunları bir sınıf çözümlemesinde topluyor: terör kime yarar, "istikrar" kimin istikrarıdır? Yedinci kısım dersleri ve görevleri sıralıyor. Ekler kronoloji, sözlük, okuma-izleme listesi ve kaynakçadan oluşuyor.

Dosyayı okumak için hiçbir şey bilmeniz gerekmez. Her kavramı ilk geçtiği yerde açıklıyoruz.

Yazı tipleri: Poppins (başlık), Inter (metin); açık lisanslı. Belge açık kaynak betiklerle üretilmiştir.

İçindekiler

Okumadan önce Yöntem notu: Neyi nasıl söylüyoruz?	5
Giriş Sevgili Genç Yoldaşlar	6
KISIM I O Sabah	8
Bölüm 1 10 Ekim 2015: Gar Meydanı'nda Ne Oldu?	9
Bölüm 2 2015: Kanlı Bir Seçim Yılı	16
Bölüm 3 Saldırganlar ve Ağ: Adıyaman'daki Çay Ocağından Gar'a	21
Bölüm 4 Uyarılar Neden Koruyucu Önleme Dönüşmedi? İstihbarat Notları, Yazışmalar ve 13.48 Notu	24
KISIM II Adalet Arayışı	28
Bölüm 5 On Bir Yıllık Dava: Mahkemeler, Kararlar, Sorulmayan Sorular	29
Bölüm 6 Aileler, Dernek, Anma ve Anıt: Unutturmamanın Örgütü	36
KISIM III Yüzleri: Yitirdiklerimiz	41
Bölüm 7 Onlar Kimdi? Bir Sınıf Haritası	42
Bölüm 8 Hayat Öyküleri	46
KISIM IV Dünyada Terör ve Devlet: Belgelerin Anlattığı	126
Bölüm 9 Terör Nedir, Kim Tanımlar?	127
Bölüm 10 Afganistan: Mücahitlerden El Kaide'ye	129
Bölüm 11 Taliban: Pakistan'ın Çocuğu, Washington'ın Muhatabı	133
Bölüm 12 Irak'tan Suriye'ye: IŞİD Nasıl Doğdu?	135
Bölüm 13 Gerilim Stratejisi: Gladio'dan Cakarta'ya, Bologna Garı'ndan Latin Amerika'ya	140
KISIM V Türkiye'de İslamcı Silahlı Örgütler: Saldırıları, Yargılamaları, Sorular	147
Bölüm 14 1990'lardan Bugüne Hizbullah Davaları ve Hüda-Par Üzerine Siyasal Tartışmalar	148
Bölüm 15 1990'lar: Aydınlarla Bombalar, Sivas'ta Yangın	151
Bölüm 16 2003'ten 2017'ye: El Kaide'den IŞİD'e Türkiye'de Bombalar	154
KISIM VI "İstikrar" Maskesi: Bir Sınıf Çözümlemesi	159
Bölüm 17 Terör Kime Yarar?	160
KISIM VII Dersler ve Görevler	164
Bölüm 18 On Bir Yılın Dersleri	165
Bölüm 19 Görevler	167
Sonuç Saat 10.04'te Durmayan Saatler	170
EKLER Kronoloji, Sözlük, Okuma Listesi, Hukuki Çerçeve, Kaynakça	172
EK A Kronoloji	173
EK B Sözlük	175
EK C Okuma ve İzleme Listesi	177
EK D Hukuki çerçeve ve yayın ilkeleri	178
EK E Kaynakça	180
EK F Görsel atfları	182

OKUMADAN ÖNCE

Yöntem notu: Neyi nasıl söylüyoruz?

Bu dosya Türkiye'de yayımlanıyor ve Türkiye'de okunacak. Konusu da bu ülkenin en ağır yaralarından biri. Bu yüzden yazarken üç ilkeye sıkı sıkıya bağlı kaldık. Bunları en başta açıkça söylemek istiyoruz, çünkü bu ilkeler hem okurun güvenini hem de metnin hukuki sağlamlığını koruyor.

Birinci ilke: Olgu ile iddia arasındaki çizgiyi her cümlede koruyoruz. Metinde dört tür bilgi var ve her birini farklı bir dille veriyoruz:

BİLGİNİN TÜRÜ	ÖRNEK	METİNDEKİ DİLİ
Yargı kararı	Ankara 4. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 3 Ağustos 2018 kararı	"Mahkeme ... hükmetti"
Resmî belge ya da resmî beyan	İçişleri Bakanlığı müfettiş raporu, TBMM komisyon raporu, bakan açıklaması	"Rapora göre ...", "Bakan ... dedi"
Kayda geçmiş söz	Bir yetkilinin televizyondaki ya da kürsüdeki sözü	Tırnak içinde, tarih ve kaynakla
İddia	Avukatların, ailelerin, gazetecilerin ya da siyasetçilerin ileri sürdüğü ama yargı kararıyla sabit olmayan bilgi	"... ileri sürdü", "... iddia etti", kimin söylediği belirtilerek

İkinci ilke: Kişileri değil, aygıtları ve ilişkileri çözümlüyoruz. Yargı kararı olmayan hiçbir kişiyi "fail", "sorumlu" ya da "suçlu" diye nitelemiyoruz. Anayasa'nın 38. maddesindeki masumiyet karinesi bizim için de geçerli. Müfettiş raporlarında adı geçen kamu görevlilerinin adlarını vermiyoruz. Hakkında kesinleşmiş hüküm olmayan bir kişiye ait isnatları aktarırken kimin isnat ettiğini yazıyoruz. Eleştirimiz kişilere değil, şiddeti mümkün kılan, ona göz yuman ya da ondan siyasal sonuç devşiren yapılara yönelik.

Üçüncü ilke: Şiddeti hiçbir biçimde meşrulaştırmıyoruz. Bu dosya, kimden gelirse gelsin, sivillere yönelen şiddeti reddeden bir barış metnidir. Silahlı örgütlerin hiçbirinin söylemini, eylemini ya da yöntemini övmüyor, onaylamıyor, aktarırken çoğaltmıyoruz. Terör örgütlerinin metinlerinden yaptığımız birkaç kısa alıntı yalnızca haber verme ve eleştiri amacı taşıyor. Dinî, mezhepsel ya da etnik bir topluluğu şiddetle özdeşleştiren genellemelerden kaçınıyoruz: "İslamcı silahlı örgüt" derken bir inancı değil, o inancı siyasal şiddetin aracı yapan belirli örgütleri anlatıyoruz. Milyonlarca inançlı insanın bu örgütlerle hiçbir ilgisi yoktur; tam tersine, bu örgütlerin en çok can aldığı insanlar da yine çoğunlukla Müslümanlardır.

Bir de şunu söyleyelim: Bu metin bir hukuk görüşü değildir. Kitap baskısından önce bir medya hukukçusunun okuması planlanmıştır (bkz. EK D).

GİRİŞ

Sevgili Genç Yoldaşlar

Sevgili genç yoldaşlar,

yarın 10 Ekim. On bir yıl önce, 10 Ekim 2015 Cumartesi sabahı, Ankara Garı'nın önünde, Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en çok can alan terör saldırısı yaşandı. Saat 10.04'te, birkaç saniye arayla iki canlı bomba patladı. 103 insan yaşamını yitirdi, beş yüzü aşkın insan yaralandı.

Ölenler kimdi? Bunu bu dosyada uzun uzun anlatacağız, ama önce bir cümleyle söyleyelim: **Onlar bu ülkenin emekçileriydi.** Demiryolunda makinist, istasyonda teknisyen, şantiyede inşaat işçisi, okulda öğretmen, hastanede hemşire adayı, mobilya atölyesinde işçi, mermer ustası, badana işçisi, motosiklet kuryesi, park bekçisi, temizlik işçisi, hurdacı, bakkal, emekli, ev kadını, üniversite öğrencisi, lise öğrencisi ve bir ilkokul öğrencisi. Sendikalarıyla, meslek odalarıyla, partileriyle, dernekleriyle, aileleriyle, arkadaşlarıyla gelmişlerdi. Kimisi bir gece önce otobüse binmiş, kimisi sabah evden "kızıma barış getirmeye gidiyorum" diye çıkmıştı.

İstedikleri tek bir şeydi: **Ülkede silahlar sussun, ölümler dursun.** Mitingin adı da buydu: "Emek, Barış ve Demokrasi Mitingi". Sloganları da: "Savaşa inat, barış hemen şimdi."

Bu dosya üç sorunun peşinde.

Birinci soru: O sabah ne oldu, kim ne yaptı, kim ne yapmadı? Bunu belgelerle, mahkeme kararlarıyla, müfettiş raporlarıyla, yetkililerin kayda geçmiş sözleriyle anlatacağız. Dava on bir yıldır sürüyor ve bu dosyanın hazırlandığı günlerde bile yeni bir duruşma takvimi var: bir sonraki duruşma 3 Aralık 2026'da.

İkinci soru: O sabah yitirdiğimiz insanlar kimdi? Adlarını tek tek yazacağız. Bulabildiğimiz her ayrıntıyı, her anıyı, her sözü kaydedeceğiz. Çünkü katliamların en sinsi yanı ölümleri bir sayıya çevirmesidir: "100", "103", "104". Biz o sayıların her birinin bir hayat olduğunu göstermek istiyoruz.

Üçüncü soru: Bu tür şiddet neden tekrar tekrar aynı yerleri, aynı insanları hedef alıyor ve devletler bu şiddetle nasıl bir ilişki kuruyor? Burada Afganistan'dan Irak'a, İtalya'dan Endonezya'ya, Batman'dan Gaziantep'e uzanan bir yolculuğa çıkacağız. Bu yolculukta komplo teorilerine değil, belgelere bakacağız. Ve bir örüntü göreceğiz: Silahlı cihatçı örgütler çoğu zaman büyük güçlerin ve bölgesel güçlerin hesaplarının gölgesinde büyüdüler. Belgelenmiş örneklerde kimi devletlerin bu örgütleri doğrudan silahlandığı, kimilerinin göz yumduğu, kimilerinin de onların yarattığı korkudan siyasal sonuç devşirdiği görülüyor. Türkiye'ye ilişkin iddiaları ise resmî açıklamalar ve yargı kararlarıyla birlikte, olgu ile iddiayı ayırarak ele alacağız. Bu örgütlerin şiddeti de en çok, emekçilerin, sosyalistlerin, sendikacıların, barış isteyenlerin, kadınların ve azınlıkların üzerine düştü.

Bir yanlış anlamayı da baştan önleyelim. Bu dosya "her şeyi devlet yaptı" diyen bir metin değildir. 10 Ekim'deki canlı bombalar IŞİD'in Türkiye'deki ağının üyeleri idi; mahkeme de bunu tespit etti. Bu dosya, o ağın nasıl büyüdüğünü, neden durdurulmadığını, hakkındaki uyarıların neden sonuçsuz kaldığını ve bu boşluktan kimin siyasal kazanç sağladığını soruyor. Bu sorular, aileler ve avukatları tarafından on bir yıldır mahkemelerde, Meclis'te ve meydanlarda soruluyor. Bizim yaptığımız, bu soruları bir araya getirmek ve sınıfsal bir çerçeveye oturtmak.

Bir şey daha. Bu dosya bir ağıt değil. Acıyı anlatıyoruz, ama acı için değil. Her acının hangi koşullarda üretildiğini, kimin işine yaradığını ve neyle önlenebileceğini göstermek için anlatıyoruz. O sabah Gar'ın önünde olanların büyük çoğunluğu kendi tercihleriyle oradaydı. Barış istemek onların bilinçli kararıydı. Onları anmanın en doğru yolu, onları masum kurbanlar ya da "yanlış zamanda yanlış yerde" bulunanlar olarak değil, **barış mücadelesinin özneleri** olarak anlatmaktır. Biz de öyle yapacağız.

Hadi başlayalım.

KISIM I

O Sabah

10.04

BÖLÜM 1

10 Ekim 2015: Gar Meydanı'nda Ne Oldu?

Tez kutusu: 10 Ekim 2015, Türkiye işçi sınıfının ve emek örgütlerinin barış talebiyle yaptığı bir mitinge yönelik bir katliamdır. Hedef rastgele seçilmemişti: Sendikalar, meslek odaları, sosyalistler ve barış isteyen herkes oradaydı.

Ankara Tren Garı, Mart 2015. Yedi ay sonra Emek, Barış ve Demokrasi Mitingi bu binanın önünde toplanacaktı.

Görsel: SAİT71 · CC BY-SA 4.0 · Wikimedia Commons

Miting: Kimler, neden çağırdı?

Mitingin adı "**Emek, Barış ve Demokrasi Mitingi**"ydi. Çağrıcılar Türkiye'nin dört büyük emek ve meslek örgütüydü:

Ankara Garı ve önündeki meydan, 1940'lar.

Görsel: Turkey in Photographs, DGPI Archive from Ankara, TURKEY · Public domain · Wikimedia Commons

- **DİSK** (Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu)
- **KESK** (Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu)
- **TMMOB** (Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği)
- **TTB** (Türk Tabipleri Birliği)

Tertip komitesinin başkanı KESK Genel Sekreteri Hasan Toprak'tı ([bianet](#)). Mitingi pek çok parti ve kurum destekledi: Halkların Demokratik Partisi (HDP), Emek Partisi (EMEP), Sosyalist Yeniden Kuruluş Partisi (SYKP), Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi, Halkevleri, Haziran Hareketi, Alevi Bektaşî Federasyonu, Pir Sultan Abdal Kültür Derneği, Hacı Bektaş Kültür Vakfı, İnsan Hakları Derneği (İHD), Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) ve 440 sanatçının imzaladığı Sanatçılar Girişimi bunlar arasındaydı.

Program basitti: Saat 10.00'da Ankara Tren Garı'nın önünde toplanılacak, Sıhhiye Meydanı'na yürünecek, orada miting yapılacaktı ([BirGün, 10 Ekim 2015](#)).

Talepler de açıldı:

- Silahlı çatışmaların durması ve kalıcı barış
- Kan dökülmesinin bir an önce sona ermesi (TTB)
- Demokrasi, hak ve özgürlükler, özgür medya
- 1 Kasım seçimlerine barış ortamında gidilmesi

DİSK Genel Başkanı Arzu Çerkezoğlu, emekçileri savaş politikalarına karşı emek, barış ve demokrasi demek için Ankara'ya çağırmişti. TTB'den Hüseyin Demirdizen ise savaşın bir halk sağlığı sorunu olduğunu hatırlatmıştı.

Kavram kutusu — Emek örgütü ve meslek örgütü: Sendika, aynı işkolunda çalışan işçilerin ya da kamu emekçilerinin ücret, iş güvencesi ve çalışma koşulları için kurduğu örgüttür (DİSK ve KESK sendikaların üst örgütleri, yani konfederasyonlardır). Meslek örgütü ise mühendis, mimar, hekim gibi meslek mensuplarının kamu kurumu niteliğindeki örgütüdür (TMMOB, TTB). 10 Ekim mitingi, işçilerin ve meslek emekçilerinin ortak sesiydi.

Miting neden o günlerde yapılıyordu? Çünkü Türkiye 2015 yazında yeniden bir savaş iklimine girmişti. 7 Haziran seçiminden sonra 2013'te başlayan "çözüm süreci" çökmüş, silahlı çatışmalar yeniden başlamış, her gün asker, polis ve sivil cenazeleri gelmeye başlamıştı. 20 Temmuz'da Suruç'ta 33 genç öldürülmüştü. Emek örgütleri, bu gidişata karşı işçi sınıfının sesini yükseltmek istiyordu. Bunu bir sonraki bölümde ayrıntılı anlatacağız.

Saat 10.04

10 Ekim 2015 sabahı Gar'ın önü kalabalıktı. Gece boyunca Adana'dan, Mersin'den, İzmir'den, Malatya'dan, İstanbul'dan, Alanya'dan, Amasya'dan, Manisa'dan otobüsler gelmişti. Kortejler toplanıyor, pankartlar açılıyor, halaylar çekiliyordu. Demiryolu emekçileri sendikalarının, inşaat işçileri kendi sendikalarının pankartlarının arkasında bekliyordu. Bir yerde öğrenciler türkü söylüyordu. Bir yerde bir baba ilkokula giden oğlunun elinden tutuyordu.

Saat 10.04'te ilk patlama oldu. Birkaç saniye sonra, yaklaşık üç saniye arayla, ikincisi ([Wikipedia: 2015 Ankara bombings](#); [HDP araştırma önergesi](#), [TBMM](#)). Patlamalar, yürüyüşün toplanma alanında, Gar'ın önündeki kavşakta, kalabalığın en yoğun olduğu noktalarda gerçekleşti. Evrensel'in o günkü haberine göre ilk patlama HDP kortejinin, ikincisi EMEP ve SGDF'nin de aralarında bulunduğu kortejlerin bulunduğu yerde oldu. Bomba bilye ve metal parçalarıyla güçlendirilmişti ([Evrensel, 10 Ekim 2015](#)).

Patlamanın hemen ardından TTB ve SES üyesi hekimler ve sağlık emekçileri yaralılara müdahale etti. Mitinge gelenler yaralıları pankartların üzerinde taşıdı. Ankara'daki hastanelerin önünde kan vermek için kuyruklar oluştu. Adli Tıp'ta cenazelerle ilgilenen hekimlerin anlatımı, o günün belki en ağır sahnesidir: "Adli Tıp'ta çalan yüzlerce cep telefonu vardı. Aileleri belki haber alırım diye aramıştı, ama hiçbirine yanıt verilmedi."

O anı kaydeden en bilinen görüntülerden biri, Çukurova Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde okuyan 23 yaşındaki Melike Tombak'ın çektiği videodur. Melike bir grup gencin halayını çekiyordu; patlama görüntünün arka planında kayda geçti. Daha sonra şöyle anlatacaktı: "İlk baştan itibaren her şey çok güzeldi." ([Karar, 12 Ekim 2015](#))

Bir başka fotoğraf ise katliamın simgesi oldu: Öğretmen İzzettin Çevik, yaralı eşi Hatice'ye sarılıyordu. O an kızı Başak Sıdar'ı ve kız kardeşi Nilgün'ü kaybettiğini biliyordu. Eşinin onları görmesini engellemeye çalışıyordu ([Habertürk](#)).

Patlamadan sonra: Gaz, ambulans, kalabalık

Patlamaların hemen ardından yaşananlar, katliamın kendisi kadar tartışma yarattı.

11 Ekim 2015: Ankara Garı'nın önüne, yaşamını yitirenler için çiçek bırakılıyor.

Görsel: Mark Lowen · CC BY-SA 4.0 · Wikimedia Commons

Biber gazı. Tanıklara göre polis patlamalardan kısa süre sonra kalabalığa biber gazı sıktı. Yaralılarını taşımaya çalışan insanlar gazın içinde kaldı. HDP, yaralıları taşıyanlara müdahale edildiğini açıkladı. Sağlık Bakanlığı gazın ölümleri artırmadığını söyledi; TTB ise artırdığını savundu.

Ambulanslar. CHP milletvekili Orhan Sarıbal'ın sözü çok şeyi özetliyordu: "Ambulans yaralılara değil, yaralılar ambulansa ulaştı." Aile avukatlarından Ziynet Özçelik, İl Sağlık Müdürlüğü'nün ön raporuna dayanarak şunları aktardı: 51 ambulans gönderilmiş, bunların 17'si beş dakika içinde ulaşmıştı. Ama GPS kayıtlarına göre bir ambulans hep Sağlık Bakanlığı'nın önünde durmuş, 11 ambulans hiç hasta almamış, 9'u yaklaşık yarım saat sonra gelmişti. İl Sağlık müfettişi "herhangi bir kusur yok" sonucuna vardı ([BirGün, 25 Eylül 2017](#)). Avukatlara göre olay yeri ekipleri yaklaşık bir buçuk saat, savcılık makamı ise yaklaşık iki buçuk saat sonra geldi ([bianet, 2022](#)).

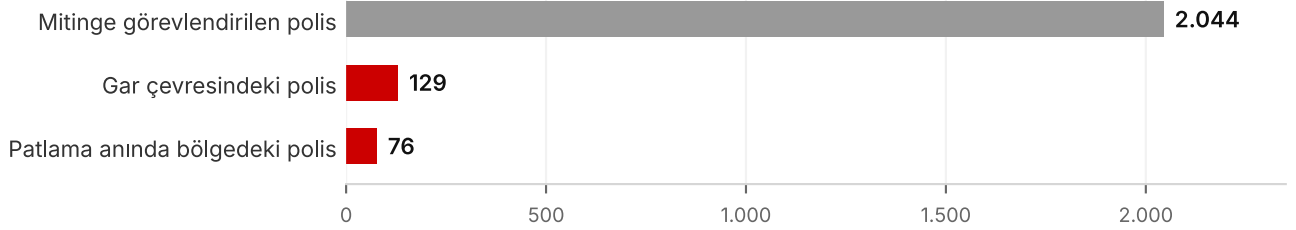
Bu iddiaları dengelemek için şunu da kaydedelim: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 2024'te verdiği kararda, polisin kurtarma ekiplerinin yaralılara ulaşması için düzenleme yaptığı ve biber gazının kurtarma çalışmalarını engellemediği sonucuna vardı (bkz. Bölüm 5). Biz iki tarafı da, kaynaklarıyla birlikte aktarıyoruz.

Alandaki öfke. Olay yerine gelen İçişleri Bakanı Selami Altınok, Adalet Bakanı Kenan İpek ve Sağlık Bakanı Mehmet Müezzinoğlu, öfkeli kalabalığın sloganları üzerine kısa sürede alandan ayrıldı.

Güvenlik düzeni: 2.044 polisten 129'u

Mitingin güvenliği nasıl sağlanmıştı? Bu sorunun yanıtı, sonradan İçişleri Bakanlığı müfettişlerinin hazırladığı rapora ve dava dosyasına yansdı ([Diken, 9 Ekim 2018](#)):

- Miting için görevlendirilen **2.044 polisten yalnızca 129'u** Gar çevresindeydi. Patlama anında bölgede 76 polis bulunuyordu.
- Emniyet, miting alanı için 08.30–16.00 saatleri arasında izin istemişti. Verilen izin 12.00–16.00 arasıydı. Oysa yürüyüş 10.00'da Gar'ın önünden başlayacaktı.
- Mahkeme üst ve araç araması için karar vermişti, ama Gar çevresinde arama noktası kurulmadı.

Mitinge görevlendirilen 2.044 polisten 129'u Gar çevresindeydi; patlama anında bölgede 76 polis bulunuyordu.

Grafik: Bilgi Müşterekleri · Kaynak: Müfettiş raporu ve dava dosyasından aktaran Diken, 9 Ekim 2018

Bir başka ayrıntı da Cumhuriyet gazetesinden Kemal Göktaş'ın 13 Nisan 2016'da haberleştirdiği müfettiş raporunda yer aldı. Emniyetin tedbir yazısında personelden, **kendilerine yönelik** canlı bomba riskine karşı dikkatli olması isteniyordu. Habere göre raporda, katılımcılara yönelik bir dış saldırı riskinin bu yazıda ayrıca ele alınmadığı belirtiliyordu ([Cumhuriyet, 13 Nisan 2016](#)).

Kaç kişi öldü?

Saldırıda yaralananların bir kısmı günler, aylar, hatta yıllar sonra hayatını kaybetti: öğretmen Ata Önder Atabay 16 Ekim 2015'te, Tüm Bel-Sen Edirne Şube Başkanı Esfet Duran 5 Kasım 2015'te, Mustafa Budak 25 Haziran 2017'de, Ağa Bayar 22 Aralık 2017'de ([Medyascope, 2025](#); [Evrensel](#)). Bu yüzden sayı yıllar içinde arttı. Ankara 4. Ağır Ceza Mahkemesi 2024 kararında 101 kişinin öldürülmesinden hüküm kurdu. Kamuoyunda ve basında yitirdiklerimizin sayısı **103** olarak bilinir. Aileler, 10 Ekim Barış Derneği ve emek örgütleri ise **104** canı anıyor; "10 Ekim Annelerinin Çığlığı Anıtı"nda da 104 ad yazılı. Yaralı sayısı 500'ü aşıyor.

Hangi sayıyı kullanırsak kullanalım, Türkiye tarihinin en çok can alan terör saldırısından söz ediyoruz. Bu dosyada, adlarını ve hayatlarını Kısım III'te tek tek anlatacağımız **103 insanı** anıyoruz.

Yayın yasağı ve sessizlik

Katliamın ardından alınan ilk kararlardan bir kısmı bilgi akışına yönelik kısıtlamalardı.

- **RTÜK**, Başbakanlığın talebi üzerine patlama anının ve "panik duygusu yaratan" görüntülerin yayımlanmasını yasakladı. Hükümet sözcüsü uymayanlara "tam karartma" uyarısı yaptı ([ARTICLE 19](#)).
- Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliği, Başsavcılığın talebiyle soruşturmaya ilişkin yayın yasağı koydu. Yasak yaklaşık on gün sonra kaldırıldı ([NTV](#)).

- Twitter ve Facebook'a erişim yavaşlatıldı. İnternet izleme girişimi Turkey Blocks kasıtlı bir yavaşlatma tespit etti; Human Rights Watch bunu "yargı dışı" bir uygulama olarak niteledi.
- Başbakan Ahmet Davutoğlu **üç günlük ulusal yas** ilan etti.

Hükümetin ilk sözleri

İçişleri Bakanı Selami Altınok, olay günü istifa edip etmeyeceği sorusuna şöyle yanıt verdi: "Güvenlik açığıyla ilgili hiçbir şey söz konusu değildir." ([Diken](#))

Başbakan Ahmet Davutoğlu 14 Ekim 2015'te Show TV'de şunları söyledi ([Diken'in aktarımı](#)):

"Canlı bomba listesi var ama eylem yapmadan tutuklayamayız." "Potansiyel şüpheli diye birisini tutuklayamazsınız." "Her tutuklamanın delillendirilmesi lazım."

Bu sözlerle, Bölüm 4'te basına yansıyan belgelerle birlikte yeniden döneceğiz.

19 Ekim 2015'te ise Davutoğlu, A Haber'de bir soruyu yanıtlarken şunları söyledi ([Serbestiyet'in kesintisiz kayıt dökümü](#)):

"Şimdi Ankara'da terör saldırısı sonrasında, kamuoyunun nabzını tutuyoruz. Oylarımızda bir yükseliş trendi var." "Saldırıdan sonra da yüzde 43-44 bandına doğru bir yükselme trendi devam ediyor bizim oylarımızda."

Bu sözler o günden bu yana kamuoyunda tartışılıyor ve on yıl sonra bile anmaların gündemindeydi: KESK'ten Sevgi Yılmaz 2025'teki anmada bu söze gönderme yaparak davayı sürdüreceklerini söyledi ([BirGün, 8 Ekim 2025](#)).

Soruşturmanın ilk bulguları kısa sürede tek bir adresi gösterdi: IŞİD'in Türkiye'deki ağı.

Emeğin yanıtı: İş bırakma

Katliamın ardından DİSK, KESK, TMMOB ve TTB **12 ve 13 Ekim'de** iş bıraktı. Ülkenin dört bir yanında yas ve öfke eylemleri yapıldı. Emek örgütleri, saldırıya kendi silahlarıyla, yani üretimden gelen güçle yanıt verdi.

11 Ekim 2015: Saldırının ertesi günü Ankara'da protesto.

Görsel: Mark Lowen · CC BY-SA 4.0 · Wikimedia Commons

Rakam kutusu — 10 Ekim 2015, bir bakışta - Saat: 10.04 (iki patlama, yaklaşık 3 saniye arayla) - Yitirdiğimiz insan: 103 (ailelerin ve anıtın andığı sayı 104) - Yaralı: 500'ü aşkın - Görevli polis: 2.044; Gar çevresinde 129 - Ulusal yas: 3 gün - Emeğin yanıtı: 12-13 Ekim'de iki günlük iş bırakma

BÖLÜM 2

2015: Kanlı Bir Seçim Yılı

Tez kutusu: 10 Ekim tek başına bir olay değil, 2015 yılında art arda gelen üç saldırının en ağırıdır. Diyarbakır, Suruç ve Ankara'daki saldırılar aynı ağa bağlanıyor ve üçü de aynı kesimleri, yani barış isteyen, sosyalist, sendikal ve demokratik muhalefeti hedef alıyor. Bu saldırılar, iki seçim arasındaki siyasal iklimin içinde yaşandı.

İki seçim arasında bir ülke

2015 Türkiye'si için iki tarih kritikti: **7 Haziran** ve **1 Kasım**.

7 Haziran 2015 genel seçiminde iktidar partisi AKP, 2002'den bu yana ilk kez tek başına hükümet kuracak çoğunluğu kaybetti. HDP yüzde 10 seçim barajını aşarak Meclis'e girdi. Koalisyon görüşmeleri sonuçsuz kaldı ve seçim 1 Kasım'da yenilendi. 1 Kasım'da AKP yeniden tek başına iktidar oldu.

2015'te iki seçim arasında IŞİD ağıyla bağlantılı üç saldırı: daire büyüklüğü yaşamını yitirenlerin sayısıyla orantılıdır.

Grafik: Bilgi Müşterekleri - Kaynak: Kitabın Bölüm 2 ve 16'sındaki yargı kararları ve kaynaklar

Bu iki seçim arasındaki beş ay, Türkiye'nin yakın tarihinin en kanlı dönemlerinden biriydi.

5 Haziran 2015: Diyarbakır

Seçimden iki gün önce, 5 Haziran 2015'te, HDP'nin Diyarbakır İstasyon Meydanı'ndaki seçim mitinginde, çöp kutularına yerleştirilmiş iki bomba patladı. Beş kişi yaşamını yitirdi, yüzlerce kişi yaralandı. Soruşturmaya göre bombayı koyan, IŞİD üyesi Orhan Gönender'di ([bianet](#)). Gönender, Adıyaman'daki bir çay ocağında toplanan ve aşağıda ayrıntılı anlatacağımız grubun çevresindendi. Sincan Batı 2. Ağır Ceza Mahkemesi 13 Aralık 2019'da üç sanığa dörder kez ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verdi ([bianet](#)).

20 Temmuz 2015: Suruç

20 Temmuz 2015'te Şanlıurfa'nın Suruç ilçesindeki Amara Kültür Merkezi'nin bahçesinde, Sosyalist Gençlik Dernekleri Federasyonu (SGDF) üyesi gençler bir basın açıklaması yapıyordu. Sınırın hemen ötesindeki, IŞİD kuşatmasından yeni kurtulmuş Kobani kentine yardım götürmek, çocuklar için oyuncak, kütüphane, park yapmak istiyorlardı. Saat 12.00 civarında bir canlı bomba patladı. **33 genç öldü**, yüzden fazla kişi yaralandı ([Wikipedia: Suruç bombing](#)).

Ekim 2014: Türkiye–Suriye sınırından Kobanî. Suruç'ta toplanan gençler bu kentin yeniden yapımına yardım götürmek istiyordu.

Görsel: PersianDutchNetwork · CC BY-SA 4.0 · Wikimedia Commons

Canlı bomba, Adıyamanlı 20 yaşındaki Şeyh Abdurrahman Alagöz'dü. Üç ay sonra Ankara'da patlayacak canlı bombalardan birinin, Yunus Emre Alagöz'ün kardeşiydi.

Suruç davasında tek tutuklu sanık Yakup Şahin'e 22 Ekim 2021'de 34 kez ağırlaştırılmış müebbet verildi ([Diken](#)). Ailelerin, dönemin Başbakanı'nın tanık olarak dinlenmesi talebi reddedildi.

23 Temmuz 2015: Suruç saldırısında yaşamını yitirenler için düzenlenen tören.

Görsel: en:Voice Of America · Public domain · Wikimedia Commons

Temmuz–Ekim: Çözüm sürecinin çöküşü

Suruç'tan iki gün sonra, 22 Temmuz 2015'te, Ceylanpınar'da iki polis evlerinde öldürüldü. Bu olay, 2013'ten beri süren çözüm sürecinin fiilen sona ermesinin gerekçelerinden biri olarak kullanıldı. (Bir not: Bu cinayet davasında yargılanan dokuz sanığın beraat kararı Nisan 2019'da kesinleşti; olayın failleri yargı önünde tespit edilemedi.) Ardından hava operasyonları başladı, silahlı çatışmalar yeniden alevlendi. Güneydoğu'daki pek çok ilçede sokağa çıkma yasakları ilan edildi. Her gün asker, polis ve sivil cenazeleri geliyordu.

Kasım 2014: Suruç'ta, sınırdaki çadır kentte Kobanîli göçmenler.

Görsel: Voice of America News: Scott Bobb reports from the Suruç, Turkey/ Kobane, Syrian border; "Turkish Border Towns Hosting Thousands of Kobani Refugees". · Public domain · Wikimedia Commons

Kavram kutusu — Çözüm süreci: 2013–2015 arasında silahlı çatışmanın sona erdirilmesine ve Kürt meselesinin siyasal yollarla çözümüne yönelik yürütülen sürecin halk arasındaki adıdır. 2015 yazında çöktü. 10 Ekim mitingi, bu çöküş ve yeniden başlayan savaşa karşı barış talebini yükseltmek için düzenlenmişti.

İşte 10 Ekim mitingi bu iklimde yapıldı. Emek örgütleri, savaşın her zaman en çok emekçilerin çocuklarını öldürdüğünü biliyordu. Cepheye zenginlerin değil yoksulların çocukları gider; şehirlerde yıkılan evler işçi mahallelerindedir. Barış talebi, işçi sınıfının en temel çıkarıdır.

10 Ekim'den 1 Kasım'a

Katliamdan sonra, 1 Kasım seçimine üç hafta kala, kamuoyunda tartışma şu soru etrafında döndü: Ülkeyi kim koruyabilir? İktidar söyleminin merkezindeki kavram **"istikrar"**dı. Davutoğlu'nun "oylarımızda yükseliş trendi var" sözü bu iklimde söylendi. 1 Kasım'da AKP oylarını yaklaşık yüzde 49,5'e çıkararak yeniden tek başına iktidar oldu.

Bu dosyada "istikrar" kavramına özel bir yer ayıracağız (Kısım VI). Çünkü bu kavram yalnızca 2015'e özgü değil; dünyanın pek çok yerinde, toplumsal muhalefetin şiddetle bastırıldığı ya da şiddetin ürettiği korkuyla geri çekildiği dönemlerde hep aynı biçimde kullanıldı: **Korkan toplum, güçlü bir el ister**. İtalya'da 1970'lerde buna "gerilim stratejisi" denildi. Bunu Bölüm 13'te anlatacağız.

Burada şunu açıkça söyleyelim: Bu saldırıların bir siyasal hesaplara planlandığına dair bir yargı kararı yoktur ve biz de böyle bir şey iddia etmiyoruz. Söylediğimiz şu: **Saldırıların kimi hedeflediği, hangi siyasal iklimde gerçekleştiği ve sonuçta hangi siyasal sonuçların ortaya çıktığı** belgelenenabilir olgulardır ve bunları birlikte düşünmek yurttaşlık hakkımızdır.

Sonraki saldırılar: Ayrım yapmak gerekir

2015'ten sonra Türkiye'de başka büyük saldırılar da oldu. Bunları birbirinden ayırmak önemli:

- **IŞİD'e bağlanan saldırılar:** 12 Ocak 2016 Sultanahmet, 19 Mart 2016 İstiklal Caddesi, 28 Haziran 2016 Atatürk Havalimanı, 20 Ağustos 2016 Gaziantep düğünü, 1 Ocak 2017 Reina. Bunları Bölüm 16'da ele alacağız.
- **Başka bir örgütün üstlendiği saldırılar:** Ankara'da 17 Şubat 2016 Merasim Sokak (29 ölü) ve 13 Mart 2016 Güvenpark (37 ölü) saldırıları. Bu saldırıları başka bir silahlı örgüt üstlendi; bunlar IŞİD ağına ait değildir.

Biz bütün bu saldırıları, hangi örgütten gelirse gelsin, aynı kesinlikle kınıyoruz. Sivillere yönelen şiddetin hiçbir gerekçesi olamaz. Ama çözümleme yaparken failleri karıştırmamak gerekir. Bu dosyanın odağı, emek ve barış hareketini hedef alan IŞİD ağının saldırıları ve bu ağın nasıl büyüebildiğidir.

Tablo — 2015'in üç saldırısı

TARİH	YER	HEDEF	ÖLÜ	FAİL (YARGI KARARINA GÖRE)
5 Haziran 2015	Diyarbakır, İstasyon Meydanı	HDP seçim mitingi	5	IŞİD üyesi (Dokumacılar çevresi)
20 Temmuz 2015	Suruç, Amara Kültür Merkezi	Sosyalist gençler (SGDF)	33	IŞİD üyesi (Dokumacılar çevresi)
10 Ekim 2015	Ankara Garı	Emek, Barış ve Demokrasi Mitingi	103	IŞİD üyeleri (Dokumacılar çevresi)

Tabloya bakın: Üç saldırının üçü de **barış isteyen, sosyalist, sendikal ve demokratik muhalefetin** toplantısını hedef aldı. Yargı kararlarına ve dava dosyalarına göre üç saldırı da aynı IŞİD ağıyla bağlantılı kişilerce gerçekleştirildi. Üç saldırının hedeflerindeki siyasal ortaklık dikkat çekicidir. Bu ortaklık, IŞİD ağının hedef seçimine ilişkin ideolojik bir örüntü olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte saldırıların tek ve ortak bir operasyonel plan kapsamında kararlaştırıldığı iddiası, ayrıca delillendirilmelidir. Bir sonraki bölüm bu ağı anlatıyor.

BÖLÜM 3

Saldırganlar ve Ağ: Adıyaman'daki Çay Ocağından Gar'a

Tez kutusu: 10 Ekim'deki saldırganlar gizli, görünmez bir yapının değil, yıllardır bilinen, ailelerinin polise defalarca şikâyet ettiği, kayıtlara "terör nitelikli kayıp" olarak geçen bir grubun üyeleri idi.

"Dokumacılar"

Adıyaman'ın kenar mahallelerinde, 2013'ten itibaren, kendini din adamı olarak tanıtan Mustafa Dokumacı'nın çevresinde bir grup örgütlendi. Basına yansıyan bilgilere göre grup Suriye'deki IŞİD'e militan gönderiyordu. Kamuoyu bu gruba lideri yüzünden "**Dokumacılar**" adını verdi.

Grubun buluşma yeri bir çay ocağıydı. Yunus Emre Alagöz, 2013'te ailesine Ağrı'da üniversite kazandığını söyleyip evden ayrılmıştı; ama aslında önce Suudi Arabistan'a, sonra Suriye'ye gitmişti. 2014'te Adıyaman'a dönüp kardeşi Şeyh Abdurrahman ile birlikte "**İslam Çay Ocağı**"nı açtı. Diyarbakır saldırısı nedeniyle yargılanan Orhan Gönder de buraya gidip geliyordu ([Sözcü, 12 Ekim 2015](#)).

Çay ocağı bir yıl kadar sonra kapatıldı. Gerekçe neydi? Cumhuriyet'in haberine göre "ruhsatsız" olması ([Cumhuriyet](#)).

ABD Askerî Akademisi'nin terörle mücadele merkezi CTC'nin dergisinde yayımlanan bir çözümlemeye göre ağın yaklaşık 15 üyesi vardı ve ağ 2013'ten beri güvenlik güçlerinin radarındaydı. Yunus Emre Alagöz'ün Temmuz 2015'te küçük kardeşi Yusuf'u Suriye'ye götürme girişimine ilişkin bir telefon görüşmesi dinlemeye takılmış, Yusuf kısa süre gözaltına alınmış ve ağabeyinin yolculuklarını polise anlatmıştı ([CTC Sentinel](#)).

Ailelerin başvuruları

Bu bölümün belki de en çarpıcı olgusu şudur: **Saldırganların aileleri, çocuklarının nereye gittiğinden kaygılanıyor ve emniyete, savcılığa başvuruyordu.**

Alagöz kardeşlerin babası Zeynel Abidin Alagöz, Suruç saldırısından sonra şöyle konuştu: "3 ay önce 2 oğlum için polise kayıp başvurusunda bulunmuştum." ([Sözcü, 22 Temmuz 2015](#))

Cumhuriyet'in haberine göre iki kardeş, ailenin başvurusu üzerine emniyet kayıtlarına "**terör nitelikli kayıp**" olarak geçmişti. Baba Adıyaman Emniyeti'ne ve Başsavcılığa ikinci kez başvurmuştu. O tarihte emniyet kayıtlarında toplam 23 "terör nitelikli kayıp" kaydı vardı ve bunların 18'i Adıyamanlıydı.

Polis, aralarında Mustafa Dokumacı'nın da bulunduğu **16 olası canlı bombanın** listesini hazırlamış ve ailelerden DNA almıştı ([Sözcü](#)).

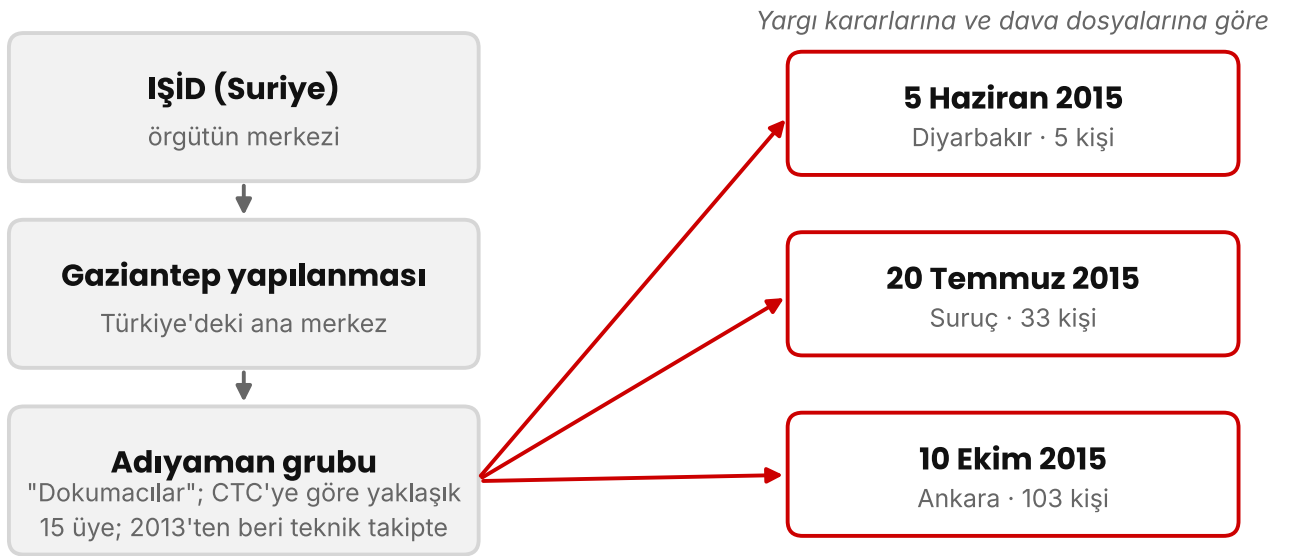
Gözaltılar, serbest bırakmalar

Grup üyeleri gözaltına alınmadı mı? Alındı. Diken'in yayımladığı ve CHP milletvekilleri Ali Şeker ile Eren Erdem'in kamuoyuyla paylaştığı iddianameye göre Adıyaman Başsavcılığı, Mustafa Dokumacı ve iki arkadaşının ifadesini alıp serbest bıraktı. Savcılık o dönem 19 kişi hakkında kovuşturmayaya yer olmadığına karar verdi ([Diken, 18 Ekim 2015](#)).

Hürriyet muhabiri İsmail Saymaz'ın haberini aktaran Diken'e göre grup Eylül 2013'ten beri, yani iki yıldır **teknik takip altındaydı**. Dokumacı'nın dinlenen konuşmalarında grubunun Suriye'de savaştığını söylediği aktarılıyordu ([Diken](#)).

Gaziantep yapılanması ve planlayıcılar

Adıyaman grubu, IŞİD'in Türkiye'deki daha geniş yapılanmasının bir parçasıydı. Bu yapılanmanın ana merkezi Gaziantep'ti.

2015'teki üç saldırıyı gerçekleştirenlerin bağlı olduğu ağ, yargı kararlarına ve dava dosyalarına yansıdığı biçimiyle. Şema kişileri değil, yapıları gösterir.

Grafik: Bilgi Müşterekleri · Kaynak: Kitabın Bölüm 2 ve 3'ündeki yargı kararları, dava dosyası ve CTC Sentinel çözümlemesi

- **Yunus Durmaz:** IŞİD'in "Gaziantep emiri" ya da "Türkiye emiri" olarak anılan kişi. Başına 4 milyon lira ödül konmuştu. 19 Mayıs 2016'da Gaziantep'teki bir polis operasyonunda kendini patlattı. Kardeşi Hacı Ali Durmaz yakalandı ve sonradan 101 kez ağırlaştırılmış müebbet aldı ([Karar](#)).
- **İlhami Balı:** Firari sanık. Savcılık onu Türkiye'deki IŞİD saldırılarının planlayıcısı olmakla suçluyor; hakkında yargı kararı yoktur. Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 24 Mart 2020 tarihli bir yazısına göre yurt dışındaki bir kamptaydı ([BirGün](#)).
- **Erman Ekici:** Yargıtay kararına göre Yunus Durmaz'ın dijital materyallerinde, Ekici'nin iki canlı bombaya onay verdiğine dair bilgi vardı. 2024'te ilk derece mahkemesince ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çarptırıldı.

Gaziantep Cumhuriyet Başsavcılığı'nın bir soruşturma dosyasında, IŞİD'li yaralıların sınırdan kaçak geçirilerek Türkiye'deki hastanelerde tedavi ettirildiği ve örgüte para transferi yapıldığı iddiaları yer aldı ([Diken, 7 Temmuz 2016](#)). Bunlar bir savcılık dosyasındaki iddialardır; mahkeme tespiti değildir.

Sınır: "Kimse üstümüzü aramadı"

Mustafa Dokumacı'nın eşi Ulkar Mammadova, 12 Mayıs 2022'de 10 Ekim davasında tanık olarak dinlendi. Dokumacı'nın Ağustos 2020'de İdlib'de öldürüldüğünü söyledi. Ayrıca 2015'te Suriye'ye geçerken sınırda kimsenin üstlerini aramadığını, Yunus Emre Alagöz'ü kendisine Dokumacı'nın gösterdiğini anlattı ([Medyascope](#)). Bunlar bir tanığın beyanlarıdır, doğrulanmış olgular değildir. Ama dava dosyasına girmişlerdir ve bu nedenle burada yer alıyorlar.

BÖLÜM 4

Uyarılar Neden Koruyucu Önleme Dönüşmedi? İstihbarat Notları, Yazışmalar ve 13.48 Notu

Okuma notu: Bu bölümdeki belgeler, devlet birimlerine saldırı öncesinde ulaşan istihbarat uyarılarını ortaya koymaktadır. Ancak bu uyarıların varlığı, herhangi bir kamu görevlisinin saldırının kesin yerini, zamanını veya uygulanış biçimini önceden bildiğinin tek başına kanıtı değildir. Tartışmamız, mevcut istihbarat karşısında alınması beklenen koruyucu önlemlerin yeterliliğine ilişkindir. Bölümde aktarılan belgelerin tamamı basına yansımış, TBMM önergelerine girmiş ya da dava dosyası üzerinden kamuoyuna açıklanmış bilgilerdir; gizlilik dereceli hiçbir belgenin aslı bu dosyada yayımlanmamaktadır.

Tez kutusu: Ailelerin on bir yıldır sorduğu temel soru, bu saldırının önlenip önlenemeyeceğidir. Basına ve TBMM önergesine yansıyan müfettiş raporuna göre, mitinglere canlı bomba saldırısı yapılabileceği yönünde aylar öncesinden onlarca istihbarat notu bulunuyordu.

Müfettiş raporu: 62 istihbarat notu

Katliamdan sonra İçişleri Bakanlığı müfettişleri bir ön inceleme yaptı ve 25 Şubat 2016 tarihli bir rapor hazırladı. Bu raporu Cumhuriyet'ten Kemal Göktaş 13 Nisan 2016'da kamuoyuna duyurdu. Rapordaki bilgiler, HDP'nin TBMM'ye verdiği araştırma önergesine de girdi ([Cumhuriyet](#); [sol](#); [TBMM önergesi](#)).

Basına yansıyan bilgilere göre raporda şunlar yer alıyordu:

- Ankara Emniyeti'ne IŞİD'in olası canlı bomba eylemleri hakkında yaklaşık on ay içinde **62 istihbarat notu** ulaşmıştı.
- **4 Ağustos 2015:** Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Dairesi'nden Terörle Mücadele Dairesi'ne giden bir yazıda, sonradan Gar'daki saldırganlardan biri olacak kişinin adı geçiyordu. Yazıda bu kişinin Adıyaman'daki IŞİD sempatizanı grupla bağı olduğu ve "sansasyonel eylemlerde" kullanılabileceği bildiriliyordu.
- **7 Ağustos 2015:** Ankara Emniyeti tüm birimlerini tedbir için uyardı.
- **14 Eylül 2015:** Terörle Mücadele Dairesi Ankara dâhil 47 ile, İstihbarat Dairesi ise 81 ile yazı gönderdi. Yazılarda IŞİD'in **mitinglerde birden fazla canlı bomba kullanabileceği** bildiriliyordu.
- Müfettişlere göre bu son uyarı, Ankara'daki ilgili büro tarafından "değişik saiklerle" üst makamlara iletilmedi ve il düzeyindeki üst yönetime ulaşmadı. Rapora yansıyan savunma, sık gönderilen genelgelerin personeli duyarsızlaştırılabileceğiydi; bir buçuk ayda on bir IŞİD genelgesi yayımlanmıştı.

14 Eylül: Aynı gün, iki karar

14 Eylül 2015 tarihinin ilginç bir yanı daha var. Diken'in dava dosyasına dayanan haberine göre aynı gün Ankara İl Güvenlik Koordinasyon Kurulu toplandı ve Vali, mitingin yapılıp yapılmayacağını sordu. Emniyet yetkilileri izin verilmesini önerdi; MİT ve Jandarma temsilcileri karşı görüş bildirmede ([Diken, 2018](#)).

Yani aynı gün, bir yanda "mitinglere birden fazla canlı bomba gelebilir" uyarısı 81 ile gönderiliyor, öte yanda Ankara'da miting için izin süreci olağan biçimde işliyordu. Burada önemli bir noktayı netleştirelim: Mitingin yapılmasına izin verilmesi elbette doğrudur; toplanma ve gösteri hakkı anayasal bir haktır. Sorun mitingin yapılması değil, **bilinen bir tehdide karşı katılımcıları korumak için gerekli önlemlerin alınıp alınmadığıdır**.

10 Ekim sabahının yazısı ve "13.48" notu

Basına ve TBMM önergesine yansıyan bilgilere göre raporda, 10 Ekim 2015 tarihini taşıyan "Gizli" ibareli bir yazıya da yer veriliyordu. Aktarılanlara göre Emniyet İstihbarat Dairesi'nden gelen bu yazıda olası canlı bomba olarak üç kişinin adı geçiyordu ve belgenin üzerinde el yazısıyla **"13.48"** notu vardı. Basında ve TBMM önergesinde bu not, yazının patlamadan yaklaşık dört saat sonra işleme alındığı biçiminde yorumlandı (soL; TBMM önergesi). Bu yorum, notun resmî bir açıklaması değildir.

Diğer iddialar

Aile avukatlarının oluşturduğu avukat komisyonu, dava süresince başka iddialar da ileri sürdü ([bianet, 2022](#); [Kısa Dalga](#)). Bunlar yargı kararıyla sabit değildir; avukatların iddiasıdır:

- Mitinglere canlı bomba saldırısı uyarısı yapan **60'tan fazla** istihbarat raporu vardı.
- Sonradan ağırlaştırılmış müebbet alan bir sanığın, saldırıdan on gün önce bomba malzemesi aldığı için ihbar edildiği, ama işlem yapılmadığı ileri sürüldü.
- Nizip Başsavcılığı'nın, saldırganlara eskortluk yaptığı ileri sürülen iki kişi hakkında soruşturma başlattığı; 2 Ekim 2015'te isimlerin Nizip'ten Gaziantep'e bildirildiği, ama işlem yapılmadığı ileri sürüldü.
- Gaziantep'ten gelen iki araç 10 Ekim sabahı saat 08.30 civarında Ankara'ya girdi. Yol aramalarının gece yarısı durdurulup sabah 09.00'da yeniden başlatıldığı ileri sürüldü (Diken, 2018).
- IŞİD'in Gaziantep sorumlusunun yerinin ve telefonunun defalarca tespit edildiği, hakkında yakalama kararı bulunduğu hâlde yakalanmadığı ileri sürüldü. Mahkeme bu konuda suç duyurusu talebini reddetti.
- Dava dosyasındaki yaklaşık 147 GB dijital materyalin, şarj aleti ya da PIN kodu bulunmaması veya cihazın kırık olması gibi gerekçelerle incelenmediği; Yunus Durmaz'ın e-postalarına "girilemediği" için bakılmadığı ileri sürüldü (Diken, 2018).

Davutoğlu'nun sözleri ve belgeler

Şimdi Bölüm 1'deki sözlerle geri dönelim. Başbakan 14 Ekim 2015'te "Canlı bomba listesi var ama eylem yapmadan tutuklayamayız" demişti. Hukuk devletinde potansiyel şüphelinin delilsiz tutuklanamayacağı elbette doğrudur. Ama basına yansıyan müfettiş raporunun gündeme getirdiği soru tutuklama değildi. Rapora ve dava dosyasına ilişkin haberlere göre:

- Ailesinin kayıp başvurusu yaptığı, takip edilen bir kişinin "sansasyonel eylemlerde" kullanılabileceği istihbarat yazışmalarında yer alıyordu.
- Mitinglere canlı bomba saldırısı yapılabileceği 81 ile yazıyla bildirilmişti.
- Müfettişlere göre bu uyarı Ankara'da üst makamlara iletilmedi.
- Miting alanının çevresinde arama noktası kurulmadı.

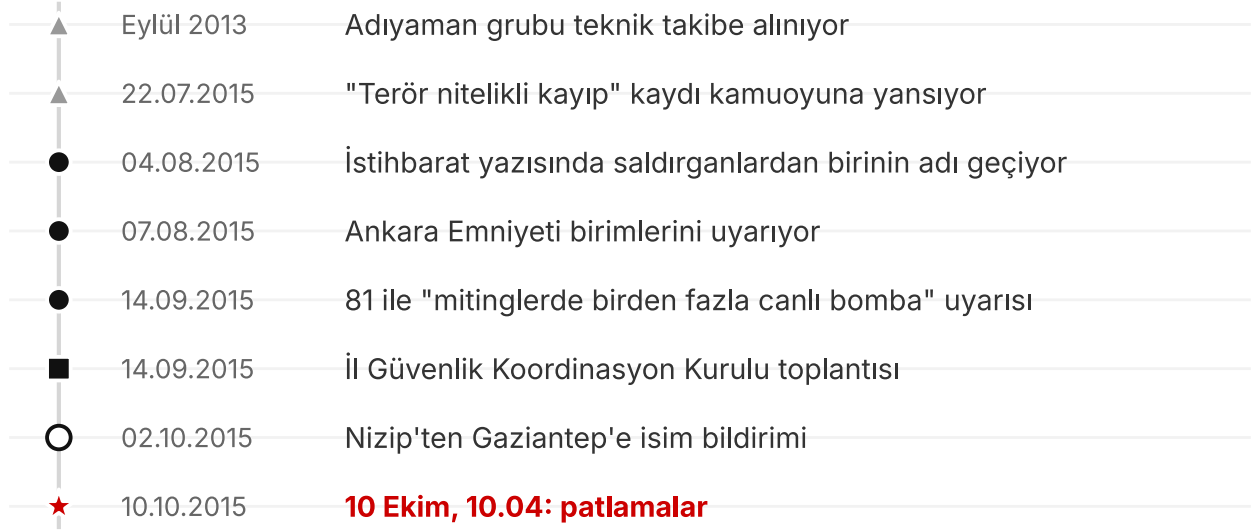
- Tedbir yazısı personeli uyarıyordu; katılımcılara yönelik bir dış saldırı riski ayrıca değerlendirilmemişti.

Yani ailelerin sorusu "neden tutuklamadınız?" değil, **"bu uyarılar karşısında katılımcıları korumak için hangi önlemler alındı?"** sorusudur. Bu soru, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadında "devletin yaşam hakkını koruma yükümlülüğü" olarak bilinen ilkenin özüdür: Devlet, yetkililerin bildiği ya da bilmesi gereken gerçek ve yakın bir tehlikeye karşı makul önlemleri almakla yükümlüdür.

Bu dosyanın yanıtlamayacağı, ama sormaktan vazgeçmeyeceği soru da budur. Bu soruyu on bir yıldır aileler soruyor. Bir sonraki bölümde, bu soruya yargının nasıl yanıt verdiğini göreceğiz.

Tablo — Uyarılar: Belgelerin zaman çizelgesi

TARİH	BELGE / OLAY	KAYNAK TÜRÜ
Eylül 2013	Dokumacılar grubu teknik takibe alınıyor	Basın (Hürriyet/Diken)
Nisan 2015 civarı	Alagöz ailesi iki oğlu için kayıp başvurusu yapıyor	Aile beyanı
22 Temmuz 2015	Kardeşlerin "terör nitelikli kayıp" kaydı kamuoyuna yansıyor	Basın (Cumhuriyet)
4 Ağustos 2015	İstihbarat yazısında saldırganlardan birinin adı geçiyor	Müfettiş raporu (basına yansıyan)
7 Ağustos 2015	Ankara Emniyeti birimlerini uyarıyor	Müfettiş raporu
14 Eylül 2015	81 ile "mitinglerde birden fazla canlı bomba" uyarısı; müfettişlere göre Ankara'da üst makamlara iletilmiyor	Müfettiş raporu
14 Eylül 2015	İl Güvenlik Koordinasyon Kurulu toplantısı	Dava dosyası (Diken)
2 Ekim 2015	Nizip'ten Gaziantep'e isim bildirimi	Avukat komisyonu iddiası
10 Ekim 2015, 08.30	Araçlar Ankara'ya giriyor	Dava dosyası (Diken)
10 Ekim 2015, 10.04	Patlamalar	—
10 Ekim 2015	"Gizli" ibareli yazıdaki "13.48" el yazısı notu (anlamı resmen doğrulanmadı)	Basın ve TBMM önergesi

● Müfettiş raporu (resmî belge) ■ Dava dosyası ▲ Basın haberi ○ Avukat ya da aile iddiası

Saldırı öncesindeki uyarılar, kaynak türüne göre. İşaretin biçimi bilginin kaynağını gösterir: resmî belge, dava dosyası, basın haberi ya da iddia. Uyarıların varlığı, saldırının yerinin ve zamanının önceden bilindiğinin kanıtı değildir (bkz. Bölüm 4 okuma notu).

Grafik: Bilgi Müşterekleri · Kaynak: Bölüm 4'teki zaman çizelgesi (müfettiş raporu, dava dosyası, basın)

KISIM II

Adalet Arayışı

10.04

BÖLÜM 5

On Bir Yıllık Dava: Mahkemeler, Kararlar, Sorulmayan Sorular

Tez kutusu: 10 Ekim davasında yakalanan sanıkların bir kısmı ağır cezalar aldı, ama aileler iki soruya hâlâ yanıt bekliyor: Bu ağ nasıl bu kadar rahat hareket edebildi ve kamu görevlileri hakkında neden soruşturma yapılamadı? Mahkemeler, katliamı "insanlığa karşı suç" olarak nitelemedi; aileler bu nitelemeyi talep etmeyi sürdürüyor.

Ana dava: Ankara 4. Ağır Ceza Mahkemesi

İddianame 13 Temmuz 2016'da kabul edildi. 36 sanık vardı. İlk duruşma 7 Kasım 2016'da Sincan Cezaevi yerleşkesindeki salonda yapıldı.

Ankara Adliyesi (2020). 10 Ekim davası on bir yıldır Ankara'da görülüyor.

Görsel: Celal Erdogan · CCO · Wikimedia Commons

3 Ağustos 2018'de, 54. celsede, karar açıklandı ([Dünya](#); [Medyascope](#)):

- **9 sanığa 101'er kez ağırlaştırılmış müebbet hapis** (100 kez kasten öldürme ve 1 kez anayasal düzeni ihlal). Bu sanıkların her birine ayrıca 391 kişiyi öldürmeye teşebbüsten 10.557'şer yıl hapis verildi.
- Diğer sanıklara örgüt üyeliği ve patlayıcı bulundurmaktan çeşitli hapis cezaları verildi.
- Erman Ekici'ye örgüt yöneticiliğinden 18 yıl verildi; öldürme suçlarından ayrıca yargılanmasına karar verildi.

- **16 firari sanığın dosyası ayrıldı.**

Medyascope'un aktarımına göre 182 klasörlük dosyada eksik belgeler bulunduğu ileri sürüldü; kamu görevlileri hakkında ise dava açılmadı.

İstinaf ve Yargıtay. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi kararı Ekim 2020'de onadı. Yargıtay 3. Ceza Dairesi de 29 Temmuz 2022'de 9 sanığın 101'er ağırlaştırılmış müebbetini onadı; teşebbüs cezalarının bir kısmını eksik inceleme gerekçesiyle bozdu. TTB, KESK, TMMOB ve 10 Ekim derneği gibi kurumların davaya katılma talepleri "doğrudan zarar görmedikleri" gerekçesiyle reddedildi ([Medyascope](#)).

"İnsanlığa karşı suç" davası

Aileler ve avukatları, en başından beri 10 Ekim'in "insanlığa karşı suç" olarak tanımlanmasını istedi.

Kavram kutusu — İnsanlığa karşı suç: Türk Ceza Kanunu'nun 77. maddesinde düzenlenen bu suç, siyasal, felsefi, ırkî ya da dinî saiklerle bir topluluğa karşı bir plan doğrultusunda sistemli olarak işlenen ağır eylemleri kapsar. Maddeye göre bu suçun oluşması için eylemlerin bir plan doğrultusunda, toplumun bir kesimine karşı sistemli biçimde işlenmesi gerekir; bu unsurların somut olayda gerçekleşip gerçekleşmediğine mahkeme karar verir. Suçun kabulü hâlinde önemli bir sonuç doğar: **İnsanlığa karşı suçlarda dava ve ceza zaman aşımı işlemez** (TCK m. 77/4).

2019'da Ankara Başsavcılığı, Erman Ekici hakkında insanlığa karşı suç iddianamesi hazırladı ve mahkeme bunu kabul etti. [bianet](#)'e göre bu, Türkiye'de bu saldırı nedeniyle insanlığa karşı suçtan açılan ilk iddianameydi ([bianet](#)).

1 Temmuz 2024'te firari sanıklar dosyası, Ekici dosyası ve Yargıtay'dan bozulup dönen dosya birleştirilerek karara bağlandı:

- **10 sanığa 101'er kez ağırlaştırılmış müebbet** verildi.
- **Erman Ekici insanlığa karşı suçtan beraat etti.** Ama anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüsten ve 101 kez kasten öldürmeden ağırlaştırılmış müebbet aldı.
- Mahkemeye göre "sivil nüfusa karşı sistematik saldırı" ölçütü karşılanmamıştı. Kararın gerekçe başlığı şuydu: **"İnsanlığa karşı suçun yasal unsurları gerçekleşmedi"** ([bianet](#)).

Aileler karar açıklandıktan sonra duruşma salonunda tepki gösterdi. 10 Ekim derneğinin eş sözcüsü İshak Kocabıyık da kararı eleştirdi ([Medyascope](#), [1 Temmuz 2024](#)).

Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 28 Temmuz 2025'te Ekici'nin beraatini onadı. Gerekçe usule ilişkindi: Ailelerin bu suçtan "doğrudan zarar görmediği" söylendi ve esasa girilmedi ([Turkish Minute](#)).

Avukat İlke Işık'ın uyarısı önemlidir: "İnsanlığa karşı suç kabul edilseydi zaman aşımı olmayacaktı." Yani bugün firari olan sanıklar hakkındaki kovuşturma bir gün zaman aşımına uğrayabilir.

Kamu görevlileri: Soruşturma izni verilmedi

Ailelerin en çok üzerinde durduğu konu, kamu görevlileri hakkında soruşturma yapılıp yapılmayacağıydı.

Ankara hattı (2016). Müfettişler, raporlarında beş emniyet yöneticisi hakkında soruşturma izni istedi. **Ankara Valiliği izin vermedi.** Başsavcılık itiraz etmedi ve dosya kapandı. Cumhuriyet'e göre gerekçe, istihbaratın "genel" olduğu ve mitinge özgü olmadığıydı.

Gaziantep hattı (2023–2026). Avukatlar, Gaziantep'teki bazı kamu görevlileri hakkında suç duyurusunda bulundu. Süreç şöyle işledi (**Kısa Dalga**):

TARİH	GELİŞME
3 Ocak 2025	Gaziantep Valiliği izin vermedi; Başsavcılık ilk kez "yer olmadığına" karar verdi
2025	Bölge İdare Mahkemesi Valilik kararını kaldırdı
3 Temmuz 2025	Valilik yine izin vermedi
14 Kasım 2025	Mahkeme bu kararı da kaldırdı; savcılığın doğrudan soruşturma yapması gerektiğine hükmetti
17 Haziran 2026	Gaziantep Başsavcılığı ikinci kez takipsizlik verdi: kamu görevlilerine kusur atfedilemez, görevi ihmal bakımından zaman aşımı dolmuş

İdari izin ile yargı denetimi arasında gidip gelen süreç

Gerekçe: kamu görevlilerine kusur atfedilemez; görevi ihmal bakımından zaman aşımı dolmuş.

Gaziantep'teki kamu görevlileri hakkında soruşturma izni süreci, 2025–2026.

Grafik: Bilgi Müşterekleri · Kaynak: Bölüm 5'teki tablo (Kısa Dalga)

Avukat komisyonunun yanıtı: "10 Ekim Ankara Katliamı insanlığa karşı işlenmiş bir suçtur ve insanlığa karşı suçlarda zaman aşımı olmaz."

Katliam öncesindeki istihbarat akışı ve alınmayan önlemlere ilişkin iddialar bakımından, kamu görevlilerinin cezai sorumluluğunu ortaya koyan bir mahkûmiyet kararı bulunmamaktadır. Bununla birlikte müfettiş raporları, ailelerin başvuruları ve yargı süreçleri, olası ihmallerin ne ölçüde etkili biçimde soruşturulduğu sorusunu gündemde tutmaktadır. Anayasa'nın 17. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. maddesi, devlete yaşam hakkını koruma ve ölümlerin ardından etkili soruşturma yapma yükümlülüğü yükler; ailelerin talebi bu yükümlülüğe dayanmaktadır.

Kavram kutusu — Soruşturma izni: Türkiye'de pek çok kamu görevlisi hakkında görevleriyle ilgili bir suçtan soruşturma açılabilmesi için, 4483 sayılı Kanun uyarınca, bağlı oldukları idari makamın (örneğin valiliğin) izin vermesi gerekir. Bu sistem, hukukçular ve insan hakları örgütleri tarafından, kamu görevlilerinin yargısal denetimini sınırladığı gerekçesiyle eleştirilmektedir. 10 Ekim dosyasında, yukarıda aktarılan başvurularda soruşturma izni verilmedi.

Anayasa Mahkemesi

Aileler, iç hukuk yolları tükenince Anayasa Mahkemesi'ne (AYM) bireysel başvuruda bulundu.

Anayasa Mahkemesi binası, Ankara (2020).

Görsel: Murat Karabulut (VOA) · Public domain · Wikimedia Commons

- **14 Aralık 2023:** AYM, kamu görevlilerinin ihmali, gaz sıkın polislerin yargılanmaması ve acil sağlık hizmetindeki aksaklıklarla ilgili 2016'da yapılmış başvuruları "kabul edilemez" buldu. Gerekçeli karar 16 Mayıs 2024'te açıklandı. DİSK ve Mehtap Sakinci Coşgun'un da aralarında olduğu dokuz başvuru birleştirilmişti. Başvurucu avukatları karara eleştirilerini kamuoyuyla paylaştı ([Medyascope](#)).
- **4 Ağustos 2025:** AYM, babasıyla birlikte yaşamını yitiren ilkokul öğrencisi Veysel Atılğan'ın ailesinin başvurusunda tek cümlelik bir değerlendirmeye "devletin yükümlülükleri kapsamında bir ihlalin olmadığına açık olduğu" sonucuna vardı ([T24](#)).
- **2026:** Ana davaya ilişkin bireysel başvuru da "kabul edilemez" bulundu; karar 25 Nisan 2026'da tebliğ edildi ([SCF](#)). Emek örgütleri ve dernek 2026 anma çağrısında, avukatların bu kararlardan sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurduğunu açıkladı.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

AİHM, 9 Temmuz 2024'te bir yaralının başvurusu üzerine verdiği *Coşkun Selçuk / Türkiye* kararında, oybirliğiyle **yaşam hakkının ihlal edilmediğine** hükmetti ([Jurist](#); [Medyascope](#)). Mahkemeye göre:

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Strazburg.

Görsel: Sfisek · CC BY-SA 3.0 · Wikimedia Commons

- Gösteriye katılacaklara yönelik "belirli, somut ve yakın bir tehdit" yoktu.
- Önceki benzer saldırılar nedeniyle yetkililerin "artırılmış bir dikkat yükümlülüğü" vardı, ama riskin küçümsenmediği sonucuna varıldı.
- Biber gazı kurtarma çalışmalarını engellememişti.
- Başvurucuya ödenen 15.000 TL manevi tazminat yeterliydi.

Bu kararı da dürüstçe kaydediyoruz. Kendi notumuzu da ekleyelim: Karar tek bir başvurunun dosyasına ilişkindir. Kanaatimizce, kamu görevlileri hakkında soruşturma izni verilmediği için yargı önünde hiç incelenemeyen bilgiler bu değerlendirmeye de yansıyamamıştır. Ailelerin ve avukatların yeni AİHM başvuruları derdesttir.

2026: Dava hâlâ sürüyor

Firari sanıklar dosyası 2026'da yeniden gündeme geldi.

- Tem 2016 İddianame kabul edildi (36 sanık)
- Ağu 2018 Karar: 9 sanığa 101'er ağırlaştırılmış müebbet; 16 firari sanığın dosyası ayrıldı
- 2019 Erman Ekici hakkında insanlığa karşı suç iddianamesi
- Eki 2020 İstinaf kararı onadı
- Tem 2022 Yargıtay müebbetleri onadı, teşebbüs cezalarının bir kısmını bozdu
- Tem 2024 Birleşik dosyada karar: 10 sanığa müebbet; insanlığa karşı suçtan beraat
- Tem 2025 İstinaf beraati usulden onadı
- Mayıs 2026 Firari sanık Ömer Deniz Dünder Türkiye'ye getirildi
- ◆ 3 Ara 2026 **Bir sonraki duruşma**

10 Ekim davasının başlıca aşamaları, 2016–2026.

Grafik: Bilgi Müşterekleri · Kaynak: Bölüm 5'teki kararlar ve haberler (Dünya, Medyascope, bianet, Turkish Minute, Evrensel, DHA)

- **2026 baharı:** Euronews'in 23 Mayıs 2026 tarihli haberine göre MİT'in Suriye'deki bir operasyonu, kırmızı bültenle aranan 10 IŞİD üyesi Türkiye'ye getirildi. Bunlardan biri, dosyanın firari sanıklarından Ömer Deniz Dünder'di ([Euronews, 23 Mayıs 2026](#)).
- **30 Haziran 2026:** Dünder'in ilk duruşması. Dünder suçlamaları reddetti ve etkin pişmanlıktan yararlanmak istediğini söyledi. Ailelerin tepkisi üzerine duruşma ertelendi.
- **25 Eylül 2026:** Basına yansıyan bilgilere göre mahkeme heyetinde dördüncü kez değişiklik olmuştu. Dünder SEGBİS ile Kırşehir Cezaevi'nden katıldı. Savunmasında 2014'te Suriye'ye gittiğini, saldırıyı Yunus Durmaz'ın planladığını, kendisinin "yazılımcı" olduğunu söyledi. Dosyada yer aldığı belirtilen bomba yeleğindeki parmak izine ilişkin olarak, birine yardım etmek için yeleği tuttuğunu söyledi. Canlı bomba eylemlerine ilişkin sözleri salonda ailelerin tepkisine yol açtı. Mahkeme, Bağdat'tan getirildiği bildirilen 184 Türk IŞİD üyesi arasında dosyanın sanıklarının olup olmadığını MİT ve Emniyet'e sorulmasına karar verdi. İnsanlığa karşı suçtan yargılama, Adana ve Mersin'deki gizlilik kararlı dosyaların istenmesi ve MİT'ten dijital materyal istenmesi talepleri reddedildi ([Medyascope, 25 Eylül 2026](#); [BirGün](#)).
- **Bir sonraki duruşma: 3 Aralık 2026, saat 10.00** ([Evrensel](#); [DHA](#)).

Avukat Eylem Sarıoğlu, her heyet değişikliğinde taleplerini baştan anlatmak zorunda kaldıklarını söyledi. Avukat İlke Işık ise 25 Eylül'de şöyle dedi: "Bize 11 yıldır 'Hayır' denilen şey budur."

Meclis: Reddedilen önergeler

TBMM'de 10 Ekim'in araştırılması için defalarca önerge verildi:

- **10 Ekim 2023:** Önergenin öne alınması önerisi AKP ve MHP oylarıyla reddedildi. Ret gerekçesi olarak aktarılan söz şuydu: "Yargı kendi işini yapıyor, Meclis de kendi işini yapsın." ([BirGün](#))
- **9 Ekim 2025:** "10 Ekim Katliamındaki Kamu Görevlilerinin Sorumluluğunun Ortaya Çıkarılması" başlıklı önerge yine AKP ve MHP oylarıyla reddedildi ([DHA](#)).

Hesaplaştı mı? satırı

BOYUT	DURUM
Yakalanan sanıklar ve örgüt yöneticileri	Kısmen: yakalananların bir kısmı ağır ceza aldı; planlayıcılıkla suçlananlardan bazıları firari
Kamu görevlileri hakkında soruşturma	Hayır: soruşturma izni verilmedi, takipsizlik, zaman aşımı
İnsanlığa karşı suç nitelemesi	Hayır: mahkeme reddetti, istinaf onadı
Meclis araştırması	Hayır: önergeler reddedildi
Kamusal hakikat kaydı	Yalnızca ailelerin, avukatların ve gazetecilerin emeğiyle

BÖLÜM 6

Aileler, Dernek, Anma ve Anıt: Unutturmamanın Örgütü

Tez kutusu: 10 Ekim'in hafızasını her şeyden önce aileler, yaralılar, avukatlar ve emek örgütleri tuttu. Hafıza kendiliğinden yaşamaz; örgütlenerek yaşatılır.

Ailelerin ilk derneği

Katliamdan beş ay sonra, **9 Mart 2016'da**, kayıp yakınları, yaralılar ve sivil toplum temsilcilerinden oluşan 54 kurucu üye **10 Ekim Barış ve Dayanışma Derneği**'ni kurdu. Başkanı Av. Mehtap Sakinci Coşgun'du. Eşi, demiryolu emekçilerinin sendikası BTS'nin avukatı Uygur Coşgun, katliamda yaşamını yitirmişti ([BirGün](#)).

Ekim 2015 sonu: Ankara Garı'nın önünde yitirdiklerimiz için bırakılan çiçekler.

Görsel: Yıldız Yazıcıoğlu · Public domain · Wikimedia Commons

Dernek iki yıl sonra kapatıldı. **13 Şubat 2018'de** Ankara 7. Asliye Hukuk Mahkemesi, Valilik Dernekler Müdürlüğü'nün talebi üzerine derneği "tüzükteki eksiklikler" gerekçesiyle kapattı ([bianet](#)). Mehtap Sakinci Coşgun şöyle dedi: "Derneğin kapatılması, bizim yarım kalmış hikâyelerimizden birisi oldu." ([BirGün, 20 Şubat 2018](#))

Aileler vazgeçmedi. Sonraki yıllarda **10 Ekim Barış Derneği** adıyla anmaları, dava takibini ve dayanışmayı sürdürdüler. Derneğin eş sözcülerinden biri İshak Kocabıyık'tır.

Her ayın onunda, her yıl 10.04'te

İlk ay anması 10 Kasım 2015'te yapıldı. Saat 10.04'te Gar'ın önünde DİSK, KESK, TMMOB ve TTB anma düzenledi. Slogan "**Unutmayacağız, affetmeyeceğiz**"di. Açıklamada meydanın "Emek, Barış, Demokrasi Meydanı" olarak adlandırılması istendi ([bianet](#)).

10 Ekim 2020: Katliamın beşinci yılında Ankara Garı'nın önünde anma.

Görsel: Umut Çolak - Public domain - Wikimedia Commons

O günden beri aileler **her ayın 10'unda** Gar'ın önüne gidiyor, karanfil bırakıyor. Her yıl 10 Ekim'de saat 10.04'te saygı duruşu yapılıyor, adlar tek tek okunuyor.

Bu anmalar her zaman kolay olmadı. Avukatlara göre anmalara yasaklar, gözaltılar ve müdahaleler yaşandı; eylemcilere yüzlerce kovuşturma ile binlerce idari ve disiplin cezası verildi ([bianet](#), 2022). 2021 anmasına polis müdahale etti ve çok sayıda kişi gözaltına alındı.

10. yıl, 10 Ekim 2025. "10. Yıl Anma ve Adalet Yürüyüşü" Ulus'tan Gar'a yapıldı. 10.04'te adlar okunurken her birinin ardından topluca "**yaşiyor**" denildi. Mehtap Sakinci Coşgun şöyle konuştu: "Suçla bağlantısı olan herkes gün yüzüne çıkacak ve tüm sorumluların hesap verdiği o gün gelecek." Arzu Çerkezoğlu ise şunu söyledi: "O gün bizi bu meydanda vuranlar barışı hedef aldılar." Anmanın ardından adliye yürümek isteyenlere polis izin vermedi ve biber gazıyla müdahale etti ([Sözcü](#)).

11. yıl, 10 Ekim 2026. BirGün'ün aktardığına göre program şöyle açıklandı ([BirGün](#)):

- **09.00:** Ulus Metro önünden Gar Meydanı'na sessiz yürüyüş
- **10.04:** Gar Meydanı'nda anma
- **11 Ekim Pazar:** Karşıyaka Mezarlığı ziyareti

Programda son anda değişiklik olabilir; güncel bilgi için 10 Ekim Barış Derneği'nin ve düzenleyici emek örgütlerinin duyurularını izleyin.

Ortak açıklamayı KESK Eş Genel Başkanı Ayfer Koçak okudu: "Er ya da geç, sorumlular cezalandırılacak." İshak Kocabıyık, barış sürecinin çöküşünden sonra kaybedilen "on yıl"ın hesabını sordu.

Anıt: "Annelerin Çığlığı"

Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi daha 15 Ekim 2015'te meydana bir ad verilmesine ve anıt yapılmasına karar vermişti. Karar yıllarca uygulanmadı. Aileler bunu sürekli hatırlattı. Dernek başkan yardımcısı İhsan Seylan 2019'da şöyle dedi: "Gözlerinin yaşıyla her gün yatağa girenlerimiz var ancak hâlen burada bir anıt yok." (T24)

Sonunda heykeltıraş Metin Yurdanur'un yaptığı "10 Ekim Annelerinin Çığlığı Anıtı" 9 Ekim 2024'te açıldı. Anıtta 104 isim yer alıyor. Ne var ki açılış bir tartışmaya dönüştü: Derneğe göre belediye ve bir siyasi partinin il örgütü, derneğin hazırladığı programı açılıştan saatler önce iptal edip aileleri "misafir" olarak çağırdı. Dernek "Yapılan bu dayatmayı kabul etmiyoruz" diyerek açılışa katılmadı; heykeltıraş da katılmadı (Medyascope).

Bu tartışmadan bir ders çıkarıyoruz: **Anmanın öznesi acıyı yaşayanlardır.** Hiçbir kurum, ne kadar iyi niyetli olursa olsun, hafızanın sahipliğini ailelerin ve onların örgütlerinin elinden alamaz.

Aileler bugün de meydanın adının "Barış Meydanı" olmasını istiyor. İshak Kocabıyık'ın sözüyle: "Bu meydan 'Barış Meydanı' oluncaya kadar buradayız." (BirGün, 10 Ekim 2023)

Ailelerin sesi

On bir yıl boyunca ailelerin söylediklerinden bir seçki:

11 Ekim 2015, Londra: Ankara'da yaşamını yitirenler için dayanışma eylemi.

Görsel: Şükrü Bolat · Public domain · Wikimedia Commons

KİM	KİMİN YAKINI	SÖZ	KAYNAK
Mehtap Sakinci Coşgun	Uygar Coşgun'un eşi	"Bu davanın peşini bırakmayacağız."	BirGün, 11.11.2016
Mehtap Sakinci Coşgun	—	"10 Ekim Ankara Katliamı insanlığa karşı suç kabul edilmeyecekse hangi dava kabul edilecek?"	bianet, 10.10.2024
Meliha Sayan	Nevzat Sayan'ın kızı	"Tek dileğim sorumluların cezalandırıldığını bir an önce görmek."	bianet, 10.10.2016
Mehmet Yurtman	Şebnem Yurtman'ın babası	"Önce kızımın hesabını versinler."	Cumhuriyet, 06.08.2016
Nezihe Atılğan	Veysel'in annesi, İbrahim'in eşi	"Her gidişimde orada bir oyun oynanıyormuş, film seyrediyormuşum gibi hissediyordum."	Euronews, 10.10.2018
İzzettin Çevik	Başak Sıdar'ın babası, Nilgün'ün ağabeyi	"Biz ölene kadar barışın peşindeyiz."	Habertürk, 2015
Mahmut Delice	Yunus Delice'nin babası	"Adalet diye bir şey gelmedi ki."	Medyascope, 2025
Erdoğan Tedik	Korkmaz Tedik'in babası	"Oğluma söz verdim. Dik duracağız, mücadeleye devam edeceğiz."	BirGün, 07.10.2019
Erdoğan Tedik	—	"Biz aileler birbirimize destek olarak, mahkemelerde bir araya gelerek ayakta kaldık."	sol.org.tr, 2025
Mustafa Doğan	Güney Doğan'ın babası	"Onlar katlettikçe bizler çoğalacağız."	BirGün, 2016
İhsan Seylan	Ümit Seylan'ın amcası	"Barış geleceğine inanmak istiyoruz."	BirGün, 2016
Emel Kitapçı	Ali Kitapçı'nın eşi	"Onlar yalnızlar, biz ise ne çoğuz."	BirGün, 2016

Kitaplar ve belgeseller

10 Ekim'in hafızası kitaplarda ve filmlerde de yaşıyor:

17 Ekim 2015, Deventer (Hollanda): Ankara saldırısına karşı eylem. Dayanışma Gar'ın önüyle sınırlı kalmadı.

Görsel: Apdency · CC0 · Wikimedia Commons

- **Bariş Portreleri: 10 Ekim 2015'te Kaybettiğimiz Hayatlara Bir Bakış** (P24 Hafıza Kitaplığı, Ekim 2017; editörler Evin Bariş Altıntaş, Metin Yener, Murat Şevki Çoban, Özlem Altunok, Seçil Epik, Sibel Oral, Veysel Ok, Yasemin Çongar): 62 gönüllü yazarın ailelerin evlerine, köylerine giderek yaptığı görüşmelere dayanan 85 portre; portresi yazılamayan yitirdiklerimiz kitabın sonunda kısa notlarla anılıyor. Kitabın ücretsiz olarak dağıtıldığını, ticari bir ürün olmadığını da not edelim ([Memorialize Turkey](#)). Bu dosyanın Kısım III'ü büyük ölçüde bu emeğe dayanıyor.
- **Ölüm Ne Yana Düşer Usta** (derleyenler Gül Büyükbeşe ve Sibel Tekin, Nota Bene, 2021): Diyarbakır, Suroç ve Ankara saldırılarına ilişkin tanıklıklar.
- **Belgeseller:** *Ah* (Mustafa Ünlü, 2016; hayatta kalanların tanıklıkları), *Elif* (Emre Kanlıoğlu ve Elif Ergezen, 2017), *Benim Annemi Uçan Kuşlar Bile Severdi* (İlker Kılıç ve Gökhan Çakır, 2016), *Turan Hoca* (Mürşit Barto, 2015), *Annem Bana Peynir Al Gel Dedi* (Cihangir Köse, 2016), *Bin Doğanlardan Biri* (Deniz Kar, 2016), *Ankara'nın Karası* (Salih Süleyman, 2016), *Baba Ben de Gideyim mi?* (Nesrin Yılmaz, 2016), *Geride Kalanlar* (Şafak Pavey, 2015) ([Altyazı Fasikül](#)).

Bütün bu emek bize şunu söylüyor: Resmî bir hakikat komisyonu kurulmadı; halk onun işini kendi araçlarıyla görmeye çalışıyor. Gazeteciler, belgeselciler, gönüllü yazarlar, avukatlar ve aileler, on bir yıldır, adını koymadan bir **halk hakikat komisyonu** gibi çalışıyor. Bu dosya da o emeğin bir parçası olmak istiyor.

KISIM III

Yüzleri: Yitirdiklerimiz

10.04

BÖLÜM 7

Onlar Kimdi? Bir Sınıf Haritası

Tez kutusu: 10 Ekim'de yitirdiklerimizin büyük çoğunluğu ücretli emekçiler, öğrenciler, emekliler ve küçük esnaftı. Gar'ın önünde o sabah toplanan kalabalık, bu ülkenin emek veren halkının küçük bir fotoğrafıydı.

Ankara Garı'nın önünde, 10 Ekim'de yaşamını yitirenlerin fotoğraflarını taşıyan anıt: "Emek" (2022).

Görsel: Modern primat · CC BY-SA 4.0 · Wikimedia Commons

Sevgili genç yoldaşlar,

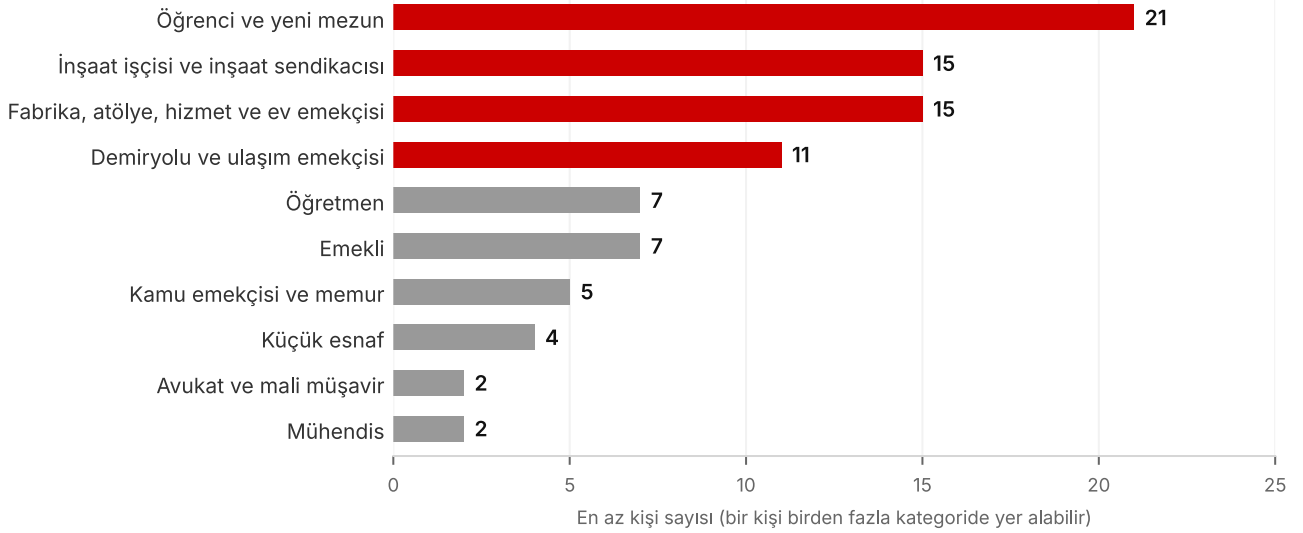
bu kısma bir yöntem notuyla başlamak istiyoruz. Katliamlar insanları sayıya çevirir. Gazete başlıklarında "103 ölü" yazar, televizyonda bir rakam döner. Sonra o rakam da unutulur. Biz bu kısımda tam tersini yapacağız: Her sayının arkasındaki insanı, onun işini, ailesini, hayallerini, son sözlerini kaydedeceğiz.

Bunu yaparken iki şeye dikkat ettik. Birincisi, yalnızca kamuya açık ve güvenilir kaynaklarda yer alan bilgileri kullandık. Ana kaynağımız, P24 Hafıza Kitaplığı'nın Ekim 2017'de yayımladığı *Barış Portreleri: 10 Ekim 2015'te Kaybettiğimiz Hayatlara Bir Bakış* kitabıdır. Bu kitapta 62 gönüllü yazarın ailelerin evlerine, köylerine giderek yaptığı görüşmelere dayanan 85 portre yer alıyor; portresi yazılamayanlar da kitabın sonunda kısa notlarla anılıyor. Bu emeğe şükran borçluyuz. Kitabın yanında ailelerin basına anlattıklarını, sendikaların ve partilerin anma yazılarını ve gazetelerin derlemelerini kullandık. İkincisi, insanları oldukları gibi anlattık: ne aziz ne kurban. Büyük çoğunluğu kendi tercihleriyle, barış için oradaydı.

Meslekler ve uğraşlar

Aşağıdaki tablo, yitirdiklerimizin kaynaklarda yer alan meslek ve uğraşlarından bizim çıkardığımız bir derlemedir. Bir kişi birden fazla kategoride yer alabilir; bilgisi bulunmayanlar sayılmadığı için rakamlar "en az" olarak okunmalıdır.

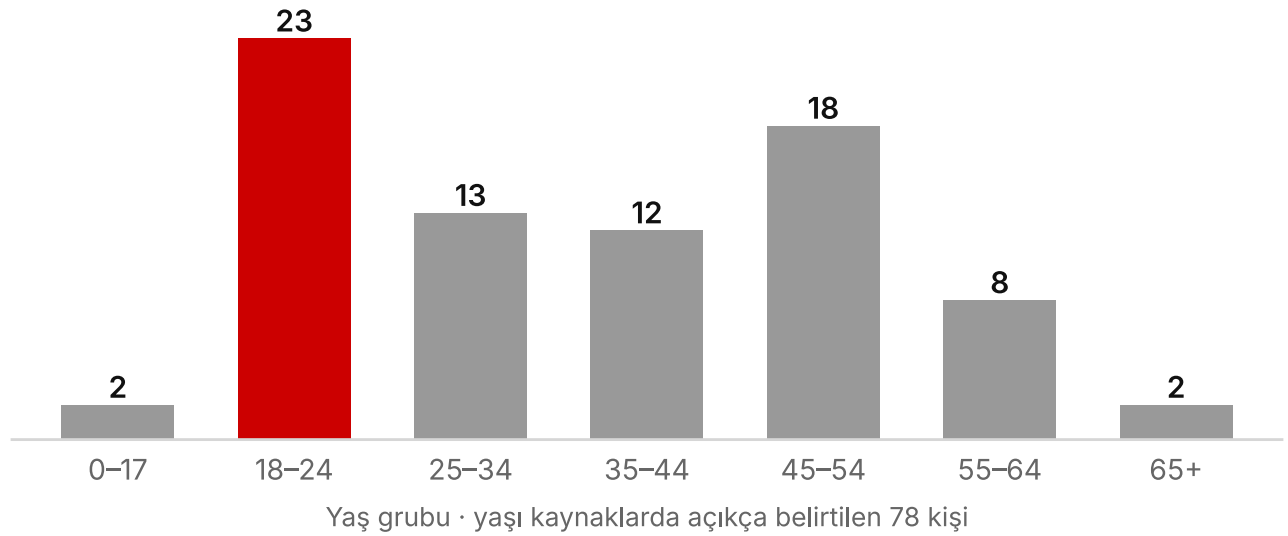
KATEGORİ	EN AZ	KİMLER
Öğrenci (ilkokul, lise, üniversite) ve yeni mezun	21	Veysel Atılğan (ilkokul), Dicle Deli (lise), Umut Tan (liseyi yeni bitirmiş), Başak Sidar Çevik, Canberk Bakış, Dilan Sarıkaya, Ebru Mavi, Elif Kanlıoğlu, Eren Akın, Gökhan Akman, Güney Doğan, Mehmet Hayta, Muhammet Demir, Muhammet Zakir Karabulut, Şebnem Yurtman, Ümit Seylan, Yunus Delice, Ali Deniz Uzatmaz, Onur Tan, Abdülkadir Uyan, Berna Koç (36 yaşında üniversiteyi kazanmıştı)
İnşaat işçisi ve inşaat sendikacısı	15	Kemal Tayfun Benol, Serdar Ben, Erol Ekici, Tekin Arslan, İsmail Kızılçay, Nizamettin Bağcı, Emin Aydemir, Resul Yanar, Ramazan Tunç, Ziya Saygın, Adil Gür, Ahmet Karturlu, Vahdettin Özgan, Mehmet Tefik Dalgıç, Abdülbari Şenci
Fabrika, atölye, hizmet ve ev emekçisi	15	Vedat Erkan (lazer kesim operatörü), Nurullah Erdoğan (kurye), Ağa Bayar (badana), Hasan Baykara (mermer ustası), Berna Koç (temizlik işçisi), Nevzat Özbilgi (dekorasyon), Erhan Avcı (hurdacı), Ramazan Çalışkan (mobilya), Feyyat Deniz (elektrikçi), Orhan Işıktaş (tarım işçisi), Cemal Avşar (çaycı), Necla Duran, Aycan Kaya (tekstil atölyesi), Fatma Esen (evde parça başı el işi), Ercan Adsız (dekorasyon)
Demiryolu ve ulaşım emekçisi	11	İbrahim Atılğan, Yılmaz Elmascan, Nevzat Sayan, Bilgen Parlak, Hacı Kıvrak, Rıdvan Akgül, Ali Kitapçı, İdil Güneyi, Kasım Otur, Fevzi Sert, Osman Ervasa
Öğretmen	7	Gülhan Karlı Elmascan, Hakan Dursun Akalın, Şirin Kılıçalp, Ata Önder Atabay, Osman Turan Bozacı, Niyazi Büyüksütçü, Ahmed Alkhadi
Emekli	7	Metin Kürklü, Gazi Güray, Binali Korkmaz, Niyazi Büyüksütçü, İsmail Kızılçay, Mehmet Şah Esin, İbrahim Atılğan
Kamu emekçisi ve memur	5	Gökmen Dalmaç, Sezen Vurmaz Babatürk, Özver Gökhan Arpaçay, Esfet Duran, Mesut Mak
Küçük esnaf	4	Metin Peşmen (bakkal), Sabri Almaz (ticaret), Abdullah Erol (sürücü kursu eğitmeni), Selim Örs (konfeksiyon atölyesi)
Avukat ve mali müşavir	2	Uygar Coşgun, Ayşe Deniz
Mühendis	2	İdil Güneyi, Korkmaz Tedik

Yitirdiklerimizin meslek ve uğraşları. Kaynaklarda bilgisi bulunmayanlar sayılmadığı için rakamlar "en az" olarak okunmalıdır.

Grafik: Bilgi Müşterekleri · Kaynak: Bölüm 7'deki derleme (Barış Portreleri ve basın)

Yaş: En küçüğümüz, dokuz yaşındaki Veysel Atılğan'dı. En büyüklerimiz 1943 doğumlu Mehmet Şah Esin ile 71 yaşındaki Meryem Bulut'tu. Yaşı kaynaklarda açıkça belirtilen 78 kişinin 37'si 18 ile 35 yaş arasındaydı; en kalabalık yaş grubu 18-24'tü. Yani 10 Ekim her kuşaktan emekçiye, en çok da **gençleri** hedef aldı.

Yaşı kaynaklarda açıkça belirtilen 78 kişinin yaş grupları. En kalabalık grup 18-24 yaşlı; onu 45-54 yaş izler. Dokuz yaşındaki bir çocuktan 71 yaşındaki bir emekçiye, her kuşaktan insan oradaydı.

Grafik: Bilgi Müşterekleri · Kaynak: Bölüm 8'deki alfabetik liste (Barış Portreleri ve basın)

Örgütlülük: Yitirdiklerimiz arasında HDP'nin en az 25 üyesi ya da yöneticisi vardı. Emek Partisi 16 üyesini ve yöneticisini yitirdiğini açıkladı ([Evrensel](#)). CHP Malatya Gençlik Kolları'ndan gençler, Halkevleri'nden üyeler, Pir Sultan Abdal Kültür Derneği ve Alevi derneklerinden, Ezilenlerin Sosyalist Partisi'nden (ESP) yoldaşlar vardı. KESK'e bağlı BTS (demiryolu), Eğitim Sen, BES, Tarım Orkam-Sen ve Tüm Bel-Sen üyeleri ile İnşaat İşçileri Sendikası ve İnşaat-İş üyeleri o sabah oradaydı. Alman öğretmen sendikası GEW, Ekim 2015'te en az sekiz Eğitim Sen üyesinin yaşamını yitirdiğini duyurdu ([GEW](#)).

Coğrafya: Adana, Mersin, Tarsus, Malatya, İstanbul, Ankara, İzmir, Manisa, Alanya, Amasya, Batman, Siirt, Dersim, Diyarbakır, Hatay, Kars, Ağrı, Trabzon, Rize, Bolu, Konya, Karaman, Yozgat, Erzurum, Van, Bitlis, Hakkari, Bingöl, Kahramanmaraş, Adıyaman, Şanlıurfa, Sivas, Erzincan, Kastamonu, Tekirdağ, Denizli, Bursa, Edirne... Türkiye'nin dört bir yanından, Türk'ü, Kürt'ü, Alevi'si, Sünni'si, Ermeni'si, Arap'ı ve bir de Gazzeli bir Filistinli öğretmen. Hacı Kıvrak'ın kardeşi İsmail'in cenazede söylediği gibi: "**Türk'ü, Kürt'ü, Alevi'si, Sünni'si hepimiz kardeşiz.**"

Kavram kutusu — Neden "sınıf haritası"? Bir katliamın kurbanlarına sınıf gözüyle bakmak, onların kimliklerini küçümsemek değildir. Tam tersine, bu insanları bir araya getiren ortak noktayı görmektir: Hepsi bu ülkede emeğiyle geçinen, savaşın bedelini ödeyen ve barışın en çok kendilerine yarayacağını bilen insanlardı. Savaşta cepheye giden de, şehirde bombanın hedefi olan da, savaş bütçesi yüzünden okulu, hastanesi kısılan da onlardı. Barış talebi, emekçinin sınıfsal talebidir.

BÖLÜM 8

Hayat Öyküleri

Bu bölümde yitirdiklerimizi o sabah birlikte yürüdükleri insanlarla, aynı kortejde, aynı otobüste, aynı iş yerinde, aynı mahallede oldukları gruplar içinde anlatıyoruz. Bilgilerin kaynakları her öykünün sonunda ve EK E'de yer alıyor. Kaynaklarda daha az bilgisi bulunan yoldaşlarımız için de bildiklerimizi yazdık; çünkü her ad, bir hayat demektir.

Ekim 2015 sonu: Ankara Garı'nın önünde, yaşamını yitirenler için bırakılan çiçekler.

Görsel: Yıldız Yazıcıoğlu · Public domain · Wikimedia Commons

Raylarda bir ömür: Demiryolu emekçileri

O sabah Gar'ın önünde en kalabalık kortejlerden biri demiryolu emekçilerinininkiydi. KESK'e bağlı Birleşik Taşımacılık Sendikası (BTS), Adana'dan, Malatya'dan, İskenderun'dan, Ankara'dan üyeleriyle gelmişti. Kendi iş yerlerinin, Ankara Garı'nın önünde öldürüldüler.

İbrahim Atılgan ve Veysel Atılgan: "Ver anahtarı, birlikte gidiyoruz"

İbrahim Atılgan 1 Eylül 1963'te, o zaman Mardin'e bağlı olan, bugün Batman'ın ilçesi Gercüş'te doğdu. Yedi çocuklu bir ailenin üçüncü çocuğuydu. Batman Meslek Lisesi'nin elektrik-elektronik bölümünü bitirdi ve Devlet Demiryolları'nda çalışmaya başladı. Emekliliğine iki yıl kala Dicle Üniversitesi'nin iki yıllık otomotiv bölümünü okudu. 2008'de emekli oldu ama çalışmayı hiç bırakmadı. Birleşik Taşımacılık Sendikası'nın (BTS) üyesiydi ve sendikada etkin biçimde çalışırdı. Hacca gittikten sonra ağabeyi Mehmet Zeki ona "Hacı" demeye başladı; arkadaşları için ise hep "İbrahim Abi" olarak kaldı. İri yarı bedeninin içinde ince ruhlu, herkesin derdini kendi derdi bilen bir adam vardı.

Amcasının kızı **Nezihe** ile tanıştıktan on gün sonra evlendi. Kızları Fatoş, Dilek ve Zelal'di, oğulları Veysel. Malatya, Diyarbakır, Batman ve yeniden Diyarbakır'dan sonra, altı yıl önce çocuklar daha iyi okusun diye Ankara'ya taşındılar. Fatoş üniversiteden mezun olmuştu. Dilek iki yıl sonra bitirecekti. Zelal ise bir ay önce üniversite için başka bir şehre gitmişti; babası o gece boyunca merakla ona mesaj atmıştı.

Veysel 29 Eylül'de dokuz yaşına girmişti. Ankara Batıkent'teki Kürşad Bey İlkokulu'nun 3/A sınıfındaydı. Babasından ayrılamazdı. O sabah İbrahim Atılğan onu uyandırmadan çıkacaktı ama Veysel yataktan fırlayıp kapıya koştu: "Nereye gidiyorsun baba? Ben de geleceğim seninle." Anahtarı kaptı, pencerenin önündeki saksıya sakladı. Ağlamaya başlayınca babası "Tamam, ağlama. Ver anahtarı. Birlikte gidiyoruz" dedi. Veysel iki dakikada hazırlandı. Annesi onu öpmek isteyince Veysel "Gerek yok. Bir gül yeter" dedi. Nezihe Atılğan o sabahı şöyle anlatıyor: "Kıyamadı Veysel'e. Hiçbir zaman kıyamazdı ki."

Yazar Can Gürses, Veysel'i annesinden, ablalarından, teyzesinden, babasının dostu Yunus Akıl'dan ve öğretmeni Sabahat Yıldırım'dan dinledi; anlattıklarını Veysel'in ağzından babasına yazılmış bir mektuba dönüştürdü. O mektuptan bir çocuk çıkıyor: Gizli mektuplar, küçük notlar yazıp oraya buraya bırakmayı çok seven bir çocuk. Anne babası Marmaris'e gittiğinde odalarına bir not bırakmıştı: "Bir baba evlâdını bırakıp da gider mi baba? Peki ya sen anne? Sen nasıl gittin?" Pembe, kilitli bir günlüğü vardı; annesine şöyle yazmıştı: "Annecim sen benim için her şeyi yaptın ama ben senin için hiçbir şey yapamadım."

Çikolatayı çok severdi; annesinin yayla çorbasını da. Babası eve geç kaldığında kötü şeyler düşünür, o gelmeden kanepeden kalkıp yatağına gidemezdi. Derslerine çalışmadığı bir gün babası "Çalışmazsan çöpçü olursun" deyince karşı çıkmıştı: "Çöpçüler de insan ama!" Öğretmeni el yazısına "inci gibi" derdi. Mendil kapmaca oyununda sınıfını o temsil edecekti. Bir gün okula yürürken annesine sordu: "Büyüyünce bilim adamı olsam kendime kanat yapıp uçabilir miyim anne?" Annesi "Uçarsın tabii" dedi. Yazar da olmak istiyordu, avukat da, bilim adamı da. Annesine göre en çok pilot olmak istiyordu.

Baba oğul, Diyarbakır'dan gelecek arkadaşlarını karşılamak için neşeyle yürüyorlardı. Gençler Ruhi Su'nun "Bu meydan kanlı meydan" türküsüyle halay çekerken bomba patladı. İbrahim Atılğan Veysel'i korumak için kucağına almıştı. Avuç içi kadar cüzdanından sekiz bilye çıktı. Hayatının son eylülünde okuduğu Muammer Sünbül'ün şiir kitabında şu dizeler duruyordu: "Ömrüm de son eylül mü, tufan koptu kopacak / Düşecek bir gün elbet, bu daldan da bu yaprak..."

O gün Marmaris'te olan ağabeyi Mehmet Zeki, kardeşinden haber almak için sendikadan bir arkadaşını aradı. Aldığı yanıt şuydu: "Abi bizi öldürdüler!" Öğretmeni Sabahat Yıldırım Veysel'e açık bir mektup yazdı; bu mektup Türkiye'nin dört bir yanında okundu. Baba ile oğul Batman Gercüş'te yan yana toprağa verildi. Nezihe Atılğan yıllar süren davayı şöyle anlattı: "Her gidişimde (...) film seyrediyordum gibi hissediyordum." 2025'te Anayasa Mahkemesi, Veysel için yapılan bireysel başvuruyu "yaşam hakkı ihlal edilmedi" sonucuyla karara bağladı.

Veysel, 10 Ekim'in en küçük yüzüdür. Kanat yapıp uçmak isteyen, babasını yalnız bırakmak istemeyen bir çocuk.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Can Kartoğlu, Can Gürses; Euronews, 2018; Hürriyet Daily News; bianet; T24.

Yılmaz Elmascan: "Birlikte oradaydılar"

Yılmaz Elmascan, Şanlıurfa Suruç'ta öğretmen bir babanın beş çocuğundan ortancası olarak büyüdü. Annesi Anzilha Hanım. Çocukluk yıllarında kendi parasını kazanmak için pek çok işte çalıştı, en çok terzi çıraklığı anılıyor. Ortaokulu bitirince, 14 yaşında Eskişehir'e, meslek lisesini parasız yatılı okumaya gitti. Ablası Meral: "Suruç'ta kalsa hayallerini gerçekleştiremeyecekti, o yüzden gitti." Makinist olarak mezun oldu; ardından iki üniversite daha bitirdi.

İlk ataması İstanbul'a çıktı ama ailesine yakın olmak için Adana'yı istedi. TCDD'de makinist olarak çalıştı. Birleşik Taşımacılık Sendikası (BTS) ve KESK üyesiydi; BTS Adana Şubesi'nin örgütlenme ve eğitim sekreteriydi. Kardeşi Mehmet: "Sendikayı evi gibi görürdü." Van depremi gibi felaketlerde yardıma ilk koşanlardandı. Kardeşleri Mehmet ve Reşat'la eski vagonları birleştirip bir kafe açmak, Suruç'ta bir botanik bahçesi kurmak gibi hayalleri vardı. Edebiyatı, şiiri severdi. Kıbrıs'ta okuyan Mehmet bir gün kimse aramadı diye sitem edince "Ben şu an sadece İnce Memed'i ve Kel Abdi'yi düşünüyorum" demiş, sonra "Haklısın, seni her gün aramam lazım, sen okuyorsun" diye eklemişti.

Bir yıl önce **Gülhan Karlı Elmascan**'la evlenmişti. Gülhan (25) Tarsus'ta bir ilkokulda rehber öğretmendi, Eğitim Sen üyesiydi. Gülhan'ın demiryolcu ağabeyi Özgür Can'ın düğününde tanışmışlardı. Düğünü Urfa'nın tarihi bir mekânında Mehmet düzenledi; Yılmaz, gelmeden önce Rojda'nın "Lê Bûke" şarkısının çalmasını istedi.

Suruç Amara Kültür Merkezi'ndeki patlama onu yıktı. Annesi o günleri anlatıyor: "Tanımadığımız insanlar için ağlıyorduk. Ama hepsi için tek tek ağladık." 10 Ekim'den iki hafta önceki Kurban Bayramı'nda herkesten önce köydeki mezarlığa gitti, Suruç'ta yitirilenlerin mezarlarını ziyaret etti, bir fotoğraf çekti. Aynı bayramda annesine "Anne, ben Barış Mitingi'ne gideceğim" dedi. Annesi "Gitme oğul, bir şey olur" deyince yanıt verdi: "Sen nasıl annesin. Savaşa gitmiyorum. Elimizde çiçeklerle, barış için gideceğim."

Gülhan'a ilk ve son kez "Sen gelmesen" dedi, ailesine de "Söyleyin, o gelmesin" diye fısıldadı. Gülhan dinlemedi: "Birlikte." Adana'dan BTS'li arkadaşlarıyla aynı otobüste geldiler; yolda çekilen selfie'deki yüzlerin birçoğu o sabah Gar'ın önünde kaldı.

Abisini ilk teşhis eden Mehmet oldu: "Dayanamam lafı yalan, dayanıyorsun." Annesi: "Sanki dünya kapkaranlık, nasıl yaşadığımızı bilmiyoruz." Yılmaz Suruç'ta, bayramda fotoğraf çektiği mezarlıkta; Gülhan Konya Ereğli'de toprağa verildi. Kıyafetleri, dostları Bilgen Parlak ve Nevzat Sayan'ınkilerle birlikte Adana Garı'nda gömülü.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Halil Türkten; bianet; [bianet İngilizce](#); [Habertürk](#); GEW.

Gülhan Karlı Elmascan: "Ölürsek birlikte ölürüz"

Gülhan Elmascan 1 Mayıs 1990'da doğdu, yirmi beş yaşındaydı. Ailesi Mersin'in Silifke ilçesine bağlı Taşucu'nda yaşıyor. Babası Yusuf Can aslen Tunceliydi (Dersim). Erzincan depreminden sonra ailesiyle Konya Ereğli'nin Zengen köyüne göçtü. Okul boykotu yüzünden öğretmen okulundan atılınca inşaatlarda çalışmaya başladı, sıva ustalığı yaparak on üç çocuğunu büyüttü. Gülhan, annesi Yadigâr'ın yedinci çocuğuydu. Doğduğu gün İstanbul'daki 1 Mayıs kutlamalarında kırk kişi yaralanmış, İTÜ öğrencisi Gülay Beceren felç kalmıştı; bebeğe Gülay adını vermek istediler. Annesi ise askerde ölen kardeşini düşündü: "Eğer erkek olsaydı onun adını verecektim, Veysel olacaktı. Kız doğunca Gülhan olsun istedim."

Dokuz yaşında beyinde su toplanmaya başladı. Yedi kez beyin ameliyatı oldu. Onca ameliyata, kaçırdığı onca derse rağmen sınıf birincisi oldu, liseyi okul birincisi olarak bitirdi. Babası şöyle anlatıyor: "Lise birinci sınıftayken üçüncü ameliyatını olmuştum. Üç ay geç başladı okula. Ona rağmen sınıf birincisi oldu." İlk yıl İstanbul'da hukuku kazandı ama ailesi onu o kadar uzağa gönderemedi. Ertesi yıl Çukurova Üniversitesi'nde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık'ı kazandı. Babasına göre bu meslek ona çok yakışıyordu: "Eğitimi almadan önce de evde hepimizi dinlerdi. Öfkeli olduğunu görmedim ben hiç." Uzun bir bekleyişten sonra Tarsus'ta bir ilkokula rehber öğretmen olarak atandı, Eğitim Sen üyesiydi. Annesi Yadigâr'ın sözleri: "Öğretmen gibi değildi ki. Dert ortağıydı. Öğrencileri de aileleri de evine gelirdi sık sık." Katliamdan sonra öğrencileri onun için bir anı defteri hazırladı.

TCDD'de çalışan ağabeyinin düğününde **Yılmaz Elmascan**'la tanıştı. Yılmaz TCDD'de makinistti, BTS Adana Şubesi'nin örgütlenme ve eğitim sekreteriydi. Okul biter bitmez evlendiler. Gülhan son ameliyatını nişanlıyken oldu; saçları kazındığı için düğünde peruk taktı ama neşesinden bir şey eksilmedi. Kayınvalidesi ona "narin gelin" derdi; Gülhan buna biraz içerlerdi. Edebiyatı, çiçekleri, misafir ağırlamayı severdi. Suruç'ta öldürülen gençler için günlerce ağladı. O yıl çocuk sahibi olmayı planlıyordu, bir kızı olsun istiyordu.

Yılmaz Elmascan "Sen gelmesen..." dedi. Gülhan dinlemedi: "Ölürsek birlikte ölürüz." Adana'dan BTS'li arkadaşlarıyla aynı otobüse bindiler. Babası Yusuf Can da Mersin'den yola çıktı; otobüslerin mola verdiği yerde karşılaşip sarıldılar. Yusuf Can patlama noktasından otuz metre uzaktaydı: "Telefon meşgul tonu verince, 'hayatta ve biriyle konuşuyor' diye düşündüm. Gece yarısına kadar aradık." Ölüm raporlarında saat 10.06 yazıyordu.

Yılmaz Suruç'ta, Gülhan Konya Ereğli'de toprağa verildi. Babasının sözleri: "Bu çocukların ruhlarının beraber olduğuna inanıyorum." Annesi Yadigâr, kızı için balkona yeni sardunyalara dikti: "Gülhan çiçekleri çok severdi. Onun için ekim bunları."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Özlem Akcan; bianet; bianet İngilizce; Habertürk; GEW.

Nevzat Sayan: "Bana özgürlüğümü veren kişi"

Nevzat Sayan 1970'te Karaman'da doğdu. Annesiyle babasının ikinci evliliklerinden olmuştum. Babasının önceki evliliğinden yedi, annesinin iki çocuğu vardı; bir ağabeyi ve bir kız kardeşi de öz kardeşiydi. Babası demiryolcuydu. Nevzat dört yaşındayken Hollanda'ya gittiler, on yıl sonra döndüler. Hollanda'dan anlattığı en güzel anı, okuluna gelen Ajax kalecisine penaltı atmasıydı. Koyu Beşiktaşlıydı, motosiklet tutkunuydu. Lisede hentbol oynadı, millî takıma çağrılacak kadar iyiydi. Adana'da Çukobirlik'le antrenmanlara çıktı ama mesaiyle çakışınca bırakmak zorunda kaldı.

Asker olmak istiyordu ama Hollanda dönüşü kaybettiği yıl yüzünden yaşı tutmadı. Eskişehir'de Demiryolu Meslek Lisesi'ne gitti. Orada **Bilgen Parlak**'la tanıştı. İkisi de Adana'ya atandılar; yıllarca aynı iş yerinde, aynı sendikada, BTS'de çalıştılar, grevlere birlikte katıldılar. Oğlu Berkay ikisini anlatıyor: "Kardeşten öte. Babama bir şey olursa Bilgen Amca bize bakar, diye düşünürdüm, ama ikisini aynı patlamada kaybettik." Çalışırken Ceyhan'da Elektrik Yüksekokulu'nu bitirdi. Çok okur, güncel siyaseti araştırırdı; fakültede okumak için DGS'ye hazırlanmayı planlıyordu. Ailesi dindar ve muhafazakârdı. Nevzat ise okudukça solla tanıştı. Büyüklerin kız kardeşine karşı tutumunu eleştirdi ama aileden hiç kopmadı, hep toparlayan o oldu. CHP'ye oy verirdi, Kürtlerin hak ve özgürlüklerini öteden beri savunurdu.

Revizör olarak başladı, sonra Adana-Mersin arasında çalışan raybüslere şef oldu. Bir müdürle anlaşamayınca depoya geçti ama orada mutlu olmadı: "Duvarlar üzerime geliyor. Ben sahada olmalıyım." Haksızlığa gelemeydi. Müdürlerin odasına kadar çıkıp eleştirisini yüzlerine söyler, eylemlerde ve iş bırakmalarda hep ön safta olurdu. Müdürlük sınavına başvurduğunda hakkı olduğu hâlde adı listeden silindi. Bir dönem BTS'de yöneticilik yaptı. Yol parası olmayan bir işçiye her sabah motosikletiyle işe götürdü ve bundan evde hiç söz etmedi.

Komşularının kızı **Rabia**'yla görücü usulüyle evlendi. Nişanlıyken birbirlerinin elini bile tutmamışlardı. Kızları Meliha'ya annesinin adını verdi. Oğullarının adını koyma sırası Rabia'daydı; babası ölünce büyükler dedenin adının konması için baskı yaptı ama Nevzat sözünden dönmedi. Berkay altı yaşındayken Rabia, otuz üç yaşında Çukurova Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü'nü kazandı. Kendi babası karşı çıktı, Nevzat ise "Hallederiz, madem okumak istiyorsun" dedi. Rabia'nın sözleri: "Nevzat'ı hayatımda nasıl bir yere koyuyorum? Bana özgürlüğümü veren kişi olduğunu düşünüyorum." Berkay da aynı şeyi söylüyor: "Babam hiçbir zaman bir şeyi empoze etmeye çalışmadı bana. Yolları açıkladı, anlattı, seçim yapmayı bana bıraktı."

9 Ekim akşamı Rabia "Gitme, beraber zaman geçirelim" dedi. Nevzat'ın yanıtı şuydu: "Arkadaşlar gidiyor, onları yalnız bırakmayayım, hem Ankara'da Melişi'i de görürüm." Adana'dan Yılmaz Elmascan, Bilgen Parlak ve Rıdvan Akgül'le aynı otobüse bindi. Ankara'da önce avukatlık stajı yapan kızı Meliha'nın bürosuna gitti, birlikte bir fotoğraf çektiler. Saat 9.30'da baba kız Rabia'yı aradılar. Nevzat sürprizini bozduğu için gülererek ona sitem etti. Son konuşmaları buydu. Meliha Sayan bir yıl sonra şöyle konuştu: "Acım ve öfkem hiç geçmedi. Tek dileğim sorumluların cezalandırıldığını bir an önce görmek." Nevzat Sayan 12 Ekim'de Karaman'da toprağa verildi.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Behçet Çelik; bianet, 10.10.2016.

Bilgen Parlak: "Hayat tune"

Bilgen Parlak 20 Nisan 1972 sabahı saat 7.30'da doğdu; babası Hasan Parlak "Diğer çocuklarımı bu kadar bilmem ama Bilgen'in doğumunu saatine kadar bilirim" diyor. Dedesi Abuzer, Kâhta'da otuz yıl muhtarlık yapmış, evi kıtlıkta yiyecek bulamayanların sofrası olmuştu. Babası eski bir postacı, annesi Azzet Hanım'dı. Adını annesi 10 yaşından beri kurduğu bir hayalden verdi.

Okulda en akıllı öğrencilerden biri sayılınca Eskişehir'deki, Türkiye'nin tek Demiryolu Meslek Lisesi'ne yatılı gitti, 1989'da revizör olarak mezun oldu. Yıllarca TCDD'de çalıştı; sonra, biraz da geçim sıkıntısıyla, kurslara gidip makinist oldu. Adana Garı'nda yardımcı makinistliğini yaptığı Hüseyin Erdem anlatıyor: "Soyunma dolaplarımız yan yanaydı. Yedek anahtarlarımız birbirimizdeydi. Yirmi saati bulan yolculuklarımız olurdu. Uyumamak için türkü söyledik."

Demiryolcular onu sofrasıyla da hatırlıyor: makastaki kulübede pilav yapar, arkadaşlarına Adıyaman'dan kahve taşır, gece yarısı çiğ köfte ziyafeti verirdi. Saçlarını jöleyle yatırdığı için arkadaşları ona "Abuzer François" derdi.

Birleşik Taşımacılık Sendikası (BTS) ve KESK üyesiydi. Liseden beri dostu Nevzat Sayan'la aynı iş yerinde, aynı sendikada çalıştılar; eylemlere, grevlere birlikte gittiler. Bir grevde gece yarısı bir trenin önüne oturdular. Bilgen HDP'ye oy verirdi, bir dönem ÖDP'de de çalışmıştı; Nevzat CHP'ye oy veriyordu; bu hiç sorun olmadı. Kardeşi Mehmet Parlak bir gün görüşünü sorduğunda şöyle yanıt vermişti: "İnsanlar muhtaç olmasın, devlet kimseyi maddî, sosyal sıkıntıya koymasın istiyordu."

Sermaye bir yerde toplansın, ülkenin en ucundaki insana kadar gitsin, eşit dağılım olsun diyordu." Babasına "Beni mirasçı sayma" demişti; mülkiyetle işi yoktu, cebinde yokken kardeşine aynı gün 10 bin lira bulup ulaştırmıştı.

Halasının kızı Fatoş Hanım'la 1996'da evlendi, 2012'de boşandılar. Üç kızı oldu: Zelal, Zarem ve Elya. On dokuz yaşındaki Zelal anlatıyor: "Hatırladığım en eski anılar, mitingler. Eylemlere beni de götürdü. 1 Mayıs yürüyüşlerine, sendika mitinglerine... Omzunda taşırdı." Demirspor maçlarına gider, iki haftada bir halı saha maçı yapardı. "Dertlerini anlatmazdı. Kapalı kutuydu."

9 Ekim'de Adana'dan kalkan 23 otobüsten birine bindi; yolda dostlarıyla selfie çekti. Alanda BTS'nin yeri KESK kortejinin sonuydu. Genel Başkan'ın sözüyle "Bilgen'le Nevzat kol kola öldü." Babası haberi Kâhta'da aldı: "Kimin telefonu olmaz? Ölünün telefonu olmaz."

İki mezarı var. Bedeni Kâhta'da, dedesi Abuzer'in yanında; kıyafetleri Adana Garı'nda, dostları Nevzat Sayan, Yılmaz Elmascan ve Gülhan Elmascan'ın kıyafetlerinin yanında. Gece Kâhta'daki evde gelini Nesrin, ondan kalan tek ses kaydını açıyor; annesi Azzet Hanım Kürtçe ağıt yakıyor: "Hayat tune."

Kaynaklar: *Barış Portreleri* (P24, 2017), Hazal Özvarış; *bianet*; [politeknik](#).

Hacı Kıvrak: 25 yıllık makinist

Yozgat Aydıncıklı **Hacı Kıvrak** 45 yaşındaydı. Devlet Demiryolları İskenderun Müdürlüğü'nde 25 yıllık bir makinistti ve BTS üyesiydi. O gün Ankara'ya görevli olarak gelmişti, oradan Adana'ya geçecekti. Barış için toplanan kalabalığın arasından tren garına yürürken saldırıda yaşamını yitirdi. Evliydi, iki çocuk babasıydı. Memleketi Yozgat'ta, Aydıncık'ın Üzümlük köyünde toprağa verildi. Kardeşi İsmail Kıvrak cenazede herkesin aklında kalan sözü söyledi: "Türk'ü, Kürt'ü, Alevi'si, Sünni'si hepimiz kardeşiz."

Kaynaklar: *Barış Portreleri* (P24, 2017), kitabın sonundaki kısa not; *bianet*; [Evrensel](#); *politeknik*.

Rıdvan Akgül: Garın önünde bir demiryolcu

Adana'da yaşayan Siirtli **Rıdvan Akgül** 37 yaşındaydı ve Adana Demiryolu İşletme Müdürlüğü'nde memur olarak çalışıyordu. BTS Adana Şubesi'nin yöneticisiydi. Evliydi, üç çocuk babasıydı. Ankara'ya Adana'dan gitti. BTS'li arkadaşlarıyla yolda çektikleri selfie o günün en çok paylaşılan fotoğraflarından biri oldu. Bir demiryolcu olarak, kendi iş yerinin, Ankara Garı'nın önünde yaşamını yitirdi. Babası Aziz Akgül cenazede "Bu şehit hepimizin şehididir" dedi. Memleketi Siirt'te toprağa verildi.

Kaynaklar: *Barış Portreleri* (P24, 2017), kitabın sonundaki kısa not; *bianet*; *politeknik*; [sendika.org](#), 2023.

Ali Kitapçı: "Benim babam trenleri durduruyor"

Ali Kitapçı 27 Nisan 1958'de Sivas'ta, hâkim bir babanın oğlu olarak doğdu; 57 yaşındaydı. Babasının mesleği nedeniyle çocukluğu farklı şehirlerde geçti. Liseyi Diyarbakır'da bitirdi. 12 Eylül'den sonra amcasının şirketinde çalışmak için Libya'ya gitti; orada öteki işçileri örgütlemeye başladı. Fas üzerinden İngiltere'ye geçti; önce dil okuluna gitti, sonra Oxford'da okudu, bir fabrikada çalıştı.

İngiltere, Thatcher'a karşı madenci grevlerinin yaşandığı yıllardaydı. Fabrikadaki eylemlerde anarko-sendikalistlerle tanıştı; önce uzak durdu, sonra kendine anarşist demeye başladı ve bunu hiç bırakmadı. 1987'de Türkiye'ye döndü. İstanbul'da tekstil işçileri arasında bir sendika kurmaya çalıştı; sendika yasası çıkınca bu girişim kapandı. Ankara'da TCDD Genel Müdürlüğü Bilgi İşlem Dairesi'nde

çalışmaya başladı. Memurların grevli toplu sözleşmeli sendika hakkı için mücadele ettiği yıllardı; sendikal mücadele hayatının merkezi oldu. Birleşik Taşımacılık Sendikası (BTS) Ankara Şubesi'nin yöneticilerindendi.

Eşi Emel Kitapçı o günleri anlatıyor: "Ali'nin BTS'de, Emel'in Tarım Orkam-Sen'de sendikacılık yapmaya çalıştığı, sendikalarda paranın olmadığı bir dönemde, iki sendika için ortak bir büro ararken ortak bir ev noktasına hızla geliverirler." 1998 Ağustos'unda hayatlarını birleştirdiler. Oğullarına anarşizmin simgesi Kara adını vermek istedi; sonunda Artun Siyah'ta karar kıldılar. Oğluyla ilişkisi eşitti; bazen bir çikolata için saatlerce tartışırlardı. Artun Siyah okulda öğretmeni babasının ne iş yaptığını sorunca şöyle yanıt verdi: "Benim babam trenleri durduruyor."

Kızılay'daki eylemlerden Tekel Direnişi'ne, Zonguldak'taki madenci eylemlerinden Susurluk protestosuna hep oradaydı. Tekel Direnişi'nde uyku tulumunu getirip "Ohhhh, ne güzel" diyerek meydanın ortasında uyurdu. 26 yıllık arkadaşı İshak Kocabıyık, 2009'daki bir grevde makinist hızlı treni üzerlerine sürmekle tehdit ettiğinde Ali'nin trenin önüne atladığını, arkasından başkalarının da atladığını anlatıyor. İshak'la peynir-ekmekle 12 saat yol gidip Zonguldak'ta işçi örgütlediler. En büyük hayallerinden biri uluslararası taşımacılık sendikasının yönetimine girmek, onun eğiticiisi olmaktı.

Arkadaşı Kasım Güner Yavuz: "Yemek yemeyi çok severdi. Hangi yemeğin en güzeli nerede yapılır bilirdi. Onun yanına gelen aç dönmezdi. Parası olmayan hiç kimse Ali'ye gidip parasız dönmezdi." Bir elinde sendika bayrağı, bir elinde kara bayrak taşırdı; bütün anarşist gruplar arasında bağ kurmaya çalışırdı. Emekli ikramiyesini, anarşist arkadaşlarının buluşup etkinlik yapabileceği bir mekân açmak için vermek istiyordu: "Ben de bazen oraya oğlumla gelirim."

10 Ekim'den bir gün önce Brüksel'deki bir sendika toplantısından dönmüştü. İshak "Yorgunsundur, gelme eyleme" dedi; dinlemedi. İshak bugün şöyle diyor: "Bugün burada bunları konuşabiliyorsak, ben o gün Ali'nin arkasında durduğum, Ali'nin bedeni bana siper olduğu için."

Cenazesi 12 Ekim'de önce Gar'ın önüne getirildi, sonra Karşıyaka Mezarlığı'na defnedildi. Emel Kitapçı cenazede "Bizi bir kez öldürürler ama bin kez doğururlar" dedi. Bir yıl sonra ise şunu yazdı: "Son bir yılda yaşadığım tek gerçek var: Dayanışma. Hâlâ birbirimizle bölüşeceğimiz ekmeğimiz, emeğimiz var."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Arife Köse; bianet; politeknik; [BirGün, 10.10.2016](#).

İdil Güneyi: Taşlardan yeni bir hayat

İdil Güneyi 3 Ekim 1964'te Bursa'da, avukat Tahir Güneyi ile Belgin Hanım'ın ilk çocuğu olarak doğdu, 51 yaşındaydı. Kardeşi Fırat 1967'de doğdu. Siyasetin konuşulduğu, kitapların tartışıldığı, kız çocuklarına o yıllarda pek az rastlanan eşitlikçi bir evde büyüdü. Büyükbabası veteriner Kemal Güneyi'nin 1908-1929 yılları arasındaki anılarını tek cilt hâlinde bastırmak için editörlük yapıyordu; bu iş yarım kaldı.

Bursa Cumhuriyet Lisesi'nden sonra 1984'te Hacettepe Üniversitesi Fizik Mühendisliği'ni kazandı. 1988'de mezun oldu ve aynı yılın mayısında, 27 yıl sonra hayatını yitireceği Ankara Garı'nda, TCDD'de mühendis olarak işe başladı. Zamanla başmühendis oldu. Öğrenciliğinde tanıştığı Ergün'le evlendi; 1991'de oğlu Barış doğdu.

Birleşik Taşımacılık Sendikası'nın (BTS) üyesiydi; bir dönem Eğitim ve Örgütlenme sekreterliğini, son olarak da Ankara Şubesi'nin kadın sekreterliğini üstlendi. Sendikanın hiçbir etkinliğini kaçırmazdı. Bir keresinde eylemi unutan, kravat takmamasıyla bilinen bir arkadaşını Gar'daki odasından koşturarak

indirmiş, eline "Kadına Şiddete Son" pankartını tutuşturmuştu. 2014'ün 8 Mart'ında Mersin Arslanköy'den gelen kadın ve çocukların oynadığı *Ozon Tabakası* oyununun sahnelenmesini sağladı; oyundan sonra kendi emeğinden hiç söz etmeden herkese teşekkür etti. TCDD çalışanları için Şehir Tiyatroları'na uygun fiyatlı biletler alır, akşamları örgütlerdi.

Ülkenin ücra köşelerindeki okullar için yardım toplardı; gönülsüz olanları gülümseyerek, "pamuk eller cebe" diyerek ikna ederdi. Başta isteksiz, sonra hevesle onun düzenlediği bir yardıma katılan bir iş yeri sahibi şöyle demişti: "İdil bize unuttuğumuz şeyleri hatırlattı." Ankara'da maddi imkânı olmayan birkaç öğrencinin eğitimine destek olduğunu ailesi ancak ölümünden sonra, evde bulunan bir defterdeki notlardan öğrendi.

Gezmeyi, çok iyi olmayan Sony fotoğraf makinesiyle fotoğraf çekmeyi, Kalecik Karası'nı, tiyatroyu, operayı, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası konserlerini severdi. Elinde pankartla katıldığı bir eylemin akşamında konsere gidebilirdi. Demokrasi ve emeğe saygı istiyordu; 10 Kasım'larda Atatürk fotoğrafları paylaşırdı. 2003'te başladığı takı tasarımı en sevdiği uğraşıydı: "2003'e kadar kendim yapabileceğimi aklıma bile getiremezdim." Mercanla, turkuazla, malahitle kolyeler yapar, fotoğrafını çekip altına taşların adını yazardı.

Anne babasını her gün telefonla arardı. 2008'de kardeşinin kızı Eylül doğunca ailesinden uzak olmak daha da zorlaştı. Sendika yönetiminde bir süre daha kalmayı kabul etmişti ama asıl isteği emekli olup güneşe taşınmaktı: kardeşi Fırat ve yeğenleriyle Fethiye'ye yerleşecek, takı tasarımına geri dönecekti.

Facebook'taki son paylaşımı şuydu: "Gözyaşlarımızın Rengi Aynıdır... 10 Ekim'de Ankara'dayız." BTS o gün 14 üyesini yitirdi. İdil Güneyi, Ankara Karşıyaka Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Evin Barış Altıntaş (TCDD ve BTS'den çalışma arkadaşları İsmail Özdemir, Onar Kuruoğlu ve kardeşi Fırat Güneyi'nin anlatımlarıyla); bianet; Habertürk.

Kasım Otur: "Ya Songül, hiç de gitmek istemiyorum"

Kasım Otur kırk sekiz yaşındaydı, Malatyalıydı. Altı kardeşin ikincisiydi ama hepsine hem ağabey hem baba oldu: Onları okuttu, evlendirdi, hep yanlarında durdu. Eskişehir'de okudu. Çalışmaya o kadar genç başladı ki ilk maaşını babası aldı. Otuz iki yıl demiryolunda çalıştı. BTS Malatya Şubesi'nin başkanlığını yaptı, sonra şubenin mali sekreterliğini üstlendi. Bir derneğin başkanlığını da yaptı. Ankara'da KESK'in düzenlediği bütün eylemlere katılırdı. Eşi Songül'ün sözüyle: "Herkesin yükü onun sırtındaymış gibi çalışırdı."

Songül Otur'la akrabaydılar, birlikte büyüdüler. Songül yedi yaşındayken arkadaşlarıyla duvar dibinde oyun oynarken "Ben Kasım'la evlenirim" demişti. Kasım Eskişehir'de, Songül Erzincan'da okurken birbirlerine mektuplar yazdılar; Kasım ona şiirler yazdı. 1990'da evlendiler, 1991'de oğulları Birkan doğdu. "Kasım'la birbirimize bakar 'Bunu biz mi yaptık, bu bizim mi' derdik." Yirmi beş yıllık evlilik, kırk yıllık bir sevdadır bu.

Babası hastalanınca her gün ona gitti, onu tıraş etti, annesine temizlikte yardım etti: "Annem çok yorulmasın." Neşet Ertaş türkülerini çok güzel söylerdi, Musa Eroğlu'nu severdi. Arkadaşlar toplandığında çığ köfte yapar, türkü söylerdi. Songül anlatıyor: "Türkü söylerken benim gözümün içine bakardı. Arkadaşları başını çevirirlerdi. O gene bana bakardı. Kasım bana çok güzel bakardı." Her yaştan insanla hemen dost olurdu; dertten anlar, dinler, çare bulurdu.

Mitinglere gittiğinde Songül'ü hep kendisi arardı, merak etmesin diye. 10 Ekim'den bir gün önce yine erkenden kalktı. Annesiyle babasını görmeye gitti, babasını tıraş etti, sonra Songül'ü nöbetine götürdü. Hastanenin önünde durdular. "Ya Songül, hiç de gitmek istemiyorum" dedi. Ben de yüzünü

okşadım, 'Kasım, şimdi bana ayak yapma' dedim. Gülüştük." Gece oğlu Birkan'ı aradı; Birkan otobüsten gelen müzik seslerini duyup "Baba, hadi iyisin" dedi. Yol boyunca Malatya'dan gelen gençlere ağabeylik etti, Ankara'da da yanlarından ayrılmadı. Sabah sekizde Songül'ü aradı: "Sen beni arama, telefonu duymam; ben seni ararım." O gün bir daha aramadı.

Ölümünden sonra otuz iki yıllık çalışmasının emekli ikramiyesi geldi. Songül şöyle soruyor: "O paraya ben nasıl dokunayım?" Evin her yerinde onun izi var: vitrinde fotoğrafı, buzdolabında yarım rakısı, banyoda diş fırçası. Bir gün Gözde Aslan'ın annesi Songül'ü ziyarete geldi. Songül o günü anlatıyor: "Gözde'nin annesini gördüğüm zaman kendimden utandım. O bir anneydi ve buraya benim yanıma gelmişti." Kapıda yazara son sözü şu oldu: "Kasım'ı güzel anlat. O çok güzel bir insandı. Adam gibi adamdı." Annesi Güley Otur'un acısı, Malatya'nın 10 Ekim'deki büyük acısının bir parçası oldu. Kasım Otur Malatya'da toprağa verildi.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Leyla Alp; bianet; Habertürk; sendika.org.

Fevzi Sert: "Amcam barış için gitti"

Fevzi Sert 45 yaşındaydı ve Hatay İskenderun'da Devlet Demiryolları'nda bakım onarım teknisyeniydi. BTS İskenderun Şubesi'nin sekreteriydi. Evliydi, üç çocuk babasıydı. Ailesi aslen Tunceli Ovacık'tandı ve 80 yıl önce Adana Kozan'a taşınmıştı. 11 Ekim'de Kozan'da toprağa verildi. Ardından en çok, kardeşi Naim Sert'in üç yaşındaki torununun sözü akılda kaldı: "Amcam barış için gitti, öldürüldü. ... Fevzi amcam çocuk gibiydi, masumdu."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), kitabın sonundaki kısa not; sendika.org, 2023.

Osman Ervasa: Havalimanı emekçisi

Amasya Suluovalı **Osman Ervasa** 24 yaşındaydı ve Devlet Hava Meydanları İşletmesi'nde (DHMİ) çalışıyordu. Önce Batman Havalimanı'nda görev yapmış, mitingden beş ay önce Ordu-Giresun Havalimanı'na atanmıştı. BTS üyesiydi. 12 Ekim'de Suluova'da toprağa verildi.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), kitabın sonundaki kısa not; bianet; sendika.org.

Uygar Coşgun: "Gitmek zorunda olmasaydım gitmezdim"

Uygar Coşgun Nisan 1982'de Ankara'da doğdu. Babası Çorumlu bir matematik öğretmeni, annesi Nuray Hanım Sivaslı bir sınıf öğretmeni; kardeşi Utku üniversite öğrencisi. Varlıklı değillerdi ama Uygar sıkıntı çekmeden büyüdü. Dört yaşında okumayı söktü. Okul yılları Tarsus'ta ve Mersin'de geçti. Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni dört buçuk yılda bitirdi; Diyarbakır'a sevgisi hiç dinmedi.

Demiryolu emekçisi dedesi Burhan Bey'le iki buçuk yaşından itibaren iki yılı aşkın birlikte yaşadı. Trenlere bağlılığı o yıllardan kalmadır. Dedesi anlatıyor: "İşe gidiş gelişlerimde onu da götürürdüm lokomotiflere. Uzun lokomotifler içinde trenleri izlerdik, makinistler de severdi Uygar'ı."

Ankara'da staja başladı. 2007'de *Hukuk Gündemi* dergisinde, Dokuz Eylül Hukuk mezunu Mehtap'la tanıştı. Mehtap gülerek anlatıyor: "Telefonumu çaldırırdı, geri dönünce 'Yanlışlıkla aradım' derdi. Dans edebilen nadir erkeklerdendi. Maço değildi. Hep beni gözetirdi ama boğmazdı." Üç yıl sonra 15 Mayıs'ta evlendiler. Askerliğini Zonguldak'ta yaptı, şubenin bahçesinde Mehtap için güller yetiştirdi. Dönüşte Hitit Dernekleri Federasyonu için çalıştı, bilişim üzerine yüksek lisans yaptı; İngilizce ve

Almanca biliyordu. Önce BTS'ye destek verdi, sonra sendikanın kadrolu avukatı oldu. Ankara Keçiören'de bir caminin belediyeye devredilmekten kurtulmasını da o sağlamıştı. Dedesinin sözüyle: "Parası olmayandan tek kuruş almazdı."

Temmuz 2013'te oğulları Sarp, bir kilo ağırlığında, erken doğdu; Mehtap için zor bir dönem başladı. Mehtap anlatıyor: "Beni iyileştiren Uygur oldu. Bir gün 'Seni gülümsetebilmek için ne yapabilirim' diye sordu. 'Bir pazar kahvaltısı' dedim. İstisnasız her pazar kalkıp kahvaltı hazırladı. Artık pazarları kahvaltı edemiyorum." Kendi çamaşırlarını ütüler, çocuğun altını değiştirir, oğluna her hafta bir oyuncak alırdı.

Neşeli, sessiz, mülayimdi; yüzü kolay kızarırdı. Hayvanları da severdi: "Onların da başını biri okşamasın mı" derdi. Düşünlerde piste ilk o çıkardı. İyi bir yüzücü, sıkı bir Fenerbahçeliydi; Mehtap'ın hamile olduğunu öğrenince ilk aldığı şey minicik bir Fenerbahçe forması oldu. Arabasında Ahmet Aslan da çalardı, Atiye de. Baklavaya ve şalgama düşküdü.

Mehtap'la aynı büroda çalışıyorlardı. 9 Ekim'de sendikadaki arkadaşlarıyla bir mesaj grubu kurmuşlardı; son mesajı "Efsane olacak"tı. O sabah Mehtap gitmek zorunda olup olmadığını sordu. Yanıtı şuydu: "Gitmek zorunda olmasaydım gitmezdim." Evden çıkmadan Sarp'a tost yapıp sarmış, yatak odasındaki aynanın önüne bırakmıştı. Mehtap şöyle diyor: "Uygur o mitinge barış için gitti. O gün Uygur'ı bulamayınca kesin birilerine yardım ediyor diye düşündük."

Batıkent Pir Sultan Cemevi'nden uğurlandı; meslektaşları Ankara Adliyesi önünde onun için açıklama yaptı. Mehtap Sakinci Coşgun, 10 Ekim Barış ve Dayanışma Derneği'nin başkanı oldu, yıllardır davayı müdahil avukat olarak sürdürüyor. Her hafta Uygur'a çiçek götürüyor.

Kaynaklar: *Barış Portreleri* (P24, 2017), Nilgün Yılmaz; *bianet*; *BirGün*; *bianet*, 10.10.2024.

Tebeşirin emekçileri: Öğretmenler

Hakan Dursun Akalın: "Kızıma barış getirmeye gidiyorum"

Hakan Dursun Akalın 8 Ekim'de kırk altı yaşına girdi, katliamdan iki gün önce. Kız kardeşi **Vildan Akalın**'la birlikte Muş'ta okudular. Hakan Akalın 1994'te İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'nden mezun oldu. Öğretmenliğe Aksaray Ağaçoören'de başladı. Anne babası öğretmen oğullarını ziyarete giderken kaza geçirdi; babası iki yıl yoğun bakımda kaldıktan sonra öldü. Annesi memleketi Amasya'ya taşınınca Hakan Akalın da on sekiz yıl önce oraya tayin istedi. Amasya Lisesi'nde felsefe öğretmeni idi, o yıl öğrencilerine Bilgi Kuramı dersi verecekti. Hasta annesine öldüğü güne kadar, bir yıl öncesine dek baktı. Eğitim Sen ve Emek Partisi üyesiydi. Eşi **Mürvet Akalın** da öğretmendi; Aksaray'dan beri evliyidiler, bir kızları vardı.

Okulun hemen altındaki küçük çay ocağı en sevdiği yerd. Resim yapar, şiir yazardı, denemelerden oluşan bir kitap yazmayı düşünüyordu. Bazı öğrencilerinin okul masraflarını sessizce karşılamış, sevdalıların derdini dinlemiş, haksızlığa uğrayanlara gizlice destek olmuştu. Bunlar ancak ölümünden sonra öğrenildi. Cenazesinde, "Parayı önüme atmaz, elime sıkıştırırdı" diyen bir yoksul da ağlıyordu. Eşi Mürvet onu şöyle anlatıyor: "Her şeye anlam katmak isterdi. Tatile mi gideceğiz, öyle denize gidelim yatalım değil, bir tarihî eser gezisi olsun ya da oranın bağ bozumu." Yemek yaparken baharatlara bakıyor: "Ben kullanmam ki, o kullanırdı yemeklerde. Ne olacak bunlar?"

Suruç'tan sonra eşiyle bir karar aldılar: Eylemlere sırayla gideceklerdi. "Birimize bir şey olursa, diğerimiz kalsın." Ankara'ya gitmeden bir gün önce şunu paylaştı: "Gel demekle gelmiyor. Umut edip beklemek acizlere göre. Sevgi emek ister ya. Ekmek ve huzur için de emek. Ankara'daymış barış, alıp getirmek gerek. Ben gidiyorum, kalanlara selam olsun. Getirebilirim barışı kızıma sefa olsun." Evden çıkarken **"Kızıma barış getirmeye gidiyorum"** dedi.

Gece yarısı meslektaşlarıyla birlikte otobüsle Amasya'dan yola çıktı. Öğretmen arkadaşı Rahmi Feroğlu o sabahı anlatıyor: Hakan hoca bir ara kayboldu; bir öğretmen arkadaşının oğluna gevrek satmayı öğretiyor, espriler yapıyordu. Sonra Merzifonlu Metin Kürklü'yle Gar'ın yakınındaki küçük havuzun kenarına oturdular. Bomba o sırada patladı. Kız kardeşi Vildan: "Sabah da aradım Ankara'ya ulaştı mı diye. Sesi ne güzel geliyordu."

Cenazesi Amasya'ya geldi. Belediyeden anons yapıldı, herkes oradaydı. Tekirdağ'da toprağa verildi. Onun adına bir şarkı bestelendi: "Kızım senin için gittim ben Ankara'ya." Mürvet Akalın o günden beri şiir yazarak konuşuyor: "Ankara'dan gelmez oldun / gün geçti, hüznün geçti / öğün geçti, sitem geçti / yas geçti, güz geçti / kış geldi."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Gökçer Tahincioğlu; T24.

Şirin Kılıçalp: "Taşa dokunduğu yerde taş çiçek açar"

Şirin Kılıçalp 1982'de Konya'nın Kulu ilçesine bağlı Karacadağ (Helikan) köyünde, Kürt bir ailede doğdu; dört çocuğun en küçüğüydü. İlk, orta ve liseyi Kulu'da okudu, lise birincisi oldu. On altı-on yedi yaşındayken harman kaldırılıp ürün satılınca babasının aldığı çeki elinden aldı: "Bu parayla dershaneye gideceğim." Bir yıl Konya'da yurtta kalıp dershaneye gitti ve Gazi Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği'ni kazandı. Ankara'da ablasıyla elektrik sobasıyla ısınılan soğuk bir evde, kıt kanaat okudu. Annesi: "Zorluklarla okudu. O yüzden emeğe çok değer verirdi."

Ankara'da iki yıl ücretli öğretmenlik yaptı; 2006'dan beri İstanbul'da kadrolu Türkçe öğretmeni idi, Hacı Ethem Üktem Ortaokulu'nda. Eğitim Sen üyesiydi, Eğitim Sen'in Kadınlar Sahnesi tiyatro grubunda oynadı. Anadilinde eğitimin savunucusuydu. Eğitim Sen'in Şişli'de açtığı Kürtçe dil atölyesine katıldı, ardından bir dil kurumunda Kürtçe kurslarına devam edip eğitmenlik aşamasına geldi. Ölmeseydi, üç gün sonra ilk Kürtçe dersini verecekti. Hayat arkadaşı Ayhan'la o atölyede tanıştı; ikisi de öğretmendi, aralarında hep Kürtçe konuşur, yeni öğrendikleri kelimeleri birbirlerine anlatırlardı. Ayhan ilk dersi hatırlıyor: "Beni karşılayan onlarca göz arasında bir çift göz vardı. Gülen bir çift göz diğerlerinden ayrılıyordu. Bu gözler Şirin'in gözleri idi."

Lise arkadaşlarıyla bağını hiç koparmadı, birlikte yaylaya, yurt dışına giderlerdi. Annesi ona "yayla kızı" derdi; o da "Seviyorum bana yayla kızı demeni anne" diye karşılık verirdi. Babası İstanbul'a ziyaretine gittiğinde onu deniz kenarına götürmüştü: "Baba, denizi muhakkak görmelisin."

Mitinge, yedi yıllık ev arkadaşı ve akrabası Çiğdem Yerlikaya ve arkadaşı Ata ile birlikte gitti. Önce gitmeyi düşünmemişti; yorgundu, okul için hazırlayacağı belgeler, Kürtçe kursu için okuyacağı romanlar vardı. İki gün sonra Çiğdem'i arayıp barışı haykırmının gerekli olduğunu, Ankara'ya geleceğini söyledi. Ayhan da aynı güzergâhta başka bir otobüsle yola çıkmıştı. Gar'ın önünde, raylara yakın bir taburenin etrafında oturuyorlardı. Patlamada boğazına isabet eden bir parça Şirin'i oracıkta öldürdü. Ankara'dan döndükten sonra *Bulantı* filmi izlemek istediğini söylemişti Çiğdem'e.

11 Ekim'de köyünde, Kulu'da toprağa verildi. Annesi: "Bilseniz Şirin'imın taşa dokunduğu yerde taş, çiçek açar. Hercai menekşe, hüsnüyusuf, karanfil olur." Babası Kürtçe konuştu: "Ben ona kızım demezdim. Şirin'im derdim. Hattâ ilkokula yazacağımız zaman öğretmeni sordu kaç kızın var diye; ben de bir kızım bir de Şirin'im, iki kızım var, dedim." Ayhan: "Bu kalp bu canda atmaya devam ettiği sürece o, en güzel yerinde yaşayacak..."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Emrah Tuncer; bianet İngilizce; GEW; bianet.

Ata Önder Atabay: "Çocuklarla birlikte büyük başarılar kazandı"

Ata Önder Atabay 1979'da Sivas'ta, gün doğmadan doğdu. Babası polisti; 1970'lerde polislerin örgütlenme çabası içinde yer aldığı için "solcu polis" diye sık sık sürgün edildi. Aile 1980 Temmuz'unda Diyarbakır'a gitti. İki ay sonra darbe oldu ve Önder ablası Özgür'le silah seslerinden korkup divanın altına saklandı. 1983'te İstanbul'a, Küçükçekmece'ye geldiler, sonra Seyrantepe'deki polis lojmanlarına taşındılar. Ablasına özenip beş buçuk yaşında okula başladı. Okulla arası erken bozuldu ama sporla arası hiç bozulmadı. Lojmanlarda takıma en çok istenen çocuktı. Boyu kısaydı ama kaleye geçer, ablasının deyişiyle "panter gibi" top tutardı. Fen lisesini kazanamadı, sevmediği Şişli Endüstri Meslek Lisesi Elektrik Bölümü'ne gitti. Lisede ailedeki sol geleneğe yöneldi. Babasının emekli maaşıyla alınan evin borcuna katkı olsun diye bir deri ustasının yanında çalıştı; akşamları deriden bileklik örüp sabah tezgâhta sattı.

Gazeteci olmak istiyordu. 1997'de iyi bir puan aldı ama meslek lisesi mezunlarının katsayısı düşürüldüğü için kazanamadı. Spor akademisi sınavında bir topu kaçırdı. Dördüncü denemesinde hem spor akademisini hem Turizm Otelcilik'i kazandı. Beden eğitimi öğretmenliğini seçti ve dört yılda bitirdi. Ardından altı yıl KPSS'ye çalıştı. Annesi "Ömrünün 10 yılında sınavla boğuştu yavrum" der. Bu yıllarda ücretli öğretmenlik yaptı. Çalıştırdığı okul takımları önemli başarılar kazandı, odası kupa ve madalyalarla doldu. Dört yıl boyunca, özel bir eğitim almadan otistik öğrencilerle çalıştı. Mitinge birlikte gittiği arkadaşı Çiğdem "Ben eğitimini aldım ama Önder kadar hakkını veremedim" diyecekti. Atama kapısı da kapalı kalınca birkaç arkadaşıyla Atanamayan Öğretmenler Platformu'nu kurdu. Platform binlerce öğretmeni kapsayan, ülke çapında ses getiren eylemler yaptı. Eğitim Sen İstanbul 2 No'lu Şube üyesiydi.

İlk ataması Gaziantep Şehitkamil'deki bir kenar mahalle okuluna çıktı. Eşi Duru'yla orada tanıştı. Okul müdürü "Senden tek istediğimiz bir madalya" deyince Önder az bilinen bir oyun olan bocceyi seçti. Malzeme gelmesini beklemedi, eve giderken portakal aldı ve ertesi gün çocuklarla portakallarla çalışmaya başladı. Asıl malzemeleri sonra kendi cebinden aldı. Takım önce Gaziantep il birincisi oldu, sonra Mersin'deki şampiyonada Türkiye ikincisi. Önder çocukları kendi arabasıyla götürdü, teyzesinin evinde ağırladı. Pek çoğu ilk kez denizi gördü. Eniştesi Savaş Acun onu şöyle anlatır: "Halkla, halkın çocuklarıyla beraber bir şeyler yapmayı, onları geliştirmeyi, pozitif şeyler aşlamayı çok seviyordu."

10 Ekim'de dört bilyeyle ağır yaralandı ve Gazi Hastanesi'nde altı gün yaşam mücadelesi verdi. 16 Ekim 2015'te yaşamını yitirdi. 10 Ekim'in son kaybıydı. Malatya Hekimhan'da toprağa verildi. Ablası Özgür cenazeye Çanakkale'den, Mardin'den, İstanbul'dan, hiç tanımadıkları insanların geldiğini anlatır: "Bir ağ oluşturmuş, insan sevgisi ve insanlıktan bir ağ oluşturmuştu." Annesi Halime Atabay bir yıl sonra şöyle dedi: "Oğlum kime dokunduyorsa sevgi bırakmış."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Hakkı Özdağ; bianet; *Diken*; BirGün, 2016.

Osman Turan Bozacı: "Beni ağaçlarımın meyvesini yerken hatırlasınlar"

Osman Turan Bozacı 29 Mayıs 1957'de Rize Pazar'da doğdu ve zor bir çocukluk geçirdi. Öğretmen oldu. Eşi Aysel Hanım onu ilk kez lisede, kırmızı kaşkolü ve yeşil parkasıyla bir eylemde gördü: "Daha o zaman çok sevdim. O devrimci ruhunu çok seviyordum. O kaşkolü yıllarca sakladım." Âşık olduğu öğretmenliği uzun yıllar yapamadı. Eşi onun bu yüzden ne kadar yandığını unutmuyor: "Bana mesleğimi yaptırmadılar." Bu yıllarda köfteci, kahvehane ve bilardo salonu açtı ama hiçbirinde aradığını bulamadı. Pazarda patates, soğan sattı. Geçim sıkıntısı içinde ağır bir hastalığa yakalandı, uzun bir tedaviyle iyileşti. Eski öğrencisi Seval Yüksel, Turan Hoca'nın tembel-çalışkan ayrımı yapmadığını ve öğrencilerine önce özgüveni öğrettiğini söyler.

Aysel Hanım'ın deyişiyle "hak nerede aranıyorsa, Turan oradaydı". Gezi günlerinde Pazar'da sokağa çıkanların en başındaydı ve hiçbir mitingi kaçırmazdı. Emek Partisi üyesiydi. 7 Haziran'da HDP barajı geçince çok sevindi. Oğlu Çağlayan'ın anlattığına göre babası, Kürt siyasetiyle solun yasal zeminde birleşmesini çok istiyor, değişimin ancak o zaman geleceğine inanıyordu. Tutkulu bir Beşiktaşlıydı. "Bir Kızıl Goncaya Benzer Dudağın"ı söylediği sabahlar evde herkes onun keyifli olduğunu anlardı. Kendisi inanmasa da dindar eşi için iftar sofrası hazırlardı. Okumayı yeni sökmüş oğluna Samed Behrengi'nin *Küçük Kara Balık*'ını, *Bir Şeftali Bin Şeftali*'sini aldı. Kızı Gamze'yle tartışmaları, Turan'ın kızının masasına bir muz bırakmasıyla biterdi. Gamze "Muz, bir barış çubuğuydu" der. İkizi Doğuş babasıyla Beşiktaş maçlarına, kâğıt oynamaya giderdi. Babasının dert ortağıydı. Üç çocuğu da onun en zor zamanları bile anlatırken onları "gülmekten öldürdüğünü" söyler. Son üç yılını doğduğu evin bahçesine incir, elma, armut ağaçları dikerek, bir çeşme yaparak ve gelip geçen dinlensin diye bir kulübe kurarak geçirdi. Şöyle derdi: "Beni bu kulübede dinlenip, ağaçlarımın meyvelerini yerken, suyu içerken hatırlasınlar."

Yıllar sonra büyük bir mitinge katılacağı ve orada oğluyla kızını da göreceği için çok heyecanlıydı. Aysel Hanım evden çıkarken "Hadi, gazamız mübarek olsun, inşallah iyi haberlerinizi alacağız" dedi. Turan "Alacaksınız tabii" diye gülümsedi. Pazar'dan gelen grup "Yeşilin ve mavinin çocukları" pankartıyla yürüyecekti. Otobüsten inince "EMEP'li arkadaşlarımı görüp geleceğim" dedi. On dakika sonra patlama oldu. Yol arkadaşı Nehir Birben o günü şöyle anlatır: "Yolda, 'Birimize bir şey olursa, kalanlar gidenlerin arkasından şiir yazsın' demiştim. Gülmüştü." Doğuş Edirne'den gelmişti ve babasıyla patlamanın olduğu yerde buluşacaktı. Gölgede beklemek için oradan uzaklaştıktan beş dakika sonra patlama oldu.

58 yaşındaydı. Pazar Meydanı'na sığmayan bir kalabalık onu en sevdiği dizelerle uğurladı: "Akın var akın / Güneşe akın". Pazar'da toprağa verildi. Ailesinin isteği, onun vasiyetine uyup mezarına bir Kara Kartal heykeli dikmek. Mürşit Barto'nun *Turan Hoca* (2015) adlı belgeseli onu anlatıyor. Edebiyat mezunu, marangozlukla uğraşan oğlu Çağlayan, babası için "şehit" denmesinden rahatsız: "O, birileri için devrimci, birileri için hoca olabilir ama benim babamdı. Ve şimdi yok..." Eski bir öğrencisinin sözü de kalıcı oldu: "Bana inandığım doğruların peşinden gitmeyi öğreten insan..."

Kaynaklar: *Barış Portreleri* (P24, 2017), *Eylem Yılmaz*; *bianet*; *Habertürk*; *sendika.org*; sol.org.tr, 2025.

Niyazi Büyüksütçü: "Yatakta değil, mücadele içinde ölmek isterdi"

Niyazi Büyüksütçü, Bolu Mudurnu'nun Sarıyar köyünde doğdu. Bir orman köyünde büyümesi marangozluk merakını da besledi. 31 yıl ilkokul öğretmenliği yaptı. Eşi Emine Hanım da emekli ilkokul öğretmeni. 1970'lerin başında Zonguldak Devrek'in bir köyünde tanıştılar: "Niyazi o zaman motosikletiyle okulun önünden geçirdi. Favoriliydi, uzun saçlıydı. 1973'te evlendik."

Gençliğinden beri örgütlü bir öğretmendi. 12 Eylül öncesinde dönemin büyük öğretmen derneğinde görev aldı, derneğin Devrek ilçe başkanlığını yaptı. 1977'de Taksim'deki 1 Mayıs'a eşiyle birlikte gitti. Yetmişlerin sonunda Şanlıurfa'ya, 1980'den sonra eşiyle birlikte Adıyaman'a sürgün edildiler; orada on yıl çalıştılar, Niyazi Bey o kentin insanlarını sevdi. Sonraki durak Gebze oldu: emekli olana dek Eğitim-Sen'in Gebze'deki başkanlığını yaptı, KESK'in kuruluş yıllarında etkin rol oynadı. Cumartesi Anneleri'ne desteğe giderlerdi.

1999 depreminden sonra arkadaşları Gebze'den ayrıldı; çift, zemini sağlam bir yere yerleşmek için Antalya Gazipaşa'ya taşındı. Niyazi Bey, Bolu depreminden sonra kullanılıp sökülen prefabrik evlerden birini aldı ve bir yıl tek başına uğraşıp arsalarına yeniden kurdu; bahçede sebze, meyve yetiştirdiler. Siyasi yolculukları ÖDP'den Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi'ne, oradan HDP'ye uzandı. 7 Haziran öncesinde HDP Alanya İlçe Eşbaşkanıydı, sonra Gazipaşa İlçe Eşbaşkanı oldu.

Çocukları olmadı: "İlkokul öğretmeni olduğumuz için eksikliğini duymadık. Niyazi çok severdi çocukları." Öğrencilerinin çoğu cenazesine geldi. Bahçesinde bir ahşap atölyesi kurmuştu; evlerine hiç tamirci gelmezdi. Kitap okur, ilgisini çeken makaleleri dosyalar, sendika belgelerini, tutanakları arşivlerdi. Mikrofonu eline alınca doğaçlama konuşurdu. Köpek görse oturup kenelerini ayıklar, bahçeye kedi köpekler için yiyecek bırakırdı.

Alanya Eğitim-Sen Şube Başkanı Ali Koca: "Evi, arabası, parası, teknesi vardı. Ömrü boyunca rahat bir emeklilik geçirebilirdi. Ama emekçiydi aynı zamanda. Toplum rahat olmazsa biz de rahat yaşayamayız diyen bir adamdı." Mitinglerde bazen program dışına çıkıp konuştuğu için kendisini eleştiren Kemal Göl'e "Haklısın Kemal'im. Bazen sol yanım tutuyor işte" dermiş.

Mitingden bir gün önce doktor bir rahatsızlık teşhis etmişti. Emine Hanım "Hastasın, gitme" dedi, ikna edemedi. Ankara'ya Eğitim-Sen'den arkadaşlarıyla gitti; otobüsten inince Alanya'dan gelen HDP'li arkadaşlarının yanına geçti. Bomba tam o grubun yanında patladı. Hüsnüye Bektaş onu son kez garın önünde gördü: "Kalabalığa bakıp gülümsedi." Emine Hanım: "Yatakta değil, mücadele içinde ölmek isterdi. Öyle de oldu."

Memleketi Sarıyar köyüne defnedildi. "Orası en azından kendi köyü. Kendi insanları saygı duyarlar Niyazi'ye." Mezar başında eşi "Bir daha gelmeyecek" diye haykırıp yığıldı. Emek verdiği bahçeyi bugün eski komşuları suluyor.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Özlem Ertan; bianet; politeknik; GEW.

Ahmed Alkhadi (el-Haldi): "Gazze hudutlarının dar geldiği öğretmen"

Ahmed Alkhadi 15 Mayıs 1988'de Gazze'de doğdu ve Cebaliya mülteci kampında büyüdü. İşçi bir babanın ve ev hanımı bir annenin sekiz çocuğundan ortancasıydı. Beş kız, iki erkek kardeşi vardı. Büyüdüğü yıllarda üç savaştan sağ çıktı. Bilgi teknolojileri ve muhasebe okudu, İngilizceyi büyük ölçüde kendi çabasıyla ders verebilecek düzeyde öğrendi. Geçinmek için garsonluk dâhil her işi denedi. Ama internetin günde birkaç saat geldiği bir yerde bilgi teknolojileri diplomasıyla yapılabilecek pek bir şey yoktu. Ağabeyi Muhammed Mahmut onun gidişini şöyle anlatır: "Ailemizde kimsenin işi yoktu. Tek umudumuz oydu. Türkiye'ye bu şartlar altında gitmek zorunda kaldı."

Antakyalı Gariban'la iki yıldan fazla yazıştıktan sonra 29 Mayıs 2013'te Türkiye'ye geldi. Gariban'ın annesi onu yedi ay evinde kendi çocuğu gibi ağırladı. Ahmed sonradan Türkiye'den "cennet" diye söz edecekti. Antakya'ya kolay uyum sağladı. Sünni bir aileden geliyordu, Alevi bir ailenin yanında yaşadı ve şaşkınlıkla "Sizler de bizim gibisiniz" dedi. Kendi alanında iş bulamayınca arkadaşlarının yardımıyla Arapça ve İngilizce dersleri vermeye başladı. Türkçe öğretmeni olan Gariban'la birlikte bir kurs açtılar

ve iki yıla yakın aynı evi paylaştılar. Hatay Halkevi'nin Ahmed Atakan Kütüphanesi'nde de gönüllü olarak ders veriyordu. Gariban'a göre Halkevi'nin doğrudan üyesi değildi, güncel siyasetle de pek ilgilenmezdi: "Barış, demokrasi ve özgürlük yanlısıydı. İnançlıydı; namaz kılar, oruç tutardı, ama yobaz değildi."

Gariban onu şöyle anlatır: "Biraz içe kapanıktı. Ama oturduğu zaman çok güzel sohbet ederdi. Bize tatlı yapardı. Bisküvili, kremşantili muzlu pasta... Yemeği ben yapardım, salatayı o." Çok okurdu, en çok da tarih. İngilizce ve Arapça müzik dinlerdi, dilini geliştirmek için Türkçe şarkılar da dinlemeye başlamıştı. Haftada üç gün spor salonuna giderdi. İçki ve sigara içmezdi, tek keyfi nargileydi. Türkiye'de nişanlanmayı düşünüyordu.

9 Ekim gecesı Antakya'dan iki otobüsle yola çıktılar. Ahmed sevdiği ülkenin başkentini merak ediyordu. Alana girerken çalan Arapça bir şarkının Filistin'deki yürüyüşlerde de çalındığını ve kendini yabancı hissetmediğini söyledi. Patlama anında Halkevi'nden Necla Duran'la yan yanaydılar. İkisi de geri dönmedi. Ahmed 27 yaşındaydı. Ailesi Ankara'ya gelememi. Türkiye'deki işlemler altı gün sürdü, cenaze altı gün de Mısır'da bekledi. Ahmed ölümünden 13 gün sonra Gazze'de toprağa verildi. Arkadaşları cenazenin Mısır'da kalmaması için çok uğraştı. Gerekirse Gariban onu kendi babasının yattığı mezarlığa gömecekti. Gazze'de taziye çadırı kuruldu.

Babası Mahmud Alkhadi oğluyula son kez bayramda konuşmuştu: "Ahmed beni en son bayramda aradı, bayramlaştık." Kardeşlerine bayram harçlığı göndermişti. Babası, Ahmed'in ruhuna yemek dağıtan Türkiye'deki arkadaşlarına teşekkür ediyor: "Türkiye'de kaldığı evde, mahallede çok sevilen biriydi. Çok seviyordu Türkiye'yi." Ağabeyi ise "Ahmed bir barış insanıydı, herkes için barış isterdi" diyor.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Nilgün Yılmaz; bianet; Habertürk; sendika.org.

Şantiyenin emekçileri: İnşaat işçileri

Kemal Tayfun Benol: "Ben çocuk ölsem olmaz mı Gülderen?"

Kemal Tayfun Benol 1960'ta Eskişehir'de doğdu. Babası öğretmen Sıtkı Benol, annesi ev hanımı Namiye Benol'du. Yedi çocuğun en küçüğüydü. Babası o üç yaşındayken öldü. Onunla en çok, kendisinden yirmi üç yaş büyük ablası ilgilendi. Ablası şöyle anlatıyor: "Benim evlâdım gibiydi o. Babamdan kalma bir öğretmen maaşı, yedi çocuk. Tayfun da liseyi ve üniversiteyi İstanbul'da okudu. Büyük zorluklar, yokluklar içinde. Yine de okudu yavrum." Anneleri, eşinin ölen ağabeyinden kalan iki yeğene de baktı; dokuz çocuğu tek başına büyüttü.

Devrimcilerle 1970'lerin sonunda, lisede tanıştı. İstanbul Üniversitesi'nde uluslararası ilişkiler okudu. Öğrenciyken okulda fotokopçilik yaptı ama dükkânı batırdı. Eşi Gülderen nedenini anlatıyor: "'Gülderen, gelenler hep arkadaşlarımdı, nasıl para isteseydim' derdi." Sürekli iş değiştirdi, bir işte iki yıldan fazla durmazdı. Her işe şevkle başlar ama istemediği hiçbir şeyi kimseye, işverenlerine de yaptırtmazdı. İnşaat İşçileri Sendikası'nın kurucularındandı ve sendikanın genel saymanıydı.

Hayat arkadaşı **Gülderen Benol** matematik öğretmeni idi, oğulları Deniz ile Özgür'dü. Gülderen'in sözleri: "Kendi komünizmini yaşıyordu. Olanı hemen dağıtan, başkalarıyla paylaşan, olmayınca da hiç sesini çıkarmayan bir adamdı." Ablasına göre "cebinde on lirası olsa beşini verir", ihtiyacı olan birini görünce ceketini çıkarıp verir, eve ceketsiz dönerdi. Bir arkadaşının bebeğine istediği gibi bir hediye alamadığı gün ablasına "Bundan sonra para için çalışacağım abla" demişti. Gülderen'in deyişiyle "parayı kazanmak için çalışmazdı, dağıtmak için çalışırdı."

Kartal'daki evinin terasında onlarca kuşu beslerdi. Bir martı gelip omzuna konardı; ona kendi peynirini, yumurtasını verirdi. "Bir gün bunun boynunu seveceğim" diyordu. Terasın duvarına sinevizyon koyup orayı açık hava sinemasına çevirmek istiyordu. Yeğeni, opera sanatçısı Hakan Uludemir'e gençken bir Victor Jara kaseti vermişti: "Dayım benim hayatımı değiştirdi. O parasızlıkta bunu nasıl yapıyordu bilmiyorum ama müzelere, tarihî eserlere götürürdü beni."

Çok komik bir adamdı. Gülderen'e verdiği en büyük ceza "Seni güldürmeyeceğim artık" demekti. Gülderen "Üç oğlum var, biri hiç büyümeyecek" diye takılırdı. Ölümünden beş altı ay önce ona şöyle demişti: "Ya Gülderen, ben çocuk ölsem olmaz mı, büyütmesen beni."

Ankara'ya Gülderen'le birlikte gitti. Yolda onu Berkin Elvan'ın babasıyla tanıştırdı. Gar'a varınca iki kişiye on simit aldı, her zamanki gibi. Sonra "Ben inşaat işçileriyle yürüyeceğim, kulağın telefonunda olsun ki birbirimizi bulalım" deyip sendikasının kortejine gitti. Patlamadan sonra telefonu meşgul çalınca Gülderen, kocasının yaşadığını ve biriyle konuştuğunu sandı. Maltepe'de toprağa verildi; oğlu Deniz cenazede konuştu. Hakkında Cihangir Köse'nin *Annem Bana Peynir Al Gel Dedi* (2016) adlı bir belgeseli var.

Kaynaklar: *Bariş Portreleri* (P24, 2017), *Hakkı Özdağ*; T24.

Serdar Ben: Jelibon parası, gerisi sendikaya

Serdar Ben Tunceli'nin Ovacık ilçesinde (Dersim) doğdu, on kardeşin en küçüğüydü, 33 yaşındaydı. Herkes ona "Maviş" derdi. Arkadaşlarına kendini şöyle anlatırdı: **"Ben hem Ermeniym hem Kürdüm hem de Aleviyim."** İlkokulu bitirmeden İstanbul'un konfeksiyon atölyelerinde buldu kendini.

Amcasının oğlu Haydar Ben anlatıyor: "Konfeksiyonlarda birlikte çalıştık. Doğru dürüst Türkçe de bilmiyorduk. Bir yıl içinde makina ustası oldu ama ayakları pedala yetişmiyordu. Patron paramızı vermemişti, ona kafa tutmuştu o küçük hâliyle." Ortacılık, çıraklık, ustalık; sonra tersane, sonra inşaat. Ömrü işçilikle, yoksullukla geçti. Çocukluk arkadaşı İmam Günek'e göre "önder bir ruhu" vardı; mahallede bir bağırırsak fabrikasında grev örgütlemişlerdi.

Tekstil işçileri için kurulan Konfeksiyon İşçileri Derneği'nde (KİD) aktif çalıştı. Konfeksiyon işçilerini örgütleme görevini bitirince sıra inşaatlara geldi; son iki yılını İnşaat İşçileri Sendikası'nda örgütlenme uzmanı olarak geçirdi. Sendikadan arkadaşı Mustafa Akyol'la Safir direnişinde tanışmışlardı: "İnşaatlarda çalışıp parasını sendikaya verirdi. Kazandığından bir sigara, bir çorba, bir de jelibon parasını alırdı, gerisini sendikaya bağışlardı. Jelibonu çok severdi. Kimse Serdar gibi olmaz." Arkadaşları onu gerçek bir komünist olarak anlatıyor; üzerinde yol parasından fazlası olmazdı.

Mahalle arkadaşı Metin Urfa: "Sessizdi, sakindi, kimseyi kırdığını hiç görmedim. Çantası da hep sırtındaydı, nerede akşam orada sabah. Yıkıcı değil, yapıcıydı. Küçük bedeninde büyük yürekli bir adamdı." Gazeteci Ender Öndeş onu "kaplumbağa gibi bir adam" diye hatırlıyor; o kadar göçebeydi ki "bütün çoraplarını bir arada hiç görmemiştir herhalde." Gözlerinin içinde hep bir gülümseme vardı.

Kafası "zehir gibi"ydi; dernekte kuantum fiziğine kafa yorardı, gökyüzünü çözmeye, yıldızları anlamaya çalışırdı. Çocukken amcasının oğlu Zafer'le keçi güderlerdi; oyuna dalınca sürünün yarısı kaybolurdu. Evin en küçüğü olduğu için evde hep çocuk kaldı. Zafer anlatıyor: "Annesinin patatesli böreğini çok severdi. 'Annemin yaptığı börek bir başkadır' derdi. Bir de, her seferinde annesinden bickaşir isterdi." Bickaşir, yoğurt, sarımsak ve tereyağıyla fırında yapılan bir Kürt yemeğidir.

Genç yaşta kendini işçi örgütlenmesine verince eve iki üç ayda bir uğrar oldu. Ankara yoluna çıkmadan önce ağabeyi Ali Haydar'ı aradı: "Ben geliyorum, seni bir göreyim." İnşaat-İş'in Ankara'ya gitme kararı onun, Erol Ekici'nin ve Tekin Arslan'ın ısrarıyla alınmıştı. Üçü Gar'ın önünde aynı pankartın arkasında bekliyordu. Ali Haydar onu Ankara'da hastane hastane, morg morg dolaşarak buldu: "Kan bağımız var ama ben arkadaşımı kaybettim." Zafer hâlâ bekliyor: "Hâlâ bir yerden çıkıp gelecek."

Kaynaklar: *Barış Portreleri* (P24, 2017), Sedat Yılmaz; [T24, 11.03.2016](#).

Erol Ekici: "Tek olmayalım, çok olalım, güçlü olalım"

Erol Ekici 6 Ocak 1977'de Erzincan'ın Sürbahan (Beşsaray) köyünde doğdu, 38 yaşındaydı. Alevi bir köydü; dedesi Kalender Çelebi Ocağı dedelerinden Murtaza Dede, 1938'de ailesiyle birlikte Balıkesir Dursunbey'e sürgün edilmiş, 1947'de köye dönebilmişti. Babası Halil Dede, annesi Fatma'ydı; Erol annesine "Fadime Sultan" derdi. Kardeşleri Murtaza, Muharrem, Hüseyin ve Arzu'ydu. Öyle sessiz bir bebekmiş ki babaannesini sağır sanmış. Okul çağına gelmeden dana otlatarak çalışmaya başladı. Çikolatayı çok sevdiği için arkadaşları ona "Dido" derdi.

Mart 1992 Erzincan depreminde lise binası yıkılınca İstanbul'a, Ali Rıza amcasının yanına geldi, Kartal Lisesi'ne devam etti. Daha lise öğrencisiyken inşaat ustası Tekin Arslan'ın yanında amelelik yapmaya başladı. Rıza Arslan onu liseyi bitirip üniversite okumaya ikna etti. Son sınıfı Erzincan'da okudu, 1994'te İstanbul'a yerleşti. İlk sınavda Yıldız Teknik Üniversitesi Ulaştırma Bölümü'nü kazandı. Ev arkadaşı Bülent Utku anlatıyor: "Paramız olmadığı için hep kötü evlerde kaldık. Para karşılığında benim bölümdeki zengin öğrencilerin projelerini, ödevlerini yapar, okul harçlığımızı çıkarırdık." Harcını denkleştirmek için bağlamasını sattı; akıllı hep o bağlamada kaldı.

Mezun olunca ulaştırma teknikeri olarak İSKİ'de, İSFALT'ta yol yapım işlerinde kısa süreler çalıştı; bir dönem bir gazoz fabrikasında. Irak Savaşı'ndan sonra iki buçuk yıl Irak'ta inşaat işçisi olarak çalıştı. Kız kardeşi Arzu daha iyi işlerde çalışabileceğini söyleyince "Her şey para demek değil, öncelikle insan mutlu olduğu işi yapmalı" dedi. Rıza Arslan'ın aktardığı sözü hayata bakışını özetler: "Mesleğimi yapmayacağım, işçi sınıfıyla olacağım." İnşaatlarda çalışırken Uluslararası İlişkiler'i dışarıdan okuyup 2015'te mezun oldu.

Emek Partisi'nde kuruluşundan 2000'e kadar yer aldı. İnşaat-İş Sendikası'nın üyesiydi; sendikasıyla Kobani'ye gittiler ve oradaki yıkımı görünce "Kobani'ye Sağlık Ocağı Yapmak İçin Bir Tuğla Da Sen Koy" kampanyasını başlattılar. Erol ve Tekin bu kampanyaya var güçleriyle çalıştı.

Babası Halil Dede onu şöyle anlatıyor: "Ölecek bir insan değildi, merhametli, fakir dostuydu." Köyde komşuların musluklarını tamir eder, yıkılan duvarlarını onarırdı; cemevine, cenaze namazı rahat kılınsın diye çadır kurdu. Hasta annesini hastaneye sırtında taşırdı. Arzu: "Kimseden bir şey isteyemezdi ama elindekini ihtiyacı olana verirdi." Yaz ortasında kışlık çorap giyer, alacağı çorabın parasını ihtiyacı olana verirdi. Biri hastalansa ilk o ziyarete gider, herkese o haber verirdi. Türkü dinlerken ağlardı. Rıza'nın aktardığına göre hep şunu söylerdi: **"Tek olmayalım, çok olalım, güçlü olalım."** Bütün arkadaşları aynı cümleyi kuruyor: "Erol bizim çimentomuzdu."

Hayat arkadaşı Münevver Berk'le Uğur Mumcu'da yaşıyordu. Münevver: "Erol için bir annesi, bir de Erzincan vardı." Annesini bir yıl önce kaybetmiş, uzun süre kendine gelememişti. Son işi, 9 Ekim günü Uğur Mumcu'da HDP için bir seçim çadırı kurmak oldu; o çadır Erol ile Tekin'in taziye çadırı oldu.

İnşaat-İş'in Ankara'ya gitme kararı onun, Tekin Arslan'ın ve Serdar Ben'in ısrarıyla alındı. İstanbul'dan beş arkadaş yola çıktı: Münevver, Bülent, Erol, Tekin ve Serdar. Yalnızca Münevver ile Bülent döndü. Erol, Tekin ve Serdar sendikanın pankartının arkasında bekliyordu. Bülent: "Birbirimize doğru düzgün sarılmadık, en çok bunun için pişmanım." Arkadaşları onu Tekin'in yanında İstanbul'da defnetmeyi önerdi; aile kararıyla Erzincan'da, annesi Fadime Sultan'ın yanında toprağa verildi. Yıldız Teknik Üniversitesi'ndeki dönem arkadaşları onun için anma düzenledi.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Şükran Lilek Yılmaz; [T24, 02.04.2016](#).

Tekin Arslan: "Çetin zamanlarda hep ön saftaydı"

Tekin Arslan 1964'te Erzurum'un bir Alevi mahallesinde, yedi çocuklu bir ailede doğdu. Çok küçük yaşta çalışmaya başladı. Boyacılıktan fırıncı çıraklığına kadar pek çok iş yaptı ve sonunda elinden her iş gelen bir inşaat ustası oldu. Yirmili yaşlarını Ege'de inşaatlarda çalışarak geçirdi. Bu yıllarda devrimci düşünceyle tanıştı. Çalıştığı yerlerde, başta inşaat işçileri olmak üzere işçileri kendi sorunları etrafında örgütledi. Mahalle gençlerini kültür sanata yönlendirdi, kültür merkezlerinin kuruluşunda öncülük etti.

Doksanların ortasında Emek Partisi'nin kuruluş sürecinde yer aldı. Doksanların sonunda yollarını ayırdı ama mücadeleyi başka mecralarda sürdürdü. Dışarıda Deli Dalgalar İnisyatifi'nin, Toplumsal Birlik ve Dayanışma Derneği'nin (Toplumsal-Der) ve İşçinin Sesi Gazetesi'nin kuruluşunda bulundu. Hangi örgütten, hangi isimden geldiğine bakmadan, sınıfın yararına gördüğü her işe emek verdi. İnşaat işçilerinin uzun ve zorlu sendikalaşma yolculuğunun öncülerindendi. 2014'te faaliyete geçen İnşaat İşçileri Sendikası'nın kurucu üyesi ve yönetim kurulu üyesiydi. Önce bir sendika girişimi, sonra bağımsız bir sendika olarak İnşaat-İş'i kurdular. İş cinayetlerine karşı eylemlerde hep öndeydi. 2015 Mart'ında yapı işçilerinin önder sendikacısı İsmet Demir için yapılan anmayı örgütleyenler arasındaydı. Ocak 2015'te Türkiye solunun emektarlarından Sırrı Öztürk'ün cenazesinde gür sesiyle Nâzım'ın "Güneşi İçenlerin Türküsü"nü okudu.

Pos bıyıklı, gür sesli, muzip bir adamdı. Halayın başını kimseye bırakmaz, kâh neşeli kâh efkârlı türküler tutturdurdu. Başının üstündeki koca karpuzu düşürmeden uzun uzun oynadığı da olurdu. Yirmi yıllık hayat arkadaşı Nebahat'le iki kız büyüttüler: Suna o gün 18, Berfin 12 yaşındaydı. Çocuklarıyla oyun oynamayı, onlara hikâye anlatmayı severdi. Haksızlığa karşı durur, yapılacak işi yüklenir ama kendini öne çıkarmazdı. Gerektiğinde gerilimi yatıştıran sağduyulu bir arabulucuydu. Cesareti kırılmış bir kalabalığı yeniden ayağa kaldırmanın yolunu da bulurdu.

10 Ekim sabahı İnşaat-İş'ten beş kişi Ankara'daydı: Tekin, Serdar, Erol, Münevver ve Bülent. Yıllardır birbirinden ayrılmayan Tekin ile Erol Ekici ölüme de omuz omuza gittiler. Serdar Ben de onlarla birlikte yaşamını yitirdi. Tekin 51 yaşındaydı. 12 Ekim'de Kartal Cemevi'nden, başka türlü bir araya gelmesi zor yüzlerce insanın katıldığı bir törenle uğurlandı. Dostları onun için "Tekin Yoldaş Ölümsüzdür!" yazdılar. Nebahat Arslan'ın sözü kısaydı: "Onlar barış için oradaydılar. Başkalarını yaşatmak için..." Yakın arkadaşı Hüseyin ise "Tekin abisi"nden söz ederken onun muzipliğini anlatıp gülümsüyordu. Tekin'in Sırrı Öztürk'ün cenazesinde okuduğu dizeler, şimdi onun ardından okunuyor:

Ölenler / döğüşerek öldüler; / güneşe gömüldüler. / Vaktimiz yok onların matemini tutmaya!

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Aytül Fırat; *bianet* İngilizce; Erol Ekici'nin Barış Portresi.

İsmail Kızılçay: "Sağ kurtulsaydı, garın önüne çadır kurardı"

İsmail Kızılçay 10 Aralık 1964'te Ankara'da doğdu, Cebeci'de büyüdü. Elli yaşındaydı. Zihni ile Sündüz Kızılçay'ın ikinci oğluydu. Dört kardeştiler; tek kız Zeliha'ydı. Askerî memur olan babası, oğullarını siyasi çatışmalardan korumak ve geleceklerini güvenceye almak için üçünü de askerî okula gönderdi. İsmail'in yaşını okula erken girsin diye iki yaş büyüttü. Kız kardeşi Zeliha, ağabeylerinden hiçbirinin mesleğini severek yapmadığını anlatıyor. Babaları oğullarını yaz tatillerinde çalıştırdı. İsmail evcimendi, sürekli okurdu. Ailenin ilk televizyonunu kendi kazandığı parayla aldı.

Jandarma astsubayı olarak Bursa, Malatya, Kayseri, Şırnak ve İstanbul'da görev yaptı. 25 Ağustos 1984'te kuzeni **Serpil** ile evlendi; İsmail yirmi, Serpil on sekiz yaşındaydı. İlk oğulları Kayseri'de altı buçuk aylıkken öldü. Doğuş 1985'te, Barış 1991'de, Selma 1994'te doğdu. Mesleğinde mutlu değildi. Sağlık sorunları yüzünden 1990'da, sekizinci yılında, üstçavuş rütbesiyle malulen emekli oldu. Sonra pazarlamacılık yaptı, inşaat ve restorasyon işlerinde çalıştı. Elektrik, boya badana, ne iş olsa elinden gelirdi. Eşi Serpil onun bir sözünü hatırlarken ağlıyor: "Ben olmasam siz ne yapacaksınız?"

Evde kitap okuyarak büyüyen çocuk, emeklilikte bir eylem adamına dönüştü. Kimlerle dayanışmak gerekiyorsa onların örgütüne üye oldu: Alevi arkadaşları için Demokratik Alevi Dernekleri'ne, Kürt arkadaşları için İnsan Hakları Derneği'ne. Yıllarca Emekli-Sen için çalıştı, sonra İnşaat-İş'e üye oldu, sendikanın temsilcisiydi. Arkadaşı Rahmi Yılmaz'la 2009'daki büyük TEKEL direnişinde, Sakarya Caddesi'nde tanıştı. Rahmi Yılmaz onu şöyle anlatıyor: "Eylemlerde zarar görme ihtimali varsa, İsmail hep kendi öne çıkardı diğerlerini korumak için. Gençle genç, yaşlıyla yaşlı olurdu." 2013'te Gezi direnişinde Kızılay'da vurulan yakın arkadaşı Ethem Sarısülük'ü ambulansla hastaneye o götürdü; günlerce hastaneden ayrılmadı. Ali İsmail Korkmaz ve Ethem Sarısülük davalarını izledi, Berkin Elvan'ın cenazesine katıldı, Soma'ya desteğe gitti.

Patlamadan iki gün önce Rahmi Yılmaz'la buluştu, ona içini döktü. Yüksel Caddesi'nde Suruç'ta ölen Yunus Emre Şen'in duvara yapıştırılmış güleç resmini görünce şöyle dedi: "Ölmeseydi Yunus'la şu köşede karşılaşırdık." 10 Ekim sabahı evdeki herkes kahvaltıya kalktı. Eşinin en sevdiği lacivert çizgili gömleği giydi. Çok sigara içtiği için son zamanlarda ucuz olsun diye tütün sarıyordu. Kapıyı açık bıraktı, telefonunu unuttuğu için geri döndü. Serpil Kızılçay son anı anlatıyor: "Merdivenlerden inerken başını kaldırıp bana baktı, son kez göz göze geldik." Gar'da İnşaat-İş'ten arkadaşlarının yanındaydı.

Kastamonu Tosya'nın Aşağıkayı köyünde, çocuklarını evlendirdikten sonra dönmeyi planladığı köyün mezarlığında yatıyor. Kız kardeşi Zeliha'nın sözleri: "Kendi için hayatı boyunca bir şey istemedi. Şikâyet ettiğini de hiç duymadım." Kızı Selma: "Babam patlamadan sağ kurtulsaydı, gider garın önüne çadır kurar, sorumlular bulunana kadar nöbet tutar ve eve dönmezdi." Selma'ya bir araba çarpıp kaçtığında İsmail Kızılçay köyden yeni gelmiş şoförden davacı olmamış, üstelik ona iş bulmuştu. Selma şöyle diyor: "En büyük mirası bize bıraktığı insanlar oldu." Ailesi her ayın onunda öbür ailelerle birlikte Gar'ın önünde buluşuyor ve sorumluların yargılanmasını istiyor.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Banu Tuna; T24.

Nizamettin Bağcı: "Buzdolabındaki çocuğu görmedin mi?"

Nizamettin Bağcı 1959'da Muş Bulanık'a bağlı Çaygeldi (Alibonciya) köyünde, on bir kardeşin en büyüğü olarak doğdu. İlkokulu köyünde bitirdi. Yirmi yaşlarında köylüsü Yedigâr Hanım'la evlendi. Beş çocuklarından Ersin, Ergin ve Heybet köyde doğdu. Muş'tayken hayvancılık yapıyordu. Aile 1986'da Manisa'ya göçtü ve sonunda Saruhanlı'nın Mütevellî kasabasına yerleşti. Gurbet ile Özgür orada doğdu. Nizamettin Manisa'da bir süre her işi yaptı. Önce küçük bir kahvehane işletti, sonra ömrünün

sonuna kadar sürecektir inşaat işine girdi. Mitingden iki gün önce oğlu Ersin'i iki metre karelik fayans işi için yardıma çağırmişti. Ersin geldiğinde babası boya sıva içindeydi. Ersin "Böyle kıyafetlerinden hiç utanmazdı" der.

Doksanların başında Kürt siyasetinin yasal alana çıktığı dönemde HEP'in kurucuları arasındaydı ve partinin her kademesinde çalıştı. Ailesinin anlattığına göre o gelene kadar kasabadaki Kürtler kendilerini belli etmemeye çalışmış. Kayınbiraderi Dilaver Çayın "Daha önce kimse Kürtçe bile konuşmazdı. Birçok insan onun varlığıyla mücadeleye dâhil olmuştu" der ve ekler: "Milliyetçiliği vardı ama ırkçı değildi. Türkmüş Kürtmüş, öyle şeyleri yoktu." Mütevelli'de bir toprak kavgası Türk-Kürt kavgasına dönmeye başladığında ya da çevre köylerde kız kaçırma, kan davası gibi bir olay çıktığında arabulucu olarak onu çağırırlardı. Kürt olsun Türk olsun, işe ya da paraya ihtiyacı olan herkese elini uzatırdı. Sesi çok gürdü. Kardeşi Nevzat "Telefonu kapat istersen Nizamettin, ben senin sesini zaten buradan duyuyorum derdim" diye anlatır. Yalnızca kendi çocuklarının değil, kardeşlerinin, yeğenlerinin, gelinlerinin de babasıydı. Nevzat Bağcı "Abimiz ikinci babamızdı" der. Kızı Gurbet ise "Sevdiğini belli etmezdi" diye gülümser.

O gece eşi hasta olduğu için Ankara'ya gitmeyecekti ve kocasının da gitmesini istemedi. Yadigâr Hanım o akşamı şöyle anlatır: "'Neden gidiyorsun' diye sordum. 'Ne için gideyim, barış için gidiyorum' dedi. Sonra bana baktı, sordu: 'Buzdolabındaki çocuğu görmedin mi?'" Nizamettin, mitingden bir ay önce Cizre'de yaşamını yitiren 13 yaşındaki Cemile Çağırğa'yı kastediyordu. Sokağa çıkma yasağı sürdüğü ve ambulans giremediği için Cemile'nin annesi kızının bedenini evin dondurucusunda saklamak zorunda kalmıştı. Nizamettin on sekiz gün önce babasını kaybetmişti. Ankara'ya gitmeden önce bütün hasta yakınlarını tek tek ziyaret etti. Yadigâr Hanım "Sanki bir vedalaşma" der.

Ankara'ya yalnız gitmedi. Yanında Saruhanlı'dan iki arkadaşı vardı: kitapları çok seven Emin Aydemir ve neşeli, tasasız Resul Yanar. Üçü aynı anda, yan yana düştüler. Nizamettin 56 yaşındaydı ve Mütevelli'de toprağa verildi. Oğlu Ersin, babasından kalan mirası şöyle anlatır: "Saruhanlı'da bizi herkes bilir, bizim burada çizgimiz belli. Barıştan, kardeşlikten yana tarafız."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Evin Barış Altıntaş; bianet; politenik.

Emin Aydemir: Çocukların azarlanmasına dayanamazdı

Emin Aydemir 1965'te Ağrı Doğubayazıt'ın Esnemez köyünde doğdu. Altı çocuğun ortancasıydı. On iki yaşında babasını kaybetti, on beşine kadar çobanlık yaptı; tek göz odada on kişilik bir hayat onu çok sevdiği okuldan kopardı. Sonra inşaat işçiliği ve gurbet geldi: 1987'ye kadar İstanbul ile Doğubayazıt arasında gidip geldi. Yıldız Hanım'la evlendi ve Manisa'ya göçtüler. Oğlu Oktay anlatıyor: "Annemle babam kucaklarında ben, iki döşek bir yastık gelmişler buraya." İlk yıllarda Saruhanlı'nın Azimli köyünden Hacır Rahmanlı'ya beş kilometrelik yolu yürüyerek gidip gelirmiş. "Çok çok yoksulluk çektiğimiz zamanlar."

Usta bir inşaatçıydı. "Babam iyi ustaydı," diyor Oktay, "iş hep olurdu ve çalışkandı." Azimli'deki iki katlı betonarme evi kendi elleriyle yaptı: "Hepsi babamın emeği." Bugün babasının mesleğini Oktay sürdürüyor. Beş çocuğu vardı, üçü erkek ikisi kız; evlenmişler, torunlar olmuş. Kardeşlerine de babalık etmeye devam etti.

Okuyamamak içinde kalmıştı. Açıköğretim Lisesi'ni bitirmek üzereydi; Oktay'ın deyişiyle "yaşasaydı Halkla İlişkiler bölümünde okuyacaktı." Yıldız Hanım "oda boy boy kitap dolu" diyor, "Kitaba çok merakı vardı Emin'in." Çocuklarının okumasını çok isterdi; Oktay bunu kısık sesle anlatıyor: "Babamın ilk büyük hayal kırıklığı benim."

Kürtlerin siyasi mücadelesinde, yasal partilerde yer aldı: Saruhanlı'da HADEP'te yöneticilik yaptı, HDP Saruhanlı örgütünün üyesiydi. Yıldız Hanım'la her yere birlikte giderlerdi: 8 Martlar, Newroz, parti toplantıları. Okuyan, tartışan, bildiğini paylaşan biriydi. Evdekiler "Barışçıydı ve barışa inancı tamdı" diyor. Dünyanın ortak bir güçle güzelleşeceğine gerçekten inanırdı.

Gelini Ceylan onu şöyle anlatıyor: "Kızı gibi görürdü bizi, babamızı o bizim. Okuluma devam etmem için beni de çok teşvik etti." Bir tek şeye kızarmış: "Çocuklar... Onları hırpalayıp azarlamamıza dayanamazdı, çok kızardı bize." Torunları fotoğraflarına sarılıp öpüyor. Oktay için kaybın adı daha büyük: "Ben yalnızca babamı değil, en iyi dostumu, arkadaşımı kaybettim."

Yıldız Hanım, son bir ayda Emin'in değiştiğini söylüyor: daha az konuşan, düşünen birine dönmüştü. Barış için köyden beş kişi, iyimser ve gülümseyerek, diğer mitinglere gittikleri gibi Ankara'ya gittiler. İkisi dönmedi: Emin Aydemir ve uzak akrabası, köylüsü Resul.

Saruhanlı mezarlığında toprağa verildi. Oktay "Hiçbir şey artık eskisi gibi olmayacak" diyor. Ama Azimli'deki evde iklim hâlâ, inadına, barış.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Asuman Susam; bianet; politeknik.

Resul Yanar: "Çocukla çocuk, büyükle büyük olurdu"

Resul Yanar nüfus cüzdanına göre 1974'te Ağrı Doğubayazıt'ın Esnemez köyünde doğdu. Çocukluğunda hayvancılık yaptı; 16-17 yaşlarında iş bulmak için Manisa Saruhanlı'nın Azimli Mahallesi'ne geldi. Azimli, nüfusunun neredeyse tamamı zorunlu göç etmiş Kürtlerden oluşan, bin kişilik küçük bir yerleşim.

Ördek Hanım'la çok genç evlendiler; düğünleri Manisa'da yapıldı. 17-18 yaşında baba oldu. Dört çocukları oldu: Ömer, Önder, Yusuf ve Aslınur. "Askere gittiğinde iki çocuğu vardı" diyor Önder.

Hayatını inşaat ustası olarak kazandı. Çoğu zaman gurbetteydi: en çok, akrabalarının yaşadığı ve çok sevdiği Edirne Keşan'da, sonra Balıkesir'de çalıştı. Aslınur: "Açıkçası, büyürken babamı çok göremezdik. Altı ay giderdi mesela." Son altı yıl Azimli'de yerleşik yaşadı. Önder de babasıyla inşaatlarda çalıştı: birlikte harç karıp iskeleye tırmandılar, duvar ördüler. "Evde babaydı, inşaatla baba-oğul ilişkisi yoktu." Bir dönem Ziraat Bankası'ndan teşvik kredisi çekip hayvancılığa atıldı; karşılığını alamadılar, hayvanları dörtte bir fiyatına satmak zorunda kaldılar. Bahçede o günlerden kalma derme çatma ağıl hâlâ duruyor. İnşaatı bırakıp karşı tepedeki arsada bir tavuk çiftliği açmak istiyordu.

Gurbet onu iyi bir aşçı yapmıştı ama tarif bilmezdi. Balıkesir'de çalıştığı bir otelde patronuna yemek yapmış, patron tarifi isteyince "Tariflik bir şey yok, ne bulursan içine katıp pişiriyorsun işte" demişti. En sevdiği yemek musakka, en sevdiği tatlı kalburabastıydı. Kızına bıçak tutmayı, domates doğramayı o öğretti. Habersizce çıkıp gelerek ailesini şaşırtmayı severdi; o kadar genç görünürdü ki oğluyla abi-kardeş sanılırlardı.

"Çok komik biriydi, her zaman bizi güldürürdü. Çocukla çocuk olurdu, büyükle büyük" diyor Aslınur. Önder: "Kavga gürültüyü hiç sevmezdi. Rahmetli babam hep yumuşak konuşurdu, sonra o kişi özür dileyerek giderdi."

Bütün hayatı çalışmakla geçti, siyasetle fazla ilgilenmezdi. Gençliğinde Balıkesir'de, 2002'de kurulan Genç Parti'nin gençlik kolunda başkanlık yapmıştı. Pazar günleri bile "Hadi gidip çalışalım" derdi. Ankara'da Saruhanlı'dan yoldaşları Nizamettin Bağcı ve Emin Aydemir'le birlikteydi; ağabeyi İdris Yanar da o gün alandaydı. Medyaya düşen ilk fotoğraflardan birinde üçü yan yana yatıyordu. Önder o sabah babasını defalarca aradı: "En son aradığımda biri yüzüme kapattı. O zaman anladım."

Azimli'de toprağa verildi. Babası Cafer Yanar: "Biz barış istiyoruz, savaş istemiyoruz. Savaştan kimse bir şey anlamaz ki. Barıştan, kardeşlikten güzel ne var." Ördek Hanım o günlerden kalan bir iki süt ineğiyle oyalanıyor: "Onlar da olmasa ne yapardım bilmiyorum."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Evin Barış Altıntaş; bianet; politeknik.

Ramazan Tunç: "Fanatik olduğu tek şey barış istemektir"

Ramazan Tunç Van'ın Bahçesaray ilçesine bağlı Cevizlibelen (Kisor) köyünde doğdu. 1992 doğumluydu. Babası Mehmet, annesi Zarife'ydi. Beşi erkek, üçü kız sekiz kardeşin en büyüğüydü. Evlerinin yüz metre ötesindeki ilkokula ancak iki yıl gidebildi. Çok genç yaşta Güneyamaç köyünden **Hatice** ile evlendirildi. Babası bunu "Anası hastaydı, çocuklar küçüktü, gelin evi çekip çevirmeye yardım eder dedim" diye açıklıyor. Ramazan'la Hatice birlikte büyüdüler, birbirlerini sevdiler. Çocukları Hızır, Hazret, Ayten ve Abdülvahap'tı. Ayten'in adını Ramazan koydu.

On beş yaşına kadar köyde çobanlık yaptı, tarlada babasına yardım etti. Ailenin birkaç dönüm toprağı ve birkaç ceviz ağacı vardı. 2007'de ilk kez İstanbul'a çalışmaya gitti; gençliğinde babası da aynı yolu tutmuştu. Önce bir ekmek fırınında çalıştı, sonra inşaatlarda. Bir mesleği olmadığı için ona genellikle duvar kırma gibi işler veriyorlardı. Çalıştığı inşaatta yatıp kalkar, birkaç ay para biriktirip köyüne dönerdi. Son işi Avcılar'da bir sitenin onarım inşaatıydı. İstanbul'da ev bakmaya başlamıştı, karısını ve çocuklarını yanına alacaktı.

HDP Bahçesaray ilçe örgütünün üyesiydi. Dönemin Bahçesaray Belediye Eşbaşkanı Mehmet Galip Aykut şöyle anlatıyor: "Nerede düğün, cenaze ve bir de miting olsa koşa koşa giderdi. Çağrılmadıklarına bile giderdi. Halay çekmeyi sever, gördüğü yerde katılırdı." Parasızlığına rağmen her yıl Newroz'u kutlamak için İstanbul'dan Bahçesaray'a giderdi. Cebindeki üç kuruşu paylaşan, kimseyi kırmayan, kimseyle küsmeyen biriydi. Birlikte büyüdüğü kuzeni ve en yakın arkadaşı Ümrân Tekdal'ın sözleri: "Ramazan futbolla filan ilgilenmezdi. Fanatik olduğu tek şey vardı, o da barış istemek." Futbol bilmediği hâlde sırf Ümrân mutlu olsun diye halı sahaya gitmiş, o maçta bacağına kırmıştı.

Barış Mitingi çağrısını duyunca Ümrân'la birlikte gitmeye karar verdiler, HDP Üsküdar'ın otobüsüne bindiler. O akşam inşaattan çıkarken Hatice'yi aradı: "Hanım, bu gece müsait ol. Sabaha kadar senin ne derdin varsa, benim ne derdim varsa konuşalım, paylaşalım." Yol boyunca telefonda konuştular. Gebze'deki molada her zamanki gibi halaya katıldı; sesi pek güzel olmasa da, sözleri tam bilmesede gece boyu şarkı söyledi. O otobüsten sekiz kişi İstanbul'a dönmedi.

Gar'da kumanya yerine simit aldılar, garın önündeki küçük çam ağacının altında birer sigara yaktılar. Ramazan parası varsa Parliament içerdi, yoksa Prestige. Son parasıyla partili bir kadının aldığı düdüğün parasını ödemişti. Ümrân son anı şöyle anlatıyor: "El ele tutuştuk, benim sağ elim, onun sol eli... Elimizde HDP bayrağı vardı, ellerimiz havada bayrağı sallıyorduk." Ümrân, Ramazan'ın öldüğünü ancak iki ay sonra öğrenebildi.

Ramazan Tunç, köyündeki mezarlıkta ceviz ağaçlarının altında, dedesinin yanında yatıyor. O mezarlığa okulun bahçesi bakıyor. Babası, oğlunun yalnızca iki yıl gidebildiği o okulun bakımından sorumlu. Ümrân'a Ramazan'ın kime çektiğini sorduklarında şöyle yanıt verdi: "Hiçbirine... Bizim köyde Ramazan gibi birini tanımadım ben, bambaşka bir insandı o."

Kaynaklar: *Bariş Portreleri* (P24, 2017), Banu Tuna; *bianet*; *sendika.org*.

Ziya Saygın: "Cebinde beş lirası bile kalsa ihtiyacı olana verirdi"

Ziya Saygın Sivas'ın o zamanki adıyla Sinekli, bugünkü adıyla Düzova köyünde doğdu. Elli altı yaşındaydı. On üç kardeşiler; aile yoksuldu, çobanlıkla geçinirdi. Babasıyla anlaşamadığı için on dört on beş yaşlarında evden ayrılıp İstanbul'a geldi. Köye yılda bir iki kez, bir düğüne ya da cenazeye giderdi. Eniştesi Murat Yangın'ın anlattığına göre köyde gelir azdı, herkes ekmek peşinde bir yerlere dağılmıştı.

Ömrü boyunca inşaatlarda boyacılık yaparak geçindi. Belli bir evi yoktu. Geçim sıkıntısı yüzünden ev tutmaz, Adana'daki eşine, kızı **Dilan**'a ve oğluna para gönderirdi. Kışları inşaatta kalmasın diye halası Hediye Hanım onu Kartal'daki evine alırdı. Hediye Hanım'ın sözleri: "Bir dilim ekmeği olsa birisiyle paylaşırdı. Kimseyle küs olmazdı." Halasının evinde onun beş yıl önce boyadığı duvarlar, merdiveni ve malası duruyor.

1984'ten beri tanıdığı meslektaşı Niyazi Göl şöyle anlatıyor: "Ziya'ya bakınca sadece bir inşaat işçisi görmezsiniz, aydın bir kişi olduğunu anlıyorsunuz. İnşaatçı çalışanlar ona profesör derdi. Okumayı çok severdi. Her gün gazete okurdu. Bir merhaba ile yeni tanıştığı kişileri kendisine bağlardı." Uzun boyluydu, uzun bir pardösü giyerdi. 1976'dan tanıdığı Bayram Ayyıldız, bağlama çalmaya onu örnek alarak başlamıştı. Yıllarca birbirlerini kaybettiler. 2004'te Gebze'de 8 Mart etkinliğine giderken karşılaştılar: "Kucaklaştık, yarım saat sürdü." Sonra Ezilenlerin Sosyalist Partisi'nde (ESP) Gebze'de birlikte yöneticilik yaptılar; Ziya Saygın HDP Gebze İlçe Yönetim Kurulu üyesiydi. Seramikçi Bayram Ayyıldız'la ortak işler aldılar. Bayram Ayyıldız'ı o gün ailevi bir acı nedeniyle Ankara'ya çağırmadılar.

Kızı Dilan, babasıyla aralarındaki bağı yazdığı satırlarla anlatıyor. Küçükken babasına bir mektup yazmış, Antep fıstığıyla bir bisiklet istemişti. Babası bu mektubu yıllarca saklamış, kızını özledikçe okuyup ağlamıştı. Mektup, patlamadan sonra babasının eşyaları arasından çıktı: "Annem eşyalar geldiğinde görmüş, mektubumda gözyaşı izi varmış. Benim koca yürekli babam, her şeyim, benim için ağlamış." En son ondan bir Beşiktaş forması, Che Guevara resimli bir tişört ve bir şapka istemişti. Oğlu Şırnak'ta askerdeydi. Ziya Saygın işini, oğlunun izniyle birlikte Adana'ya gelecek şekilde ayarlamıştı. Dilan'ın sözleri: "Abim izine değil, babamın cenazesine geldi."

Ankara'ya coşkuyla gitti, alanda halay çekti. Gebze'den birlikte yola çıktıkları ESP'li arkadaşı Zafer Tektaş, ilk patlamada yan yana olduklarını ve Ziya Saygın'ın "Bir şey olmadı" dediğini anlatıyor. Ardından çıkan kargaşada birbirlerini kaybettiler; Ziya Saygın ikinci patlamada öldü. Eniştesi Murat Yangın'ın sözleri: "Paylaşımçı, yardımsever, kimseyi incitmeyen bir insandı."

Doğum günü 1 Mayıs'tı; emekçilerin bayramını kendi doğum günüyle birlikte kutlardı. Nâzım Hikmet'in "Hürriyet'e Dair" şiirini çok severdi. Kızının okuluna sürpriz ziyaretlere gider, onun arkadaşlarına da çikolata, şeker götürürdü. Yemeğini ağır ağır yer, bol espri yapıp herkesi güldürürdü. Düzova köyü cemevinden törenle uğurlandı. Cenazesinde çekilen bir fotoğraf, katliamın simge karelerinden biri oldu.

Kaynaklar: *Bariş Portreleri* (P24, 2017), Yonca Poyraz Doğan; *bianet* İngilizce; *bianet*.

Adil Gür: Gurbetten memlekete

Adil Gür 1962'de doğdu. Tunceli'nin Mazgirt ilçesine bağlı Tezirge (Aşağı Torbalı) köyündendi; Dersim'in Demanan aşiretindendi, ailesinden pek çok kişi 1938'de hayatını kaybetmişti. Annesi o daha doğmadan babasından ayrılmıştı. Aynı anneden üç kardeşin en küçüğüydü; üvey annesinden de üç kız kardeşi vardı. Babası şehir merkezindeki öğretmen okulunda hademe olarak iş bulunca merkeze taşındılar. Adil üç dört yaşındayken babası öldü ve kardeşleriyle yetim kaldı. Amcası Haydar erkek çocukları yanına aldı; Adil amcasının bakkal dükkânında her işe koşan çırak oldu. İlk ve ortaokulu Yatılı Bölge Okulu'nda okudu.

Hayatı "gün yüzü görmedi" denen türden, parçalanmış bir hayattı. Önceleri nerede iş bulduysa orada çalıştı. 1986'da amcası Hüseyin Gür İstanbul'a göçünce eşyalarını taşımaya yardım etti, şehri ilk kez gördü ve orada kalmaya karar verdi. Amcasının çalıştığı inşaat firmasında 1989'a kadar inşaat işçisi olarak çalıştı. Sonra çalışmak için bir yıllığına İsrail'e gitti; döndüğünde zaten az konuşan Adil iyice sustu.

1991'de Almanya'ya çalışmaya gitti. Yıllarca kimseyi aramadı; çalıştığını, evlendiğini, çocukları olduğunu İngiltere'deki ağabeyi aracılığıyla öğrendiler. Kızları Saime ve Elif'ti; öldüğünde Saime 13, Elif 15 yaşındaydı. Evliliğini sürdüremedi, eşinden ayrıldı; çok sevdiği kızlarını annelerinin yanında bıraktı. 2000'li yıllardan itibaren izinlerde İstanbul'a, amcasının yanına gelmeye başladı. Amcasının dikkatinden kaçmadı: her gelişinde barış konulu etkinliklere katılıyordu. Çok sigara içer, çoğu zaman yalnız kalmak isterdi. Yakınları onu anlatırken hep şunu eklemek gereği duydu: "Aslında çok akıllı, zeki biriydi. Konuştuğunda çok mantıklı ve bilgili laflar ediyordu."

İstanbul'a gelse de Dersim'e uzun süre gitmedi, nedenini soranlara yanıt vermedi. 2013'te, 1986'da terk ettiği memleketine ilk kez gitti. Önce üç dört gün kaldı, sonra haftalarca, aylarca. Memleketiyle barışmıştı. Aynı yıllarda HDP'nin çalışmalarına katılmaya başladı; Dersim'deki seçim kampanyasına destek verdi, yetişebildiği kadarıyla başka illerdeki çalışmalara da koştı. 5 Haziran 2015'te Diyarbakır mitingindeki bombalı saldırıdan yara almadan kurtuldu. Yakınları şöyle anlatıyor: "Barışla ilgili hiçbir eylemi, hiçbir etkinliği, toplantıyı kaçırmıyor, yetişebildiği kadarıyla hepsine katılıyordu."

Ahmed Arif'in "Adiloş Bebe" şiirini çok severdi; soyadı gibi gür sesiyle okuduğunda dinleyenleri etkilerdi: "Doğdun üç gün aç tuttuk. / Üç gün meme vermedik sana."

Son üç ayını Dersim'de geçirdi. 10 Ekim'den bir hafta önce doğduğu köye gitti, ablasını ziyaret etti, kırlarda dolaştı, uzun uzun Munzur'a baktı. Sonra başka acıların içinden "barış" diyerek gelen arkadaşlarıyla birlikte Ankara Garı'nın önüne yürüdü. Emek Partisi Dersim üyesiydi. 12 Ekim'de Dersim'de, Mesut Mak ile birlikte, binlerce kişinin katıldığı bir törenle toprağa verildi.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Cafer Solgun (kuzeni Bedrettin Kırmızıtoprak ve amcası Hüseyin Gür'ün anlatımlarıyla); bianet; politeknik.

Atölyeden, sokaktan, çarşıdan: Emeğiyle geçinenler

Vedat Erkan: "Kazanıp öğretmen olunca hepimize bakacağım"

Vedat Erkan 1 Eylül 1994'te, Dünya Barış Günü'nde, Siirt'in Baykan (Awel) ilçesine bağlı Çelikli (Baqinê) köyünde, tepedeki toprak bir evde doğdu. 21 yaşındaydı. Babası Orhan, annesi Mutki'den gelin gelmiş bir Zaza kadını olan Behice. Ailenin üçüncü çocuğuydu; ağabeyleri Sezer ve Sedat, küçük kardeşleri Mekân, Sanem, Mizgin, Nesrin ve sekiz yaşındaki Büşra. Kendilerini "Kürdoğlu

Kürdüz" diye tanımlayan, eli dar, gönlü geniş, inancı derin bir aile. Köy, yoksulluk yüzünden 120 haneden 48 haneye inmişti. Ağabeyleri para kazanmaya başlayınca üç odalı beton ev yapıldı; elinden her iş gelen Vedat o evin kumunu taşıdı, harcını kardı.

Ailede liseyi bitiren ve üniversiteyi kafasına koyan tek çocuk oydu. Çok Programlı Lise'ye köyden giden iki kişiden biriydi. Annesine "Benim için oku anne" demişti, "kazanıp öğretmen olunca hepinize bakacağım, seni de alıp götüreceğim bu köyden." Annesi sınavdan önce 4444 salavatı tamamladı ama Vedat barajı geçemedi. Yine deneyecekti.

İlk kez Ankara'ya ağabeylerinin peşinden gitti; işçi pazarında, alıp işe götürsünler diye durakta bekledi. Birkaç gün sonra "İnek Şaban gibi bekliyoruz anne, yapamam" deyip döndü. Küçük kardeşi Mekân bir kaza geçirdiğinde ona o baktı. İkinci gidişinde işler değişti: Ağabeyleri Nevşehir'de inşaatlarda düşük ücretle boya-sıva yaparken Vedat, son dört aydır OSTİM Sanayi Bölgesi'nde lazer kesim makinesi operatörüydü. Babası övünerek anlatıyor: "Orada herkes üniversite mezunu, öğretmen, mühendis; sadece Vedat lise mezunuydu ama en iyileriydi, en büyük zammı o aldı, 1300 liraya çıktı maaşı." Demetevler'de kiraladığı evi de işini de seviyordu. Derdi önce ağabeylerini evlendirmekti.

Kalabalıktan kaçardı, düğünde halaya bile kalkmazdı; insanları tek tek severdi. Hayvanlara, çocuklara düşkündü. Adaşı Vedat okulda her rahatsızlanıp düştüğünde yanına koşan, onu hastaneye taşıyan oydu; müdür bile "Vedat Erkan düştü, öteki Vedat Erkan'ı bulun" der olmuştı. Annesinin sözüyle: "Herkese bakardı zaten. Sevmeyi severdi." Aynada kendine uzun uzun bakar, önleri uzun saçlarıyla videolar çekerd. Bahçede biber, patlıcan yetiştirdi, çam dikti, arı baktı. Katliamdan sonra Ankara'daki evden Büşra için aldığı kumbara çıktı; içinde bozuklukların yanında küçük bir kutu, kutuda bir çeyrek altın vardı.

Amca kızı Süreyya'ya göre hayatında hiç mitinge, parti toplantısına gitmemişti: "10 Ekim ilkti." Facebook'taki son mesajı şuydu: "Hadi gençlik, barış yürüyüşüne, savaşa dur demeye." Cuma gecesi iş yerinde sabah sekize kadar çalıştı, vardiya bitince eve uyumaya gitmedi, Gar'ın yolunu tuttu. Babası Orhan: "Hastaneye götürmüşler, iki kez durmuş kalbi, çalıştırmışlar. Üçüncüde çalışmamış."

Köyün tepesindeki mezarlıkta yatıyor. Annesi Behice, bir zamanlar oğlunun topladığı petek balını ikram ederken şöyle dedi: "Vedat'ın balıdır, karakovandır. Arıları o topladı. Ye ki Vedat'ın sevabı sana da geçsin."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Yasemin Çongar; bianet; bianet İngilizce.

Nurullah (Ulaş) Erdoğan: "Bize moral vermeye devam ediyor"

Nurullah Erdoğan 10 Temmuz 1989'da Siirt Pervari'nin Çat köyünde doğdu. Ailesi ona Nurullah adını verdi, o kendine Ulaş adını seçti. Arkadaşları da onu hep bu adla andı. On iki kardeşten biriydi. Daha 10-11 yaşlarındayken tek başına İstanbul'a geldi ve bekâr evlerinde, büyük kentin sert düzeninde ayakta durmaya çalıştı. HDP İl Teşkilatı'ndan Engin Yardımcı o günleri anlatır: "Bana iş aradığını söyledi. Ben de terzilik ve kuru temizleme yaptığım iş yerimde ertesi gün başlamak üzere onu işe aldım. Sabah dükkâna geldiğimde beni bekliyordu. Ona ütü yapmasını öğrettim. Sonraları terziliği de öğrendi."

İstanbul'a geldiğinde ilk uğradığı yer Demokratik Toplum Partisi'nin gençlik meclisi oldu. Barış ve Demokrasi Partisi döneminde de, sonra HDP Şişli'de de çalışmayı sürdürdü. Dönemin HDP Şişli İlçe Eşbaşkanı Mahmut Çavlı 2012'de ilçeye ilk geldiğinde ona kapıyı Nurullah'ın açtığını anlatır: "O günden beri Nurullah hep yanımdaydı. Partiye olan bağlılığı, işinden her bulduğu fırsatta çalışmalara

katılması, genç arkadaşlar içinde şimdiye kadar ender gördüğüm bir bağlılık ve azim örneğidir." Ankara'ya gitmeden birkaç ay önce Nişantaşı'nda motosikletli kurye olarak işe başlamıştı. Motor tutkunuydu ve bir gün büyük, süratli bir motor almanın hayalini kuruyordu. İşvereni onu şöyle anlatır: "Harika bir kahkahası vardı, insanın içini açan bir kahkahası. Çok okurdu, bizlere de okumamızı tavsiye ederdi. Çalışanlar arasında gergin hâller yaşandığında Ulaş arabulucu olur, tarafları uzlaştırırdı."

Sesi güzeldi, yanık yanık türkü söylerdi. Sokak hayvanlarına nerede olursa olsun vakit ayırırdı. Arkadaşlarının aklında parkta bir kediyle yan yana uyurken çekilmiş bir fotoğrafı kaldı. Kadınların ve LGBTİ bireylerin mücadelesine güçlü destek verirdi. Bir etkinlikte biri LGBTİ bireylerin gelmemesi gerektiğini söyleyince çok kızdı. Arkadaşı Mehmet Boran onun o günkü sözünü hatırlıyor: "Nasıl olur da ötekileştirilenler, bir başka kesimi ötekileştirmeye kalkışır?" Geç biten çalışmalardan sonra kadın arkadaşlarını evlerine kadar bırakırdı. Üç dört ay aynı evi paylaştığı Ağırlı arkadaşı Yunus Turan karlı bir şubat gününü anlatır: Memleketi özleyen iki genç, bakkaldan aldıkları çöp poşetleriyle parkta saatlerce bayırdan kaymış, sonra halay çekmişler. Yunus onun bir sözünü de unutmuyor: "Bir insanın yaptığı bir hatayı, topluma mal etmek çok yanlış bir şeydir."

Abdülbari Şenci gibi o da Ankara'ya son anda katıldı: "Biz olmadan gidemezsiniz." 26 yaşındaydı. Doğduğu köyde toprağa verildi. HDP Şişli binasındaki duvarda fotoğrafı asılı. Gençlik koordinasyonundan arkadaşı Melek Aslantürk "Bu ülkeye bir gün barışın geleceğine yürekten inanıyordu. Sürekli gülerdi" der. İşvereni de onu şöyle anıyor: "Gülen yüzüyle hâlâ bize moral vermeye devam ediyor, uzaktan bile olsa." Bugün kuryelerin örgütlenmesi ve hak mücadelesi Türkiye'nin emek gündeminin önünde. On bir yıl önce o mücadelenin bir yoldaşı, barış için Gar'ın önündeydi.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Pınar Yiğitoğulları; bianet; politeknik.

Kitabın sonundaki kısa notlardan

Abdülbari Şenci: "Kürt sorununun çözüleceğine inanıyordu"

Abdülbari Şenci, Siirt Pervari'nin Çat köyünde doğdu. 1980'lerin sonunda çalışmak için İstanbul'a geldi, ailesini sonradan yanına aldı. Beş çocuk babasıydı. Uzun yıllar inşaatlarda çalıştı. Ankara'ya gitmeden kısa süre önce Maçka Parkı'nda bekçilik yapmaya başlamıştı. Gece çalıştığı günler gündüz parti çalışmalarına katılır, gündüz çalıştığı günler akşam parti binasına uğramadan eve gitmezdi. HDP Şişli üyesiydi. Ailesi güvenlik gerekçesiyle görüşme yapmak istemediği için Abdülbari'yi en iyi, gecesini gündüzünü geçirdiği HDP Şişli İlçe binasındaki arkadaşları anlatıyor. Binaya girince karşınıza çıkan duvarda, 10 Ekim'de yitirilen Meryem Bulut, Nurullah Erdoğan ve Abdülbari Şenci'nin fotoğrafları asılı.

Arkadaşı Fahrettin Filiz onunla 2014 yerel seçimlerinde Feriköy ve Kurtuluş'ta birlikte çalıştı. Abdülbari'nin her işe koşturduğunu ve yeni gelenlerin kolayca alışmasını sağladığını anlatır. Kürtçe bilmeyen Fahrettin, Kürtlerin yaşadığı mahallelerde onun çok yardımını gördü. "Bir yandan evini geçindirmek için çalışıyordu, diğer yandan parti çalışmalarına tüm gücüyle destek veriyordu. Bu yoğunluğun arasında sürekli okumaya, kendisini geliştirmeye de zaman ayırıyordu" der. Dört yıllık arkadaşı Mazlum ise şunu söyler: "Mükemmel bir insandı; çocukla çocuk, büyükle büyük, herkesle arkadaş olabilecek biriydi." Mazlum ona "Küba devrimcisi" diye takılırdı, bu Abdülbari'nin hoşuna giderdi.

Ankara'ya gidecekler listesine son anda eklendi. O gece çalışacaktı ama işi ertelenince gitmeye karar verdi. Nurullah Erdoğan'la birlikte Mecidiyeköy'de otobüslerin kalkacağı yere geldiler. Mazlum o anı hatırlıyor: "'Biz olmadan gidemezsiniz' dediler. Böylece hep beraber gittik Ankara'ya. Şarkılar eşliğinde gittik." Sabah Gar'ın önüne yürürken Mazlum bir arkadaşının ona verdiği puşiyi Abdülbari'ye uzattı: "Küba devrimcisi bu sana yakışır, al tak." Biraz sonra Abdülbari ve Nurullah sigara içmek için Mazlum'un yanına geldiler. Sigaraları bitince "Gidelim" dediler ve yürüdüler. Mazlum patlamadan sonra Abdülbari'yi, kendi eliyle verdiği o puşiden tanıdı. Abdülbari'nin öldüğü 11 Ekim'de, oğlu Ankara'ya geldiğinde kesinleşti. Ailesinin isteğiyle Siirt'te, doğduğu köyde toprağa verildi.

Fahrettin Filiz onu şu sözlerle anlatıyor: "Bir şeyi göstermelik değil, inandığı için yapardı. Türkiye'de birlikte yaşama fikrine, Kürt sorununun çözüleceğine inanıyordu, bunun için yapabileceği ne varsa onu yapmaya uğraşıyordu."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Rabia Çetin; bianet; politetik.

Nevzat Özbilgi: "Abi, şu işleri halledeyim, beni evlendir"

Nevzat Özbilgi Ağrı'nın Eleşkirt ilçesinde, çiftçilikle geçinen bir ailede doğdu. Ailenin durumu iyiydi, traktörleri bile vardı. Babası Yusuf dört oğlu, iki kızı için didinip dururdu. Nevzat on yaşındayken ağır bir hastalıktan öldü. Annesi Piruze o sırada yedinci çocukları Yedigâr'a hamileydi. Babasını erken kaybetmek Nevzat'ı ailesine daha da bağladı; annesini, kardeşlerini aramadığı tek bir gün yoktu. Liseyi Malatya'da okudu. Bitirir bitirmez eve para göndermek için çalışmaya başladı, üniversiteye gidemedi.

Birkaç iş denedikten sonra İstanbul'a, amcasının oğlu Osman Özbilgi'nin yanına geçti. On on iki yıldır dekorasyon işinde birlikte çalışıyorlardı. Osman Özbilgi şöyle anlatıyor: "Mimarî iş yapıyoruz. Bizimki çok temiz, titiz iştir. O kadar insan çalıştırdık, Nevzat kadar temizini görmedik." Bağdat Caddesi'ndeki bir dubleksin boyasını bitirdiklerinde ev sahibi kadın ona şöyle demişti: "Nevzat, sen öyle bir temizlik yapıyorsun ki, ben kendi temizlikçimi çıkaracağım, seni alacağım." İşten kaytaranlara kızardı, müşteri beklemesin isterdi.

Yemek yapmayı gurbette öğrendi. Şantiyede bile yemeğini başkasına bırakmazdı; Osman'a göre pilavını kimse onun kadar güzel yapamazdı. Halı sahaya gider, maçları kaçırmazdı. Bazı akşamlar İstinye'deki kahvehanede pişti, 51 oynardı. Yeğenlerine çok düşküdü. Okula başlayanların çantasını, defterini o alır, harçlıklarını eksik etmezdi. Ağabeyinin oğlu Muhammet onu babasından çok severdi; cenazede gelenlerle hep o ilgilendi. Sosyal medyada kendini şöyle anlatmıştı: "Aslında sessiz kalmayı çok seven biriyim. Yeri gelince ses çıkardığım zamanlarda da çok konuşuluyor." HDP Şişli üyesiydi.

Osman Özbilgi'nin sözleri: "Sen onun yanında insanlara bir şey diyemezdin, kimseyi kötületmezdi. Yanlış bir şey söylediğin zaman kim olursa olsun, Kürtlere ya da Türklere yanlış bir şey de, hemen tepki verirdi." Sessizliklerini hep aynı cümleyle bölüyor: "Halkını, dilini, ırkını severdi. Barışı severdi." Bir gün Osman ona sevgilisi olup olmadığını sordu. "Var" dedi Nevzat, "Alevi bir kız var, konuşuyoruz."

Son Kurban Bayramı'nı Ağrı'da geçirdi; kurbanlar kesildi, herkes onu gördüğüne sevindi. Ağabeyi "Gitme Nevzat, yaşın otuza geldi, seni evlendirelim artık" dedi. Nevzat'ın yanıtı şuydu: "Tamam abi, İstanbul'da biraz işlerim var. Onları halledip geleyim, beni evlendir." Bayramdan üç dört gün sonra arkadaşlarıyla Ankara'ya gitti. O sabah Osman Kilyos'ta bir villanın dekorasyonundaydı; patlama haberini ev sahibinden duydu. Kuzeni Ruken Rençberler saatlerce sosyal medyadan ona ulaşmaya

çalıştı. Nevzat ancak DNA testiyle teşhis edilebildi. 15 Ekim'de Ağrı'da toprağa verildi. En sevdiği şarkılardan biri Ahmet Kaya'dandı: "Ölmek ne garip şey anne..." Osman Özbilgi'nin sözü: "Onu hiç unutmayacağız."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Zehra Onat; T24.

Berna Koç: "Kendime umudum var"

Berna Koç 3 Temmuz 1979'da doğdu, 36 yaşındaydı. Annesi onu doğurduktan iki gün sonra İzmir Karşıyaka'da bir karakolun bahçesine bırakıp gitti; babasını hiç bilmedi. Karşıyaka'daki yetiştirme yurdunda büyüdü; adını kimin koyduğunu bilen yok. Altı yaşında onu evlat edinen ailenin soyadını aldı, Bornova'da büyüdü. Sevgiyi babasından gördü; harita-kadastrocu olan, ilkokulu bıraktığıyla övünen, küfür etmeyi seven babasına "Robin Kişot" derdi. Onun izinden Çınarlı Endüstri Meslek Lisesi'nin Haritacılık bölümünü okudu. Babası o 18 yaşındayken öldü.

Ankara'da beş yıl yaşadı, orada kendini ve kimliğini buldu, çok şey öğrendi. İzmir'e "biraz kırgın ama daha cesur" döndü. İki yıl Alsancak'taki Sevgi Yolu'nda takı yapıp sattı. Son işi bir alışveriş merkezinin yemek katında temizlik görevlisiliği idi. Sekiz saatlik vardiyalar, on beş gün 08.00-15.00, on beş gün 15.00-23.00; içinde kocaman bir çöp poşeti saklı temizlik arabasıyla masalardan tepsileri, artıkları toplamak. Kendi yazdığı gibi: "İşim gereği olabildiğince görünmez olmalıyım zaten." İş yerinde kafa dengi arkadaşları vardı ama vardiyalar ve hafta içine dağılmış izin günleri yüzünden oturup sohbet etmek neredeyse imkânsızdı.

Kendini bildi bileli yazdı: kâğıtlara, defterlere şiir, yazı. Taklitte iyiydi, komiklik yapardı. Sokaktan aldığı iki kedisi vardı: sarışın Sakize ve kalçasından yaralı, arka ayaklarını sürükleyen esmer Pakize. Sokak hayvanlarıyla ahbaptı; yemek artıklarını toplayıp onlara dağıtırdı. Birlikte yaşadığı, sevgiyi bulduğu bir kadın vardı. İzmir'de yeni dostlar edindi, suskunluğunu yavaş yavaş yendi; kendi sözüyle bir de "gitgide artan" bir öfkesi vardı: "Savaşa, sömürüye, her türlü ayrımcılığa, homofobiye..."

2015'te en büyük hayali gerçek oldu: 36 yaşında Manisa Celal Bayar Üniversitesi Harita Kadastro programını kazandı. Ev tuttu, eşya buldu, bir hafta derslere girdi. Ertesi ay işten ayrılıp tazminatını almayı planlıyordu. İzmir'e döndüğü günlerde şöyle diyordu: "Belli başlı planlarım var; hep de olacak. Kendime umudum var."

9 Ekim akşamı mesaisi bitince Sevgi Yolu'na uğrayıp barış amblemleri çıkartmalar alacak, gece İzmir Halkevi'nden arkadaşlarıyla Halkevi'nin önünden otobüsle Ankara'ya gidecekti. Başına bir şey gelir diye korkan sevdiğine "Barış Mitingi bu, ne olacak ki" dedi. Sabah Gar'ın önünde Ankaralı arkadaşlarıyla buluşmak için sözleşmişti.

11 Ekim'de İzmir'de Konak Belediyesi'nin önünde ve Halkevi'nde anıldı; Ayşe Deniz'le birlikte, tabutları kadınların omzunda toprağa verildi. Arkadaşları tabutu taşıırken söz verdi: "Size söz barışı getireceğiz." İlkokul arkadaşı onu yıllar sonra görünce şöyle demişti: "Gözlerin aynı kalmış, gözlerin hiç değişmemiş." Şiirlerinin bir kısmı edebiyatdefteri.com'daki sayfasında duruyor.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Yılmaz Murat Bilican; bianet; politeknik.

Ayşe Deniz: "Küsmeyelim, yola böyle çıkmayalım"

Ayşe Deniz Almanya'da doğdu ama hayatında bir kez bile yurt dışına çıkmadı; Konya'da büyüdü. 34 yaşındaydı. "Burada ölmeyeceğim, ya İstanbul ya İzmir" derdi; altı yıl önce ailece İzmir'e taşındılar. Annesi Gülsen Hanım, babası Muhsin Bey, kardeşi ve en yakın arkadaşı Asuman. Babası Adapazarlı, Çerkes bir köyden geliyor.

Kardeşi Asuman anlatıyor: "Ayşe hep böyleydi, hep cesur, hep lider, hep aykırıydı. Arayış içindeydi hep, fikirleri vardı ve onu mutlu edecek yeri bulamıyordu." Ortaokulda Atatürkçü Düşünce Derneği'ne girdi, lisede gençlik kolları başkanı oldu, sonra İşçi Partisi. İzmir'e gelince CHP'ye üye oldu, orayı sevemedi. Sonunda Kürt olmadan HDP'ye üye oldu ve aradığını bulduğuna inandı; HDP Karşıyaka İlçe Yönetim Kurulu üyesiydi. Dindarlar arasında Atatürk'ü, Atatürkçüler arasında Kürtleri savundu. Başkalarının acısını içinde taşırdı; Suruç Katliamı'nın olduğu gün Asuman'a "Gayriihtiyari gülsem beynimden vurulmuşa dönüyorum" demişti.

Mali müşavirdi ama işini sevmezdi, babasının deyişiyle "az gelirdi ona". Avukat olmak istiyordu; babası bir daha okula gideceğine inanıyor. Annesi: "Tuttuğunu koparırdı, uğraşırdı, didinirdi, uyumazdı, çalışırdı... ama yapardı. Dur dedin mi durmazdı, hiçbir zaman da durmadı zaten." Babası Muhsin Bey son seçime kadar AK Parti'ye oy vermişti; kızıyla siyasi tartışmalar yaparlardı. Son seçimde Ayşe için HDP'ye oy verdi. "Korkusuz bir kızdı. Benden daha cesurdu."

Annesi gitmelerini hiç istemedi: "'Ortalık çok karışık' dedim, 'gitme' dedim, 'olmaz mı' dedim, 'olmaz' dedi. 'Hakkımı helal etmem bak' dedim, 'küstüm' dedim. 'Küsmeyelim, yola böyle çıkmayalım' dedi, 'zaten şaka yapıyorum' dedim." Küs gitmedi.

Asuman'la birlikte, neşe içinde gittiler: "Hiç inanmadım Barış Mitingi'nde bir şey olacağına. Çocuklar vardı. İnsanlar çocuklarıyla gelmişti." Ayşe partili arkadaşlarını karşılamak istiyordu, defalarca yer değiştirdiler. Patlamada ikisi de yere düştü. Asuman: "'Asuman' dedi, üzerime kapandı. Bir gözü açıktı, sonra kapandı." Yüzünü bile görmediği biri Ayşe'yi kucağına aldı; patlamayı duyup oraya gelen bir taksiciyle, başka yaralılarla birlikte hastaneye gittiler.

Berna Koç'la birlikte, tabutları kadınların omzunda İzmir'de toprağa verildi. Kortejdeki kadınlar ona söz verdi: "Size sözümüz barış olacak." Annesi Gülsen Hanım şebboyu severdi, Ayşe de severmiş; mezarına şebboy götürüyor.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Sanem Altan; bianet; sendika.org.

Gökmen Dalmaç: "Geri vitesi yoktu"

Gökmen Dalmaç 13 Şubat 1974'te Trabzon'un Boztepe Mahallesi'nde doğdu. Kırk bir yaşındaydı. Annesi Arsinliydi, Sümerbank'ta memurdu. Babası Sürmeneliydi, Ziraat Bankası'nda veznedardı; gençliğinde futbol oynadığı için ona "Dinamo Erkan" derlerdi. Annesi bir yandan çalışıyor, bir yandan da uzun bir tedavi görüyordu. Bu yüzden Gökmen'i ve on üç ay büyük ablası Gökçen'i çoğunlukla anneanneleri ve dayılarının eşi Günay Hanım büyüttü. Ele avuca sığmayan bir çocuktu.

Cudibey İlkokulu'nda, Kanuni Ortaokulu'nda ve Bursa Atatürk Lisesi'nde okudu, sonra Heybeliada Deniz Lisesi'ni kazandı. Üç yıl sonra hiyerarşinin ona göre olmadığını anlayıp tazminat ödedi ve okuldan ayrıldı. Trabzon limanında puantörlük ve hamallık yaptı, liseyi dışarıdan bitirdi. Yıldız Teknik'te tapu kadastro okudu ama "Ben dağ tepe dolaşamam" diyerek bıraktı. Ardından Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde turizm otelcilik okudu, bir yandan da otelde çalıştı. Ziraat Bankası'nın Araklı şubesinde memur oldu, Açıköğretim'de kamu yönetimini bitirdi. Kentte memur hareketinin ve sendikal

örgütlenmenin büyümesinde emeği çoktu. Banka özelleştirilip çalışanlar sözleşmeli statüye geçirilmek istenince, Artvin'den Samsun'a bütün şubeleri dolaşıp mücadeleyi örgütleyenlerden biri oldu. Bir yıl "havuzda" bekledi, sonra KTÜ'nün öğrenci işlerinde çalıştı. Eğitim Sen Trabzon Şubesi'nin eski sekreteriydi. İstanbul'a geçince muhasebecilik yaptı.

Emek Partisi'nin Trabzon'daki kuruluş çalışmalarında yer aldı, *Evrensel*'in şehir temsilciliğini yaptı. 2002 seçimlerinde Emek, Barış ve Demokrasi Bloku'nun seçim aracını bir hafta boyunca Trabzon sokaklarında tek başına dolaştırdı. Sevenleri onu "Geri vitesi yoktu" diye anlatıyor. İstanbul'da EMEP Beyoğlu İlçe yöneticisiydi, Devrimci Trabzonsporlular'dandı. Parti arkadaşlarına göre aldığı her görevi hakkıyla yapar, gerektiğinde politikaları açıkça eleştirmekten de çekinmezdi.

Para pulla, kariyerle ilgilenmezdi. Kimseye borç vermezdi; cebinde ne varsa paylaşırdı. Yeni tanıştığı insanları sohbet için mutlaka evine çağırırdı. Balık tutmayı, briç oynamayı, köfte yapmayı severdi. Trabzonspor'a tutkundu. Rakıyı da kendisi için değil muhabbeti için severdi.

2014 baharında bir fotoğrafta hemşire **Firdevs**'i gördü. Firdevs, SES Şişli Şube'nin Sosyal İşler Sekreteriydi. 6 Mayıs 2014'te tanıştılar, 6 Eylül 2014'te evlendiler. Gökmen bir akşam yemeğinde annesinden kalan yüzüğü çıkarıp ona uzatmıştı. Firdevs şöyle anlatıyor: "Birinin çıkıp size isterse hiç çocuğumuz olmasın ama sen yanımda ol, demesi o kadar önemli bir şey ki bu ülkede." Mitinge birlikte gittiler, alanda herkes kendi arkadaşlarının yanına geçti. Gökmen'in ölümünden sonra Firdevs'in hamile olduğu kesinleşti; doğacak erkek bebeğin adı Gökmen olacaktı.

Firdevs'in sözleri: "Hayatıma girdiği andan itibaren hayatımı hep kolaylaştırmaya başladı." "Gökmen bir devrimci olarak en ön saflarda yer alan, arkadaş olarak herkesin değer verdiği birisiydi." Trabzon'daki cenazesinde yengesi Günay Semiz şöyle haykırdı: "Güzel çocuğum, kalk eve gidelim."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Şenay Aydemir; bianet; Habertürk; politeknik.

Sezen Vurmaz Babatürk: "İlk kez bu kadar güzel bir kalabalığın içindeydim"

Sezen Vurmaz Babatürk dört kardeşin en küçüğüydü. Ağabeylerinden biri doktor, öteki inşaat mühendisiydi, ablası öğretmendi. Ziraat mühendisi olan babası tayinle şehir şehir dolaştığı için Sezen ilkokulu üç ayrı okulda okudu. Annesi Sultan Hanım'a ve kızı Özden'e göre okumaya pek hevesli değildi. Burdur'da Kız Meslek Lisesi'ni bitirip memurluğa başladı, sonra çalışırken iki yıllık üniversiteyi okudu. Annesi "Tuttuğunu koparırdı" der. Malatya Vergi Dairesi'nde memurdu. Eşi Latif'le orada iş arkadaşı olarak tanışıp evlendiler. Latif onu şöyle anlatır: "Kim gelirse gelsin, tanıdık tanımadık herkesin işi hallolsun diye koştururdu. Altmış beşlik, maaşı için gelen yaşlılarla en çok o ilgilenirdi." Onun gidişinden sonra işini birkaç kişi birden yapmakta zorlandı. KESK üyesiydi.

Yemek yapmak, ev temizlemek ona sıkıcı gelirdi. Gezmeyi severdi. Eşiyle Urfa'yı, Gaziantep'i, Diyarbakır'ı gezmişti ama en çok görmek istediği Hakkâri'ye gidemedi. Hayalleri belliydi: emekli olmak, emekli ablası ve annesiyle yazlıkta zaman geçirmek, kızının üniversiteyi, futbolcu oğlu Onur'un yüksek lisansı bitirdiğini görmek. 15 yaşındaki kızı Özden CHP Malatya Gençlik Kolları'ndaydı ve Sezen kızının oradaki çalışmalarını hep destekledi. Dönemin Gençlik Kolları Başkanı Barış Yıldız onu şöyle anlatır: "Sezen Abla sadece Özden'in değil, hepimizin annesi gibiydi. Gençlik kollarındaki en genç isimden bile hayata daha bağlıydı." Kızının arkadaşlarına "Ben hepinizden daha gencim" diye takılırdı.

Gençlik Kolları'nın Barış Mitingi için otobüs kaldıracağını duyunca kızını yalnız bırakmamak için o da yola çıktı. Mitingden sonra Ankara'daki annesi Sultan Hanım'a ve ağabeyine sürpriz yapacaklardı. Malatya-Ankara yolu türkülerle geçti. Özden o geceyi hayatının en güzel gecelerinden biri olarak

hatırlıyor. Gar'ın önüne vardıklarında Sezen kızına döndü: "Ben ilk kez bu kadar güzel bir kalabalığın içindeydin." Daha önce de mitinglere katılmıştı. Ama farklı görüşlerden bu kadar insanın yalnızca "barış" için bir araya geldiğini ilk kez görüyordu. Özden o sabahı şöyle anlatır: "Hayatımda kendimi en umutlu hissettiğim an."

Sezen 52 yaşındaydı. 12 Ekim'de Malatya Şehir Mezarlığı'nda toprağa verildi. Özden de yaralandı ve annesini kaybettiğini çok sonra öğrendi. Özden yasa bürünmedi: "Annem olsa arkasından yas tutmamı istemezdi." Annesinin hayalleri yarım kaldıysa da Özden'in bir sözü var: "Ama yaşayabileceği en güzel hayatı yaşadı."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Seçil Epik; bianet İngilizce; bianet.

Metin Peşmen: "Bakkallık kolay değildir"

Metin Peşmen 1962'de Malatya'nın Dedeyazı köyünde, çoban Rıza'nın oğlu olarak doğdu; 53 yaşındaydı. İlkokulu bitirince okulu bıraktı; 16 yaşında kardeşi Hasan'la köyde çobanlık yapıyor, ailenin geçimine omuz veriyordu. Kendini Kürt Alevisi olarak tanımlıyordu. Gençliğinde Malatya'da ve Kahramanmaraş'ta Alevilere yönelik saldırıların yaşandığı günlere tanık olmuştu.

1988'de ağabeyi Mehmet Peşmen Tarsus'a göç edip bir dükkân açtı, Metin'i yanına çağırdı, borç harç ona da bir dükkân açtı. Askerden dönen Hasan da aralarına katıldı. Bir süre barınacak evleri bile olmadı, dükkânın arkasındaki ardiyede yaşadılar. Metin 20 yıl Yeşilyurt Mahallesi'nden ayrılmadı: her gün sabah altıdan gece on ikiye kadar küçük bir bakkal dükkânı ve Tekel bayisi işletti. Kardeşi Hasan, aynı mahallede kendisi de bakkal: "Bakkallık kolay değildir. Açık hapishane gibi, sabahın altısında gider gece yarısı çıkarsın."

Kendi gücüyle üç çocuğunu büyütüp okuttu: kızı evlendi, bir oğlu hâlâ okuyor, diğeri dükkâna bakıyor. Başlarını sokacakları bir evleri var; kredi taksitleri bir iki yıla bitiyor. Geride 800-900 liralık bir BAĞ-KUR emekliliği bıraktı.

Yengesi, öğretmen Seher Peşmen: "Metin çiçek sever, böcek sever, insan sever. Hep arabulucu bir insan olmuştur. Borç para almak isteyen Metin'den alır, çocuğunun servis parasını bir araya getiremeyenlerin parasını tamamlardı." Ve: "Hayata kaderci bir bakışı yoktu. Ülkede daha güzel şeylerin olacağına inanıyordu." Kardeşi Hasan: "Ehlikeyifti. Kendi de şarkı söylerdi; Malatya havalarını, köy mahalle havalarını söylerdi."

Son yıllarında gündelik mücadeleden biraz başını kaldırabilirdi. Gazeteleri okur, tartışma programlarını izlerdi; Kur'an'ın Türkçesini alıp "İslam bize anlatıldığı gibi mi" diye sorgulayarak okumaya başlamıştı. Tarsus Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'ne üye oldu, yönetim kurulunda görev aldı; CHP'ye de üye olmuştu. Aleviliğin tarihini araştırıyor, cenazelerin cemevlerinden usulüne uygun kaldırılması için ne yapabileceğini düşünüyordu. Derneğe gitmeye başladıktan sonra giyimine özen gösterir oldu.

İki hayali vardı. Biri köye dönüp küçük bir ev yapmak, bir iki hayvan bakmak, kaval çalmaktı. Bir köşedeki zeytin ve şeftali ağacına bakıp onları budar, süs biberi yetiştirirdi. Öteki hayali toplumsal barıştı; "Barış Süreci"ni yakından izlemiş, desteklemek istemişti. Ankara'ya dernekten arkadaşlarıyla gitti. O gün işten erken döndü, çok sevdiği mavi gömleğini giydi, gelenlere çay ikram etmek için derneği erkenden açtı. Alanda halay çeken gençleri seyre daldı, arkadaşlarından bir süre uzaklaştı. Patlama o an oldu.

Tabutu helallik alınması için komşularına götürüldü, sonra mezarlığa kadar omuzlarda taşındı. Pankartta şu yazıyordu: "Barış yolunda Pir Sultanlar ölmez, binler yetişir." Seher Peşmen: "Ölen canların hepsi bir Metin'di. Acıları ayırtmamalıyız. Acı hepimizin, diyoruz."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Tayfun Ertan; bianet; Habertürk; politeknik.

Gazi Güray: "Kin tutmayasınız diye"

Gazi Güray'ın hayatı Tunceli'nin (Dersim) Mazgirt ilçesine bağlı Kayacı (Qucîyan) köyünde başladı. Çiftçilikle geçinen bir ailenin ikinci çocuğuydu. Küçükken hayvanları otlattı, harmana sap taşıdı, "gam gezdirdi", yani döven sürdü. Güneş battıktan sonra tütün dizdi. Köy okulundan sonra ortaokulu Karakoçan'da okudu, bir yıl da Tokat'ta amcasının yanında kaldı. Liseyi bitirince Tarsus'a, amcasının yanına çalışmaya gitti. Bir iki yıl çalıştı, sonra askerliğini Kıbrıs'ta yaptı.

1986'da dayısının kızı **Serpil**'le evlendi, sekiz ay sonra Mersin'e göçtüler. Burada özel bir okulda "teknik eleman" olarak otuz yıla yakın çalıştı. Kantincilik yaptı, matbaada çalıştı, tiyatro salonunun bakımına baktı. 2010'da emekli oldu ama çalışmayı bırakmadı, boya ve tamirat işleri yaptı. Serpil Güray ilk yıllarını şöyle anlatıyor: "Başta küçük bir ev kiraladık. Maaşı da çok düşüktü o zaman." Üç çocukları oldu: Zeynep, Zine ve Caner. Kızlar üniversiteyi bitirip bir ev alabildiklerinde biraz rahatladılar. Zeynep babasının desteğiyle resim bölümünü, Zine iç mimarlığı bitirdi. Caner hentbol oynuyor, üniversiteye hazırlanıyordu.

Gazi Güray yıllarca olup biteni izledi ama sokağa pek çıkmadı. Onu sokağa ilk çıkaran Gezi oldu. Amca oğlu, Türk Tabipler Birliği Mersin Şubesi yöneticisi Dr. Zeki Sinan Doğan şöyle anlatıyor: "Alevi, Kürt, Ermeni, solcu... Ötekileştirilmeye çalışılan herkes gibi kendini dışarı attı Gazi. Çocuklarının da böyle bir ötekileştirmeyi yaşamasını istemiyordu." Bir gece Mersin'deki eylemde gaz sıkılırken eşi telefonla eve çağırırdı ama gelmedi, "gazi herkesle birlikte yedi, öyle geldi." Sonra Sivas'ta Madımak anmasına, Hatay'da Ali İsmail Korkmaz davasına gitti, Özgecan Aslan için yapılan bütün yürüyüşlere katıldı. 7 Haziran seçimlerinin sonucu onu umutlandırdı.

Emekliliğinde köyüne dönmek, ev yapmak, hayvan beslemek istiyordu. "Ben köyde olsam hayvan yetiştiririm" derdi. Kızı Zeynep'in sözleri: "Ömür boyu çalışıp tam rahat edeceği, kendi istediklerini yapacağı zaman gitti." Zeki Sinan Doğan'a göre ailenin büyükleri 1938'de yaşananları çocuklarına uzun yıllar anlatmamıştı. Nedenini sorduklarında aldıkları yanıt şuydu: "Kin tutmayasınız diye." Gazi Güray da bu yüzden barış için yola çıktı: İnsanlar birbirine kin tutmasın, aynı acılar bir daha yaşanmasın diye.

Gideceğini üç hafta önceden söylemeye başladı. Her gün tekrarlıyordu, çok mutluydu. O gece eşi, gitmesin diye onu uyandırmadı. Ama on dakika sonra Gazi Güray giyinmiş, tıraş olmuş bir hâlde salonun kapısında belirdi: "Hadi eyvallah, ben gidiyorum." Kızı Zine arkasından üç kez seslendi: "Baba, kendine iyi bak." Sabah eşi aradığında "Gar'dayız, biraz önce indik" dedi. Oğlu Caner o gün bir maç için tesadüfen Ankara'daydı; babasının cenazesine döndü. Serpil Güray'ın sözüyle: "Anlayacağınız, her şeyimiz yarım kaldı." Mazgirt'te toprağa verildi.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Barış Avşar; T24.

Metin Kürklü: "Haykırışım milyonlarca halkımın sesi"

Metin Kürklü 10 Ekim 2015'te elli üç yaşına girdi; o gün doğum günüydü. Sabah sekiz buçukta kardeşi Çetin arayıp kutladı. Öğlen Çetin, ağabeyinin cenazesini almaya yola çıkmıştı.

Ailesi 1981'de Eski Çeltek'ten Merzifon'a göçmüştü. Babası İsmail Kürklü, Çeltek'te madende elektrikçiydi; Metin on iki yaşındayken öldü. Dört kardeşin en büyüğü olan Metin o günden sonra hem ağabey hem baba oldu: Annesi Şaziye'ye, kardeşleri Şenay, Birsnel ve Çetin'e o baktı. Çetin bu yüzden hep aynı cümleyi kuruyor: "O benim abim değil, babamdı." Oğlunun adını da Metin koydu.

Madenci çocuğu olarak büyüdü. 1970'lerin sonunda Yeni Çeltek Madeni'nde eşit ücret talebiyle başlayan büyük direniş, Eski Çeltek'te yaşayan herkesin hayatına dokundu. Bütün arkadaşlarının babaları madenciydi. Direnişe dayanışma ziyaretlerine gittiler, solu orada tanıdılar. Lise ikinci sınıfta okulu bıraktı. Köy Hizmetleri'nde işçi olarak çalıştı, oradan emekli oldu. Emek Partisi (EMEP) Merzifon yöneticisiydi. *Evrensel*'i Merzifon'da torunuyla birlikte dağıtırdı.

Eşi Emine'yle otuz yıllık evliydi. Kızları Gülçin, Gülersin ve Gülin, torunları Mertcan ile Yiğit'ti. Evinin bir köşesinde atölyesi vardı. Ağaçtan Amasya evleri, kuşlar, kayıklar, bağlamalar oyardı; sonra hepsini eşe dosta dağıtırdı. Kızlarının doğum günü hediyelerini de kendi elleriyle yaptı. Birine iki öküzün çektiği bir araba oydu, içine de bir not koydu: "Doğum günün kutlu olsun. Öküzüz diye alınma, yükümüz sevgi yükü." Şiirler ve düzyazılar yazardı. Bir yerde "İnsandaki kudret ve kuvvet içindeki merhametten gelir" diyordu, başka bir şiirde "Sanmayın ki yalnızım ben / Haykırışım milyonlarca halkımın sesi."

Eşi Emine şöyle anlatıyor: "Siyaset onun her şeyiydi. Çok okurdu, çok düşünürdü, yazardı." Mahallede bozulan ne varsa ona getirirlerdi, kimseyi geri çevirmezdi. Mangal yakıp bütün aileyi toplamayı severdi; ama kalabalığın içinde fazla durmaz, atölyesine çekilirdi. Sohbetle rakıyı birlikte severdi. Kızı Gülin'in sözleri: "Biz babamla çok farklıydık ama çok yakındık. Bana sürekli kitaplar verirdi."

7 Haziran ile 1 Kasım arasında Merzifon'daki EMEP binasına saldırılar oldu. Ankara'ya gitmeden ailesine "Ben çok göz önündeyim, dikkatli olun" dedi. Çocukluk arkadaşı Nurettin Alkan, 1 Kasım seçimlerinde milletvekili adayı olmaya da mitinge gitmeye de onun ısrarıyla razı oldu. Birbirlerine "Emmo" derlerdi. 10 Ekim sabahı Metin'in evinde buluştular. Gar'ın önünde Metin, Amasyalı öğretmen Hakan Dursun Akalın'la küçük havuzun kenarına oturdu. Nurettin Alkan'ın kardeşi Erdal ile Metin yan yana düştüler. Nurettin Alkan'ın sözleri: "Bir yere iki kişi gidiyorsanız tek dönmeniz doğru değildir aslında." Arkadaşı Lütfü Sevindik ise şöyle diyor: "Metin Ankara'da ölerken kahraman olmadı, o Merzifon'da zaten bir kahramandı." Merzifon'da toprağa verildi.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Arife Köse; bianet; politeknik; sendika.org.

Binali Korkmaz: "Babam çökelek satıyor!"

Binali Korkmaz 1962'de Tunceli'nin Pülümür ilçesinde (Dersim) doğdu. Alevi bir Kürt'tü; eşinin deyişiyle "Kürt Alevi, Zaza". Babası topraktan geçinir, Pülümür çarşısında çökelek peyniri satardı. İlkokula başladığında Türkçe bilmiyordu; öğretmen babasının adını sorunca bildiği tek Türkçe cümleyi söyledi: "Babam çökelek satıyor!" Çocukken Pülümürlü bir nineden 1938'de yaşananları dinlemiş, hiç unutmamıştı.

Hayat zorlaşınca aile önce Erzincan'a, oradan İstanbul Avcılar'a göçtü. Binali on iki yaşındaydı; HEP'in kurucularından olan büyük ağabeyi Haydar'ın yanına yerleşti. Gençliğinde 1987-88'de Libya'daki şantiyelerde çalıştı. Askerliğini denizci olarak yaptı. Sonra İSKİ'nin arıtma bölümünde çalıştı; iş yerinde lakabı "Kürt"tü. Arkadaşı Kerem anlatıyor: "'Artık dayanamıyorum, Kürtlüğüme çok hakaret ediyorlar' diye anlatırdı. Ben de ona susacaksın derdim, emekliliğine kadar dayan derdim." Sık sık tayini çıktı, İstanbul'un neredeyse bütün İSKİ birimlerini dolaştı. Mart 2015'te emekli oldu ve çok mutluydu: "Amcam, patlattım dilekçeyi."

1990'da kızı doğduğunda nüfus memuru "Rojda" adını içinde j harfi var diye kabul etmek istemedi. Binali kapıdan çıkarken döndü: "Ama Ajda Pekkan var!" Memur bir baktı, tamam dedi. Hep anlatırdı: "Rojda'nın adını böyle kurtarmıştık." Okuduğu için kızını çok severdi; Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi'ne kaydını kendisi yaptırdı. Rojda bir gün "Sen çok oportünistsin baba!" diye takıldı; Binali Kerem'e kelimenin anlamını sordu, öğrenince güldü: "Vay imansız kız vay!" Oğlu Eren 20 yaşında, kameraman. Baba oğul Beşiktaşlıydı; son kez birlikte Beşiktaş-Porto maçını izlemişlerdi. Eren ilk rakısını babasının elinden içtiğini anlatıyor.

İkinci eşi Suna Hanım Liceli, Şafi bir Kürt; namazını kılan inançlı bir kadın. Suna Hanım anlatıyor: "Bana gülerek derdi ki, yok yok sen onlardan değilsin, sen başkasın. Ben arka tarafta namazımı kılarken, o ön tarafta alkolünü içerdi." Birlikte HDP'de çalıştılar; Binali Avcılar Gümüşpala'da Mahalle Komitesi Başkanıydı. Suruç katliamını protesto yürüyüşünde Suna'ya şöyle demişti: "Ayrı ayrı yürüyelim. Bomba falan patlarsa, ikimiz de gitmeyelim." Kendisi gibi Dersimli olan Kılıçdaroğlu'nun CHP'nin başına geçmesinden etkilenmişti: "Ben de Aleviyim, Aleviliğimle gurur duydum."

Sesler onu çok ürkütürdü; çocuklar sokakta maytap patlatsa havaya sıçrardı. Barış Mitingi'ne Suna da yazılmak istedi, Binali "İkimiz birden gitmeyelim" dedi. Kerem'i de çağırdı, sonra vazgeçti: "Gelme gelme, sen bize daha lazımsın." O gece Suna'yla telefonda Zazaca konuştular. Mersin'de muhabirlik yapan Rojda yolda yakaladı babasını: "Babacım, Ankara'nın simidi meşhurdur, unutma!" Gar'ın önünde ağır yaralandı, kısa süre sonra yaşamını yitirdi. Ölüm haberini bilmeyen Suna Hanım yol boyunca dua etti: "Yatalak olsun, ben ona yine bakarım, yeter ki yaşasın!"

Oğlu Eren'in içi yanıyor: "Babam benimle küs öldü. Lise ikiden terk etmeme çok üzülmüştü. Okumamı isterdi." Binali Korkmaz, Küçükçekmece Kanarya Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Hasan Cemal; bianet; politeknik.

Sabri Almaz: Sekiz çocuk babası

Sabri Almaz 67 yaşındaydı ve sekiz çocuk babasıydı. Ticaretle uğraşıyordu. Mitinge barış istemek için Adana'dan katıldı. Aynı saldırıda yaşamını yitiren Abdullah Erol'la aynı uçakla Diyarbakır'a getirildi. Yeniköy Mezarlığı'nda yüzlerce kişi onu alkışlar ve dualarla uğurladı. Doğduğu yer olan Silvan'da, Şeyh Halil Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), kitabın sonundaki kısa not; bianet; bianet İngilizce.

Erhan Avcı: "Biz buraya barış için geldik, ölmeye gelmedik"

Erhan Avcı 1978'de Bitlis Tatvan'ın Dönertaş (Çangêş) köyünde doğdu. Fazilet ve İsa Avcı'nın dördü kız, dördü erkek sekiz çocuğundan biriydi. Aile 1988'de Adana'ya göç etti; Erhan aynı yıl, on yaşında çalışmaya başladı. İlk işi ayakkabı boyacılığıydı. "Ayrılmaz ikili" olduğu kardeşi Burhan, kazandığı paranın yarısını "Annemlere ben kazandım dersin" diye ona verirdi. Yoksulluktan ancak ilkokulu bitirebildi.

On altı yaşında teyze kızı Mihrnaz'a âşık oldu; Mihrnaz okula hiç gidememişti. 22 yıl birlikte yaşadılar. Beş kızları oldu: Havva, Gamze, Rabia, Rojin, Rojda. Hepsisiyle tek tek ilgilenir, ödevlerini takip ederdi. "Gamzecan" dediği Gamze, babasının her akşam okulda ne yaptığını sormasını en çok neyin mutlu ettiği diye anlatıyor. Büyük kızı Havva'yı okutamamıştı ama diğerlerini okutmayı planlıyor, herkese söylüyordu. Aile on beş yıl tek göz odada yaşadı.

Eskicilik, hurdacılık yaptı; Adana'nın Gülbahçesi Mahallesi'nde oturuyordu. Uzun süredir ağır sağlık sorunları vardı; çalışmakta çok zorlanıyordu. 2014 Eylül'ünde çekilmiş, ölümünden sonra en çok paylaşılan fotoğrafında eski, kırık dökük bir at arabasını kendisi çekiyor. Arabada, IŞİD'den kaçan Êzidiler için Diyarbakır'da kurulan kampa gönderilmek üzere mahalle mahalle dolaşıp topladığı giysiler, battaniyeler, çadırlar var.

Yaşadığı yoksulluğa rağmen hiçbir siyasi çalışmayı aksatmadı. HEP, DEP, HADEP çizgisinden gelen yasal partilerde mahalle temsilciliğinden il yöneticiliğine, delegeliğe kadar pek çok görev üstlendi. Mücadele arkadaşları onu iki kelimeyle tanımladı: "mert" ve "inatçı." Suruç'tan sonra bir çay ocağında tabakasından tütün sararken şöyle demişti: "Şu tütünü görüyor musun? Bitlis tütünüdür. Susuz, çorak toprakta yetişir ama çok güzeldir, serttir. Biz daha ne gençler yetiştireceğiz bu tütün gibi."

Çocukluğundan beri şakacıydı. Mersin'de yaşayan ablası Sabuha'yı her sabah saat dokuzda arar, ona "Şêxêmin" (Şeyhim) derdi. Ablası Adana'ya geldiğinde, yoksulluğun içinde bile taksi tutup onu evine bırakırdı. Sabuha: "Sadece yüreğimde değil, bileğimde de izi var kardeşimin."

Katliam sabahı saat dokuzda Mihrinaz aradı, iyi olup olmadığını sordu. Erhan'ın ona son sözleri şunlar oldu: "Çok iyiyim, biz buraya barış için geldik, ölmeye gelmedik. Keşke sen de burada olsaydın!" Mihrinaz bugün "Evet, keşke ben de orada olsaydım!" diyor. Havva ise şöyle anlatıyor: "Bana her akşam iş dönüşü sokağın başında 'Çay koy' diyemeyecek artık. Babam bizim evin neşesi idi."

12 Ekim'de Dilan Sarıkaya ve Mehmet Şah Esin ile birlikte, Adana'da on binlerin katıldığı ortak bir törenle uğurlandı; Küçükoba Mezarlığı'nda toprağa verildi. Kardeşi Burhan da onun ölümünden kısa bir süre sonra ağır bir hastalığa yakalandı ve 34 yaşında hayatını kaybetti.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Şiar Rişvanoğlu; bianet; politeknik.

Abdullah Erol: "Ölürsem her perşembe gel"

Abdullah Erol 1972'de Siirt'in Baykan ilçesine bağlı Ormanpınar köyünde, dokuz kardeşin sekizincisi olarak doğdu. Babası Selahattin köyün imamıydı; kardeşler ya tarlada ya okulda, anne evdeydi. Kitap defterini naylon poşete koyup gittiği köy okulunun birincisiydi. Tarlada kendi işini bitirir, kardeşi Fırat'a yardım ederdi. Diyarbakır'da Dicle Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Turizm ve Otel İşletmeciliği bölümünü bitirdi, ardından ikinci bir üniversite okudu.

Doksanlı yıllarda aile dağıldı; Abdullah bir süre İstanbul'da kaldı, 1994'te Diyarbakır'a döndü. Bayramoğlu'nda bir dükkân açtı; Fırat gelince dükkânı ona bıraktı ve HADEP Merkez İlçe Yönetim Kurulu'na girdi. Sürücü kursu eğitmeni olarak çalıştı. Yıllarca İnsan Hakları Derneği, zorunlu göçle gelenlerle dayanışma için kurulan bir dernek, Diyarbakır Demokrasi Platformu ve Uluslararası Af Örgütü Diyarbakır grubu gibi sivil toplum kuruluşlarında çalıştı. Tahir Elçi'yle İHD'de birlikte çalışmışlardı; Elçi cenazesinde gözyaşı döktü, mezarına bir kürek toprak da o attı.

Sağlık görevlisi Necla Hanım'la ortak arkadaşlar aracılığıyla tanıştı. Necla Hanım anlatıyor: "Devlet hastanesinde tomografide çalışıyordum. 2007'de nişan, 2008'de düğün yaptık. Severek evlendik, her şeyi kendimiz yaptık. İlk evimizi Ofis'te tuttuk, birlikte temizledik, birlikte döşedik. Nazdar'da benden çok onun emeği var. Kimseyle küs kalmazdı, haklı olsa bile." Kızları Nazdar sekiz, Dıldar iki yaşındaydı.

Çok okurdu: raflarında Koestler, Kant, Freud, Chomsky, Descartes; 12 Eylül ve Kürt sorunu üzerine çalışmalar, insan hakları raporları. Fırsat buldukça sazını alıp "Çeşm-i Siyahım"ı çalardı; İlkey Akkaya'yı, Ahmet Kaya'yı dinlemeyi severdi. Balığı, mercimek çorbasını, Mardinkapı'da gezmeyi severdi. Necla Hanım'a göre medyayı sevmezdi ama her kanalı, her gazeteyi karşılaştırarak takip ederdi. Olanlara çok üzülür, "Böyle bitmez, elbet düzelir" derdi.

7 Haziran ve 1 Kasım seçimlerinde HDP'nin Giresun üçüncü sıra adayydı; bunu kendisi istemişti: "Kolay işi herkes yapar, kolay yere herkes gider." Ve: "Karadeniz halkına Kürtlerin yaşadıklarını anlatmaya çalışacağım. Giresun'a kazanmak için değil, burayı anlatmak istediğim için gideceğim." Öğrenci evlerinin, derneklerin, esnafın kapısını tek tek çaldı. Ankara'dan dönünce Giresun'a gidip seçim çalışmasına devam edecekti.

Suruç'tan 19 Temmuz sabahı dönmüştü; ertesi gün yaşanan katliam onu yıktı. Eşine "Bana bir şey olursa, çocuklar sana emanet. Sen her zaman güçlü ol" dedi. Bir gün Nazdar'a "Ölürsem fotoğrafımı sen taşırsın" demişti; Necla Hanım kızınca şöyle karşılık vermişti: "Öleceksem şerefimle, onurumla ölürüm, kızım da gurur duyar." Necla Hanım gitmemesini istediğinde "Barış Mitingi, ne olacak Necla" dedi.

Diyarbakır'da, arkadaşı Tahir Elçi'nin de yattığı mezarlıkta toprağa verildi. Necla Hanım anlatıyor: "Ben ölürsem her perşembe gel' diyordu, gidiyorum şimdi." Kardeşi Fırat'ın sözü kısa: "Hiçbiri bu ölümü hak etmedi."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Sibel Oral; bianet; Habertürk; politeknik.

Mesut Mak: "Ben hep yeniden demesini biliyorum"

Mesut Mak 1973'te doğdu. Dersimliydi; üç çocuklu bir ailenin en büyüğüydü. Munzur gözelerini kendi canından bir parça gibi sever, memleketini ayrı kaldığında rüyasında görürdü. Çalışmaya küçük yaşta, bıyıkları daha terlemeden, babasının kaporta dükkânında başladı. Yıllarca "Resul Usta" diye seslendiği babası anlatıyor: "Çalışmaktan bıkmıyor, çalışmayı ve öğrenmeyi çok seviyordu." Ve: "Onurlu biriydi ve onurundan asla taviz vermezdi." İşçi disiplinini o kaporta tezgâhında, sanayinin ağır koşullarında öğrendi; sanayide gazete satarak işçi arkadaşlarını örgütlenmeye çağırdı.

Fırat Üniversitesi Elektrik Bölümü'nü bitirdi, memurluk sınavlarına girdi, Türkiye Elektrik Kurumu sınavını kazandı. Göreve Tunceli'nin Mazgirt ilçesinde başladı ve sendikasında çalıştı. Babası o yılları şöyle anlatıyor: "Çalıştığı yerdeki arkadaşları, nerede bir gariban, elektrik parasını ödeyemeyecek biri varsa onların elektriğini kesiyor, Mesut da garibanların elektrik parasını cebinden ödüyor, kestirmiyordu." Sonra geçici görevlerle Urfa'ya, Niğde'ye, İstanbul'a gönderildi; en sonunda Balıkesir'e tayin edildi ve bir daha Dersim'e dönmedi.

Balıkesir'de Emek Partisi üyesi Evrim'le tanıştı; Evrim hem yoldaşı hem hayat arkadaşı oldu. Evrim onu "paylaşımçı" ve "utangaç" diye anlatıyor: Bir gün elinde siyah bir poşetle gelmiş, ne olduğunu sorunca bir şey dememiş, içinden çıkardığı çiçeği uzatmış. Evlendikten sonra İzmir'e geçtiler; Mesut önce Karaburun'da, sonra Çankaya'da elektrik kurumunda çalıştı, sendikal çalışmasını orada sürdürdü. Tarım Orkam-Sen İzmir Şubesi'nin yönetim kurulu üyesi ve Emek Partisi üyesiydi. 2008'de kızları Dilda Deniz doğdu: "Hayatımda en mutlu olduğum an, Deniz'i kucağıma aldığım andır" derdi.

Çok okurdu. Bir arkadaşı Hüseyin Tunç, onun şu sözünü aktarıyor: "Okuduklarımızı işçilerin dilinden anlatamazsak okumuş olmak nafile." İzmir'de de Dersimli bir aileye komşu oldu; "kirve" dediği İsmail Keskin onu şöyle hatırlıyor: "Bir emekçiydi. Bir eyleme gidilecekse pankartlara varana kadar kendisi taşırdı." Gezi eylemlerine katıldı, Tekel işçilerine destek için Ankara'ya gitti.

Evrin bir gün, başına gelen onca şeyden sonra nasıl bu kadar güçlü kalabildiğini sormuş. Yanıtı şuydu: "Ben hep yeniden demesini biliyorum. Sen de yeniden demesini bilmelisin Evrim, hayata hep yeniden başlamalısın."

Barış Mitingi kararı alındığında Deniz hastaydı. Evrim bu kez gitmemesini istedi. Mesut şöyle dedi: "Bu eylem çok önemli Evrim. Barış için yapılacak en önemli eylem." O günlerde, Diyarbakır'da sokağa çıkma yasağı sırasında ölen, kızıyla yaşıt sekiz yaşındaki bir çocuğun fotoğrafına uzun uzun bakıp ağlamıştı. Giymeye kıyamadığı kıyafetlerini giydi, tıraşını oldu, bayram yerine gider gibi hazırlandı. "Baba, gitme" diyen kızını alnından öptü: "Sadece bir gece kızım, yarın akşam evdeyim."

Dersim'de, Adil Gür ile birlikte toprağa verildi. Cenazesine sağlık emekçileri hastaneden yürüyerek katıldı, esnaf kepenk kapattı, öğrenciler derse girmediler.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Seçkin Sağlam; bianet; politetik.

Ercan Adsız: "Güleç yüzlü kara çocuk"

Ercan Adsız 1973'te Kars'ın Akdere köyünde doğdu, dokuz kardeşin beşincisiydi; 42 yaşındaydı. Büyük ağabeyi Emir onun çocukluğu için "Ele avuca sığmazdı" diyor. On bir yaşında aile Adapazarı'na göç etti. Yoksulluk, kalabalık bir aile ve hayat pahalılığı yüzünden okul tek başına yetmedi; hem okula gitti hem ayakkabı boyadı. Sonunda seçmek zorunda kaldı: ya okul ya iş. Ercan işi seçti.

Evlenen iki ağabeyiyle İstanbul'a taşındı ve 15 yaşında ağabeyi Emir aracılığıyla sol siyasetle ve işçi örgütlenmesiyle tanıştı. Emir: "Devrimci mücadele içinde yaşı küçük olmasına rağmen, kararlılığı, korkusuzluğu ve inancı hemen herkesin dikkatini çekti." İşçi semtlerinde, fabrika ve atölye önlerinde, servislerde bildiri dağıttı. Onu ilk gençliğinden tanıyan Şükrü Taş: "O fabrika önlerinde, işçi duraklarında, işçi servislerinde dağıtım yapmayı, işçi servislerinde bildirilerden bölümler okuyarak ajitasyon yapmayı çok severdi. Bazı işçiler ondan bildiri alıp fabrikaya götürdüklerinde keyfine diyecek olmaz, anlata anlata bitiremezdi." İşçiler onu "güleç yüzlü kara çocuk" diye bilirdi. Cüz oyununa tutkusu yüzünden arkadaşları ona "cüz proleter" derdi; oyunu kazandıktan sonra patlattığı zafer kahkahası unutulmaz.

Doksanlarda Tekirdağ, Uzunköprü, Çorlu ve Çerkezköy'de fabrikalarda çalıştı, işçi örgütlenmesi için uğraştı. Bir fabrikadan atıldı, öbürüne girdi; adı fabrikalara verildiği için iş bulamadığı dönemler oldu. Tekirdağ'da Yasemin'le tanıştı. Utangaçtı; "hocam" dediği Muhammet Uludağ'a açıldı: "Ben Yasemin'e ilgi duyuyorum." Uludağ'a göre onlar "sadece mücadele arkadaşı değil, son nefesine kadar birbirlerinin yanında olan hayat arkadaşı" oldular. Ercan işsiz kaldığında Yasemin tekstil atölyelerinde çalıştı. Yasemin'in babası bir keresinde "Yasemin kristal gibidir, çok kırılgandır, ona dikkat et" dedi. Yasemin: "Ercan o gün babama bir şey demedi, ama ondan sonra son ânına kadar beni sevdi ve incinmemem için her şeyi yaptı." Ev işlerini birlikte yaparlardı: "Çamaşır yıkamayı o öğretti bana. Yemek yapmayı, temizliği, cam silmeye kadar ev işlerini o öğretti." Yemekte ustaydı; üç gün hasta yattığı bir akşam bile yataktan kalkıp misafirlerine kuru fasulye ve pilav pişirdi.

Yasemin öğretmen olunca tayini Çanakkale'ye çıktı; çocukları İpek ve Çağdaş'la oraya taşındılar. Ercan dekorasyon işiyle geçindi. İlk il kongresinde kendisine başkanlık teklif edildi, kabul etti ve Emek Partisi Çanakkale İl Başkanı oldu. Çevre mücadelesinde de öndeydi; kısa sürede kentte herkesin tanıdığı, sevdiği biri oldu.

Mitinge Eğitim Sen üyesi eşi Yasemin'le birlikte gitti; Yasemin sağ kaldı. Çanakkale Emek Gençliği'nden Deniz Çelebi yolculuğu anlatıyor: "Beraber bindik otobüse, yoklamayı o yaptı... Giderken türküler söyleniyordu otobüste. Ercan Ağabey de eşlik etmeye başlamıştı... O, gençleri çok severdi, hepimizin evine uğramış, mutlaka bir eksiğimizi tamamlamamıza yardımcı olmuştur. Ankara'ya vardığımızda en önümüzdeydi. Yolu o gösteriyordu bize."

Çorlu'da toprağa verildi.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Seçkin Sağlam; bianet; Habertürk; sendika.org.

Feyyat Deniz: "Kırpiller sevildikleri zaman yumuşacık olurlar"

Feyyat Deniz'i çoğu kişi Ferhat diye tanır. Diyarbakır'ın Lice yöresinden, Düzce köyündendi (köyün yerel adı Milika). Ömrünün çoğunu Diyarbakır'da geçirdi, elektrikçilik yaptı. Eşi Asya Hanım'la (kayıtlarda adı Asiye geçer) aynı köyde çocukken birbirlerine âşık olmuş, evlenecek yaşı beklemişlerdi.

Sekiz çocukları oldu: Yazgül, Türkan, Şükran, Mehmet Emin, Gülistan Songül, Gülderen Berivan, Veysi Rohat ve Gökçe Senem. Yazgül dört çocuk annesi; Türkan bir devlet şirketinde çalışıyor; Şükran bir devlet hastanesinde hemşire; Mehmet Emin Silvan'da öğretmen. Kıt kanaat bir hayata rağmen çocuklar kendilerini hep çok ayrıcalıklı bildiler; baba hiçbir şeyin eksikliğini hissettirmemeye çalıştı, onları okutabildiği en iyi okullarda okuttu.

Altıncı çocuğun adının hikâyesi onun inceliğini anlatır. Aile bebeğe Berivan adını vermek istedi; nüfus müdürlüğünde bu ada izin verilmedi. Memur "Benim kızımın adı Gülderen, onun adını koy" deyince Feyyat Bey kendi kırılan kalbine rağmen karşısındakini kırmadı: "Gülderen yaz, tamam." Ailede o kız hep Berivan diye çağrıldı.

2014'te akciğer kanseri teşhisi kondu, en fazla üç ay ömür biçildi. Çocuklar onu Ankara'ya, yanlarına aldı; aile başkentte toplandı. Türkan'la Şükran interneti didik didik edip babalarını uyardı: "Baba, şeker asla..." "Baba, stres asla... Üzülme..." Kemoterapiden sonra "Tır çarpmış gibiyim" derdi. Yarım asrı yalnızca geçim derdi ve aileyle geçirmiş bu adam, hasta yatağında ülkenin büyük resmine bakmaya başladı, barışa sevdalandı. İlk kemoterapiden sonra oturdukları evin yakınındaki parka "Barış" adı verildi. Sonunda kanseri yendi.

Şükran'a çocukken Kürtçe "kirpi" anlamına gelen "Juji" derdi: "Kızım, kırpiller, sevildikleri zaman yumuşacık olurlar; tüm o dikenler iniverir. Ama hakları yenir, üzerlerine gidilirse de, ok gibi olur o dikenler." Herkesle konuşur, herkesin hatırını sorardı; dilinden düşmeyen söz "Boş verrrr!"di. Kızlar bir gün evcilik oynarken babalarının alacak-verecek defterini kesip biçince "Akşama yemek yok kızlar!" demiş, gece kalkıp dolmaları yiyen Şükran'a kızmak isteyen eşini durdurmuştu: "Suç bizim, bir şeyi yasak edince tatlı olur."

9 Ekim gecesi nöbete giden Şükran geri dönüp "Baba, görüşürüz" dedi. Babası gülümsedi: "Tabii görüşürüz kızım. Annen halıya ayakkabıyla bastığını görmesin." Sabah Asya Hanım "Gitmeyeceksin" dedi, o da "Tamam" dedi; kimseyi üzmeden doğru bildiğini yaptı. Hemşire Şükran onu hastanede, solunum cihazına bağlı buldu; bir başka hastaneye nakil ayarlanırken hayatını kaybetti.

Cenazesi Diyarbakır'da omuzlarda taşındı. Kardeşi Seyitxan Deniz, "Ağabeyimi vasiyeti üzerine babamın yanına gömüyoruz" dedi. Evde şimdi Asya Hanım soruyor: "Ben kime yapıyorum bu çorbaları." Küçükler, Veysi Rohat ve Gökçe Senem, "Keşke babam bizi biraz daha götürseydi" diyor.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Sezin Öney; bianet; politetik.

Ramazan Çalışkan: Mobilya emekçisi

Bursa İnegöllü **Ramazan Çalışkan** 35 yaşındaydı ve mobilya sektöründe çalışıyordu. HDP İnegöl üyesiydi. Katliamın ertesi günü, gece yarısı İnegöl'de kalabalıklar tarafından uğurlandı ve toprağa verildi.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), kitabın sonundaki kısa not; bianet; sendika.org; politeknik.

Abdülkadir Uyan: "Su akar gider ya, öyleydi"

Abdülkadir Uyan Bingöl'de doğup büyüdü, 26 yaşındaydı. Ona herkes Kadir derdi; Abdülkadir diyen bir tek babasıydı. Adı da kardeşlikten gelir. Ağabeyi Yusuf anlatıyor: "Kadir doğduğunda, ben yeni yeni konuşmayı sökerken ona hep 'kadeş, kadeş' diyormuşum. Dedem de o sebeple Kadir koymuş. Gerçekten de kardeşti... Herkese kardeşti."

1995'te köydeki okullar kapanınca aile Bingöl merkeze göçtü. Babası un dağıtımı yapardı; Kadir ile Yusuf kamyonun arkasına yapışıp yüzleri gözleri una bulanana kadar dağıtıma yardım ederlerdi. Şehre geldiklerinde Türkçe bilmiyorlardı. Yusuf ilk günlerini şöyle anlatıyor: "Teneffüs oluyor, çocuklar bir yere koşturuyor, biz ikimiz izliyoruz. Cebimizde para da var, ama gidip o simidi almak, simidin adını söylemek... Dile getiremiyoruz."

Çocukluğu Çapakçur Deresi'nin kıyısında geçti. Kuzeni Hakan'la balık tutar, böğürtlen toplarlardı; şişelere doldurup kimin daha kıvamlı hâle getireceğine yarışlardı. Hakan anlatıyor: "Belki yüzlerce kez balık tutmaya gittik, ama tutmaktan yemeye odaklanamadığımız için yalnızca bir kere yiyebildik." Yardımseverdi; altıncı sınıftayken yağmurda otobüs durağında bekleyen yaşlı bir kadına ceketini vermiş, arkadaşlarıyla önüne siper olmuşlardı.

Liseden sonra bir yıl dershaneye gitti ve İstanbul Üniversitesi Elektrik-Elektronik Mühendisliği'ni kazandı; bilgisayar mühendisliğini kazanan ağabeyiyle aynı üniversiteye gittiler. Aslında hevesi tiyatroydu. Yusuf: "Sanatla kendini ifade etmeyi severdi, değişimin de sanatla geleceğine inanırdı." Arkadaşlarıyla Zazaca "oyun değirmeni" anlamına gelen Arêya Kay adlı bir tiyatro grubu kurdu; dört yıla yakın Zazaca oyunlar oynayıp turnelere çıktılar. Gitar çalmayı öğrendi. En sevdiği film *V for Vendetta*'ydı. En sevdiği şair Seyyidhan Kômürcü, en sevdiği şiir "Sinem"di; kendi sesinden okuduğu bir kaydı bile var. Galatasaray her kazandığında ağabeyini sevinçle arardı: "Abisi, gördün mü ne olmuş?"

Okulunu bitiremedi. Bir ara Bingöl'e dönüp bir yıla yakın ağabeyiyle mühendislik ofisinde çalıştı; okurken sevemediği mühendisliği orada sevmeye başladı. Sonra İstanbul'a dönüp derslerinin çoğunu verdi. Suruç'tan sonra ailesi İstanbul'a dönmesini istemedi, ama o döndü. Kurban Bayramı'nın ertesi günü yola çıkmadan önce gece yarısı kuzeni Şiyar'ın mutfak penceresini tıklattı, iki saate yakın oturdular. Şiyar: "Giderken pencereden uzun uzun baktı bana. 'Gidiyor musun' dedim, 'Gidiyorum' dedi."

HDP üyesiydi. İstanbul'dan Ankara'ya çıkarken son paylaşımı şuydu: "Barışı getirmeye gidiyoruz." Yusuf o gece aramaya kıyamadı, sabah arayacaktı: "Suskun duramıyordu. Biz dururuz, o duramıyordu." Ankara'ya giderken dönüş için iki kişilik uçak bileti almıştı: "Gittik, farklı döndük."

Bingöl Solhan'ın Mutluca köyünde toprağa verildi. Yusuf'un sözüyle: "Hiçbir zaman kendi nefsi için istekleri olmadı. Su gibiydi. Su akar gider ya, öyleydi."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Sibel Yüklük; bianet; politeknik.

Özver Gökhan Arpaçay: Kars'ta çekilecek film

Karslı **Özver Gökhan Arpaçay** 32 yaşındaydı. İlköğretimi ve liseyi Kars'ta okudu, Mimar Sinan Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nü bitirdi. İstanbul Defterdarlığı'nda çalışıyordu ve KESK'e bağlı Büro Emekçileri Sendikası (BES) üyesiydi. En büyük tutkusu sinemaydı. Ankara'ya gittiğinde memleketi Kars'ta çekmek istediği kısa filmin hazırlığını yapıyordu. Hasta babası için şöyle demişti: "Bir baba çocuğundan önce ölmeli, yoksa bu hayat dayanılmaz olur." BES sekreteri Meryem Çağ ardından şunu söyledi: "Gökhan ölümlerin olmaması için hayatını kaybetti. Gökhan'ın dileği bu ülkeye barışın gelmesiydi." Kars'ta, annesinin ağıtları arasında toprağa verildi.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), kitabın sonundaki kısa not; bianet; Habertürk; sendika.org.

Geleceğe yürüyenler: Gençler ve öğrenciler

Korkmaz Tedik: "Bilim adamı olacağım demiştim, oldum"

Korkmaz Tedik 21 Haziran 1983'te Malatya'nın Akçadağ ilçesine bağlı Ören kasabasında doğdu, 32 yaşındaydı. Örgütlü bir ailenin çocuğuydu: Babası Erdoğan Tedik belediye memuruydu; annesi Zöhre Tedik Ankara'da bir fabrikada çalışıp işçiler arasında örgütlenmek isteyince aile Ankara'ya taşındı. Çocukken anne babasının eylemlerine şartlı katılırdı: "Hava kötü olursa gelirim, iyi olursa oyun oynarım." İlk, orta ve liseyi Ankara'da okudu, okulu çok asardı. Ablası Berivan aynı lisede Emek Gençliği çalışması yaparken Korkmaz ona "Berivan, size bir şey diyen olursa söyle gelelim, arkanızda olduğumuzu gösterelim" derdi. Notları zayıf diye sözele yazıldı; babası okula gidip "Benim oğlumun bilim adamı olmasını nasıl engellersiniz" deyince sayısala geçti. Dershanede bir gün "bir formül bulduğuna" inanıp tahtaya koştu; hocası "Aferin Korkmaz, formülü bulmuşsun. Ama insanlar bunu 500 yıl önce bulmuşlar" dedi.

2003'te Akdeniz Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi'ne girdi, dersleri asmaktan sekiz yılda bitirdi. Mezun olunca "Bilim adamı olacağım demiştim, oldum. Mühendisim ben" dedi. Bitirme tezini verip hocasının odasından çıkarken akvaryumdaki balığın adını sordu; hocası: "Oğlum, tezini yazdığın balık işte." Antalya'da en yakın dostu Erdal Saran'la Emek Partisi'nde yan yana çalıştı. İlk zamanlar sokakta Evrensel satarken birinin arkasına saklanıp çekinerek "gaste, gaste" diye bağıırırdı; sonra öğrendi. Borçlu oldukları gazete bayisi, cenazesine Antalya'dan Ankara'ya geldi. Örgütlediği Duygu Ayber: "Herkesin gözünde, dediği dinlenir, güvenilir, cesur biriydi." EMEP Ege Bölge Komitesi sekreteri oldu; son kongrede Genel Yönetim Kurulu'na seçildi ve bu sorumlulukla daha çok okumaya yöneldi.

Gençlik yöneticiliğinden sonra işçi çalışmasına yoğunlaştı. Yatağan direnişi, Eşme'deki altın madeni işçileri için yollardaydı. Eskişehir'de Birleşik Metal-İş'e üye oldukları için atılan ICF işçilerinin direnişinde, Selüloz-İş'e üye oldukları için atılan OMK Kâğıt işçilerinin 92 günlük direnişinde her gün çadırdıydı. Selüloz-İş Eskişehir temsilcisi Bülent Lampir: "Korkmaz 92 gün boyunca çadıra geldi. İşçinin, emekçinin dertleriyle dertlendi."

Hasta Galatasaraylıydı, futbol ve basketbol oynardı. Cengiz Özkan, Erkan Oğur, Erdal Erzincan, Müslüm Gürses dinler, Arguvan havalarını dilinden düşürmezdi. Edip Cansever'in "Mendilimde Kan Sesleri"ni severdi, izlediği tek dizi *Behzat Ç.*'ydi. Son okuduğu kitap M. İlin ve E. Segal'in *İnsan Nasıl İnsan Oldu*'suydu. Kayhan Geyik: "Korkmaz abi ile Kuantum tartışmışlığımız da, Recep İvedik konuştuğumuz da olmuştur."

Annesine söylediği söz: "Anne sensiz barış olmaz, bütün insanlar bu mitinge gelecek." Babası teşhisten sonra: "Oğlum mücadeleciydi. Onun gibi mücadelecisi birini kaybetmek en acısı." Annesi: "Korkmaz gençlik ve işçi sınıfı önderiydi." Antalya Konyaaltı'nda bir parka adı verildi; 21 Haziran 2022'de Muratpaşa'da "Korkmaz Tedik Barış Parkı" açıldı; Ekim 2022'de Çankaya Belediyesi "Korkmaz Tedik Gençlik Atölyesi"ni açtı. Babası 2019'da söz vermişti: "Dik duracağız, mücadeleye devam edeceğiz."

Kaynaklar: *Barış Portreleri* (P24, 2017), Fatih Polat; [Evrensel, 21.06.2022](#); [Evrensel, 22.06.2021](#); [ANKA, 27.10.2022](#); [Evrensel, 10.10.2015](#); [BirGün, 2016](#); [BirGün, 2019](#).

Elif Kanlıoğlu: "Elif'im ben, Elif!"

Elif Kanlıoğlu bir 8 Ağustos'ta doğdu, 20 yaşındaydı. Sosyalist babası Ümit Kanlıoğlu, oğluna "Devrim", kızına "Eylem" adını vermek istemişti; doksanlı yıllardı, aile büyükleri engel oldu. Oğlunun adı anneye bırakıldı, Emre oldu; kızın adını babası koydu: Elif. Annesi Öznur Kanlıoğlu. Aile Aydın Didim'de yaşıyor; Karadeniz'de birlikte çay topladıkları günler var.

Sessiz, sorunsuz bir bebektir. Lahana bebekleri, Temel Reis'in Safinaz'ı, tek boynuzlu atı vardı; lise bitene kadar oyuncaklarından vazgeçmedi. Venüs adında bir köpeği oldu; bakımı zorlaşınca bir arkadaşına verdi. Babası ona sadece zengin ve memur çocuklarıyla değil, yoksul ve kapıcı çocuklarıyla da oynamayı öğretti. Deniz Gezmişleri, Erdal Erenleri anma etkinliklerinde sunuculuğu hep o kaptı; elinde yıpranan *Bizim 68* kitabı elden ele dolaştı. Tartışmadan kaçmazdı; bir gün babasına çıkıştı: "Böyle de olmaz ki baba; her tartışmanın sonunda hep sen galip gelecek değilsin ya!" Birileri onu "Ümit'in kızı, Emre'nin kardeşi" diye tanıttınca parlardı: "Elif'im ben, Elif!"

Esra Karakaya Lisesi'ni bitirdi. Hukuk yerine İngiliz Dili ve Edebiyatı'nı seçti, Mersin Üniversitesi'ne gitti. Emek Gençliği'nin Mersin il yöneticisiydi. Bir dönem vejetaryen olmaya karar verdi; ağabeyi onu "anarşizme sapmakla" eleştirince vazgeçti. İki kardeş Galatasaraylıyken "Beşiktaş Çarşı Faşizme Karşı" diye Beşiktaşlı oldular. Didim Umur Tiyatrosu'nu çalıştıran Musa Kemal Bayar onu yedi yıldır tanıyordu; birlikte "Haziran Şiirleri" etkinliği düzenlediler. Nâzım'ın "Hürriyet Kavgası"nı severdi. Musa Hoca: "Müzik, resim, tiyatro ve daha birçok meziyeti vardı... O bir sevgi tomurcuğuydu." Mersin'den EMEP GYK üyesi Sedat Başkavak: "Gazete dağıtımıyla toplantı arası eve koşup barınaktan aldığı köpeği doyuracak kadar sorumluluk sahibi. Saatini devrime göre ayarlayan bir genç."

Gar'ın önünde taşıdığı pankartta şu yazıyordu: **"Güzel günler gelmez, biz güzel günlere yürümedikçe."**

Artvin'de, dedesinin yanına defnedildi. Tabutunu kadınlar omuzladı; annesi EMEP bayrağını kendi elleriyle üzerine örttü ve cenaze aracının hemen arkasında dimdik yürüdü. Öznur Hanım'a nasıl bu kadar güçlü kalabildiği sorulduğunda yanıtı tek cümleydi: "Elif böyle isterdi!" Son vedalaşmayı şöyle anlatıyor: "Yüzü açıktı... Gülümseyen yüzü... Ben kesinlikle onu öldü gibi görmüyorum." Babası: "Artık herkes bana Elif'in babası, Emre'ye de Elif'in abisi diyor." Kuzeni Gizem: "Finale bağlamadım, Elif'i hâlâ yaşıyorum ve yaşamaya devam edeceğim."

Annesi, Elif'in ışığını başka çocuklara taşımak için Didim'de bir kütüphane kurmaya hazırlanıyordu. Mersin Üniversitesi kampüsüne "Elif", "Şebnem" ve "Ali Deniz" fidanları dikildi. Ağabeyi Emre Kanlıoğlu, Elif Ergezen ile birlikte *Elif* (2017) adlı belgeseli çekti; ilk gösterimi Didim'de yapıldı.

Kaynaklar: *Barış Portreleri* (P24, 2017), Ercüment Akdeniz; *bianet*; *Habertürk*; [T24, 02.09.2017](#).

Dilan Sarıkaya: "Güvercinleri uçuracağız"

Dilan Sarıkaya Adanalıydı, iki çocuklu bir işçi ailesinin ilk çocuğuydu. Annesi Nesligül, lisede okuduğu Ömer Polat'ın *Dilan* romanındaki karakteri o kadar sevmişti ki, bir gün çocuğu olursa adını Dilan koyacağına söz vermişti. Yıllar sonra Ömer Polat Adana'ya fuara geldiğinde Dilan gidip adının hikâyesini anlattı ve kitabı imzalattı. Babası İzzet Sarıkaya aileyi şöyle anlatır: "Biz aile içinde halkların kardeşliğini çok güzel yaşıyoruz. Anne Sünnî, ben Aleviyim, kızımın adı Kürtçe. Bu aileyi büyütsek, Türkiye'ye uyarlayabilsek sorun olmayacak."

Çok okurdu. Bir süre sonra annesinin okuyacağı kitapları da o seçmeye başladı: "Anne bunu oku, seversin." Annesiyle avluda kahve içip fal bakarlar, örgü öğrenmeye çalışırdı. Annesine "dostum" derdi. Nesligül "Bir zaman sonra o benim annem gibi oldu" der. Babası onu "yoldaşım" diye anar. Bir gün arkadaşlarıyla baraj yolundayken babasını da çağırmış, arkadaşları buna çok şaşırılmıştı. Köpeği Alex'i, çiçeklerini severdi. Üniversite sınavında ilk dört tercihinin dördü de arkeolojydi ve Çukurova Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'nü kazandı. Annesine göre en büyük hayali bir kral mezarı bulmaktı. Para kazanmaya başlayınca annesini Karadeniz'e götürüp bir ay ağaç evde tatil yaptıracaktı. Emek Partisi üyesiydi.

Gitmeden önce annesine yanındaki beş altı arkadaşının telefon numarasını verdi: "Anne bak, arayıp da ulaşamama ihtimalin yok." Sabah 9.30'da aradı: "Anne yeni geldik, miting alanındayız." Annesine söylediği son cümlelerden biri de buydu: "Güvercinleri uçuracağız." Patlama, yakın arkadaşı Şebnem Yurtman'la karşılaştıkları anda oldu. Sevgilisi Alican da Gar'daydı; Dilan'ı kaybettiğini ancak günler sonra öğrendi. Ertesi yaz ikisinin birlikte kurduğu Karadeniz yolculuğu hayalini tek başına gerçekleştirdi. Döndüğünde Nesligül'e "Tek başına değildim, Dilan da yanımdaydı" dedi. Dilan 22 yaşındaydı. Adana'da on binlerce kişi onu Mehmet Şah Esin ve Erhan Avcı ile birlikte uğurladı. Babası İzzet Sarıkaya kızını ona öğrettiği ilk sloganla uğurlamak istediğini söyledi.

Kardeşi Cengiz o gün ablasının hesabından şunu yazdı: "Ben DİLAN'IN kardeşi ve diyorum ki biz barış diyenler siz savaş diyenlere asla izin vermeyecek." Nesligül Sarıkaya her cumartesi "Dilan'ın evi" dediği mezara gidip başucundaki güvercinlere yem veriyor. Adalet arayışından vazgeçmiyor: "Ben o davanın peşini asla bırakmayacağım. Adalet mücadelemden asla vazgeçmeyeceğim." Mezar taşında annesinin dizeleri yazılı: "10 Ekim'de Ankara'ya Barış için gitmiştik / Halaylar çekip türküler söylerken / ... / Yarım kaldı hayallerim / Yarım kaldı umutlarım."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Özlem Akcan; bianet; Habertürk; politeknik; sendika.org.

Şebnem Yurtman: En güzel gülümüz

Şebnem Yurtman 1992'de Konya'da doğdu, 23 yaşındaydı. Ablaları Sevdâ (1984) ve Serap (1987) de Konya'da doğmuştu; babalarının mesleği yüzünden. Babası Mehmet Yurtman TCDD'de yıllarca makinistlik yapmış, Birleşik Taşımacılık Sendikası'nda (BTS) örgütlü bir demiryolu emekçisiydi. Yaşadıkları mahalle Konya Garı'na yakın, çoğunlukla demiryolcuların oturduğu bir emekçi mahallesiydi. Annesi Şafak, köydekilerin deyişiyle Fadime, ülke meselelerine meraklı, iyi bir okurdu. Kitabın, gazetenin hep göz önünde olduğu bir evdi; baba uzun yola çıkarken anne azağın en üstüne kitap koyardı. Ailenin kütüğü Adana Karaisalı'nın Bucak köyündeydi.

Evin en küçüğüydü; annesinin telefonunda "Bebişim" diye kayıtlıydı. Babası üçüncü çocuğun da kız olduğunu öğrenince yüzü asılmış; yıllar sonra Şebnem'e hep "Şimdi saçının telini 10 erkeğe değişmem" demiş. Şebnem Anadolu Lisesi'ni kazanınca baba emekli oldu, aile memlekete, Adana'ya taşındı. Şebnem daha lisedeyken Tekel işçileri için bir eylem örgütledi.

Hacettepe Üniversitesi Kimya Mühendisliği'ni kazanıp Ankara'ya gitti. Ablası Serap anlatıyor: "Aslında dilinin sivriliği üniversiteye kadar bizydi. Dolmuşta 'müsait bir yerde inecek var' diyemeyecek kadar çekingendi. Ne zaman ki Hacettepe'ye gitti, panel moderatörü falan olmaya başladı." İngilizce eğitim zorlayınca Mersin'e geçti; "Anadilde eğitim çok önemliymiş" şakası o günlerden kalmadır. Mersin'de Emek Partisi'nin il yöneticisiydi. Eylülde ev tutup ilk kirasını ödedi, sonra Barış Mitingi'ne gitti. Ablasının eşi Cumali Akkaş şöyle diyor: "Şebnem'in örgütle tanıştığı ilk eylem Tekel işçileridir. Son eylemi de, malûm, Barış Mitingi oldu."

Hacettepe yurdunda çalışan bir kadın onu şöyle anlatıyor: "Şebnem'i yurttan tanıdım, mutfığa gelip gittikçe tanıdım. Kaybedilmeyecek bir evlâttı. Şebnem benim dert ortağımdı."

Son okuduğu kitap Boris Vasilyev'in *Sakindi Oranın Şafakları*'ydı. En çok Şükrü Erbaş'ı severdi. Ablasının hamile olduğunu öğrenince çok sevinmişti; yeğeni Derin Mavi onun ölümünden sonra doğdu. Serap'ın onun için yazdığı yazılardan birinin başlığı "En güzel gülenlerimiz için hesap soracağız"dır. Şebnem'in en çok bilinen fotoğrafını da Serap çekmişti, evde, saçlarını saldırdığı bir gün; o fotoğraf sonradan Ekvador'da kadın eylemlerinde kullanıldı. Serap şöyle diyor: "Ben hangi kaybıma yanayım? Kardeşime mi, çocuğuma mı, yoldaşıma mı?" Devrimci Adana Demirspor taraftarlarının (Dev-ADS) tezahüratında onun adı geçer: "Maratonun ortasında mavi gülüşün var ya / Öyle unutulup gider mi Şebnem Yurtman?"

Bucak köyünde toprağa verildi. Cenazede konuşan bir yoldaşı, Şebnem'in kendisine "uzattığı eli, bir Türk olarak tuttu" dedi. Babası Mehmet Yurtman'ın sözü kısa: "Önce kızımın hesabını versinler." Ablası Serap, dosyadaki gizlilik kararına itiraz eden ailelerin sesi oldu.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Mehmet Said Aydın; *bianet*; [Cumhuriyet, 06.08.2016](#).

Ali Deniz Uzatmaz: "N'apiyim anne, çok özledim seni"

Ali Deniz Uzatmaz Gaziantep'te doğdu, 19 yaşındaydı. Annesi denizin genişliğini, babası Deniz Gezmiş'i sevdiği için adını Deniz koydular; Ali, dedesinin adıydı. Annesi Nebahat Özer de babası Ogün Uzatmaz da muhasebeciydi; sekiz yaş küçük kardeşinin adı Umut. Anne tarafı Sünni, baba tarafı üç kuşak önce Kahramanmaraş'tan göçmüş Alevi bir aileydi; evde bu hiç mesele olmadı. Annesi onu "eziyetsiz bir çocuk" diye anlatıyor. On altı yaşındayken anne babası ayrıldı.

Zor yıllar başladı. Deniz evin erkeği olmayı üstlendi: Kapı zilindeki annesinin adını sildirip kendi adını yazdırdı, faturaları o ödedi. Sirtına çantasını alıp anketörlük yaptı; para kazandığı akşamlar annesine "Eksik var mı?" diye sorardı. Arkadaşı Deniz Kar'la parkta su satmayı denediler, batırdılar. Yaz kampı için her gün kenara bir lira koydu. Annesi: "Çok zor günler de geçirdik beraber ama her dakikası mutluluktı."

Babası onu Emek Partisi'yle tanıştırdı. Önce partinin Dikili'deki gençlik yaz kampına gitti; giderken sitem etti, dönünce "Bana yaptığın en güzel kıyaktı" dedi. Gaziantep'teki grevlerde partinin işçilere yemek götürmesine şaşı: "Hiçbir çıkarınız yok. Bu insanlar EMEP'li değil, belki size oy bile vermeyecek. Siz sabahın beşinde bildiri dağıtıyorsunuz. Anlamıyorum." Sonra kendisi de sabahın beşinde bildiri dağıttı, afişe çıktı, okuduğu meslek lisesinin sorunlarını haber yaptırdı. Son 1 Mayıs'a dershanesinden 30-40 gençle geldi. 2015'in başında Emek Gençliği'nin yedi kişilik Gaziantep il komitesine seçildi. İdolü olan EMEP MYK üyesi Mehmet Türkmen'e göre en güçlü yanı adalet duygusuydu. Dindardı da: Her yıl Ramazan'da oruç tutardı, ezan okunurken müziğin sesini kısardı.

Partideki "ikizi" Deniz Kar ve arkadaşı Zeynep Yücel'le Nar Sanat Derneği'nde festivaller, atölyeler düzenlediler. Şahinbey Belediyesi halk oyunları ekibinde oynadı. Her sabah duş alır, parfümünü sıkar, aynaya bakıp sorardı: "Anne, yakışıklıyım, değil mi?" Taksim'e âşıktı. İnanç Yıldız'ın çektiği, Ali İsmail Korkmaz'ın resminin önünde durduğu fotoğrafını çok beğenip partili ablasına "Abla, parti afişlerinde bu sene bu fotoğrafımı kullanırız, değil mi?" diye sormuştu; yanıt "Hadi ordan, senin afiş olmana çok var" olmuştu. O fotoğrafı bugün milyonlar tanıyor.

İkinci denemesinde Mersin Üniversitesi Elektrik Teknikerliği Programı'nı kazandı; babasına başarabileceğini kanıtladığı için mutluymuştu. Gitmeden önceki iki günü, Kurban Bayramı'nda kimseye gitmeden annesi ve kardeşiyle geçirdi, yastık savaşı yaptılar. Sabah annesini uykusunda öpüp yola çıktı. Sonraki iki hafta her gün konuştular; bir gece aradı: "N'apiyim anne, çok özledim seni." Yufka yürekliydi; Mehmet Türkmen: "Öyle yufka yürekliydi ki, mezarlıklara, cenazelere götüremezdik." Suruç'un ardından cenazelere gitmek istemedi: "Dayanamıyorum abi."

Cenazesinde kardeşi Umut fotoğrafını taşıdı. Deniz Kar onun için *Bin Doğanlardan Biri* (2016) belgeselini çekti. Mersin Üniversitesi kampüsüne onun adına bir fidan dikildi.

Kaynaklar: *Bariş Portreleri* (P24, 2017), *Tuğba Tekerek*; [T24, 16.12.2015](#).

Başak Sidar Çevik: "Ot gibi yaşıyoruz"

Başak Sidar Çevik 20 Mayıs 1993'te İskenderun'da doğdu, 22 yaşındaydı. İki adını da kullanırdı: Türkçe Başak'ı ve Kürtçe "ağaç gölgesi" anlamına gelen Sidar'ı. Babası İzzettin Çevik bu ikinci adı bir köprü gibi görüyordu: Türklüğüyle Kürtlüğü, ailesiyle kendi hayatı arasında bir köprü. Annesi Antalyalı Hatice, babası Suruçlu İzzettin; Eskişehir Anadolu Üniversitesi İktisat Bölümü'nde tanışmış, Hatice'nin ailesi karşı çıktığı hâlde 1992'de evlenmişlerdi. İskenderun'da bir okul kantini işletiyorlardı. Anne tarafının üç yıllık küslüğünü, iki yaşındaki Sidar'ın dayısına "Sen benim dayımsın..." demesi bitirdi.

Babası sonra Ankara'da, dokuz kardeşin hep birlikte bir ucundan tuttuğu bir kapı-pencere imalathanesi kurdu. Batıkent'teki evde kalabalık, sohbetli bir aile hayatı sürdürdüler. Uzun süre tek çocuk kaldı Sidar; kardeşi Sarya Dicle 2009'da doğdu. Halası Nilgün'le her yere birlikte giderdi, ona "Nilgün'ün çantası" derlerdi. Küçük amcası Adil ona araba kullanmayı, yön bulmayı, kendini korumayı öğretti; o da aynı rehberliği Dicle'ye yaptı.

Batıkent Lisesi'nde tanıştığı arkadaşlarıyla hiç kopmadı. En belirgin özelliği dobralığıydı: Bir şeyin doğru ya da yanlış olduğundan eminse, karşısında kim olursa olsun söylerdi. Arkadaşları dertlerini ona açar, akıl danışırdı. Annesi takılırdı: "Herkesin derdiyle bu kadar dertlenme kızım... Güzin Abla mısın sen?"

Atılım Üniversitesi'nde inşaat mühendisliği son sınıf öğrencisiydi. Babasının köyündeki pek çok çocuk, "Sidar ablaları gibi olmak" için inşaat mühendisliği okumaya karar vermişti. Babası hayal kuruyordu: Kızı mühendis olacak, imalathaneye adını verecek, belki başına geçecekti. Sidar ise dünyayı görmek, yabancı dilini geliştirmek istiyordu. Bunaldığında arkadaşlarına "Ot gibi yaşıyoruz, hiçbir şey yapmıyoruz... İnsanlar geziyor, görüyor, bir sürü şey öğreniyor..." derdi. En yakın arkadaşı Melis'le İstanbul'a yaptıkları üç günlük yolculuğu unutamıyordu; bir gün bir arabası olacak, arkadaşlarını doldurup gezdirecekti. Son yıllarında bol bol tarih kitabı okuyordu: Atalarının, ailesinin ve kendisinininkinden farklı ailelere doğmuş arkadaşlarının birlikte yaşadığı ülkeyi daha iyi tanımak istiyordu.

Ailesi Nisan 2015'te Urfa'ya taşınınca Batıkent'teki evde tek başına yaşamaya başladı; iki amcası aynı apartmandaydı, arkadaşları sık sık onda kalırdı. Katliamdan sonra arkadaşları Melis, Eda ve Evrim giysilerini ihtiyaç sahiplerine götürmek için eve girdiklerinde masasında Oğuz Atay'ın *Tutunamayanlar*'ını buldular. Ayraç 124. sayfadaydı.

O gün Gar'da halası Nilgün de yanındaydı. Babası İzzettin Çevik'in eşi Hatice'ye sarıldığı fotoğraf 10 Ekim'in simgelerinden biri oldu. İzzettin Çevik: "Barış diyorduk, başka bir şey demiyorduk. Sadece barış..." Bir daha barış mitinglerine gidip gitmeyeceği sorulduğunda: "Katılmazsam kızıma, kardeşime saygısızlık olur." Katliamdan bir hafta önce açtığı kafenin adı "Güvercin"di; tabelalarında kızının ve kız kardeşinin adları yazıyor. Başak ve Nilgün, 12 Ekim'de Suruç'ta yan yana toprağa verildi. Amcası Adil: "Galiba onları, Nilgün ablamı ve Başak Sidar'ı o kadar çok sevdiğimiz için acıyı da tam çekemiyoruz... Yaşıyorlar gibi hâlâ."

Kaynaklar: *Barış Portreleri* (P24, 2017), Emre Ayvaz; *Habertürk*; *Diken*; *politeknik*.

Nilgün Çevik: "Bir şeye bir kere karar verdi mi dönüşü yoktu"

Nilgün Çevik Şanlıurfa'nın Hilvan ilçesinde doğdu, 41 yaşındaydı. Dokuz kardeşin tek kızıydı; üç ağabeyi, beş küçük kardeşi vardı. Babaları iş için hep başka şehirlerde, bir süre Almanya'da; anneleri sık sık hastaydı. Sekiz erkek kardeşi toparlamak, doyurmak, giydirmek erken yaşta onun omzuna bindi. Ağabeyi İzzettin kardeşlerine babalık ettiyse, Nilgün annelik etti. Ama bu yük onun için hiç yalnızca bir mecburiyet olmadı; zorunlulukları bir amaca, hatta bir mutluluk kaynağına çevirmeyi bildi. Ailede iş bölümü baştan belliydi ama kadınlık kaderinin ağırlığını dengeleyen bir eşitlik havası içinde yaşıyorlardı.

Yeğeni Başak Sidar'ın en yakınıydı; Sidar küçükken her yere Nilgün'le gider, ona "Nilgün'ün çantası" derlerdi. Eşi Avni Çevik'le 1998'de tanıştı. Akrabaydılar ama aile içinde görücü usulü değil, arkadaş gibi tanışıp âşık olarak evlendiler. Avni Bey gülerek anlatıyor: "Ben ondan dört yaş küçüğüm. Başta yaşımı gizlemiştim, ama sonra öğrendi ve öğrenince de evlenmek istemedi benimle, küçük buldu beni..." Üç çocukları oldu: Asaf Rodi (14), Eylül Adle (11), Rotinda Ekin (9).

Ailenin kapı-pencere şirketinin her işine koşardı. Küçük kardeşi Adil gününü anlatıyor: Herkesten önce kalkıp iş yerini açar, temizliği kontrol eder, eksik varsa kendisi tamamlar, sevk listesini ustalara teslim ederdi. "Sıcak satış" başlayınca müşterilerle ilgilenir, teslim evraklarını alır, müşterileri tek tek arar, ertesi günün programını yapardı. Sonra eve gider, yemek yapar, çocuklarıyla ilgilenir ve ders çalışırdı. Adil: "Hep çalıştı. Hep koşturdu. Kendini unuttu. Üzüldüğü çok şey oldu ama üzüntüsünü kimseye hissettirmedi."

Hayatı kararlarla doluydu. Kanseri yenmeye karar vermişti ve yenmek üzereydi; teşhis konduğunda doktora tek başına gitti, eşine "Gelmeyeceksin" dedi. Devlet memuru olmaya karar vermişti ve olmak üzereydi. Bir erkek çocuk daha doğurmaya karar vermişti; adını Yusuf koyacaklardı. Avni Bey: "Kendisi teselli edilecek hâldeyken o teselli ederdi insanları. Bir şeye bir kere karar verdi mi dönüşü yoktu."

Suruç'un Küçüksergen (Midêbê Biçûk) köyüne, oraya su gelince, çocuklar doğayla ve akrabalarıyla iç içe büyüsün diye dönmüşlerdi. Planları vardı: bahçede doğal tarım yapıp kendi meyve ve sebzelerini yetiştirmek, kaç yazdır bir türlü gidemedikleri Antalya'daki aile evine gelecek yaz nihayet gitmek. Avni Bey: "Mutlu, güzel şeyleri beraber yapalım istiyordu Nilgün. Neler neler yapacaktık..."

10 Ekim'de yeğeni Başak Sidar'la birlikte Gar'daydı. 12 Ekim'de Suruç'ta, evlerinin 200 metre ötesindeki küçük aile kabristanında Başak'la yan yana toprağa verildi. Ağabeyi İzzettin, mezar taşına ailenin efsanevi büyük ninesinin adını da yazacak: "Mezar taşına parantez içinde Ays-ı Wêlê'nin ismini de yazacağım... Nilgün de onun gibidir, Ays-ı Wêlê gibidir, ondan azını yapmamıştır demek için..." Avni Bey: "Her akşam sofrada 'Annemiz nerede' der gibi bakıyorlar bana..."

Kaynaklar: *Bariş Portreleri* (P24, 2017), Emre Ayvaz; *Habertürk*; *politeknik*.

Dicle Deli: "Evleneceğim, çocuklarım olacak"

Dicle Deli Siirt'te doğdu, İstanbul'da yaşadı, Ankara'da öldü; 17 yaşındaydı. Yedi çocuklu, dindar bir ailenin kızıydı; babası Bakırköy'de zabıta memuru ve sendikacıydı. Aile İstanbul Avcılar'da, altıncı katta bir apartman dairesinde oturuyor; yemek masasının üstündeki duvar saatinin iki yanında Arapça "Allah" ve "Muhammed" yazıyor. Dicle o masada her sabah, her akşam ailesiyle yemek yedi.

Bakırköy Lisesi'ne gidiyordu ama oradaki arkadaşlarını "çok burjuva" bulup anlaşılamadı, okuldan ayrıldı. Açıköğretimle devam ediyordu; sonra hukuk okuyacaktı. Ablası Belçim: "Aramızda en politik olan oydu, partiye giderdi... Akşamları parkın orada bütün arkadaşlarla buluşur konuşurduk, tartışırdık, gülerdik." Ahmed Arif'i çok severdi; günlüklerine onun şiirlerini ve kendi politik düşüncelerini yazardı. Belçim günlükleri sonradan okudu: "Hiç duygusal bir şey yazmamış. On yedi yaşındaydı ama politikayla çok ilgiliydi." Gece uyanıp o defterleri okuyor: "Hep mücadeleci, ümitli yazdıkları..."

Belçim kardeşini anlatıyor: "Çok güzeldi, peşinde çok erkek vardı ama onları beğenmezdi. Çocukları çok severdi. Evleneceğim, çocuklarım olacak derdi." Mahallede yaşayan Suriyeli mülteci kız çocuklarını korumaya çalışır, onlara sahip çıkardı. Belçim: "Onları korumak isterdi. Bütün çocukları korumak isterdi." Kendisi de daha çocuktuk.

Babasıyla aralarında gergin bir dönem olmuştu; mitinge gitmeden önce babasına "Baba seni seviyorum" dedi. Babası bunu cenazede, kızıyla son kucaklaşmalarını anlatırken söyledi. Sosyal medyadaki son paylaşımı şuydu: "**Ankara'ya barış getirmeye gidiyoruz.**" Belçim onu arkadaşlarına emanet etmişti: "Bomba patlatacakları hiç aklıma gelmedi. Dicle'ye göz kulak olun, dedim." Gar'da bir yanında Abdülkadir, bir yanında Cafer duruyordu.

Patlamayı duyunca Belçim önce Dicle'nin sağ olduğunu duydu, sonra Mersin'deki kız kardeşi aradı. Hep birlikte Ankara'ya gittiler: "Ben yol boyunca da inanmadım, cenazeyi teslim alana kadar da inanmadım." Dicle, İstanbul Silivrikapı'da toprağa verildi. Belçim kardeşler arasındaki küçük kavgaları hatırlıyor: "sen benim bluzumu giydin, ben senin eteğini giydim gibi, saçma kavgalar, biz de ederdik, şimdi o kadar pişmanım ki..."

Belçim'in sorusu hâlâ yanıtız: "Biz iyi insanlarız, bizi neden öldürüyorlar?" Ve şunu ekliyor: "Artık ağlamıyorum, kalbim karardı."

Kaynaklar: *Bariş Portreleri* (P24, 2017), Ahmet Altan; *bianet*; *Habertürk*; *sendika.org*.

Ümit Seylan: "En çok mutlu olduğum bir yerde"

Ümit Seylan Erzurum'un Tekman ilçesinden, muhafazakâr ve dindar bir ailenin çocuğuydu; 19 yaşındaydı. Babası İsa Seylan bir otelde asgari ücretle çalışarak ailesini geçindiriyor ve çocuklarını okutmaya çalışıyor. Annesi Nigâr Hanım. Ağabeyi Ömer, Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde dördüncü sınıf öğrencisi; küçük kardeşleri Merve ve Malik. Ümit ile Ömer, ilkokul bitene kadar köyde babaanneleri Meliha Hanım'ın yanında büyüdü. Yazları köy işlerinde çalışır, ot biçer, traktör sürerdi.

Meliha Hanım: "Bana 'ana' dediler. Çocukken elimi tutup uyurdu. Melek gibiydi Ümidim. Az yer, az konuşur, az gülerdi. Utangaçtı. Gülerken dişleri bile görünmezdi." Taze fasulyeyi, patlıcanı sevmezdi; aş otu çorbasını, eti, patates kızartmasını severdi. Bir keresinde yengesinin patlıcan yemeğine "Sevmiyorum" diyememiş, "Bu sanat eserini yemeye nasıl kıyayım" deyip gülmüştü. Kardeşi Malik: "Abimle çok iyi arkadaşlık. Bana çok takılırdı. Espriler yapar, beni güldürürdü. Kendi hiç gülmezdi." Okuldan gelince birlikte patates kızartması yerlerdi. Sırdaşı Merve'ye göre akrostiş şiirler yazar, çoğunu Beşiktaş'a yazardı; eşsiz bir hayal dünyası vardı. Halay çekmeyi çok severdi. Merve: "Rüyalarını Kürtçe gördüğünü, hayallerini Kürtçe kurduğunu söylerdi hep. Ve bir gün bu ülkede özgürce Kürtçe konuşabilmeyi ve barışın gelmesini hayal ederdi."

İkinci denemesinde, çok çalışarak, çok sevdiği Ankara'da Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Maliye (İngilizce) bölümünü kazandı. Ankara'ya gider gitmez en büyük hayalini gerçekleştirdi: Beşiktaş'ı ilk kez statta izledi. Herkesin tanıdığı "kartal pozu" fotoğrafı o maça çekildi. 10 Ekim'de daha 12 günlük üniversite öğrencisiydi. Öğretmen amcası İbrahim Seylan onun Suruç'ta, Soma'da içinin yandığını, tepkisini paylaşımlarıyla gösterdiğini anlatıyor.

Katliamdan önceki akşam annesiyle saatlerce konuştu ama mitinge gideceğini söylemedi. Annesi: "Belki de ona 'Gitme' diyeceğimi düşündü." Son konuşmalarında annesi sordu: "Özledin mi beni oğlum?" Ümit: "Çok özledim anne. Ya sen, hiç özlemedin mi beni?" Annesi, gurbet zor gelmesin diye "özledim" diyemedi.

Ankara'da dört gün süren arayışın ardından ancak DNA ile teşhis edilebildi; 15 Ekim'de Tekman'da toprağa verildi. Babaannesi onu doğuştan altı parmaklı sol ayağından tanıdı. Annesi: "Rüyamda yeşil kareli gömleğiyle görüyorum hep. Uyanınca dünyam yıkılıyor. Ümit artık rüya olmuş." Kurban Bayramı'nda Bursa'ya giderken arabada yengesini, gazetede ki 20 soruyu sormuştu; biri "Nasıl ölmek istersiniz?"ydi. Ümit'in yanıtı: "En çok mutlu olduğum bir yerde, acısız ve aniden." Ağabeyi Ömer, adalet yerini bulana kadar kardeşinin davasının peşinde olacağına söz verdi: "Önce iç hukuk yollarına başvurup, sonra AİHM'e kadar gideceğiz." Amcası İhsan Seylan sonraki yıllarda 10 Ekim derneğinin yöneticileri arasında yer aldı: "Barış geleceğine inanmak istiyoruz." Salih Süleyman'ın *Ankara'nın Karası* (2016) belgeseli onu anlatıyor.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Tuğba Kaplan; bianet; bianet İngilizce; BirGün, 2016.

Yunus Delice: "Biz yemek yemeden bu makineler çalışmayacak"

Yunus Delice, Adıyaman'ın Kömür beldesinde tütüncü bir ailenin yedi çocuğundan ikincisiydi; 23 yaşındaydı. Çocukluğu çalışarak geçti. Ağabeyi Engin anlatıyor: "Bahardan çıkardık, ailece. Kayseri, Yozgat, Malatya, Niğde, Giresun... Şeker pancarı eker, mercimek, nohut yoldardık. Kışa kadar, altı ay çalışırdık." 2012 yazında Kömür'e kanalizasyon yapılırken yevmiyeyle çalışıyordu; bir kepçe ayağının üstüne indi, kangren olan başparmağı kesildi.

Önce Adıyaman Sağlık Meslek Yüksekokulu'nda Yaşlı Bakımı okudu, sonra yeniden sınava girip Celal Bayar Üniversitesi Hemşirelik Bölümü'nü kazandı. Manisa'da derste, yurttta, öğrenci derneğinde, seçim öncesi HDP çalışmalarında hep odak noktasıydı. Hem Kürt hem Alevi olan Yunus'un yurt odası tamamen milliyetçi gençlerle doluydu: "Madem hayat böyle bir şey; okumak, yaşamak, çevre edinmek istiyorsun, o zaman herkesi anlamak zorundasın."

Yazları memlekete dönmek yerine Manisa'da elektrikli ev aletleri üreten bir fabrikada çalıştı; ev tutmak için para lazımdı. Arkadaşı o gece vardiyasını anlatıyor: işçilere pide, un çorbası ve salata verilince "Bir baktık Yunus şalteri indirmiş." Milliyetçi Manisalı işçi arkadaşlarını da ikna etti. "Yunus dedi ki, biz yemek yemeden bu makineler çalışmayacak!" Âmir doğru düzgün yemek hazırlattı, ertesi hafta yemek firması değişti.

Kız arkadaşı Ağrılıydı: "Yunus diyor, eşitiz, kadın yemek yapmak zorunda değil. Fabrikada çalışan kadın arkadaşlarımıza ders verip sınavları kazanmalarına yardım ediyordu." Mehmed Uzun, Yaşar Kemal, felsefe kitapları almıştı. Bahman Ghobadi'nin *Kaplumbağalar da Uçar*'ını, "Bûka barane" şarkısını, balık-salatayı, futbolu, koşmayı severdi. Güneş gözlüğüyle poz verir, mavi gözlerine hayran olduğunu söylerdi.

Ankara'ya gittiğini ailede yalnızca Manisa'da Tıbbi Sekreterlik okumaya yeni başlayan kardeşi Tahir biliyordu. Otobüste yalnız oturan, gruba yeni katılmış Mahir'in yanına geçti; acıkır diye yolcu bir kadına bisküvi aldı; boşalan her koltuğa gidip sohbet etti, "Drama Köprüsü"nü söyledi. Sुरुç'tan sonra şöyle demişti: "Her türlü öleceğiz, en azından ölümüm bir işe yarasın."

Babası Mahmut ve annesi Nazlı Delice, 10 Ekim'i oğullarının orada olduğundan habersiz televizyondan izlediler. Mahmut Delice: "Biz öyle bir ağaç yetiştirdik... ağacımızı söktüler. Dünya herkesin, bu aydınlık herkesin, bu toprak herkesin." Annesi: "Bana kıyamazdı, süpürge yapardı, bulaşık yıkardı, ekmek pişirirdi." Tek kız kardeşi Sevgi, abisinin aldığı kolyeyi takıyor: "Okumamı çok istedi. Açıköğretime gireyim diye sınava götürürdü." Kömür'de toprağa verildi. Babası on yıl sonra şöyle dedi: "Adalet diye bir şey gelmedi ki."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Emine Algan; *bianet* İngilizce; *Medyascope*, 2025.

Güney Doğan: "Yoksul çocukları okutacaktı"

Güney Doğan, 28 Temmuz 1992'de, sağanak yağmurlu bir günde İstanbul Şişli Etfal Hastanesi'nde doğdu. Mustafa ve Derman Doğan'ın ilk çocuğuydu. Babası adını Yılmaz Güney'den esinlenerek koydu. Annesi Derman Doğan bir zamanlar Tunceli'nin ilk kadın kuaförünü açmıştı. Güney bir yaşında düzgün konuşuyordu. Annesi üçüncü sınıftan sonra ona ders çalıştırmayı bıraktı, çünkü her şeyi kendisi halledebiliyordu. İlkokulu Sarıyer'de okudu. Nemli hava kendisine ve beş yaş küçük kardeşi Onur'a iyi gelmediği için aile Sarıgazi'ye taşındı. Üsküdar Anadolu Lisesi'ni kazandı ve ulaşımın kötü olduğu yıllarda bin bir zahmetle okula gidip geldi. Sarıyer Belediyesi aracılığıyla Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nden burs aldı. İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Mühendisliği'nde üçüncü sınıftaydı ve aynı zamanda Açıköğretim İşletme okuyordu.

Kütüphanesinde neredeyse bütün Türkiye ve dünya klasikleri vardı: Tolstoy, Gogol, Balzac, Goethe, Ömer Hayyam, Yunus Emre. Babası "Düşünsenize, bunların hepsini okumuştun" der. Bir, on bir ve yirmi bir yaşlarında gittiği Dersim'i o kadar sevdi ki aile borç harç orada küçük bir daire aldı. Son zamanlarda Dersim tarihini araştırıyor ve Kürtçe öğreniyordu. "Şu Dersim'in Dağlarında"yı sık sık dinler, söylerdi. Babası "Yaşasaydı, Dersim üzerine bir kitap yazabilirdi" der. Üniversitede imkânı kısıtlı arkadaşlarının hayatını görünce doğum gününde pastaya mum koyduramaz oldu, sofrada ayrı tabak

istememedi. Antalya'da bir otel tatilinden sonra "Buralar bize göre değil" dedi. Kimseyle tartışırken sesini yükseltmezdi. Büyük küçük herkes ona "hocam" derdi. Kavga etmeye gelen karşıt görüşlü bir öğrenciyi omzunu okşayarak yatıştırmıştı. O öğrenci sonradan İTÜ'deki taziye defterine şunu yazdı: "Güney, ben seninle kavga edemedim sen gittin, geri dön gel ki kavga edelim." HDP'nin İTÜ'deki gençlik çalışmalarındaydı ama ailesi onun siyasi hayatını ancak ölümünden sonra öğrendi.

Babası Mustafa Doğan oğlunun hayalini şöyle anlatır: "Onun bir hedefi vardı, yoksul çocukları okutmak. Lüks aracım ya da evim olsun diye bir düşüncesi yoktu." Annesi Derman Doğan da şunu söyler: "Yirmi üç yıl benimle yaşadı. Yirmi üç yıl bir gün beni bırakıp bir yere gitmedi. Şiddet için gitmedi, barış için gitti. Güzel bir dünya istedi."

Ailesi Ankara'ya gittiğini bilmiyordu, onu bir arkadaşında kalıyor sanıyordu. Haberi akşam televizyon altyazısından öğrendiler. Güney İTÜ'den iki arkadaşıyla oradaydı. İlk patlamada onlar yere yattı. Güney ayakta ve ikinci patlamada boynundan ve kalbinden bilyeyle vuruldu. 23 yaşındaydı. Sarıgazi Cemevi'nden, babasının deyişiyle "bölgenin en kalabalık cenazesi"yle kaldırıldı ve Sarıgazi Taşdelen Mezarlığı'nda toprağa verildi. Babası cenazede "Savaşa karşı, inadına barış" dedi. İTÜ Ayazağa'da arkadaşları en sevdiği bankın yanındaki ağaca adını verdiler. Kampüste kurulan taziye çadırı üç gün sürdü. Arkadaşları fakülte merdivenlerini "barışa boyadılar". Mustafa Doğan, 10 Ekim Barış ve Dayanışma Derneği'nin kurucularındandır ve her ayın 10'unda eski Gar'ın önüne karanfil bırakır: "Hiç kimse gelmese bile, tek başıma da kalsam ben karanfilimi alıp onların kanlarının döküldüğü yere bırakacağım."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Yonca Poyraz Doğan; bianet; politenik; BirGün, 2016.

Ebru Mavi: "Hiç arkasını dönüp gitmezdi"

Ebru Mavi Kahramanmaraş Elbistanlıydı, 20 yaşındaydı. Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Kimya Bölümü'nde ikinci sınıf öğrencisiydi; stajında beyaz önlüğüyle laboratuvarında çekilmiş bir fotoğrafı kaldı. Üç kardeşin en küçüğüydü.

Dayısı İsmail İşli onu en çok sesiyle hatırlıyor: "Ebru bizdeki her Alevi Kürt gibi türkü söylerdi. Sesi çok güzeldi. 'Kum Gibi'yi çok güzel söylerdi." Bir kına gecesinde Kürtçe kına türküsünü söylemişti, herkes hâlâ anıyor. Bir yetenek yarışmasının elemelerine katıldı; videoda gözlerini kapatıp "İşte gidiyorum çeşm-i siyahım" diye söylüyor. Sonuçlarını hiç öğrenemedi.

Üniversiteyi kazanmadan önce dayısının Alanya'daki kahvaltı salonunda çalıştı: servise, temizliğe yardım etti, mutfağa girdi. Oraya gelip gidenler onu gülümsemesiyle hatırlıyor. Dayısı Ankara'dan Alanya'ya döndüğünde komşular sormuş: "İsminden emin olamadık ama biz gülen bir yüz hatırlıyoruz. Gamzeli, birini gördüğünde hemencecik gülen... O mu öldü? O gülen kız mı?"

Her şeyi hızlı yaşadı. "Daha yaşı dolmadan motor sürdü. Okullarını hemen bitirdi. Hiç boşluk vermeden üniversiteyi kazandı." Bir ay sonrasını hesaplayarak yaşamadı; küçük bir gardırobu, az kıyafeti vardı. Ama dostluklara gelince yavaşlardı: kimse gelip geçsin istemez, insanları tutar, kırgınlık nedir bilmezdi. "Hiç arkasını dönüp gitmezdi" diyor dayısı. Yüzmeyi, denizde açıklara gitmeyi severdi.

Sivas katliamını, Turgut Özal'ın ölümünü, Ahmet Kaya'nın hayatını araştırmaya başlamıştı. Dayısı şöyle özetliyor: "Aktif, toplantılara katılan, bir siyasî hareketin içinde bulunan biri değildi. Türkiye'de onun yaşındaki pek çok kişinin sorguladığı gibi 'Niye böyle, biz kimiz' diye soran ve araştıran bir çocuktu. Ben gitmesem o yine gidecekti."

Bir gece önceden mitingin afişini dayısına gönderip "Orada buluşuruz" yazdı. Dayısı, HDP Alanya ilçe eşbaşkanı olarak Alanya'dan gelen ekiple Ankara'ya gidiyordu; sabah uykusuna düşkün yeğenininkenden kalkıp alana geleceğine pek ihtimal vermiyordu. Ebru erkenden geldi. Telefonda yer tarif ederken dayısı havuzdaki kuşların adını bilemeyip "kuğu" deyince unutulmayacak bir kahkaha attı. Buluştuklarında dayısı "Seni bulmak için ne kadar uğraştım. Niye geldin. Gelmeseydin" dedi, sarıldılar. Cebinde Ebru'ya vermek için ayırdığı harçlık kaldı.

13 Ekim'de Elbistan'da, kadınların zılgıtları arasında toprağa verildi.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Rengin Arslan; bianet; sendika.org.

Gökhan Akman: "Kurtuluşunu işçi sınıfının kurtuluşunda görmüştü"

Gökhan Akman 21 yaşındaydı ve Uşak Üniversitesi Makine Mühendisliği'nde dördüncü sınıf öğrencisiydi. Emek Gençliği üyesiydi. Uşak Üniversitesi rektörü onun için taziye mesajı yayımladı. Emek Gençliği'nden arkadaşı Hilmi Mıynat onu şöyle anlattı: "Gökhan emekçi bir ailenin çocuğu olarak mühendislik eğitimi almaya Uşak'a gitmişti. Orada işçi sınıfı mücadelesine bağlanan Gökhan kurtuluşunun ileride kazanacağı maaşta, edineceği mevkide değil işçi sınıfının kurtuluşunda görmüştü." Denizli Çameli'de toprağa verildi.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), kitabın sonundaki kısa not; bianet; politeknik.

Orhan Işıktaş: "Oğlum da olsa kızım da olsa, adını Deniz koyacağım"

Orhan Işıktaş 1991'de Diyarbakır Lice'nin Kabakaya köyünde, beş kardeşin en küçüğü olarak doğdu. Doğduğu yıl aile köyden göçmek zorunda kaldı; hayvanlarını yarı fiyatına satıp bir kamyonun kasasına bindi ve Balıkesir Manyas'ın Kızıksa kasabasına göçtü. Anne Müzeyyen ve baba Abdülkadir orada tarım işçisi oldular. Ağabeyi İhsan o günleri hatırlar: "Akşam olunca annemle babam ırgatları taşıyan traktör römorklarıyla eve gelirdi. Annem koşarak Orhan'ı emzirirdi." Beş yıl sonra kendi tarlalarını ektiler ama domatese hastalık vurdu ve iflas ettiler. Bursa'da altı ay tutunmaya çalıştılar, sonra dört mevsim iş olan Çukurova'ya göçtüler.

Orhan ilkokulu da liseyi de Tarsus'ta okudu. Hafta içi okula gider, hafta sonu tarlalarda yevmiyeyle çalışırdı: toprak kazar, yük taşır, meyve sebze toplar, ilaç atardı. Hangi bölümde iş bulurum diye düşünerek Konya Selçuk Üniversitesi'nin Lojistik Bölümü'nü seçti ve iki yılda bitirdi. Diplomasını annesine getirdiğinde "Sanki ülkenin tapusunu almış gibiyim" dedi. Postacı alımı sınavına girdi, sınavı geçti ama işe giremedi. Postacı olabilseydi, kimsenin gitmek istemediği yer olduğu için Hakkâri'ye gitmek istiyordu. Ağabeyi bunu şöyle açıklar: "Kimsenin gitmek istemediği yer Edirne olsaydı, oraya giderdi Orhan." Mesleğine uygun iş ararken tarlada çalışıp aile bütçesine katkı yaptı.

Lisede Kur'an okumayı öğrendi, Bediüzzaman okudu. Başucu kitabı Elif Şafak'ın Aşk'ıydı, ablası Mizgin'e Mevlânâ'yı ve Şems'i anlattı. Kewe'nin "Koçber" şarkısını, Selda Bağcan'ı dinlerdi. Deniz Gezmiş'i çok severdi. Kardeşlerini önceden uyarmıştı: "Bakın, benden önce evleniyorsunuz, sakın ismimi çalmayın; oğlum da olsa kızım da olsa, adını Deniz koyacağım." Köyde berber olmadığı için her cuma namazından önce babasını kendisi tıraş ederdi. Türkçe bilmeyen babası yalnızca "Ben oğlumdan çok memnunum" der. İlkokul arkadaşı Ferdi, kolu sakatlandığında Orhan'ın üç ay boyunca defterlerini taşıdığını, notlarını tuttuğunu, yemeğini yedirdiğini anlatır. İyi futbol oynardı ve Beşiktaşlıydı. ırgatlık ettiği tarlalardan topladığı fidelerle Akarsu köyünde küçük bir orman dikti: incir, portakal, kayısı, ceviz, nar. Ağaçları sularken meyveleri tek tek sayardı: "Anne, bu sene üç nar verdi, bu sene altı portakal var."

Mitinge lise arkadaşı Cihan'la gitti. Cihan, Ankara'ya hem mitinge katılmak hem gezmek için gitmeyi önermişti. "Barışa her daim umudu vardı. Ankara'ya gelmesinin amacı buydu" der. Sabah otobüs bir çorbacıda durduğunda Orhan namaza gitti. Cihan kurtuldu. Öğretmen olan ağabeylerinden biri de mitingdeydi ama Orhan'ın orada olduğunu bilmiyordu. Orhan 24 yaşındaydı. Kendi diktiği ağaçların yakınındaki geniş bir düzlükte yatıyor. Annesi mezarına nergis ve gül ekti. Müzeyyen Işıktaş'ın sözü sadeydi: "Orhan, Ankara'ya barış için gitti."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Serkan Ayazoğlu; bianet; politeknik.

Muhammet Demir: Elektronörofizyoloji öğrencisi

Hakkâri'nin Bağışlı köyünden **Muhammet Demir** 19 yaşındaydı. İstanbul'da Özel Biruni Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Elektronörofizyoloji Bölümü'nde birinci sınıf öğrencisiydi. Hakkâri'de ailesi ve binlerce kişi tarafından uğurlandı ve doğduğu köyde toprağa verildi.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), kitabın sonundaki kısa not; bianet; politeknik.

Muhammet Zakir Karabulut: "Ankara'da, mecliste göreceksiniz beni"

Muhammet Zakir Karabulut Bitlis'in Küllüce köyünde, beş çocuklu, dar gelirli bir çiftçi ailesinde doğdu. Babası Mehmet Zeki Karabulut her gece 3.30'da kalkar, karanlıkta iki kilometre yürüyüp çiftlikteki hayvanları yemler, ipotekli bahçesini sular. Köyde okul yoktu. Zakir yedi yaşındayken bir gün kestirmeden koşup şehre inen babasının önüne çıktı: "Baba, beni okula yazdır, okumak istiyorum." Babası "Âşıktı okumaya. Tek okuyan evlâdımızdı" der. Bitlis'te okudu, tatillerde köye gelirdi. Ağabeyi Mensur onun aile işiyle hiç ilgilenmediğini, kendini okumaya verdiğini anlatır ve ekler: "Bedel olarak da ondan küçük iki kardeşimizi okutamadık." Annesi Zübeyde Karabulut bakkala yumurta, domates satıp biriktirdiği parayı ona gönderirdi. "Okuyacak, büyük adam olacak Zakir" derdi.

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Harita Mühendisliği'ni kazandı. Önce gitmek istemedi, sonra Tokat'ı sevdi, arkadaşlarıyla eve çıktı. Üniversiteye kadar siyasetle pek ilgilenmemişti. Son yıllarında HDP Tokat il yönetiminde görev aldı, köy köy dolaştı. Ağabeyinin hediye ettiği dizüstü bilgisayarını "Abi, ben bunu partiye hediye edeceğim, orada bilgisayarımız yok" diyerek partiye verdi. Mühendislik yapmayacak, siyasete atılacaktı. Annesine "Ankara'da, mecliste göreceksiniz beni" derdi. Annesi de o sanki milletvekili olmuşçasına övünürdü. Okulu bitirmesine az kalmıştı. 10 Ekim'den birkaç gün önce İstanbul'a geldi. Ağabeyi alttan kalan derslerini verene kadar çalışsın diye ona bir iş buldu. Zakir giderken ağabeyinin kızını öptü, sonra ilk kez ağabeyinin elini öptü: "Abi, Zeynep'i ne yap ne et okut."

Altı yaş büyük ablası Mensure onu evlâdı gibi severdi. Son konuşmalarında yine Zakir'in siyaset hayalini konuşmuşlar: "Barış olsun istiyordu hep. 'Tabii ki barış olacak; ölümle, öldürmeyle kim neyi halledebilir ki' demişti." Ailesi onu Tokat'ta sanıyordu. Patlamada HDP kortejindeydi ve ağır yaralandı. Doktorlar bir süre onu yaşatmaya çalıştı ama kurtaramadılar. 24 yaşındaydı. Ağabeyi Mensur onu Ankara'da teşhis etti: "Oraya gideceğini söylememişti ama bütün barışçıl eylemlere katılıyordu." Bitlis'te, köyü ile bahçe yolu arasında toprağa verildi. Babası her gün çiftliğe giderken oğlunun mezarına uğruyor.

Babası Mehmet Zeki Karabulut kin gütmediğini söylüyor: "Ben insanlıktan tarafım; Müslüman, Hristiyan, Kürt, Ermeni, Arap, her zaman mağdurun yanında oldum. Bir Kürt olarak ana dilimde eğitim görmek istiyorum bu ülkedeki herkes gibi. Ne eksikliği ne fazlası. Zakir de böyle yetişti işte. Tabii ki barış, çok acilen barış." Barış getirmeye gidenlerin ölümünün barışa ve ölümlerin sona ermesine vesile olmasını diliyor.

Kaynaklar: *Bariş Portreleri (P24, 2017)*, Özlem Altunok; *bianet*; *politeknik*.

Gökhan Gökbönü: "Bekle beni Ankara"

Adana Ceyhanlı **Gökhan Gökbönü** 18 yaşındaydı. Adana'dan Ankara'ya gidip saldırıda yaşamını yitiren 12 kişiden biriydi. Emek Gençliği üyesiydi. Babasına göre astsubaylık sınavını kazanmış, mülakatta elenmişti. Mitingden bir gün önce şunu yazdı: **"Bekle beni Ankara ben geliyorum..."** Amcasının anlattığına göre ailesinden "kenardan izleyip geçeceğiz" diyerek izin almıştı. Emek Partisi Ceyhan İlçe Yöneticisi Umut Fırat Büyükyiğit anmada onu şöyle anlattı: "Gökhan, kurtuluşu işçi sınıfının mücadelesinde gördüğü için Emek Gençliği safında yer alıyordu. Kalbinde hiçbir kötülük olmayan Gökhan, milliyetçi bir bölgede büyüdü ama yaşamını halkların kardeşliği için kaybetti." Ceyhan'daki baba evinden kaldırılıp toprağa verildi. Amcası bütün yitirilenler için "Hepsi bizim kardeşlerimiz, evlatlarımız" dedi.

Kaynaklar: *Bariş Portreleri (P24, 2017)*, kitabın sonundaki kısa not; [Mynet/ajans, 12.10.2015](#); *bianet*.

Malatya'dan gelen gençler

Malatya, 10 Ekim'in en ağır yükünü taşıyan kentlerden biri oldu. Bir gece önce Malatya'dan yola çıkan otobüslerde halay çeken gençlerin videoları sonradan paylaşıldı. Bunların önemli bir kısmı CHP Malatya Gençlik Kolları'ndan gençlerdi.

Eren Akın: "Dişleriniz varken gülün"

Eren Akın on dokuz yaşındaydı, Malatyalıydı. Babası Mahmut Akın boyacıydı, annesi Güli Akın'dı; ağabeyi Yusuf tıp fakültesinde okuyordu. Mahmut Akın çocuklarını hiç yanına, boya işine götürmedi: "Elin işi zor. Kendi meslekleri olursa kendi ekmeklerini çıkarırlar dedim." Kimseye muhtaç olmasınlar diye gece gündüz çalışıp onları okuttu. "Çat pat idare ediyorduk. Yavan ekmek yiyorduk belki ama gene de mutluyduk. İnsan çocuklarıyla zengindir. Şimdi ben parayı ne yapayım?"

Eren ders çalışmayı pek sevmezdi. Sınava hazırlanırken biraz çalıştı, puanına bakıp İnönü Üniversitesi'nde hemşireliği yazdı. Annesi önce "Erkeklere yakışmıyor" diye karşı çıktı. Eren "Anne, ben seviyorum" deyince o da sevdi; oğlunun gömleklerini yıkadı, ütiledi. Staj yaptığı yerde işini çok ciddiye aldığını söylüyorlardı. Sınava ikinci kez girecek bir akrabasına "Hayat kısa" demişti. Şimdi annesi de babası da bu sözü tekrarlıyor.

CHP Malatya Gençlik Kolları'ndandı. CHP İl Başkanı Enver Kiraz şöyle anlatıyor: "Eren bir süre önce Berkin'in resmini taşıyordu. Onlar için eylemler yapıyordu. Birilerinin de onun resmini taşıyacağı aklımızın ucundan geçmiyordu." Arkadaşı Berivan onu hiç yürürken görmediğini, hep koştuğunu söylüyor. Onu ne kadar kızdırmaya çalışsalar kızmazdı. "Dişleriniz varken gülün" derdi. Mehmet Hayta ile her akşam aynı parkta buluşurlardı. Parkın tabelasını bir gece "kaybedip" yerine "Gençlik Parkı" yazan bir tabela asmayı planlıyorlardı.

Beşiktaş hastasıydı, iyi futbol oynardı. Yazın İzmir'e gitmiş, orada yaşamak istemişti. "Çocuğum olursa adını Deniz koyacağım" derdi; annesi de "He kurban, ben de Deniz diye severim" diye yanıt verirdi. Annesine göre gülmediği tek bir fotoğrafı bile yoktu.

Annesi biraz derslerinden kalır diye, biraz da korktuğu için Ankara'ya gitmesini istemedi. Ama Eren karar vermişti. Annesi harçlık vermek isteyince "Param var, yeter bana" dedi. O gece annesi uyuyamadı, sabah erkenden aradı: "Üşümedin mi dedim; yok anne, üşümedim, dedi. Kahvaltı yaptın mı diye sordum; yaptım, dedi." Sonra çamaşırları yıkadı, Eren'in elbiselerini astı. Babası tekrar tekrar aradı ama Eren telefonu açmadı.

Ağabeyi Yusuf'un sözleri: "10 Ekim'e kadar ben onun abisiydim, 10 Ekim'den sonra o bana ağabeylik yapıyor. İnsanı üzen şey kimseye zarar vermeyen, kimseyi kırmayan bir insanın, bu kadar hayatı seven bir insanın ölmesi." Annesi Güli Akın şöyle diyor: "Çocuğun hevesi kaldı... Her şeyde hevesi kaldı." Eren'in mezarında bir Beşiktaş atkısı ve forması duruyor. Malatya'dan Ankara'ya gidenlerden on üçü geri dönmedi.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Leyla Alp; T24.

Mehmet Hayta: "Göreceksin bak abi, tüm Türkiye beni tanıyacak"

Mehmet Hayta Malatyalıydı, 19 yaşındaydı; dört kardeşin en küçüğüydü. İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencisiydi ve aynı anda bir üniversitede daha okuyordu. Annesi "nazarım değer" diye ona sarılmaya kıyamazdı.

Bir yön bulma ve strateji sporu olan oryantringde pusulasız galibiyetler alırdı. Arkadaşı Deniz Umut Ulutaş'la okulda oryantring kulübü kurmak için başvurdular, şehir şehir turnuvalara gidip dereceler aldılar, antrenörlük yaptılar; masrafları kıt kanaat çıkardılar. Deniz Umut bir yolculuğu anlatıyor: bir paket bisküviyi yarı yarıya bölünce bir tane fazla gelmiş, "Sen ye, olmaz, sen ye" derken ikisi de aç yatmış. Ağabeyi Yahya'yla Norveç'e gitme planı yapıyordu. Abisine sık sık "Göreceksin bak, günün birinde tüm Türkiye beni tanıyacak" derdi. 2015'te milli takıma başvurdular; kabul yazısı 10 Ekim'den aylar sonra geldi. Üniversite kulübü 14 Ekim'de onayladı; arkadaşları onsuz kulübü kapattı.

Herkesin hatırladığı sözü "Bunlar nasıl insan ya!"ydı. Dördüncü sınıftayken okul müdürüne gidip tavrını koymuştu. Okula yeni gelip dışlanan Okan Aladağ'ın yanında durdu; on bir yıl her şeylerini paylaştılar. Ağabeyi Yahya anlatıyor: "'Abi, ben bursumu beş arkadaşıma pay ediyorum. Benim nasılsa evim var, bir şekilde karnımı doyururum. Onlar ailelerinden uzakta okuyor' dedi." Arkadaşları için tek tek burs başvurusu yaptı, kendi başvurusunu daha muhtaçlar var diye geri çekti. Bir gün akbiline yüklediği para otobüse yetmeyip eve yürürken bebeğine süt parası isteyen bir kadına para verememişti; yürüdüğüne değil, buna üzüldü.

Turnuva harçlığını çıkarmak için bir yaz çim sulama işinde çalıştı; seçim afişlemesine çağıran Barış Yıldız'a "Abi iş çok ağır, kimseye devredemem" dedi. Boş zamanında araştırma hastanesinde hasta tiyatrosuna katılıyordu. Babası: "Beğenmediği bir şey oldu mu 'Baba, uzaktan yürü' derdi. Ama nazik olduğundan, çoğunlukla aile içinde kızdığı şeyleri espriyle anlatırdı."

Okan'la birlikte CHP Malatya Gençlik Kolları'na geldi. Sabaha kadar afişleme yapar, çekirdek ve kola eşliğinde uzun uzun konuşturlardı. Eren Akın'la yedikleri içtikleri ayrı gitmezdi; akşam yürüyüşleri yaparlardı. Cemo, Eren ve Hayta sırt çantalarıyla köyleri dolaşıp çocuklara kitap okumayı planlıyordu.

9 Ekim'i gençlik kollarından arkadaşlarıyla geçirdi; dönüşte 11 Ekim sabahı kahvaltıda buluşmak için sözleştiler. Akşam alelacele bir tas çorba içti; ablası aç gitmesin diye ona en sevdiği meyveyi, elmayı soydu. O evde bir daha elma alınmadı. Otobüs onsuz hareket etti, zar zor yetişti. O sabah Eren'le aynı yerde öldürüldü.

Bugün Latif "Meclis kürsüsüne Hayta ile çıkacağım, barış siyaseti yapacağım" diyor; Okan "Çocuğuma Hayta'nın adını vereceğim."

Kaynaklar: *Barış Portreleri (P24, 2017)*, *Hatice Kapusuz; bianet*; *Eren Akın'ın Barış Portresi*.

Gülbahar Aydeniz: "Kitaplarına sarılarak uyurdu"

Gülbahar Aydeniz Malatya'da doğdu, 32 yaşındaydı. Babası Salih Aydeniz PTT emekçisi, sendikalı ve CHP'liydi; annesi Yeter Hanım ev kadınıydı. Ablası Alev grafikerdur, kendi iş yeri vardır; kardeşi Hamit bir lisede müzik öğretmenidir. Babasının siyasi duruşu evde bir tek Gülbahar'ı etkiledi.

Lise yıllarında ablası Alev'le birlikte mahallenin arka sokağındaki bir konfeksiyon atölyesinde çalıştı. Babası bir dönem tayinini İzmir'e aldırınca, lisenin son iki yılını İzmir Naci Şensoy Lisesi'nde hem çalışıp hem okuyarak bitirdi. İnönü Üniversitesi Kamu Yönetimi'nden mezun oldu, KPSS'den 85 aldı ama istediği yere atanamadı. Farklı işlerde çalıştı, iletişim ve danışmanlık sertifikaları aldı; yine de istediği işi bulamamanın sıkıntısı onu yordu.

CHP Malatya Gençlik Kolları'ndaki görevi Ankara'ya gitmeden kısa süre önce bitmişti; yaşasaydı CHP Malatya Kadın Kolları Başkanı olacaktı. Partinin il binasında çalışan yakın arkadaşı Derya anlatıyor: "Buraya gelir bütün gün bilgisayar başında oturur, akşamüstü de 'mesaim bitti' derdi, birlikte çıkardık. Buranın personeli değildi ama sanki çalışmış, sanki iş yapmış gibi benimle dalga geçer eğlenirdi."

Ablası "sivri dilliydi, her şeyi pat diye söylerdi" diyor. Komşuları Aynur Hanım'a göre eğlenceliydi: "Herkes lakap takar, telefonuna isimleri öyle kaydederdı." Evdeki köpeği çok severdi: "Gülbahar gibi bakıyor, dediklerini anlıyor" derdi. İnancıydı; annesinin sözüyle "Namaz kılardı, Kur'an okurdu, Ramazan ve Muharrem orucuna kadar tutardı." Malatya'da lösemili Azra bebek için yapılan ilik kampanyasında görev aldı; Azra kurtuldu, annesi bir kızı daha olursa adını Gülbahar koyacağını söylüyordu.

Odasında iki kişilik bir ranza, karşısında çalışma masası vardı; masada KPSS kitapları, motivasyon için yazdığı cümleler. Annesi her akşam yemekten sonra ona bir fincan sütlü kahve yapardı. Kitaplığında Dostoyevski, Vedat Türkali, Orhan Pamuk, Nabokov, Puşkin; şiir rafında Arkadaş Z. Özger, Ahmed Arif; bir yanda da Bediüzzaman ve Şeyh Bedreddin'in *Vâridât*'ı. Kitaplarına sarılarak uyurdu.

9 Ekim'de arkadaşlarıyla Ankara'ya yola çıktı. Otobüste çekilen videolarda koridorda halay çekiyorlar, gülüyorlar. Giderken annesini öpüp "Hakkını helal et" dedi. Annesi bugün "Sanki biliyordu, helallik istedi benden" diyor. Babası Salih Aydeniz ise şöyle anlatıyor: "Sendikalıyım. Yıllarca mitinglere, Ankara'ya gittik geldik. Ona gitme diyemedim. Asiydi, dediğim dedik bir insandı."

12 Ekim'de Malatya'da toprağa verildi.

Kaynaklar: *Barış Portreleri (P24, 2017)*, *Mustafa İşıtmez; T24, 09.03.2016*.

Gözde Aslan: "Bensiz bir eksiğiz"

Gözde Aslan yirmi üç yaşındaydı. Malatya'nın Paşaköşkü Mahallesi'nde doğup büyüdü. Mahallesini o kadar severdi ki ev sahibi evi satmak isteyince günlerce ağladı; ailesi de ne yapıp edip evi satın aldı. Annesi Mevhibe, babası Hüseyin'di. Kendisinden üç yaş küçük kız kardeşi Özge o gün yanındaydı. Annesi gündüzleri kendi kızlarıyla birlikte, çalışan kardeşinin iki küçük çocuğuna da bakardı. Çocuklar iç içe büyüdü.

İnönü Üniversitesi Kale Meslek Yüksekokulu'nu bitirdi. Yeniden üniversiteye gidip öğretmen olmak istiyordu ama okumaktan çok çalışma hayatı heyecanlandırıyordu onu. Fotoğraf çekmeyi severdi; zaman zaman para kazanmak için bir fotoğrafçının yanında çalıştı. Ankara'ya giden otobüste çektiği özçekim herkesin aklına kazındı.

Asıl tutkusu siyasetti. 2014'ten beri CHP Gençlik Kolları'nda etkin biçimde çalışıyor, il örgütünün sosyal medya hesaplarını yönetiyordu. Özgecan Aslan'ın öldürülmesinden sonra "Kadına Bunu Yapma" adlı videoyu o önerdi ve birçok kadınla birlikte çekti. Berkin Elvan'ın ölümünde, Suruç katliamında Gençlik Kolları'nın tepki göstermesi gerektiğini söyleyip arkadaşlarını örgütledi. Sloganları o attırır, afişlemeye çıkardı. Evinin duvarına yazılan yazılardan şikâyet edenlere de şöyle yanıt verdi: "Burası Paşaköşkü, istediğimi yaparım."

Fenerbahçe yenildiğinde dışında suratı hiç asılmazdı, kahkahalarıyla ünlüydü. Atatürk'ü çok severdi, en büyük hayali onunla karşılıklı sigara içmekti. Hasta komşusu Makbule'nin zilini her inip çıkışında çalar, bir ihtiyacı olup olmadığını sorar, alışverişini yapar, evini temizlerdi. Bazı geceler kız arkadaşlarıyla mahalledeki çardakta uyurlardı; Gözde'ye göre bu özgürlük ancak o mahallede yaşanabilirdi. Annesinin köyü Bayramuşağı'na sık sık gider, dedesiyle sohbet eder, köpeklerle uzun yürüyüşlere çıkardı. Kimliğinde doğum yeri olarak babasının köyünün yazmasına içerlerdi. Bir koluna nazar boncuğu, öbürüne aile üyelerinin adlarının baş harflerini dövme yaptırmıştı. Teyzesinin eşinin bayramını her yıl ilk o kutlardı: "Bu bayramı en çok sen hak ediyorsun." Eniştesi, teyzesiyle evlenebilmek için çok direnmek zorunda kalmıştı.

Kız kardeşine Ankara'yı gezdirmek istiyordu. Özge'ye göre aslında gitmeye çoktan karar vermişti, kardeşini bahane ediyordu. Gitmemesini isteyen arkadaşı Özlem'e "Bensiz bir eksiğiz" diye yanıt verdi. Yıllardır çıkarmadığı Zülfikâr kolyesini, saatini, çakmağını ve küpelerini ilk kez evde bıraktı. Arkadaşı Barış o saati şimdi kolunda taşıyor. Bomba, arkadaşlarıyla en sevdikleri halay türküsü "Kanlı Meydan" çalmaya başladığında, halayı izlemek için caddeye yöneldikleri sırada patladı. 12 Ekim'de Malatya Şehir Mezarlığı'nda, yıllarca birlikte halay çektiği arkadaşlarının arasında toprağa verildi.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Pelin Başaran; biantet; politeknik.

Mehmet Ali Kılıç: "Barış için gitmeyeceğiz de ne için gideceğiz"

Mehmet Ali Kılıç, 14 Şubat'ta, bir kış gününde Malatya Hekimhan'a bağlı Akmağara köyünde doğdu. Ailenin ikinci çocuğuydu. Babası Kemal Kılıç onu "tombul, kırmızı yanaklı bir bebek" diye anlatır; o yanaklar büyüyünce de hiç değişmedi. Adını, babasının çok sevdiği ağabeyinden, 12 Eylül döneminde yitirilen amcası Mehmet Ali'den aldı. Mehmet Ali iki yaşındayken aile Malatya'ya taşındı. On yaşındayken annesini, dört yıl süren bir hastalığın ardından kaybetti. O yıllar hastane koridorlarında, teyzesinin evinde geçti. Kendisinden dört buçuk yaş büyük ablası Müge, annesi hastayken küçücük Mehmet Ali'nin ayağının altına tabure koyup onunla birlikte bulaşık yıkadığını anlatır. Sonradan ev işinden kaçınca da hep aynı şeyi söylemiş: "Zamanında çok iş yaptım, artık yapmam."

Ailenin "Memoş"uydu, ablasının deyişiyle "Oburix"i. Yemek yemeyi de yapmayı da severdi. Pek çok genç gibi ne istediğini bilmeden üniversite sınavına girdi. Aileden birinin yönlendirmesiyle Çorum'da bir Sağlık Meslek Yüksekokulu'na yazıldı. Ama kandan korkan biri sağlık görevlisi olamazdı. İkinci yıldan sonra okula neredeyse hiç gitmedi. Çorum'da yaşadığı dört yıl boyunca Karadeniz'i, Ege'yi dolaştı; Türkiye'de gitmediği yer kalmadı. Askerliğini Hakkâri Şemdinli'de yaptı ve mitingden on gün önce terhis olmuştu.

Aile onu kumandayla televizyon başında oturan sakin Memoş olarak tanırdı. CHP Malatya Gençlik Kolları'ndaki arkadaşlarıysa bambaşka birini anlatır: Etkinlik mi olacak, pankart mı hazırlanacak, ilk öne atılan oydu. Partinin işlerinde olduğu kadar kadın hakları, çocuk hakları projelerinde de canla başla çalışırdı. Sanatçı menajeri olmak istiyordu; organizasyonda yetenekliydi. Kardeşi Mertcan ağabeyinin atkısını boynundan çıkarmaz. "Jilet gibi giyinmeye bayılırdı" der.

Gençlik Kolları Başkanı mitinge gidip gitmeme konusunu sorduğunda Mehmet Ali'nin yanıtı netti: "Barış için gitmeyeceğiz de ne için gideceğiz." 26 yaşındaydı. Hekimhan'da toprağa verildi.

Ablası Müge, onu tanıyan herkesin aklında kalacak bir şey söyledi: "İyi ki gezmiş tozmuş üniversite hayatı boyunca, iyi ki bizi dinlememiş, yemiş her istediğini. İyi ki yaşamış istediği gibi." Arkadaşı Barış ise şöyle dedi: "Belki de hayatı daha yeni başlıyordu, okul yok, askerlik yok, ne yapmak istiyorsa bundan sonra yapacak." Babası Kemal Kılıç'ın sözü daha ağırdı: "Kandan korkan çocuğum kanlar içinde öldü."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Seçil Epik; bianet; politeknik.

Onur Tan: Kuzeniyle yan yana

Malatya Yeşilyurtlu **Onur Tan** 20 yaşındaydı. Nişantaşı Üniversitesi'nde anestezi teknikerliği okuyor, KPSS'ye hazırlanıyordu. CHP Malatya Gençlik Kolları'ndandı. Ankara'ya Malatya'dan teyzesinin kızı Sarıgül Tüylü ve yanından hiç ayrılmadığı, çok sevdiği kuzeni Umut Tan'la birlikte gitti. Üçü de geri dönmedi. Onur ile Umut, Yeşilyurt'ta yan yana toprağa verildi.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), kitabın sonundaki kısa not; bianet; bianet İngilizce; politeknik.

Umut Tan: "Her şey yolunda baba, beni merak etme"

Umut Tan 17 Eylül'de 18 yaşına basmıştı. Lise diploması eve geleli günler olmuştu. Malatya'da, Paşaköşkü Mahallesi'nde yaşıyordu. Annesi Zeliha Tan bir bankada servis elemanıydı, babası Feramuz Tan'dı. 1995'te evlenmişler, iki yıl sonra Umut doğmuştu. Kız kardeşi Sıla'nın doğmasını çok istemişti; çocukluk fotoğraflarında hep kucağında bebek Sıla vardır. Odasını Sıla'yla paylaşıyordu.

Anne baba çocuklarını çok imkânsızlıklar içinde, çok çalışarak, dişlerinden tırnaklarından artırarak büyüttü. Dertleri, çok çalışmak yüzünden çocuklarının çocukluğuna doyamamak, birlikte bir tatile bile çıkamamaktı. Yine de her doğum günü, her evlilik yıl dönümü mumlarla, pastayla kutlandı. Feramuz Bey "Çok hızlı geçti zaman" diyor.

İlk denemesinde üniversiteye girememişti. Polis olmayı çok istiyordu; önce İktisat-Maliye okuyup sonra polis olmayı kafasına koymuştu. Liseden sonra üzerine bir ağırbaşlılık gelmişti; gece geç saatlere kadar mutfakta kitaplara gömülürdü.

Evde de okulda da hep güler, güldürürdü. Aynı mahallenin yedi sekiz kişilik lise arkadaşları grubunun en sıkıntılı anında bile onları güldürmeyi başarırdı. Komedi filmlerini, halay çekmeyi, şarkı söylemeyi severdi; sesi güzeldi. Babasıyla güreşirdi. Arkadaşlarından en erken eve çağrılan oydu. "Çılgınlıkları" balkonda gizlice sigara içmek ve babasından şoförlüğü öğrendikten sonra mahallede bir tur atmak için arabayı kaçırmaktı. Merhametliydi: annesi her mesai çıkışında yorgun mu, elinde yük var mı diye arardı. Küçükken bir köpek ısırdığı için köpeklerden korkardı; ama son buluşmalarında parkta gördüğü yavru bir köpeğe koşup süt almıştı. Başı ağrıyınca babasının kucağına yatardı: "Ne olur baba, bir masaj yap; sen elini atmazsan geçmez." On sekizine girince gülerek "Büyüdüm, 18 oldum; artık özgürüm" derdi.

CHP Malatya Gençlik Kolları'ndaydı. Ankara'ya gitme fikri 9 Ekim akşamı birden çıktı; kuzeni Onur Tan gidiyordu. Başkenti ilk kez görecekti, hayatında ikinci kez Malatya'nın dışına çıkacaktı. Anne babası gitmesini istemedi, ama yalvarır gibi soran oğullarına karşı koyamadılar. Giderken annesine dönüp dönüp sarıldı: "Seni çok seviyorum, bunu bil." Ertesi sabah, patlamadan dakikalar önce babasını aradı: "Her şey yolunda baba; kahvaltı ettik, meydana gidiyoruz. Sonra Anıtkabir'e gideceğiz. Beni merak etme."

Umut ile Onur, Dilek beldesinin az ilerisindeki Hilan köyünün mezarlığında, demiryolunun hemen ardında, yan yana yatıyor. Anne babası her hafta sonu oraya gidiyor. Babası, karşılıklı bir sigara bile içmeden yitirdiği oğlu için mezarın toprağına bir sigara yakıp koyuyor; telefonundan oğlunun sevdiği bir türküyü çalıyor, Sabahat Akkiraz'dan "Sesime ses verin dağlar".

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Sezin Öney; bianet; bianet İngilizce; politeknik.

Canberk Bakış: "Kitapları, okulu, sazi, her şeyi yarım kaldı"

Canberk Bakış 20 yaşındaydı. Malatya'nın Mamurek köyünden, Alevi Kürt bir ailenin en küçük çocuğuydu. Babası Abdullah, annesi Naime Bakış; ağabeyi Burak. Babası ve dedesinden aldığı müzik sevgisiyle konservatuvara girmek istedi, sınavda heyecanlanıp kazanamadı. Aydın'daki Adnan Menderes Üniversitesi'nde Maliye Bölümü'nü kazandı. Ankara'ya gittiğinde okula başlayalı 15 gün bile olmamıştı.

Babası anlatıyor: "Çok dürüst bir çocuktu, haksızlığı asla kabul etmezdi. Önce kaval çalmayı öğrendi, sonra bağlamayı. Canı sıkıldıkça balkona çıkar kaval çalardı." Komşular "Canberk evde değil mi? Yine bize kaval çalsa ya" derdi. Boks yapıyordu, Maraş ve Antep'teki turnuvalardan derece aldı. Çocukken bateri istemiş, apartmanda gürültü olmasın diye alınmayınca mutfaktaki tencerelere, leğenlere vurarak müzik yapmıştı. Lisedeyken annesine "Cemevine gidiyorum, camiye de gitmek istedim" demişti. Bazen şakayla annesine adıyla seslenirdi: "Naime, siz Kürtsünüz, niye Kürtlüğünüzü inkâr ediyorsunuz?"

Emek Gençliği üyesiydi; CHP Gençlik Kolları da onu üyesi olarak sahiplendi. Malatya'da eylemlere pek gitmezdi; bir kez EMEP'in yaz şenliğine saz çalmaya gitmişti, sonradan her yerde yer alan fotoğrafı orada çekildi.

Katliamdan birkaç gün önce babası ders kitaplarını sorunca şöyle dedi: "Kitapları taksitlendirdim. Kitaplar için günlük bir lira koyacağım bir kenara. Ayda 30 lira olur. Senin kitap için para göndermene gerek yok baba." Annesi yemeğini yetiştiremediğinde kendine makarna yapardı; "Canberk gittiğinden beri bir daha makarna pişirmedim kimseye" diyor Naime Bakış.

Ankara'ya ailesinden habersiz gitti. Malatya'dan arkadaşlarının gideceğini öğrenince karar verdi; kırmızı montunu Malatya'dan gelecek arkadaşı Uğur Mumcu'yla getirtti. Babası haberi bir akraba düğününe hazırlanırken, tıraş olurken duydu; aradı, ulaşamadı. Akşam karanlık çökerken öğrendiler.

Odası hiç dokunulmadan duruyor: duvarlarda boks madalyaları, yatağın üstünde Beşiktaş forması, boks eldivenleri ve bağlaması. Çalışma masasında Ahmed Arif'in *Hasretinden Prangalar Eskittim*'i, altı çizili dizelerle: "Genciz, namlu gibi,/ Ve çatal yürek,/ Barışa, bayrama hasret." Köyündeki mezarlıkta yatıyor. Annesi: "Kitapları, okulu, sazi, her şeyi yarım kaldı..." Babası: "Savaş için değil, ülkenin barışı için, kardeşlik için gittiler. Ama yine de, her şeye inat, barış gelecek bir gün..."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Rabia Çetin; bianet; Habertürk; sendika.org.

Üsküdar'dan 35 kişi gittiler, 7'si dönmedi

HDP Üsküdar'dan Ümrân Tekdal bir yıl sonra bianet'e verdiği söyleşide şöyle dedi: **"Üsküdar'dan 35 kişi gittik, 7 arkadaşımı arkada bıraktım."** ([bianet](#)) Bu yedi kişinin dördünü İlker Kılıç ve Gökhan Çakır'ın *Benim Annemi Uçan Kuşlar Bile Severdi* (2016) belgeseli anlatıyor.

Azize Onat: "Ben uğraşmazsam, sen uğraşmazsan bu ülkeye barış nasıl gelecek"

Azize Onat, Siirt'in Şirvan ilçesine bağlı Zivzik (bugünkü adıyla Dişlipınar) köyünde doğdu. Altı kardeşin en büyüğüydü; altı yaşına kadar köyde büyüdü, sonra aile Siirt'e taşındı. Ankara'da hayatını kaybettiğinde 42 yaşındaydı.

Amca çocuğu Gaffar Onat'la çocukluklarını birlikte geçirdiler; hep kavga ederlerdi, Gaffar bir keresinde Azize'nin ayağına taş atmış, izi kalmıştı. Evlendikten sonra bile bu taş aralarında şaka konusu oldu. Evlilik kayınvalidesi Kadriye Hanım'ın fikriydi; Azize 16 yaşında gelin olarak İstanbul'a geldi. "Yirmi beş gün düğün yaptım ona, evime gelen ilk gelinimdi, kızım gibi oldu sonra" diyor Kadriye Hanım. O yıllarda Çengelköy'ün üstündeki Kirazlıtepe, suyu yolu olmayan bir gecekondu mahallesiydi; gelin-kayınvalide çok cefa çektiler.

İki çocuğu oldu: Zehra ve dört yaş küçük Mesut. İkisi de Açıköğretim'de İşletme okuyor; Mesut bir muhasebe bürosunda çalışıyor. Azize ilkokula gidemedi; okumayı kendi kendine öğrendi, çocuklarını doğurduktan sonra mahalledeki kursta yazmasını geliştirdi, ilkokul diplomasını Bağlarbaşı Halk Eğitim Merkezi'nden aldı. Her gün aksatmadan gazete okurdu.

Evde her şeye o yetişirdi: bozulan buzdolabını tamir eder, bahçede sac ekmeği yapar, reçel kurar, ağaca çıkıp incir toplardı. Evini çocukların özgürlük alanı ilan etmişti. Kobani'deki çocuklara göndermek için oyuncak topluyordu; Ankara'ya gitmeden önceki son gece kızı onu apartmanın bodrumunda o oyuncakları düzenlerken buldu: "Ben dönünce bunları kolileyip gönderelim, dedi."

HDP Üsküdar'ın en çalışkan isimlerindendi. Çoğunluğun başka partiye oy verdiği mahallesinde her toplantıya 50-60 kadını rahatlıkla toplardı. 7 Haziran seçimleri öncesi gecesini gündüzüne kattı. Eşi Gaffar Onat ilçe yönetim kurulundaydı: "Hattâ HDP Üsküdar ilçe yönetiminde ben değil, o olsun istedim ama o bana 'Sen gir' dedi." İsterdi ki yalnızca Kürtler değil Türkler de sokağa çıksın, barış istediklerini haykırınsın. Suruç'taki patlamanın olduğu gece eşiyle sabaha kadar ağladı.

Kayınvalidesi bu sefer gitmemesini söyleyince yanıtı hazır: "Ben uğraşmazsam, sen uğraşmazsan bu ülkeye barış nasıl gelecek." Bir gece önce yol için poğaça pişirdi; artanlar hâlâ buzlukta duruyor. Eşi ve kayınpederiyle yola çıktı; Gaffar Bey o rahat etsin diye otobüste yanındaki koltuğu boş bıraktı. HDP Üsküdar'dan giden grup yedi cenazeyle döndü. Ayfer Çelik o sabahı hatırlıyor: "O sabah kırmızı bir pardesü vardı üstünde, çok da yakışmıştı." Bombadan kopan bilye şah damarına isabet etti; Numune Hastanesi'nde kurtarılamadı.

Gaffar Onat şöyle diyor: "Evet, çocuklarımin annesini, evimin direğini kaybettim ama en çok da âşık olduğum kadını yitirdim ben." Eltisi Hatice Onat: "Sadece bizim evimiz değil, mahalle boşaldı Azize gittikten sonra." Tabutunu kadınlar taşıdı. Gaffar Bey her gün elinde çiçeklerle İhlamurkuyu Mezarlığı'na, onun yanına gidiyor.

Kaynaklar: *Barış Portreleri* (P24, 2017), Nevin Sungur; [Nevin Sungur, T24/Barış Portreleri, 03.08.2016](#).

Aycan Kaya: "İstediği her şeyi yapabileceğini düşünüyordu"

Aycan Kaya, yetmişlerin başında Siirt merkezde, dokuz kardeşli bir ailede doğdu. On dört yaşındayken berdelle evlendirildi. Babası Süleyman Ergin kızını bu kadar erken vermemek için çok direndi ama sonunda razı oldu. Aycan eşi Hakim Kaya'yı evlendikten iki gün sonra gördü. Hakim Kaya o zaman Siirt'e bağlı olan Şırnak'tandı. Doksanlarda köylerini bırakmak zorunda kaldılar. Önce Siirt merkeze, 1996'da da İstanbul'a göçtüler. Yanlarında Sevgi ile Zafer vardı. Aycan en küçükleri Sevda'ya hamileydi.

Hakim Kaya başta eşinin çalışmasını istemiyordu. "Eşine bakamıyor, eşini çalıştırıyor" denmesinden çekiniyordu. Ama önce yoksulluk, sonra Aycan'ın kendi coşkusu buna izin vermedi. Önce evde el işi yaptı. Kızı Sevda "Ekmek alabilmek için öyle oldu o gözleri, el işi yüzünden" der. Sonra komşusu Azize'nin çalıştığı tekstil atölyesine girdi. İlk ay işe gizli gizli gitti, sonra eşini de ikna etti. Okula hiç gitmemişti. Okuma yazmayı kurslarda öğrendi ve heceleyerek de olsa kitap okudu. Günlüğüne kendi eliyle Cahit Sıtkı'nın "Memleket İsterim" şiirini yazdı. Günlerce evde prova yaptıktan sonra bir toplantıda kürsüye çıkıp şiiri okudu:

Memleket isterim / Ne zengin fakir, ne sen ben farkı olsun; / Kış günü herkesin evi barkı olsun.

Gündelik yoksulluğunu siyasetle ilişkilendirdiğinde bütün enerjisini barış çalışmalarına verdi. Önce HDP'nin kadın çalışmalarında yer aldı, seçimlerde sandık görevlisi oldu, sonra bir yıl HDP Üsküdar İlçe Eşbaşkanlığı yaptı. Bazı günler beş altı ayrı eyleme koşardı. Sevda annesini şöyle anlatır: "Kimse ölmesin, kimseye bir şey olmasın istiyordu. Kobani'ye de üzülyordu, ölen askerlere de... Annemin kendini ifade edebilme yeteneği vardı. İstediği her şeyi yapabileceğini düşünüyordu. Sadece kendisinin değil, herkesin." Kahvede bütün gün oturan amcalara gidip "Neden hiçbir şey yapmıyorsunuz" diye çıkıştığını da anlatır. Kaynanalığı hiç sevmezdi, her şeyi sabırla ve güler yüzle aşardı. Eşi "Ben Aycan'dan başkasıyla yapamazdım" derdi. Komşusu Azize'nin kızı Hilal "anne" sözcüğünü ilk kez ona söyledi. Azize onu şöyle anlatır: "Apartmana girince o gür sesi yankılanırdı, onun sesini duyunca bile bana güven gelirdi. En sevdiğim özelliklerinden biri kimseyi yargılamamasıydı."

Yola çıktığı gün Sevda'yı arayıp montunu istedi. Sevda kapıda annesine beş dakika sınıksız sarıldı, bırakmadı. Aycan Kaya "Barış için, insanlar ölmesin diye gidiyorum. İnşallah bu yaptıklarımız barışa vesile olur" diyerek koşu koşu, güler güler gitti. 42 yaşındaydı. Babasının isteğiyle 11 Ekim'de Batman'da toprağa verildi. Sevda "Orada herkes sahip çıkıyor anneme, her gün birileri ziyaret ediyor" der. Geride kalanlar o gün de çalışıyordu: Zafer gündüz inşaatta, akşam internet kafede çalışıyordu, Sevgi anaokulu öğretmeniydi, Sevda bir tekstil atölyesindeydi. Sevda'nın sözü annesinden kalanı özetliyor: "Annemi kaybedince 'Benim gücüm gitti' dedim. O varken her yere yetişiyordum."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Özlem Altunok; bianet; sendika.org.

Cemal Avşar: "Benim cenazem çok kalabalık olur"

Cemal Avşar 1959'da Ardahan'da doğdu, küçük yaşta İstanbul'a geldi. Babası ona babalık etmedi. Bir süre yanında kaldığı amcası onu okula gönderdi ve Cemal ortaokulu bitirdi. Askerden döndüğünde akrabası ve hemşehrisi Gülşen'le sözlendi. Kızın babası başlık parası isteyince parası olmayan Cemal Gülşen'i kaçırdı. Gülşen Avşar yıllar sonra "İyi ki de kaçmışım" diyecekti. Üç çocukları oldu: Ahmet, Aycan ve Ayşegül.

Askerden önce Bayrampaşa'da bir oto parçacısında çalışmaya başlamıştı. Sonra ağır bir hastalığa yakalandı, dört ay Süreyyapaşa'da yattı ve on üç yıl çalışmadı. O yıllarda evi Gülşen Hanım ev işlerine giderek geçindirdi. Cemal iyileşince doktor ona ağır iş yasakladı. Bir süre pantolon alıp sattı, sonra işportada çocuk kıyafeti sattı. Son olarak Üsküdar'daki HDP binasında çaycı olarak çalışmaya başladı. Kendi evlerinin kömürlüğünü oğlu Ahmet ile gelini Zekiye için "kutu gibi" bir daireye dönüştürdü. Orayı kiraya vermeyi önerenlere de şöyle dedi: "Gariban bir kişiden gelecek 100-200 eksik olsun. Ben o parayı yiyemem."

Okumayı çok severdi. Haberleri, tartışma programlarını sabaha kadar izler, çevresindekiler hiç değilse bulmaca çözsün isterdi. Ahmet Kaya'yı ve Cem Karaca'yı severdi. Tek başına gezmeyi severdi, en çok da Sultanahmet'e giderdi. Okuma yazma bilmeyen eşi "Bana çok yol gösterdi" der. En küçük kızı Ayşegül'e her gün okulda yemeğini kendisi götürürdü. "Ahmet okumadı, Aycan okumadı, Ayşegül okusun" derdi ve eklerdi: "İçine alarak oku."

Başka yerlerde dökülen kana hep yas tutardı. 5 Haziran'daki Diyarbakır mitingi saldırısının haberlerini izlerken eşine "Bak, insanlar ölmüş, cenazeleri alınamıyor" diye çıkmıştı. Sağlığı pek iyi değildi. Gülşen Hanım "Gitme, gideceksek beraber gidelim" dedi. Cemal ise Ayşegül yalnız kalmasın diye eşinin gelmesini istemedi. O hafta evi patatesle, soğanla, çayla, şekerle doldurdu. Sabah Ayşegül'ü okula bıraktı, Üsküdar'daki parti binasında yolluk yiyecekleri hazırladı. Eşi aradığında otobüsten şarkı sesleri geliyordu. Gülşen Hanım "Mutluydu" der. Ankara'da yanında Diyarbakır'da muhtarlık yaptığı için "muhtar" diye bilinen arkadaşı Abdurrahman Çiçek vardı. Çiçek, kahvaltı için on metre öteye gittiği anda patlama olduğunu anlatır ve ekler: "Ülkemiz bir nimettir der, kardeş kavgası bitsin isterdi."

Kimsenin düğününe, cenazesine pek gitmeyen damadına kayınvalidesi "Sen ölürsen cenazene kim gelecek" diye takılırmış. Cemal'in yanıtı hazır: "Benim cenazem çok kalabalık olur, binlerce insan katılır." 56 yaşındaydı. Cenazesi 12 Ekim'de Üsküdar'dan dört arkadaşıyla birlikte, çok kalabalık bir törenle kaldırıldı. Eşine hep "Sana villa alacağım, sen çok çalıştın" derdi. Şimdi Ümraniye yakınlarında, villaların karşısındaki bir mezarlıkta yatıyor. Gelini Zekiye onu şöyle anlatır: "Hiç bana 'Şunu yap' demezdi. Bir gün gelmiş eve, gömleklerini kendi yıkayıp asmış." Son günlerinde bir arkadaşına söylediği söz de unutulmadı: "Çok saldırıyorlar bize, ama yine kazanacağız."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Yonca Poyraz Doğan; bianet; sendika.org.

Selim Örs: "Sırtımızı yasladığımız dağ"

Selim Örs, 1971'de Siirt Şirvan'a bağlı Yolbaşı köyünde doğdu. Annesi Zeliha Örs on bir çocuk doğurdu. Dördünü yoksulluk ve hastalık yüzünden daha küçükken kaybetti. Selim ilkokul ikinci sınıftayken, 1978'de, aile yoksulluk yüzünden Adana Seyhan'ın kenar mahallesi Yenibey'e göçtü. Babası Mehmet Örs sıvacıydı. Yazları İstanbul'a, Ankara'ya, Nevşehir'e gurbete giderdi. Selim okul çıkışında simit sattı, ayakkabı boyadı, sonra da kardeşleri okuyabilsin diye okulu bıraktı. Babası onu şöyle anlatır: "Daha Adana'dayken 'Baba, ben başkasının eline bakmak istemiyorum' dedi. Ona o zamanın parasıyla 1800 liraya bir dikiş makinesi aldım. İki-üç yıl evde, bir odada çocuk kıyafetleri dikti."

Askerliğini Aydın'da yaptı. 1991'de aile İstanbul'da bir gecekonduya taşındı ve Selim düğününü orada yaptı. Konfeksiyon işinde çalışmaya devam etti. Kardeşi Ayhan'la birlikte bir atölye kurdular. Atölyede çalışan sayısı bir ara 60'a çıktı, sonra işler zorlaşınca küçüldü. Dört çocuk babasıydı. 1997'de doğan büyük oğlu Ferhat üniversiteye başladı. Fırat lisede, Esra ilkokulda okuyor, en küçükleri Büşra da okula başlayacaktı.

Ayhan'ın deyişiyile "aileye siyaset İstanbul'da girdi". Selim atölyeden arta kalan zamanını Üsküdar'daki çalışmalara ayırdı. Arkadaşlarıyla HDP Üsküdar ilçe yönetimine girdi. Mahallede gençler için çalıştılar, uyuşturucuyla mücadele ettiler. Van depreminde yardım toplamak için koştu. Çocuklarıyla top oynamaya giden, "demokrat bir adam"dı. Ayhan şöyle der: "Mahallede kimin derdi varsa koşardı. Yirmi dört saat boyunca insanlar ona ulaşabiliyordu." 7 Haziran seçiminden sonra seçim bürosunda hüngür hüngür ağlamış, mahallenin unutmadiğı sözü o gün söylemişti: "Ben gördüm bu günleri, bu bana yeter."

9 Ekim akşamı Ayhan'la birlikte otobüse bindi. Yol boyunca şarkı, türkü, şiir söylediler. Sabah yedide Gar'ın önündeydiler, birlikte kahvaltı edip halay çektiler. Ayhan tuvalete gittiğinde birbirlerini kaybettiler. Patlamadan sonra Ayhan ağabeyini yaralıların arasında buldu ve bir taksiyle hastaneye götürdü. Selim kurtarılamadı. İstanbul'da İhlamurkuyu Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Babası Mehmet Örs mitinge gidecekleri akşam iki oğlunun ona söylediklerini aktarır: "'Baba, biz barış istemeye gidiyoruz. Kürtler, Türkler, Lazlar, Çerkesler... Herkes için barış istiyoruz. Savaşa gitmiyoruz ki' dediler." Annesi Zeliha Örs şunu söyledi: "Yanlarında ne bir silah vardı ne bir taş vardı. Sadece barış istediler." Ayhan ise ağabeyinin hiç gerçekleşmeyen özlemini anlattı: "Hayatı boyunca üç-dört defa tatile çıktı. Her seferinde sadece kendi topraklarına gitti. Bu sorun çözülürse gideceğim diyordu. Selim abim toprağına dönemedi."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), İrfan Aktan; bianet; bianet İngilizce.

Ahmet Karturlu: "Bir dernek gibi" yaşayan adam

Ahmet Karturlu 1975'te Siirt Şirvan'a bağlı Daltepe köyünde doğdu. Dağ yamacındaki iki yüz, iki yüz elli nüfuslu köyde hayvancılık ve tarlayla geçinilirdi; elektrik, su, okul, hastane yoktu. Yedi çocuklu Karturlu ailesinin en büyüğüydü. Aile 1988'de yola düştü, İstanbul'da Çamlıca Tepesi'nde bir gecekonduya yerleşti. Dokuz kişilik evin tek geliri babası Mehmet Karturlu'nun Türkiye Elektrik Kurumu'ndan aldığı maaşı.

Köyde doğru dürüst okul görmeden büyüyen Ahmet'in önceliği okul değil, evin geçimiydi. "İkinci maaşı getiren" olmak için önce tekstilde çalıştı, biraz büyüyünce "parası daha iyi olduğu için" inşaatlara geçti. Hayatı boyunca iş çıktıkça, yevmiyeyle çalıştı: İstanbul'daki büyük inşaat projelerinde de, tadilat yapanların boya-dekorasyon işlerinde de. Mahallesindeki evlerde de emeği vardır; ekmek için Moskova'ya kadar gidip çalıştı ama oradaki hayata alışamadı: "Bizim buralar gibi değil hayat orada, İstanbul daha iyi."

Gençliğinin en heyecanlı anıları Çamlıca'nın toprak sahalarında top peşinde geçti. Galatasaraylılığı "hastalık" derecesindeydi; Fenerbahçeli akrabalarla maç izleyemeyecek kadar. 1996'da uzak bir akrabasıyla görücü usulü evlendi. Arka arkaya iki oğlu, iki kızı oldu. Eşinin memleketi Bitlis'e ziyaretler, tatil günlerinde ailece piknikler, çocuklarla oyun: iş dışındaki zamanı ailesine aitti. Bugün babasının yükünü en büyük oğlu Harun taşıyor.

Daltepe'den kopup gelen amcalarıyla Kirazlıtepe'de yan yana evlerde oturlardı. Akrabaları Karturluları "bir dernek gibi" görürdü. Ama Ahmet hemşerici değildi. Amcasının oğlu Ayhan Karturlu anlatıyor: "Burada Karadenizliler de vardır, Kürtler de vardır... Herkes vardır da bir tek ayrımcılık yoktur. Ahmet abim de hiç ayırmazdı, herkese selam verir, her kahveye giderdi. Herkes de onu bilirdi."

Akrabalarına sık sık tembihlediği şeyi, yani çevrendekilerle yakın olmayı, dayanışmayı, siyasette de uygulamaya çalıştı. HDP'nin kuruluşundan sonra Üsküdar ilçe örgütünün çalışmalarına giderek daha çok katıldı. Mitingleri kaçırmamaya çalışır, bildiri dağıtımına, toplantılara koşardı. 7 Haziran seçimleri ve sonrasında heyecanı daha da arttı.

Eşi, son günlerini yakınlarına şöyle anlatmış: "Bize hiç olmadığı kadar iyi davranıyordu. Çok sıcak, çok keyifli, çok neşeliydi... Acaba bir şey mi doğmuştu içine?" Yaşlı anne babası merak etmesin diye Ankara'ya gittiğini onlara söylemedi. Tıraşını oldu, giyindi kuşandı, vedalaşıp erkenden çıktı; arkadaşlarıyla buluşup otobüse binecekti. Anne babası o sırada kazada yaralanan bir akrabalarını ziyarete gitmek için memleket yolundaydı. Haberi yolda aldılar ve Ankara'ya döndüler.

Ahmet Karturlu, 12 Ekim'de Ümraniye Yavuz Selim Camii'nden, Üsküdarlı arkadaşlarıyla birlikte uğurlandı.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Barış Avşar; bianet; BirGün.

Vahdettin Özgan: "Bizim başımıza ne gelmiş, siz nelerle uğraşıyorsunuz"

Vahdettin Özgan 1963'te Siirt'in Şirvan ilçesine bağlı Zivzik köyünde doğdu. Dokuz kardeşin en küçüğüydü. Babası o üç yaşındayken öldü; onları anneleri ve en büyük ağabeyleri Cemil büyüttü. Yarı aç yarı tok yaşadılar. Köyde ilkokulu bitirdi, bağda bahçede rençperlik yaptı. On beş yaşından itibaren gurbette inşaatlarda, boya badana işlerinde çalıştı.

Kendisinden on altı yaş büyük ağabeyi İsa Özgan onu şöyle anlatıyor: "Çocukken bile köydeki kavgalara müdahale ederdi. 'Bizim başımıza ne gelmiş, siz nelerle uğraşıyorsunuz' derdi. Biz feodal bir aileydik. Vahdettin bu feodal yapıya da karşıydı. Sanki dünyaya gelirken o demokratik bilinçle doğmuştu."

Askerden dönünce, 27 Kasım 1987'de **Saime** ile görücü usulüyle evlendi. Saime Özgan bu evlilikten hiç pişman olmadı: "Kırk yıl gece gündüz söylesem, yine de anlatılmaz Vahdettin. O kadar sevecen, o kadar yoksulun babasıydı ki." İlk çocukları Kerem'di, ardından Dilan ve Mirxan (Mirhan) geldi. Yedi çocukları oldu, en küçükleri o sabah iki yaşındaydı. 1996'da Ankara'ya, 2005'te İstanbul'a taşındılar. İstanbul'da inşaatta çalışırken iskeleden düştü, ayağı kırıldı. Sosyal güvencesi yoktu, tam iyileşemedi; o kazadan geriye kronik bir nefes darlığı kaldı. Biraz toparlanınca mahallede bir çay ocağı açtı, çocukları da yardım etti. Sonra çay ocağını devretti.

Ankara'dayken bir partinin mahalle temsilcisiydi. 2009 yerel seçimlerinde Şirvan'da il encümenliğine aday oldu. İlçede BDP bürosu yoktu. "Ölürsünüz" diye uyarılınca "Halkımız için basamak oluruz" diye yanıt verdi. Ağabeyiyle yirmi beş gün seçim çalışması yaptılar; oylar yüzden sekiz yüze çıktı. Sonra İstanbul'da para toplayıp BDP Şirvan bürosunun açılmasını sağladı. Dudullu'da HDP'nin kurucularındandı. Parti işi olan sabahlar çay bile içmeden evden çıkardı.

Oğlu Kerem çocukken babasının pek sarılıp öpmediğini anlatıyor. Ama yaşlandıkça küçüklere daha çok sevgi gösterdi. "Keyfi yerindeyse ya da elektrikler gittiğinde şarkı söylerdi. Eski Kürtçe şarkılara, dengbêjlere meraklıydı. O şarkı söyleyince sanki hayat dururdu." Eşinin anlattığına göre akşam yemeğinden sonra çocuklarıyla arkadaş gibi sohbet ederdi, çok okurdu, eşine de "Sen okumuyorsun" diye takılırdı. Ev kirasını ağabeyine bile gününde öderdi. Yaşlılık hayali köyüne, toprağına dönmekti.

9 Ekim'de başı ağrıyordu, gitmeye pek gönlü yoktu. Oğlu Kerem kafası dağılsın diye onu ikna etti, gömleğini ütiledi: "'Beyaz gömlek giy, barış güvercini gibi olursun' dedim." Eşini ve bebeğini götürmedi. Çocuklarına "Bana bir şey olursa evim aynı kalır. Anneniz size hem annelik hem babalık yapar. Ama annenize bir şey olursa yuvam yıkılır" derdi. Ankara'ya varınca eşini aradı, alandaki coşkuyu duysun diye telefonu hoparlöre aldı, iki yaşındaki bebeğiyle konuştu.

12 Ekim'de Dudullu'daki HDP temsilciliğinin karşısındaki Yavuz Selim Camii'nden Selim Örs, Azize Onat, Ahmet Karturlu ve Cemal Avşar'la birlikte uğurlandı, İhlamurkuyu Mezarlığı'nda toprağa verildi. Ailesinin kulağında kalan sözleri şunlar: "Bu işten vazgeçemeyiz. Bizden başka kim bu gerçekleri dile getirebilir ki?"

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Emel Gülcan; bianet; bianet İngilizce.

Fatma Karabulut: "Sen bizden ayrılmak için bahane arıyorsun"

Konya Cihanbeyli'nin Kırkışla köyünden **Fatma Karabulut** 43 yaşındaydı. Kendi ayakları üzerinde duran, hayata tek başına tutunan bir kadındı. HDP Üsküdar İlçe Başkanlığı'nda çalışıyordu. Bir çocuk annesiydi. Kızı o yıl üniversiteyi kazanmıştı. Patlamadan kurtulan Gülşen Ay, Fatma'yla son anını şöyle anlattı: "Elimi sıkı sıkı tuttu. Fatma, 'Sen bizden ayrılmak için bahane arıyorsun' dedi. Güldük. Ben gittim. O hayatını kaybetti." Doğduğu köyde toprağa verildi.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), kitabın sonundaki kısa not; bianet; bianet İngilizce.

Alanya'dan gelenler

Alanya'dan gelen grup patlama anında kalabalığın en önündeydi. Alanya beş evladını yitirdi.

Filiz Batur: "Belli olmaz, sen hakkını helal et"

Filiz Batur Siirt Pervariliydi; ailesi köyünden göçüp Gaziantep'e yerleşmişti. Eşi Sabri Batur da göçle Eruh'tan Alanya'ya gelmiş bir ailenin oğluydu. Sabri on dokuz yaşındayken bir akrabalarının düğünü için Antep'e gitti ve Filiz'i orada gördü: "Öyle sakın, gelinle damadı izliyordu. Arada inceden bir tebessüm yayılıyordu yüzüne. Çok asil bir duruşu vardı." Halayda yan yana geldiler, düğün boyunca konuştular. Uzaktan akrabaydılar; ertesi gün Sabri'nin babası "Hemen gidip isteyelim" dedi. Çocukları Rojin ve Halil'dir.

Filiz'i siyasete en çok kayınpederi yüreklendirdi. Kayınpederi yıllarca siyasi mücadelenin içinde olmuş biriydi. Sabri anlatıyor: "Filiz'i çok severdi. Nerede bir eylem, toplantı var Filiz'i alıp giderdi. Miting oluyor, bir bakıyorum ki babam halay başı, yanında Filiz." Sekiz yıl önce Alanya'da parti yönetimi kurulurken başkanlık Sabri'ye önerildi; Sabri okuma yazmasının iyi olmadığını söyleyip çekindi. O sırada babası ayağa fırladı: "Filiz bu işi çok iyi yapar!" İlk çocukları Rojin yeni doğmuştu. Kayınpederi kısa süre sonra öldü; Filiz öz babasını kaybetmiş gibi yıkıldı ve siyasete daha da bağlandı.

HDP Alanya İlçe Eşbaşkanıydı. Sabri onun çalışmasını şöyle anlatıyor: "Filiz ev ev dolaşır, kadınlara haklarını anlatırdı. Bazı geceler şiddet gören kadınları bizim eve getirir, kocalarından onları korur, davalarını takip ederdi. Boşanmak isteyen kadınlara avukat yardımı buluyordu. Boşanmış ve işe ihtiyacı olan kadınları bir şekilde işe yerleştiriyordu." Evde iş bölümü yapmışlardı; Sabri çocuklara bakıyordu. "Bazen uzaktan Filiz'e bakardım. Projelerini, hitabetini izlerdim. Sanki benim karım Filiz değil de, yıllardır siyaset yapan bambaşka biri gibi hayran olurdum ona."

Alanya'daki bütün sivil toplum örgütleri Barış Mitingi'ne katılma kararı aldı. Sabri, "Sen kal, ben gideyim" dedi. Filiz kızdı: "Ne demek, kaçacak mıyım?" Bir eşbaşkan olarak orada olması gerekiyordu. Sabri hafta sonu çocukları gezmeye götürecek, pazar sabahı Filiz'i yoldan alıp kahvaltıya gideceklerdi.

Cuma akşamı Alanya'dan davullarla, zurnalarla yola çıkıldı. Herkes otobüse bindi; Filiz eksik kalan var mı diye bakmak için indi. Sabri ona sarıldı. Filiz "Hakkını helal et" dedi. "Ne biçim konuşuyorsun, yarın akşam döneceksiniz" dedi Sabri. "Belli olmaz, sen helal et." Sabri gülerek "Helal olsun" dedi. Bugün şöyle diyor: "Keşke öyle bir konuşma hiç olmasaydı aramızda. Sıradan bir şekilde gitselerdi."

Filiz, yeğeni Bedriye Batur ve Alanya'dan yol arkadaşları Sevim Şinik ve Hasan Baykara ile birlikte Gar'ın önünde yan yanaydı. Sabri günlerce hastane hastane dolaştı. Fatma "Filiz" Batur, 15 Ekim'de Alanya'da toprağa verildi. Sabri'nin isteği açık: "Peşlerini bırakmayacağız. Affetmeyeceğiz, yargılayacağız."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Jında Zekioğlu; [T24, 25.06.2016](#); [bianet](#).

Bedriye Batur: "Evlendiğimiz gün hayatımızın en güzel günüydü"

Bedriye Batur'un ailesi 1980'lerin ortasında Siirt Eruh'taki köylerini bırakıp batıya göçtü. Yüz kişiye yakın bir aileydi. Yollarda zorluk çektiler, sonunda Alanya'ya yerleştiler. Bedriye Alanya'nın kenar mahallelerinde büyüdü. Akıllı, yardımsever, sakin bir kızdı. Sokakta en çok akrabası İbrahim'le oynardı.

İbrahim Batur sonra onun eşi oldu: "Çocuktan beri severdim Bedriye'yi. Evlendiğimiz gün hayatımızın en güzel günüydü. Hemen çocuk yaptık." En büyüğü on yaşında olan üç çocukları vardı. İbrahim emek hayatlarını şöyle anlatıyor: "Hep çalıştık. Hatırladığım bu. Bir gün bile nefes almadan, çalıştık. İlk zamanlar demircilik yapıyordum. Sokaklarda demir topluyor, onları satarak eve para götürüyordum. Sonra restoranlarda çalışmaya başladım. Aşçı oldum. Yazın iyi kazanıyoruz. Ama çocuk var, kışın da çalışmak lazım. İnşaatlara gidiyorum." Evin düzenini Bedriye kurardı: "Bedriye, her şeylerini biliyor. Düzenleri ondan soruluyordu. Babayız ama işte bir anne gibi olmuyor, olamaz da!"

Bedriye yıllardır HDP'de çalışıyordu, partinin yöneticilerindendi, son dönemde daha da etkindi. İbrahim'in sözleri: "Hepimiz partide çalışan insanlardık. Yabancı bir memlekette dayanışmak için bir arada olmaya ihtiyacımız var. Yoksa dağılırız." Barış Mitingi haberi gelince Bedriye "Ben de gitmek istiyorum" dedi, İbrahim "Git tabii" diye yanıt verdi.

Halası **Fatma "Filiz" Batur**, HDP Alanya İlçe Eşbaşkanıydı, Sabri Batur'un eşi, iki çocuk annesiydi. Hala ile yeğen Alanya çarşısından kalkan otobüse birlikte bindiler. İbrahim için rahat olduğunu anlatıyor: "Hala-yeğen olunca, içim rahattı. Birbirlerini korurlar diye düşünüyordum." Biri hayatta kalsa, çocuklarını öbürüne emanet edecekti. Yol arkadaşı Yüksel öğretmen o geceyi şöyle anlatıyor: "Yol boyu çok eğlendik. Filiz başkan şarkılar söyledi. Niyazi öğretmen fıkralar anlattı. Bedriye, elleriyle besledi hepimizi." Alanya grubu kortejin en önündeydi. Bedriye, Filiz ve öğretmen Niyazi Büyüksütçü o sabah hayatını kaybetti. Grubun öbür eşbaşkanı İsmail de yaralıları arasındaydı.

İbrahim Batur Bedriye'yi şöyle uğurladı: "Onurla yaşadım onunla, onur duyarak yolculadım toprağa." Onu anlatırken hep başını kaldırıp denize bakıyor, Bedriye'yi görür gibi konuşuyordu. Ailesinin adalet talebini de şu sözlerle dile getiriyor: "Bu işin ucunu bırakmayacağız. Karım ve diğer tüm yoldaşlar barış için mücadele ettiler." Bedriye Batur Alanya'da toprağa verildi.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Jında Zekioğlu; [bianet](#); [politeknik](#).

Sevim Şinik: "Ben kendim gelinim daha"

Sevim Şinik Alanya'da doğdu; nüfus kaydında 1973 doğumluydu. Ailesinin kökü Siirt Eruh'un Dirişke (Demir Emek) köyüydü. Altı kardeşin üçüncüsüydü; dört kız, iki erkek. Erkekleri kayıran bir ailede büyüdü ve bunu bir türlü kabullenemedi. "Kız çocuğu okuyacak da ne olacak" denip okuldan alındı, ilkokulu bitiremedi. Kızları eve kilitlerlerdi; çocukluk arkadaşları pencerenin altına gelip adını seslenir, Sevim pencereden onlara bakardı.

On altı yaşında amcasının oğlu Baki'yle berdel usulü evlendirildi; ikisi de gönülsüzdü. Düğünde, âdet olduğu üzere damat gelinin başına elma attı; kimse ona yol yordam göstermemişti, elma başına sert çarptı ve Sevim düğünün ortasında avazı çıktığı kadar bağırdı. Kaç yıl geçti, hâlâ anlatılır. Baki Bey "Evlendik, ısındık birbirimize" diyor. Alanya'ya yerleştiler. Baki Bey inşaatlarda sıva, fayans, amelelik, ne iş olsa yaptı. Dört oğulları oldu: Emre, Mahmut, Fırat ve Mert. Emre, Baki Bey'in askerden döndüğü gün doğdu: "N'apayım, ben Emre'yle büyüdüm. O benim arkadaşımdır" derdi. Hep bir kızı olsun istedi; olmadı.

2000'lerin başında Halk Eğitim'in takı tasarımı kursuna yazılmak istedi; okuma yazma bilmediği için almadılar. Önce okuma yazma kursundan diplomasını aldı, sonra takı kursunu bitirdi. Küpe, kolye, sonra çanta yaptı. Yedi yıl, kira karşılığında, emekli bir subay ile eşinin evine yardıma gitti; Baki Bey'in sözüyle "Bebek gibi bakardı onlara."

Herkes söze "Çok şıktı" diye başlıyor. İncecikti, kibardı; biri sesini yükseltse yüzü düşerdi, kırılma da kin tutmaz, hemen gidip barışırdı. Güzel yemek yapardı; gelini Newroz "En çok dolma yapardık, herhalde dolmayı severdi" diyor. Oğlu Mahmut evlenirken kendine üç ayrı kıyafet diktirdi. "Herkes seni gelin sanacak" dediler; "Sansınlar. Gelinim zaten" dedi. Torunu Bawer doğunca "Babaanne oldun işte" dediler; "Ne babaannesi, ben anneyim daha" dedi. Newroz'u gelini değil, hiç olmayan kızı bildi.

Önceleri çekingendi. HDP Alanya'da parti çalışmalarına, hafta sonları kadın meclislerine katılırdı. Yavaş yavaş kabuğunu kırdı; tuvaletlerde gizlice içtiği sigarayı herkesin yanında içmeye başladı. 2015'te parti yönetimine girdi. Eşbaşkanlık önerildi, "Ben güçlü değilim" diyerek kabul etmedi; Newroz'a göre "Maddiyatımız yoktu." Sabah sekizde çıkar, gece eve dönerdi; erken gelecekse işçileri, öğrencileri, gençleri yemeğe getirirdi. Baki Bey: "Masada bir tas yemek yok, o yine evi doldururdu."

Hayalleri vardı. İplik, yün, incik boncuk satan bir züccaciye dükkânı açmak istiyordu; kadın girişimciler için devlet teşvikine başvurdu, uygun bulunmadı. Kira derdinden kurtulup bir evleri olsun istiyordu. İki yıl önce Eruh Festivali'ne gidip toprağını ilk kez görmüştü: "Nasıl daha önce gelmedim buralara?" Her yıl gitmeyi, bir araba alıp gönüllerince gezmeyi hayal ediyordu. Ölümünden bir ay önce hayatında ilk kez, gizlice, pantolon giydi.

Baki Bey ona Kürtçede "kız" demek olan "keçê" derdi. Sevim Şinik, yan yana durduğu yol arkadaşlarıyla birlikte, Gar'ın önünde yaşamını yitirdi.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Murat Şevki Çoban; [T24, 30.03.2016](#).

Hasan Baykara: "Beni bu hâlimle de seviyor musun Mihme Bedia?"

Hasan Baykara aslen Siirtliydi, 1974'te Van'da doğdu, 41 yaşındaydı. Gençliği Bursa'nın yoksul mahallelerinden Yavuz Selim'de geçti. 1992'de Bedia Hanım'la evlendi, sonra Alanya'ya yerleştiler. İşinin ehli bir mermer ustasıydı. Medya, Beritan, Ömer ve Barış adında dört çocuğu vardı. Alanya'da bir iş kazasında sağ gözünü kaybetti; ameliyattan sonra ilk sözü şu oldu: "Beni bu hâlimle de seviyor musun Mihme Bedia?"

Eşine "Mihme Bedia" derdi; Siirt yöresinde Mihme, Muhammed demektir, en kıymetli isim. Bedia Hanım ise ona adıyla seslenirdi: "Bizim Kürtlerde, kadınlar kocalarına ismiyle hitap etmez. Bu sülalede ilk defa ben kocama ismiyle hitap ettim. O benim kocamdı evet ama aynı zamanda babamdı, kardeşimdi, evlâdımdı, arkadaşım." Düşünleri de ailede bir ilkti: kadınlarla erkekler ilk kez birlikte düşün yaptı.

Çocukluğundan beri düşünlerde şarkı söyledi; ona "Küçük Hasan" derlerdi. Kürtçeyi şarkılarla öğrendi. Bedia Hanım anlatıyor: "Küçükken Türk düşünlerinde, büyüyünce Kürt düşünlerinde şarkılar okudu." Kürtçenin yasaklı olduğu doksanlı yıllarda da Kürtçe söylemekten vazgeçmedi. Dengbêj geleneğine tutuldu; en sevdikleri Ayşe Şan ve Şivan Perwer'di. Evde müzik, kahkaha eksik olmazdı. Medya anlatıyor: "Elektrikler kesilince bize bayram olurdu. Bir gün mutfakta şarkı söylüyoruz. Karşı binadaki komşu balkonundan saz çalıp bize eşlik ediyordu."

Yıllar sonra hayalini gerçekleştirdi: Medya ve Ömer'le birlikte Grup Hîvda'yı kurdular; Hîvda Kürtçede "ay doğumu" demek. Önce Alanya'da, sonra Antalya'da on binlerin önünde Newroz kutlamalarında sahneye çıktılar. Ömer şöyle diyor: "Yazın turizm sezonu olduğu için çok çalışıyoruz. Kışın boştuk, grubu o dönemde kurduk. Babama 'Bırak mermerciliği müzikle devam edelim hayatımıza' dedim. Hayallerimiz vardı."

2001'de Alanya'da açılan bir parti ilçe örgütünün kuruluşunda yer aldı; o günden sonra vaktinin çoğu parti çalışmasında geçti. İçine en çok sinen parti HDP oldu; Türkiye solu ile Kürtlerin bir araya gelmesini çok önemserdi. Bedia Hanım: "Hasan politikti. On sekizimde tanıdım, öyleydi. Hep farkındaydı dünyanın."

Eve sürekli çiçekle gelirdi; Bedia Hanım "Hasan, bugün yine kime mezar yaptın" diye takılırdı. Ailenin kadınlarıyla 8 Mart'lara gider, onlar gibi mor giyinirdi. Baldızı Dilek gülererek anlatıyor: "Bütün gençliğim bir gün evlenirsem Hasan enişte gibi bir kocam olsun diye dua ederek geçti." Kızı üniversiteyi kazanınca her yerde "Bu da benim kızım Medya, üniversite okuyor" derdi.

Eşi onun neden gittiğini tek cümleyle anlatıyor: "Çünkü barışa gidiyordu o." Ve: "Eşim hayatımda gördüğüm en dürüst adamdı." Alanya'da uğurlandı. Ailesi evlerinden müziği eksiltmemekte kararlı; bir akşam hep birlikte onun için söylediler: "Ankara Garı'nda bir serçeyim ben / Orada kaldı bedenim, uçamadım ben."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Veysel Ok; T24, 15.03.2016; bianet.

Mehmet Tevfik Dalgıç: İnşaattan izin alıp gelen

Siirtli **Mehmet Tevfik Dalgıç** 59 yaşındaydı. Çalıştığı inşaattan izin alıp mitinge geldi. Alanya'dan akrabalarıyla birlikte yola çıkmıştı ve akrabası Sevim Şinik'le aynı yazgıyı paylaştı. 12 Ekim'de Alanya'da, Sevim Şinik ile birlikte, binlerce kişinin katıldığı ve Kürtçe ağıtların yakıldığı bir törenle toprağa verildi.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), kitabın sonundaki kısa not; bianet; politeknik; sendika.org.

Anneler, kadınlar, büyükler

Meryem Bulut: "Allah'ım bu ateşe bir su dök"

Meryem Bulut 71 yaşındaydı. Kimse ona Meryem demezdi; herkesin "Meryem Ana"sıydı. Dört kız kardeştiler. Annesi bir doğumda öldü, babası da çok yaşamadı; kız kardeşleri öksüz ve yetim büyüdüler, onlara dayıları baktı. Çocukluğu tarlada ekin ekerek, hayvan otlatarak, süt sağıp yoğurt yaparak geçti. Kendisinden yaşça büyük, merhametli ve şefkatli bir adamla evlendi; üç oğulları, beş kızları oldu.

12 Eylül darbesinden sonra, "dünyanın işi" için Batman'dan göçüp İskenderun'a yerleştiler, yirmi beş yıl orada yaşadılar. Sonra yine geçim için İstanbul'a göçtüler. Eşi 1994'te öldü. Oğlu Şeyhmus, babasını şöyle anlatıyor: "Babam iki metre boyundaydı, bir gün şuram ağrıyor dediğini duymadık."

Meydanlarla, eylemlerle, derneklerle İskenderun'da tanıştı. İstanbul'da, kendi kararıyla, kimsenin yönlendirmesi olmadan Galatasaray Meydanı'ndaki Cumartesi Anneleri'ne katıldı. Şehir dışında değilse her hafta, tek başına giderdi. Bugün kızı Behiye ikinci kuşak Cumartesi Annesi olarak gidiyor. Barış mitinglerine, Hrant Dink anmalarına, Sivas anmalarına gitti; Sivas'a oruçluyken gitmişti. Orada neden geldiğini soranlara yanıtı hazır: "Benim kimsem yok burada, kimse ölmesin diye geldim." Bir keresinde bir asker ona bu yaşta orada ne aradığını sordu: "Senin annen ağlamasın diye buradayım." Selahattin Demirtaş taziyede şöyle dedi: "Biz hangi barış eylemine gittiysek Meryem Ana bizden önce oradaydı."

Kobani için bir kermese evde günlerce hazırlandı. Memleketinden yaprak getirtti, kızı Behiye'ye bir tencere sarma yaptırdı: "Sakin ola bir tanesini bile çıkarmayasın içinden. Kobani'dekiler aç, bir tabak da bir tabaktır." Kermeste onun sarmalarına başkalarınınkinin kat kat fazlası para bırakıldı; o günün hasılatı beş bin lirayı buldu. Oğlu Şeyhmus'a göre mahallede kapı kapı, tekstil tekstil dolaşp "tek başına bir kamyon elbise topladı"; eski giysi getirenlere de nazikçe şunu söyledi: "Bir parça olsun, temiz olsun!"

Evinin iki sokak arkasındaki derneğin anahtarı ondaydı; her gün o açar, o kapardı. Çocukları "Derneğe mukayyet olduğu kadar evine mukayyet olmamıştır" diyor. Mahallede hastayı o ziyaret eder, küsleri o barıştırır; kavga eden karı kocalar bile onu araya koyardı. Tandırda ekmek yapar, balkonundaki sandıklarda biber, domates yetiştirirdi. Torunu Deniz'le tek kavgası televizyondur: Deniz çizgi film, Meryem Ana haber isterdi. Abdestsiz hiçbir barış etkinliğine gitmezdi. Duası hep aynıydı: **"Allah'ım bu ateşe bir su dök!"** Çocuklarının sözüyle: "Hiç kimse ölmesin, annemin tek isteği buydu. Bizim de."

Mitinge gideceği akşam bütün aileyi Şeyhmus'un lokantasında topladı; balık yendi, gülüşüldü. Şeyhmus "Sanki bir veda akşamıydı" diyor. Kalkarken "Oğlum yiyecek bir şeyler kaldı mı, yoldaki arkadaşlara götürüyüm" dedi; pastaneden poşet dolusu poğaça ve kurabiyeyle yola çıktı.

Kızı Hikmet, annesini teşhis ederken oradaki polisler şunu sordu: "Annem siz de ölmeyesiniz diye buradaydı, annem niye öldü?" Batman'da toprağa verildi. Mahalle gençleri evinin duvarına yazdı: "Meryem Ana'ya sözümüz barış olacak." Şeyhmus balkondaki sandıkları gösteriyor: "Bakalım bu sene kim ekecek bu biberleri." Ve ekliyor: "Kim ne derse desin, biz anamızı özleriz."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Murat Özyaşar; [T24, 05.03.2016](#).

Emine Ercan: "Kim destek istese Emine koşardı"

Emine Ercan 1964'te Çorum'un Boğazönü köyünde doğdu; öldüğünde 51 yaşındaydı. Okula gitme fırsatı bulamamış, yalnızca okuma yazma öğrenebilmişti. 1981'de görücü usulüyle elektrikçi Cuma Ercan'la evlendi. On sekiz yaşında ilk, on dokuz yaşında ikinci oğlunu doğurdu.

Ailenin hayatı emeğin peşinde şehir şehir dolaştı. Cuma Ercan köyden sonra Merzifon'daki maden ocağında çalıştı, dört yıl sonra Çorum'un Laçın ilçesinde TEDAŞ'ta daha iyi bir iş buldu. Çocuklar iyi okusun diye aile Çorum merkeze taşındı; Cuma Ercan her gün Laçın'e gidip geldi. Çocukların eğitimini Emine Ercan üstlendi: her akşam ödev, okul, takip. Kendisi doktor olmak istemişti, oğullarının da doktor olmasını istedi. İki oğul birer yıl arayla Samsun'da tıp fakültesini kazandı; Emine Ercan da onlarla Samsun'a taşındı. Eşi emekli olunca yanlarına gelebildi.

Samsun'da kurduğu düzen kısa sürede bir dayanışma ağına dönüştü. Ailelerinden uzak okuyan öğrenciler onun sofrasını anne sofrası bildi. Her hafta barıştan, dayanışmadan yana etkinliklere gidiyordu. Okuyamadığına bunca hayıflanana bu kadına herkes "hocam" diyordu. Oğulların ilk atama yerleri Şırnak ve Batman oldu; Emine Ercan iki kent arasında mekik dokudu, oralarda da "hocam" oldu. İki yıl sonra Çorum'a döndü, oğullardan biri evlendi, ilk torun Çağan doğdu.

Emek Partisi (EMEP) üyesiydi. Cuma Ercan onu şöyle anlatıyor: "Emine, daha Çorum'daki köyünde solcuymuş. Kızlar, oğlanlar toplanır, konuşurmuş." Evlendiklerinde eşinin romanlarını okumuş, çok etkilenmişti. "Eğitim-Sen, üyesi olduğu EMEP, diğer organizasyonlar, hepsine giderdi. Kim destek istese Emine koşardı işte."

Çorum'da küçük bir bahçesi vardı; her mevsim oradan topladıklarını komşularına ikram ederdi. Sardunya yetiştirirdi. Evdeki incelikleri, yardımlaşmayı, eşitliği oğullarına da öğretti.

Suruç katliamından çok etkilenmişti: "Her asker, her çocuk, her ölüm onu çok etkilerdi." Eşinin o hafta sonu işi vardı. "'Ben gideceğim' dedi. Alışmış zaten, gider hep. Gitti." Ankara'ya Çorum'dan bir grupta gitti; alanda Samsun'dan gelen arkadaşlarının yanına geçmek için gruptan ayrıldı. Bombadan kopan bir bilye kalbine isabet etti.

Cuma Ercan haberi televizyondaki "son dakika" yazısından öğrendi. Öğlene kadar bekledi, sonra oğluyla Ankara'ya yola çıktı; hastaneleri, yoğun bakımları, en son morgları gezdi. "Gittim baktım Emine'nin yüzüne. Bozulmamıştı yüzü, işte bildiğim Emine." Eşi o günlere dair bir kez daha şunu söyledi: "Ölümler dursun diye Ankara'ya gitmişti."

Tabutu Çorum'da Hacibektaş Cemevi'nden kadınların omzunda uğurlandı. Bir ay boyunca hayatına dokunduğu herkes taziyeyle geldi. Bugün Cuma Ercan torunu Çağan'a bakıyor; Emine Ercan'ın kurduğu evi kapatmadı, orada yaşıyor. Büyüttüğü sardunya hâlâ çiçek açıyor.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Gökçer Tahincioğlu; Gökçer Tahincioğlu, T24/Barış Portreleri, 01.08.2016; politeknik.

Kübra Meltem Mollaoğlu: "Kısa çöpün de hakkını alabileceğine inanırdı"

Kübra Meltem Mollaoğlu 8 Mart 1970'te doğdu, 45 yaşındaydı. Selanik göçmeni, demokrat ve eğitilmiş bir ailenin kızıydı; Elazığ'da doğup büyüdü. Üç kız kardeşin en büyüğüydü, annesinin "Maviş"iydi. Bursa Uludağ Üniversitesi'nde Kamu Yönetimi okudu; öğrenciliği boyunca demokrat öğrencilerin forumlarında, eylemlerinde aktifti. Ailede ona Meltem derlerdi.

Avukat Aydın Mollaoğlu'nun 26 yıllık dostu, 21 yıllık hayat arkadaşıydı. Kızları Helin Naz 16, Dila Günce 9 yaşındaydı. İstanbul'da yaşıyordu; iş hayatını da, anneliği ve ev hanımlığını da dolu dolu yaşadı. Annesini hep yakınında, bir sokak ötede istedi. Hâli vakti yerindeydi; evinde oturup keyif çatabilirdi. Bunu yapmadı.

İnsanların ihtiyaçlarının basit olduğunu düşünürdü: yemek, içmek, giyinmek. Zorunlu olan iyi insan olmak, bizden olmayanı anlayabilmektir. Bireyler ve halklar arasındaki sorunların temelinde eşitsizliğin yattığına, adalet yoksa barışın da olmayacağına inanırdı. Kısa çöpün de hakkını alabileceğine, evrensel insani değerlerden herkesin payını alması gerektiğine inanırdı.

Yardımlarını sessiz sedasız yapardı. Biri tıpta, biri beden eğitiminde okuyan başörtülü iki öğrenciyi okutuyordu ve onları hiçbir zaman kendi düşüncesine çekmeye çalışmadı. Kendisi de dini vecibelerini yerine getirirdi. Yolda gördüğü, tanımadığı birinin karnını doyurduğu olurdu. Sanat müziği ve Ahmet Kaya dinlerdi. Su böreğinde ustaydı, fırında kuzu kolunu çok güzel yapardı; kayınvalidesi bile onun elinden yemeyi tercih ederdi. Muhafazakâr denebilecek muhitinde tanıyan herkes onu severdi.

7 Haziran seçiminde HDP'nin İstanbul 1. Bölge adayydı. Seçimden önce Diyarbakır, Urfa ve Şırnak'a gitmiş, orada anne babasını kaybetmiş, durmadan "Anne, anne" diye ağlayan sığınmacı bir kız çocuğu görmüştü. Eşine o kızı evlat edinmeyi önerdi: "Üç kız çocuk iki kız çocuktan iyidir."

Aydın Mollaoğlu onu şöyle anlatıyor: "Onun varlığıyla dünyanın en rahat erkeğiymişim ben. Meltem büyük bir güçmüş arkamızda." Ve: "Meltem, çocuklar ve bizim için yaşamın bir lütfuymuş. Meltem dosttu." Kızları, annelerinin Ankara'dan dönmeyen alyansını soruyor.

Fikirtepe'de bir camiden uğurlandı. Dört gün boyunca camide her öğün üç yüz kişilik yemek verildi. Cenazesine HDP'li, CHP'li ve AKP'li milletvekilleri, MHP'li arkadaşları ve komşuları geldi. Üsküdar Karacaahmet Mezarlığı'nda toprağa verildi; Aydın Mollaoğlu her sabah dokuzla on arasında oraya gidiyor.

Kaynaklar: *Barış Portreleri* (P24, 2017), *Aslı Tohumcu*; [T24, 18.03.2016](#).

Fatma Esen: "Öleceksem de Barış'ın kızamığından öleyim"

Fatma Esen 1971'de Siirt'in Erüh ilçesinde, bir zamanlar Terhan diye bilinen, resmî kayıtlarda Bayramlı olarak geçen köyde doğdu; o zamanki kayıtlarda adı Fatma Ete'ydı. Dokuz kardeşin en büyüğüydü: evde abla, anne yarısı; tarlada ailesiyle birlikte emekçi. Buğday biçti, odun taşıdı, sacda ekmek yaptı. Kayınvalidesi Perihan Esen onu istemeye defalarca köye gitmişti: "Uzun, iki yana örülü saçları vardı, çok güzeldi... Çok sevdim ben Fatma'yı. Üzmedi beni hiç."

Mehmet Esen'le evlendi. Esen ailesi komşu Pares (bugünkü adıyla Üzümlük) köyündendi. Köyden göç başlayınca 90'ların başında Fatma'nın ailesi Mersin'e, Esenler gelinleriyle birlikte İstanbul'a yerleşti. Balat'ta bir sokakta, mavi boyalı bir odada yer sofrasıyla başladı İstanbul hayatı. Çocukları Yusuf ve Eylem oldu; Yusuf'un iki oğlu var, Abdulsamed ve Muhammed Barış. Ailede kendisinden sonra gelen bütün çocuklar onun kollarında büyüdü: kardeşleri, çocukları, torunları.

Hayatı el emeği idi. Ömrü boyunca evinde çalıştı: Atölyelerden el işi alır, kazak örür, dantel işlerdi; eve gelir böyle girerdi. Kazandığıyla eşine, gelinine, torunlarına pazardan giysi alırdı; el işinden biriktirdiğiyle önce bilezik alıp eşine verdi, sonra o bileziklerle aileye bir araba alındı. En son eşine dört pantolon ve çorap almıştı; Mehmet Bey bugün evde "Fatma'nın aldığı çoraplar"ı arıyor. Okuma

yazması yoktu. Gelini Leyla: "Okuma yazması olsaydı Kur'an-ı Kerim'i de okurdu. Beş vakit namazını kılar, zekâtını verir, ibadetini yapardı... İşte, okuması yoktu, o yüzden Kur'an okuyamadı ama iki çocuğunu okuttu."

Güçlüydü, ağır işten kaçmazdı; gelini "Oğlun, kocan varken sen kesme anne" dese de odunu kendisi keserdi. Şakacı, sakın, hep gülümseyen bir kadındı. Komşu gezmelerini sevmez, Eyüp Sultan'a gitmeyi severdi. Televizyonda arada Kürtçe kanalları izler, Seyda Perinçek'in bir şarkısını severdi. Ailede kimse oynamayı sevmezken o düğünlerde halaya dururdu. 8 Mart yürüyüşlerinde, Newroz'da, Kazlıçeşme'de, Şişli'de, yöresel giysileriyle kalabalığın içinde dimdik dururdu; bir fotoğrafta bir yaşındaki Eylem kucağında 8 Mart yürüyüşünde.

Çocukken kızamık geçirmemişti. Torunları kızamık olunca gelini "Çocukları getirmeyeyim, 40 yaştan sonra kızamık çok tehlikeli" dedi. Fatma Hanım'ın yanıtı: "Barış'ın kızamığından bana bir şey olmaz, öleceksem de Barış'ın kızamığından öleyim..."

Ankara'ya gitmeden önce bir tencere sarma yapmıştı; Leyla anlatıyor: "Cenazesinden sonra yedik..." 45 yaşındaydı, HDP üyesiydi. 12 Ekim'de İstanbul'da önce Fatih Kadınlar Pazarı'nda, sonra Gazi Cemevi'nde uğurlandı; tabutunu kadınlar Gazi Mahallesi Mezarlığı'na taşıdı. Perihan Esen tabutuna kapanıp Türkçe ve Kürtçe haykırdı: "Yeter!" Eşi Mehmet Esen fotoğraflara bakıp mırıldanıyor: "Gitti, gelmez, yok artık..." Torunu Barış: "Dolma yapardı, bana dondurma da almıştı bir keresinde."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Sibel Oral; bianet; politeknik.

Sarıgül Tüylü: "Gidersem karşı dağdan el ederim size"

Sarıgül Tüylü 25 Ekim 1980'de doğdu; 34 yaşındaydı. Annesi Gülembere ile babası Mehmet Koç, Ardahan'ın Hanak ilçesine bağlı Koyunpınar köyünde evlenip 37 yıl önce iş ve ekmek umuduyla İstanbul'a gelmişlerdi. Gülembere Hanım: "Kürdüz ama Kürtçe bilmeyiz, Kürtlüğümüz kalmamış, bir Aleviliğimiz var." Ayazağa'nın tepelerinde, anne babasının 29 yıl önce elleriyle yaptığı evde büyüdü; altı yaşındayken iki yaş büyük ağabeyi Ayhan'la küreklere sarılıp o evin temelini kazmaya yardım etti. Tek kızdı; küçük kardeşleri Murat ve Fırat o evde doğdu.

Ortaokulun birinci sınıfında okulu bıraktı. Önce Maslak'ta bir fast food zincirinde hosteslik yaptı, orası kapanınca tekstil atölyesine geçti, sonra Seyrantepe'deki ıslak mendil fabrikasında üç yıl çalıştı. Eşi Celal'le orada tanıştı. Bir gün bir ekip amiri Celal'e bağırıp aşağılamış, Celal ses çıkarmamıştı. Sarıgül gidip amire kafa tuttu: "Bana yapsaydın, senin hakkından gelirdim." Sonra Celal'e de haksızlığa ses çıkarmadığı için söylendi. Arkadaş, sırdaş oldular, evlendiler. Celal Sinop kökenli, Sünni bir aileden; annesi önce karşı çıktı ama "Sarıgül çok istedi."

Evlenince fabrikayı bıraktı; zamanını iki oğluna, Çayan (10) ve Güney'e (5), annesine, yedi yıl önce hafriyatta soba için odun-kömür ararken bir kaza geçiren babasına, kardeşlerine verdi. Babası bugün hâlâ Ayazağa'daki belediye parkını süpürerek geçiniyor; kazayı iki kelimeyle özetliyor: "Fakiriz biz." O gün babasına yetişen Sarıgül'dü. Mehmet Bey: "Benim ayağıma iğne batsa, Sarıgül'ün bütün vücudu yanardı."

Ailesi onu tek sözle anlatıyor: lider ruhlu. Celal: "Tezdi, hızlıydı. Yanında yavaş hareket edersen yandın." Annesi: "Pire gibi uçardı, beş dakikada dünyanın işini yapardı." Kimsenin yaşına, mevkiine hürmeten sözünü sakınmazdı; en yakın arkadaşları avukat, gazeteci, öğretmendi. Örtünmezdi ama hem kapalı hem açık arkadaşları vardı; Murat'a göre "tesettürlü kadınlara öyle gözlerini kısıp üstten

bakanlarla da çok kavga etmiş." Kavgaya giden kardeşini durdururdu: "Oğlum, bugün gider döversin, yarın o adamın başka bir yönünü görürsün, içine dert olur ben ne yaptım diye." Murat: "Ablamdı, arkadaşım, anamdı benim."

Ev ile anne babasının evi arasında gidip gelmekten bunaldığında, Celal'in sözüyle "nefes almak, 'bitsin bu eşitsizlik' diyebilmek" için HDP'de çalışmaya başladı; HDP Sarıyer üyesiydi. Celal: "Siyasette Sarıgül benden ateşliydi." Hayalleri vardı: Seneye Newroz'u Diyarbakır'da kutlamak, seyahat etmek, denize bakmak, hamburger yemek, şiir paylaşmak. Saz öğrenmek istiyordu; Murat ona bir saz alacaktı.

Kağıthane Nurtepe Cemevi'nde uğurlandı, tabutunu kadınlar taşıdı; kortejin en önünde oğlu Çayan yürüdü. Mezarı Ayazağa'nın karşı tepesine, ailesinin evine bakıyor. Murat mezarın çevresine çit çekti, mor-beyaz menekşeler ve küçük bir çam dikti. Hayatı alaya almaya bayılan ablasını hatırlıyor: "Arada, 'gidersem karşı dağdan el ederim size' derdi, dediğini yaptı bak."

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Yasemin Çongar; bianet; Habertürk; politeknik.

Seyhan Yaylagül: "Neredeyse bütün aileyi çekip çeviriyordu"

Seyhan Yaylagül 1974'te doğdu. Kahramanmaraş Elbistan'ın Toprakhisar köyünden, beş kız iki erkek yedi kardeşin en küçüğüydü (trafik kazasında yitirdikleri bir ağabeyleri daha vardı). Ailenin geri kalanı kara lastik giyerken ilk kundura, ilk oyuncak ona alınmıştı. İlkokulu köyde okudu, lise ikinci sınıfa kadar Mersin'de avukat ağabeyinin yanında kaldı; ama köyüne, annesine öyle bağlıydı ki dayanamayıp okulu bıraktı, köye döndü.

1991'de Kars'tan Toprakhisar köyüne bir öğretmen atandı: Hasan Yaylagül, herkesin deyişiyle "Hoca". Köyün muhtarı Seyhan'ın ağabeyiydi. Aile başta evliliğe karşıydı; Hoca, muhtarın kız kardeşinin çok talibi olur diye pek umut beslemedi, sonunda Seyhan'la doğrudan konuştu ve onun da gönlü olduğunu gördü. Ablası Meryem Yıldız, "Bir gün olsun bırakmamışlar birbirlerinin ellerini" diye anlatıyor.

İki oğulları oldu: Umut Baran ve Barış. Yeğeni Sidar "Çocuklarına koyduğu isimden bile belli değil mi nasıl birisi olduğu" diyor. Umut Baran'ın hukuk okuması Seyhan'ın en büyük hayaliydi; oğlu hukuk fakültesini kazandı. Son üç yıl ablası Meryem'in iş yerinde onunla birlikte çalışıyordu: "Kardeşim, yoldaşım, can yoldaşımdı. Ben ondan 10 yaş büyüğüm ama her şeyi ona danışırdım."

Eniştesi İsmail Bey onu şöyle anlatıyor: "Seyhan çok anaç bir insandı. Bizim evi idare ediyordu, ablasını idare ediyordu, diğer ablasını idare ediyordu, babasının evini idare ediyordu; yani neredeyse bütün aileyi o çekip çeviriyordu. Çok siyasî bir insan değildi ama duyarlı birisiydi. Aslında Seyhan'ın barış isteği çocuklarının geleceği için duyduğu endişeden kaynaklıydı."

Mitinge aileden altı kişi gittiler: Meryem, İsmail, Sidar, Seyhan, Hoca ve yeğen Hüroş. Diyarbakır mitingindeki ve Suruç'taki bombalardan sonra içleri rahat değildi. Alanda Seyhan HDP kortejinde olmak istedi, Hoca Eğitim-Sen kortejine bakmaya gitti. Patlamadan sonra Seyhan'ı Hacettepe'de buldular. O dönem HDP milletvekili adayı olan Meryem Hanım, "Adaylar bir metre öne çıksın" denildiği için kurtulduğunu söylüyor.

Ağabeyinin kızı Berfin: "Bize çok emek vermişti. Biz onu ikinci anne olarak görürdük. Çok evcimendi." Hoca'nın köyündeki komşusu Hüsnüye Hanım: "O benim komşum değil, sırdaşım, kardeşimdi." Hoca'nın yeğeni Cem Yaylagül: "'Yenge' kelimesi o güzel insanı betimlemek için fazla resmî kalıyor. Bizim için anne, kardeş, sırdaş, dost... Her şeydi."

Eşinin memleketi Malatya'nın Kürecik Dumuklu köyünde, yüzü dağlara bakan bir mezarda yatıyor. Evindeki eşyaların yeri değiştirilmedi. Hoca kendi ailesinin yanına dönmedi, Elbistan'da Seyhan'ın ailesiyle yaşamayı sürdürdü. Ona yazdığı dizeler şöyle bitiyor: "Bir gün ansızın gel yine/ Elinde sevgi çiçekleriyle/ Sensiz kalan dünyama/ Işık oluver SEYHAN!..."

Kaynaklar: *Barış Portreleri* (P24, 2017), Arife Köse; *bianet* İngilizce.

Sevgi Öztekin: "Bu işler bizim için aşk gibidir"

Sevgi Öztekin 1964'te doğdu, 51 yaşındaydı; aslen Ankara'nın Beypazarı ilçesine bağlı Sarayköy'dendi. Liseyi dışarıdan bitirdi, bir süre özel sektörde çalıştı, içine sinen bir iş bulamayınca bıraktı. Eşi Zeki Yılmaz Öztekin'le Ankara Tuzluca'yı'da tanıştılar; önce dost, sonra hayat arkadaşı oldular, 1993'te evlendiler. Zeki Bey: "Ben de sendikalı bir işçiyim. Bizler bu mahallenin çocuklarıyız." Harb-İş Sendikası'nda başlattığı mücadelede Sevgi Hanım onu yalnız bırakmadı; bebek oğluyla eşitlik mücadelesi için koştu.

1996'da doğan tek çocuğunun adını kendisi koydu: Barış. Barış, ODTÜ'de siyaset okuyan 19 yaşında bir öğrenci. Kariyer, gelir kaygılarını anlattığında annesi şöyle demişti: "Bunların hiçbiri önemli değil. İyi bir insan ol. Ahlaklı bir insan ol. Karakterli insan olmak en önemlisi." Annesini kaybettikten sonra Barış not düştü: "Adım Barış, annemin adı Sevgi. Bu isimler sadece bir isimden ibaret değiller."

Günlerinin çoğu evde, 90 yaşındaki annesine bakarak geçti. Ev ise onu bunaltırdı; Zeki Bey'e göre toplumsal dayanışma ev işlerinden sıyrılıp nefes aldığı tek alandı: "Dünya Barış Günü, 1 Mayıs, Denizler'in anması... Hepimizden önce en önde koşarak o giderdi." Dayanışmayı gündelik hayatta yaşardı. Kocasını eve uğramayan yoksul bir hamileye bir komşunun tavuğunu götürüp "Sen şimdi tavuğun butlarını kocana saklarsın, saklama" diye tembihledi; 29 yıllık arkadaşı Nebahat Atila ona bir süre "tavuk hırsızı" diye takıldı. Kullanılmayan çocuk giysilerini toplayıp cezaevinde anneleriyle kalan çocuklara ulaştırırdı. Sokaktaki hasta köpekleri veterinerine götürür, iyileşene kadar kömürlükte misafir ederdi. Arabası olunca mahalleden hiç dışarı çıkmamış kadınları gezdirmeyi severdi. İki yıl önce Nebahat Hanım'la Munzur Festivali için gittiği Dersim'in köylerini gezdi: "Bildiğimizi sanıyorduk ama hiçbir şey bilmiyormuşuz."

Sofraları meşhurdu; Ankara'ya şehir dışından gelenler hangi kapıyı çalacaklarını bilirdi. Nebahat Hanım: "Gönlüne sığan herkes evine sığardı." Kırmızıyı severdi, kırmızı yakıştırdı ona. Ruhi Su vazgeçilmeziydi; haksızlıklar karşısında en sevdiği türküyü bağıra bağıra söylerdi: "İnsan hile yapar mı / Kapı bir komşusuna..." Dostluklarını anlatırken Nebahat'e şöyle derdi: "Şarap ya da rakı, balık ve Ruhi Su... Bir de sen... Başka bir şey olmasa da olur."

Suruç'tan sonra bir akrabası ona "Yaşlandın artık, biraz bu işlerden uzak dur" dedi. Yanıtı: "Bu işler bizim için aşk gibidir. Nasıl bırakayım." Mitinge günler önce hazırlanmaya başladı. Eşiyle her zaman olduğu gibi bireysel katılacaklardı; ama bu kez erken varmak için yolda gördükleri ilk Halkevleri otobüsünü çevirdiler, hayatlarında ilk kez bir kitle otobüsüyle miting alanına gittiler. Arkadaşlarına ulaştıkları an patlama oldu. El eleydiler. Zeki Bey eşine nefes açıcı spreyini sıkı, yüzüne su serpti: "O an öldüğünü konduramadım demek..."

Batıkent Pir Sultan Cemevi'nde anıldı, 11 Ekim'de Ankara Karşıyaka Mezarlığı'nda toprağa verildi. Ailesi onu "deli dolu, dobra ve protokolsüz" diye anıyor.

Kaynaklar: *Barış Portreleri* (P24, 2017), Burcu Karakaş; *bianet*; *bianet* İngilizce.

Leyla Çiçek: Çocukken belediye başkanı olmak istiyordu

Leyla Çiçek 1993'te Mersin Tarsus'un Mithatpaşa Mahallesi'nde, ailesinin bugün hâlâ oturduğu bahçeli evde doğdu; 22 yaşındaydı. Ailesi 1987'de işsizlik ve yoksulluk yüzünden Diyarbakır Kulp'tan Tarsus'a göç etmişti. İlk yıllarda tarım işçiliği dâhil pek çok işte çalışıp Çukurova'da tutunmaya çalıştılar. Mithatpaşa, yoksul Türklerle Kürtlerin bir arada yaşadığı bir göçmen mahallesi idi.

Babası Hüseyin Çiçek tuhafiye dükkânı işletiyordu. Leyla liseyi bitirdikten sonra hem üniversiteye hazırlandı hem dükkânda babasına yardım etti: makaralar, düğmeler, dantel ipleri arasında hukuk fakültesi hayalleri kurdu. Yalnızca iki kez sınava girme fırsatı bulabildi. Kürtçeyi yalnızca evde konuşuyordu; yılda bir gördüğü Diyarbakır'dan gelen haberler mahallesini kuşatıyordu.

Çocukken ne olmak istediğini annesi Keziban Dilber Çiçek anlatıyor: belediye başkanı. Annesinin gözünde Leyla bütün hayallerini gerçekleştirebilecek bir kızıydı. Babası içinse hâlâ küçük kızıydı.

HDP Tarsus İlçe Yönetim Kurulu üyesiydi. Onu tanıyan herkese göre en belirgin özelliği inadıydı. Partinin en çalışkan yöneticisi oydu; mitingin Tarsus'taki hazırlıklarında yorulmadan koşturdu. Ankara'ya gidecek otobüslerin yolu kesildiğinde ilçeyi ayağa kaldırıp yolu açtırdı.

Annesinin mitingden bir hafta önce Ankara'da bir ameliyat olması gerekiyordu. Partiyle birlikte gidebilmek için ameliyatı bir hafta ertelediler. Leyla annesiyle parti otobüsüne bindi. Ameliyat mitingden bir gün sonraya alınmıştı; o sabah annesini hastaneye yerleştirdi, sonra Ankara Garı'nın yolunu tuttu. Ağır yaralandı, hastanedeki yaşam mücadelesini kaybetti. Ablası Ayten Çiçek, "Kardeşim barış için gitmişti o mitinge" dedi.

Cenazesinde on binden fazla insan Tarsus'u doldurdu, binlerce kişi Şehir Mezarlığı'na kadar dört kilometre yürüdü. Hüseyin Çiçek'i en çok bu kalabalık şaşırttı: "Leyla için dünya yıkıldı." İki ablası yıllar önce evden ayrılmıştı; Leyla da dönmeyince kalabalık ev tenhalaştı. Babası evi kekliklerle doldurmaya karar verdi; merdiven altındaki kümeste besliyor.

Aileden geriye kalan tek fotoğrafı bir vesikalık: hafif tebessüm eden bir dudak, siyah gözler, arkada toplanmış siyah saçlar.

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Ertan Altan; bianet; politeknik.

Necla Duran: "Başladığı işi kendi bitirirdi"

Necla Duran'ın annesi Münire de babası da Suriye'nin Lazkiye kentindendi. Baba Türk vatandaşıydı, anne değildi. Aile 1989'da Türkiye'ye geldi ve Hatay'ın Defne ilçesindeki Aşağı Okçular mahallesine yerleşti. Oturdukları ev tek göz bir odaydı. Baba hastalanınca anne vatandaşlığı olmadığı için ülkeden ayrılmak zorunda kaldı, kısa süre sonra da baba öldü. Ağabey Mehmet, Necla ve küçük kardeş Ahmet tek başlarına kaldılar. Necla ilkokul dördüncü sınıfta okulu bıraktı. Münire anne yıllar sonra dönebildi. O zamana kadar evi Necla çekip çevirdi; küçük kardeşini o büyüttü. Komşuların anlattığına göre tandırda ekmek yaparken boyu yetişmediği için altına sandalye koyarmış. Mehmet o yılları şöyle anlatır: "Bir karı koca düşünün, adam geliyor, yemeği var, yatağı açılmış, sobası yakılmış. Bunun küçük versiyonu. Biri 12, diğeri 14 yaşında bir aile."

Reşit olunca bir sigorta şirketinde çalışmaya başladı, sonra ne iş bulduysa yaptı. Evlere temizliğe gitti, fabrikada ve kiremit atölyesinde çalıştı, bahçe ekti, pazarda el arabasıyla portakal sattı. Kardeşi Ahmet "Erkek işi denen ne varsa hepsini yaptı" der. Asi'nin getirdiği odunları el testeresiyle kesip yokuş yukarı kendi taşırdı, Asi'de balık tutardı. Kardeşlerinin okuması için çırpındı. Kendisi için neredeyse hiçbir şey istemedi. Bütün giysileri bir sepete sığıyordu. En son giydiği tişörtün üzerinde "I

need some change in my life" (Bir şeylerin değişmesine ihtiyacım var) yazıyordu. Dobra, açık sözlü ve korkusuzdu. Bir keresinde bulduğu yılanı öldürmedi, bir kavanoza koyup uzağa bıraktı. Mahalleli ona muhtarlığı yakıştırdı. Kanalizasyon patladığında belediyeden dozer getirten de, yıkılmak istenen bir komşu evinin önünde iş makinelerine karşı duran da oydu. Geceleri televizyon izlemeyi, Arapça şarkı dinlemeyi, hem Suriye hem Türkiye yemekleri pişirmeyi severdi. Hatay Halkevi üyesiydi.

Ankara'ya gitmeden önceki gün, kış gelince annesi ve kardeşleri çamura basmasın diye el arabasıyla çakıl taşıyıp evin önüne bir patika yaptı. Akşam ateşte dolma pişirdi, annesinden izin aldı, ona yemeğini yedirdi. Ağabeyi Mehmet şöyle der: "Bir kediye kıyamazdı. Onun için fark etmezdi, burada, Suriye'de, İngiltere'de ya da Amerika'da, bir şey olduğunda gönlü yanardı. Gönlünden barış geçtiği için oradaydı." Uzaktan akrabası Mahir, Necla'nın son anında yanındaydı. Yürüyüşte Halkevi'nden arkadaşı Ahmed Alkhadi ile yan yanaydılar. Necla Ahmed'e üzerinde "Suriye" yazan atkısını sormuş, miting boyunca o atkı boynunda kalmıştı. Mahir şöyle anlatır: "Hem Türkiye vatanını, hem Suriye vatanını severdi. Cenazesinde iki binden fazla insan yürüdü. O bizim değerimizdi, Antakya'nın Ankara'da çınlayan sesiydi."

30 yaşındaydı. Gelinlik içinde uğurlandı; annesinin isteğiyle tabutu alkış ve zılgıtlarla karşılandı. Ölümünün birinci yıl dönümünde bir parka adı verildi. Aile o kış Necla'nın kesip yığıldığı odunlarla ısındı, bahçeye ektiği sebzelerle tencere kaynattı. Mehmet'in son sözü kısaydı: "Kestiği odunları ben taşıyamadım. Kız sen nasıl taşıdın bunları yokuş yukarı?"

Kaynaklar: Barış Portreleri (P24, 2017), Nilgün Yılmaz; bianet; politeknik.

Mehmet Şah Esin: "Bundan daha şerefli, başka bir yol var mı ki?"

Mehmet Şah Esin 1943'te Diyarbakır'ın Silvan ilçesinde, Çiğdemli köyünde çok çocuklu bir ailede doğdu. İlkokulu bitirince çiftçilik ve hayvancılıkla geçinmeye çalıştı. Genç yaşta köyünden Hayriye Hanım'la evlendi. Askerliğini Ordu'da yaptı, tezkeresini alınca hacca gitti; köyde artık Hacı Mehmet'ti. Sekiz çocuğu oldu. En büyük oğlunu trafik kazasında kaybedince Silvan'da duramaz oldu, ailesini alıp Adana'ya göç etti.

Adana onu hemen bağrına basmadı. Arkadaşları inşaatlarda çalışırken o, biraz da yaşı geçkin olduğu için, küçük bir fabrikaya bekçi yazıldı ve emekliliğini o fabrikanın bahçesindeki kulübede tamamladı. Sonrasında dört günlük bir amelelik dışında çalıştığını gören olmadı. Hayatı ev, cami, çay ocağı ve can dostu Hacı Aziz'in hurdacı dükkânı arasında geçti. Çocukları evlendi, Hayriye Hanım yedi yıl önce öldü; önce küçük, sonra büyük oğlu Metin'in Bahçelievler Mahallesi'ndeki iki göz evine taşındı. 31 torunu vardı.

Oğlu Metin: "Bir farz namazının geçtiğini, orucunu kaçırdığını görmedim. Dinine bağlı bir insandı ama aşırısından kaçardı. Kendi hâlinde bir Müslüman nasıl oluyorsa öyleydi." Gelini Ziyaver Hanım, 25 yıl önce gelin geldiği evde babalığı onda gördü: "Kayınbabam olduğu aklıma gelmiyordu, aynı arkadaş gibiydik. Hiçbir zaman yemek seçmezdi... Hayalini kurduğu tek şey barıştı." Babasıyla inşaatlarda çalışan 16 yaşındaki torunu Serhat: "Dedem olduğu için veya vefat ettiği için değil... Gerçekten kimseye zararı yoktu."

Mahallede kavga çıktığında arabuluculuğa giderdi. Köylüsü Ali Amca: "İnsanları sulh ederdi. Onun düşüncesi, insanlar ölmesin; barış olsun idi." Mitinge giderken Ali Amca "Hacı sen yaşlısın, üşürsün orada, gitme" demişti; yanıtı şuydu: "Bundan daha şerefli, başka bir yol var mı ki? Varsa söyle, bunu bırakayım onu yapayım." Ziyaver Hanım da "Hava soğuktur, gitme" dedi; o "Korkmayın, barış mitingidir" dedi. Üç yaşındaki torunu Eyüp kapıda ağlayıp "Gitme" diye tutturdu.

Bir gün önce damda odun toplarken gelini, Metin'in ona damda ayrı bir oda yapacağını, kafasını dinleyeceğini, bir de televizyon alacaklarını söylemişti. Önce itiraz etti, "Çocuklar beni rahatsız etmiyor, ben çocukları severim" dedi; sonra fikir hoşuna gitti.

Ankara'ya mahalleden Hasan Amca'yla birlikte gitti; Hasan Amca sağ döndü: "Bir insanı kafası sarmadı mı, onu incitmeden kalkar gider, başka yere otururdu." Patlamadan birkaç dakika önce gelinini aradı: "Burası çok güzel, insanlar çok güzel. Merak etmeyin, iyiyim." Ziyaver Hanım haberler gelirken bile "Biraz önce konuştum, merak etmeyin" demeyi sürdürdü.

Tabutu 12 Ekim'de Dilan Sarıkaya ve Erhan Avcı'nın tabutlarıyla birlikte Adana İstasyon Meydanı'ndan kaldırıldı. Âdet üzere Kur'an'ını bir yoksula, seccadesini ve birkaç parça giysisini bir başkasına verdiler; başka eşyası yoktu. Hacı Aziz: "Hâlâ camiye gittiğimde, başı bir yerden görünecek diye bakıyorum etrafa." Rüyasında onu görmüş: "Bir motosiklet geldi, sonra ona atlayıp pat pat üzüm bağlarına doğru gitti..."

Kaynaklar: *Barış Portreleri* (P24, 2017), *Serkan Ayazoğlu*; *bianet*; *politeknik*.

Dilaver Karharman: Beş çocuk babası

Karamanlı **Dilaver Karharman** 61 yaşındaydı ve beş çocuk babasıydı. Ailesinin cenazede yaptığı açıklamaya göre Ankara'da sağlık kontrolü için bulunuyordu. 12 Ekim'de memleketi Karaman'da, Karaman Şehir Mezarlığı'nda toprağa verildi. Onu, hiç tanımadığı hemşehrisi, TCDD çalışanı Nevzat Sayan'la aynı törende uğurladılar.

Kaynaklar: *Barış Portreleri* (P24, 2017), kitabın sonundaki kısa not; *bianet*; *politeknik*.

Yaralarıyla yaşayıp aramızdan sonra ayrılanlar

10 Ekim'in acısı o günle bitmedi. Beş yüzü aşkın yaralının bir kısmı yıllarca tedavi gördü; bazıları hiç iyileşemedi.

Esfet Duran

Edirne'nin Yenikadın köyünden **Esfet Duran** (47), Tüm Bel-Sen Edirne Şubesi'nin başkanıydı. Saldırıda bacağından yaralandı. 5 Kasım 2015 sabahı işe gitmek için evinden çıkıp arabasına giderken kalp krizi geçirdi. Köylüleri onu evine taşıdı; sağlık ekiplerinin müdahalesine rağmen yaşamını yitirdi.

Kaynaklar: sol.org.tr; *Medyascope*, 2025.

Mustafa Budak

İzmir Bucalı **Mustafa Budak**, patlamada omuriliğinden yaralandı. Yirmi ay tedavi gördü ve 25 Haziran 2017'de yaşamını yitirdi. Ağabeyi Ahmet'e göre eylem ya da mücadele çağrısı olan her yere giderdi; yaralandıktan sonra da barış çağrısından vazgeçmedi. Oğlu Murat'a göre babası yola çıkmadan önce heyecanlıydı; bu sefer barışın geleceğine inanıyordu, tek isteği barıştı. Buca'da toprağa verildi. Mahkeme 2024 kararında onun ölümünden de ayrıca hüküm kurdu.

Kaynak: *bianet*, 2017.

Ağa Bayar

Diyarbakır doğumlu **Ağa Bayar** (56), İstanbul Avcılar'da yaşıyordu. Eskiden belediyede memurdu, sonra badana işçisi olarak çalıştı. Mitinge gittiğinde emekliliğine iki ay kalmıştı. Patlamada ağır yaralandı. 4 Mart 2017'de saldırının videosunu izlerken kalp krizi geçirdi, yoğun bakımdan çıkamadı ve 22 Aralık 2017'de yaşamını yitirdi.

Kaynak: [bianet, 2017](#).

Yitirdiklerimizin listesi

Aşağıdaki tablo, hayatlarını anlattığımız 103 yoldaşımızın alfabetik listesidir. İsim yazımlarında, ailelerle görüşülerek hazırlanan *Barış Portreleri* kitabı esas alınmıştır. "10 Ekim Annelerinin Çılgılığı Anıtı"nda ve ailelerin anmalarında 104 ad anılıyor. Bu dosyanın kitap baskısında liste, 10 Ekim Barış Derneği'nin listesiyle birebir eşlenecektir.

AD SOYAD	YAŞ	MEMLEKET / DEFİN YERİ	İŞ / ÖĞRENİM	SENDİKA / PARTİ / DERNEK
Abdullah Erol	1972 doğumlu	Siirt, Baykan (Ormanpınar köyü); Diyarbakır	Sürücü kursu eğitmeni (Dicle Ün. MYO Turizm ve Otel İşletmeciliği mezunu)	HDP Giresun adayı; İHD, Af Örgütü Diyarbakır
Abdülbari Şenci	—	Siirt, Pervari (Çat köyü)	Park bekçisi, inşaat işçisi	HDP Şişli
Abdülkadir Uyan	26	Bingöl, Solhan	Elektrik-elektronik mühendisliği öğrencisi	HDP
Adil Gür	1962 doğumlu	Tunceli, Mazgirt (Tezirge köyü); Dersim	İnşaat işçisi, Almanya'da işçi	HDP çalışmaları, EMEP
Ağa Bayar	56	Diyarbakır doğumlu; İstanbul	Badana işçisi	—
Ahmed Alkhadi	27	Gazze (Antakya'da yaşıyordu); Gazze	Arapça ve İngilizce öğretmeni	Halkevleri (gönüllü)
Ahmet Karturlu	1975 doğumlu	Siirt, Şirvan (Daltepe köyü); İstanbul, Üsküdar	İnşaat işçisi (yevmiyeli; boya-dekorasyon), önceden tekstil işçisi	HDP Üsküdar
Ali Deniz Uzatmaz	19	Gaziantep	Elektrik teknikerliği öğrencisi (Mersin Üniv.)	EMEP, Emek Gençliği Gaziantep il komitesi; Nar Sanat Derneği
Ali Kitapçı	57	Sivas; Ankara	Demiryolu emekçisi (TCDD Bilgi İşlem)	BTS
Ata Önder Atabay	1979 doğumlu	Sivas doğumlu; Malatya, Hekimhan	Beden eğitimi öğretmeni	Eğitim Sen; Atanamayan Öğretmenler Platformu kurucusu
Aycan Kaya	42	Siirt; Batman	Tekstil atölyesi işçisi, el işi	HDP Üsküdar İlçe Eşbaşkanı
Ayşe Deniz	34	Almanya doğumlu, Konya'da büyüdü; İzmir	Mali müşavir	HDP Karşıyaka İlçe Yönetim Kurulu
Azize Onat	42	Siirt, Şirvan (Dişlipınar köyü); İstanbul, İhlamurkuyu	—	HDP
Başak Sıdar Çevik	22	İskenderun doğumlu; Şanlıurfa, Suruç	İnşaat mühendisliği son sınıf öğrencisi (Atılım Üniv.)	—
Bedriye Batur	—	Siirt, Eruh; Alanya	—	HDP Alanya yöneticisi

AD SOYAD	YAŞ	MEMLEKET / DEFİN YERİ	İŞ / ÖĞRENİM	SENDİKA / PARTİ / DERNEK
Berna Koç	36	İzmir	AVM temizlik işçisi; Harita Kadastro öğrencisi (Celal Bayar Üniv.)	Halkevleri (İzmir Halkevi)
Bilgen Parlak	43	Adıyaman, Kâhta; Adana	Makinist (TCDD)	BTS, KESK
Binali Korkmaz	1962 doğumlu	Tunceli, Pülümür (Dersim); İstanbul, Küçükçekmece Kanarya Mezarlığı	İSKİ emeklisi (arıtma bölümü)	HDP Avcılar Gümüşpala Mahalle Komitesi Başkanı
Canberk Bakış	20	Malatya (Mamurek köyü)	Maliye öğrencisi (Adnan Menderes Üniversitesi)	Emek Gençliği
Cemal Avşar	56	Ardahan; İstanbul, Ümraniye	HDP Üsküdar binasında çaycı	HDP
Dicle Deli	17	Siirt doğumlu; İstanbul, Avcılar; Silivrikapı	Açıköğretim lise öğrencisi	—
Dilan Sarıkaya	22	Adana	Arkeoloji öğrencisi	EMEP
Dilaver Karharman	61	Karaman	—	—
Ebru Mavi	20	Kahramanmaraş, Elbistan	Kimya öğrencisi (Ankara Üniversitesi)	—
Elif Kanlıoğlu	20	Aydın, Didim; Artvin, Arhavi	İngiliz Dili ve Edebiyatı öğrencisi (Mersin Üniv.)	EMEP, Emek Gençliği Mersin il yöneticisi
Emine Ercan	51	Çorum, Boğazönü köyü; Çorum	—	EMEP
Emin Aydemir	1965 doğumlu	Ağrı, Doğubeyazıt (Esnevez köyü); Manisa, Saruhanlı	İnşaat ustası	HDP Saruhanlı
Ercan Adsız	42	Kars, Akdere köyü doğumlu; Çanakkale; Çorlu	Dekorasyon; eskiden fabrika işçisi	EMEP Çanakkale İl Başkanı
Eren Akın	19	Malatya	Hemşirelik öğrencisi	CHP Gençlik Kolları
Erhan Avcı	1978 doğumlu	Bitlis, Tatvan (Dönertaş köyü); Adana	Hurdacı	Yasal siyasi parti çalışmaları
Erol Ekici	38	Erzincan, Sürbahan (Beşsaray)	İnşaat işçisi, ulaştırma teknikeri	İnşaat-İş; önceden EMEP
Esfet Duran	47	Edirne	Belediye emekçisi	Tüm Bel-Sen Edirne Şube Başkanı
Fatma Esen	45	Siirt, Erüh doğumlu; İstanbul, Gazi Mahallesi Mezarlığı	Evde parça başı el işi (örgü, dantel)	HDP
Fatma "Filiz" Batur	—	Siirt, Pervari; Alanya	—	HDP Alanya İlçe Eşbaşkanı
Fatma Karabulut	43	Konya, Cihanbeyli	Parti çalışanı	HDP Üsküdar
Fevzi Sert	45	Tunceli, Ovacık kökenli; Adana, Kozan; Hatay, İskenderun	TCDD bakım onarım teknisyeni	BTS İskenderun Şube Sekreteri
Feyyat Deniz	—	Diyarbakır, Lice (Düzce köyü); Diyarbakır	Elektrikçi	HDP
Gazi Güray	50	Tunceli, Mazgirt; Mersin	Emekli okul teknik elemanı; boya-tamir işleri	—
Gökhan Akman	21	Denizli, Çameli	Makine mühendisliği öğrencisi	Emek Gençliği
Gökhan Gökbönü	18	Adana, Ceyhan	—	Emek Gençliği

AD SOYAD	YAŞ	MEMLEKET / DEFİN YERİ	İŞ / ÖĞRENİM	SENDİKA / PARTİ / DERNEK
Gökmen Dalmaç	41	Trabzon	Banka memuru, KTÜ çalışanı, muhasebeci	EMEP, Eğitim Sen
Gözde Aslan	23	Malatya	Meslek yüksekokulu mezunu; fotoğrafçı yanında çalışıyordu	CHP Gençlik Kolları
Gülbahar Aydeniz	32	Malatya	Kamu yönetimi mezunu (İnönü Ün.)	CHP Malatya Gençlik Kolları
Gülhan Karlı Elmascan	25	Mersin, Taşucu; Konya, Ereğli	Rehber öğretmen	Eğitim Sen
Güney Doğan	23	İstanbul, Sarıgazi	İTÜ İnşaat Mühendisliği öğrencisi	HDP
Hacı Kıvrak	45	Yozgat, Aydıncık	TCDD makinisti	BTS
Hakan Dursun Akalın	46	Amasya; Tekirdağ	Felsefe öğretmeni	Eğitim Sen, EMEP
Hasan Baykara	41	Van; Alanya	Mermer ustası	HDP Alanya
İbrahim Atılğan	52	Batman, Gercüş; Ankara	TCDD emeklisi	BTS
İdil Güneyi	51	Bursa doğumlu; Ankara, Karşıyaka Mezarlığı	TCDD başmühendisi (Hacettepe Fizik Müh.)	BTS Ankara Şube kadın sekreteri
İsmail Kızılçay	50	Ankara; Kastamonu, Tosya	Emekli astsubay; inşaat ve tadilat işleri	İnşaat-İş temsilcisi, Emekli-Sen, İHD, Demokratik Alevi Dernekleri
Kasım Otur	48	Malatya	Demiryolu emekçisi	BTS Malatya eski Şube Başkanı
Kemal Tayfun Benol	54	Eskişehir; İstanbul (Maltepe)	İnşaat İşçileri Sendikası genel saymanı	İnşaat İşçileri Sendikası (kurucu)
Korkmaz Tedik	32	Malatya, Akçadağ, Ören; Ankara	Su ürünleri mühendisi	EMEP GYK üyesi, Ege Bölge Komitesi sekreteri
Kübra Meltem Mollaoğlu	45	Elazığ; İstanbul, Üsküdar Karacaahmet	Kamu yönetimi mezunu (Uludağ Ün.)	HDP İstanbul 1. Bölge adayı
Leyla Çiçek	22	Diyarbakır, Kulp kökenli; Mersin, Tarsus	Babasının tuhafiye dükkânında çalışıyordu	HDP
Mehmet Ali Kılıç	26	Malatya, Hekimhan (Akmağara köyü); Hekimhan	Askerliğini yeni bitirmişti	CHP Malatya Gençlik Kolları
Mehmet Hayta	19	Malatya	Spor bilimleri öğrencisi; oryantiring sporcusu	CHP Gençlik Kolları
Mehmet Şah Esin	1943 doğumlu	Diyarbakır, Silvan, Çiğdemli köyü doğumlu; Adana	Emekli fabrika bekçisi	—
Mehmet Tefvik Dalgıç	59	Siirt; Alanya	İnşaat işçisi	—
Meryem Bulut	71	Batman (İstanbul'da yaşıyordu); Batman	—	Cumartesi Anneleri; HDP
Mesut Mak	1973 doğumlu	Tunceli (İzmir'de yaşıyordu); Dersim	Elektrik kurumu çalışanı (Fırat Ün. Elektrik mezunu), gençliğinde kaporta çırağı	Tarım Orkam-Sen, EMEP
Metin Kürklü	53	Amasya, Merzifon (Eski Çeltek)	Köy Hizmetleri emekli işçisi	EMEP Merzifon yöneticisi
Metin Peşmen	53	Malatya (Dedeyazı köyü); Mersin, Tarsus	Bakkal	Pir Sultan Abdal Kültür Derneği, CHP

AD SOYAD	YAŞ	MEMLEKET / DEFİN YERİ	İŞ / ÖĞRENİM	SENDİKA / PARTİ / DERNEK
Muhammed Veysel Atılğan	9	Batman, Gercüş; Ankara	İlkokul öğrencisi	—
Muhammet Demir	19	Hakkâri (Bağışlı köyü)	Elektronörofizyoloji öğrencisi	—
Muhammet Zakir Karabulut	24	Bitlis (Küllüce köyü)	Harita mühendisliği öğrencisi	HDP Tokat il yönetimi
Mustafa Budak	—	İzmir, Buca	—	—
Necle Duran	30	Hatay, Defne (Aşağı Okçular)	Her işte çalıştı (sigorta şirketi, temizlik, fabrika, pazar)	Halkevleri
Nevzat Özbilgi	30	Ağrı, Eleşkirt	Dekorasyon işçisi	HDP Şişli
Nevzat Sayan	1970 doğumlu	Karaman; Adana	TCDD emekçisi (revizör, raybüs şefi)	BTS
Nilgün Çevik	41	Şanlıurfa, Hilvan doğumlu; Suruç, Küçüksergen köyü	Aile şirketi (kapı-pencere imalathanesi) çalışanı	—
Niyazi Büyüksütçü	—	Bolu, Mudurnu (Gazipaşa'da yaşıyordu); Sarıyar köyü	Emekli öğretmen	Eğitim Sen, HDP
Nizamettin Bağcı	56	Muş, Bulanık; Manisa, Saruhanlı (Mütevelli)	İnşaat ustası	1990'larda bir siyasi partinin kurucularından
Nurullah (Ulaş) Erdoğan	26	Siirt, Pervari (Çat köyü)	Motosikletli kurye	HDP Şişli
Onur Tan	20	Malatya, Yeşilyurt	Anestezi teknikerliği öğrencisi	CHP Malatya Gençlik Kolları
Orhan Işıktaş	24	Diyarbakır, Lice; Mersin, Tarsus	Lojistik mezunu, tarım işçisi	—
Osman Ervasa	24	Amasya, Suluova	DHİMİ çalışanı	BTS
Osman Turan Bozacı	58	Rize, Pazar	Öğretmen	EMEP
Özver Gökhan Arpaçay	32	Kars	Şehir planlama mezunu, defterdarlık çalışanı	BES
Ramazan Çalışkan	35	Bursa, İnegöl	Mobilya işçisi	HDP
Ramazan Tunç	1992 doğumlu	Van, Bahçesaray (Cevizlibelen)	İnşaat işçisi	HDP Bahçesaray
Resul Yanar	1974 doğumlu	Ağrı, Doğubayazıt; Manisa, Saruhanlı (Azimli)	İnşaat ustası	—
Rıdvan Akgül	37	Siirt; Adana	Demiryolu memuru	BTS Adana Şube yöneticisi
Sabri Almaz	67	Diyarbakır, Silvan; Adana	Ticaret	—
Sarıgül Tüylü	34	İstanbul, Ayazağa (aile Ardahan, Hanak); Nürtepe	Eskiden fabrika işçisi (ıslak mendil, tekstil)	HDP
Selim Örs	1971 doğumlu	Siirt, Şirvan (Yolbaşı köyü); İstanbul, İhlamurkuyu	Konfeksiyon atölyesi işletiyordu	HDP Üsküdar ilçe yönetimi
Serdar Ben	33	Tunceli, Ovacık (Dersim); İstanbul	Konfeksiyon, tersane ve inşaat işçisi	İnşaat İşçileri Sendikası, Konfeksiyon İşçileri Derneği
Sevgi Öztekin	51	Ankara, Beypazarı, Sarayköy; Ankara Karşıyaka Mezarlığı	Ev emekçisi; daha önce özel sektör çalışanı	—

AD SOYAD	YAŞ	MEMLEKET / DEFİN YERİ	İŞ / ÖĞRENİM	SENDİKA / PARTİ / DERNEK
Sevim Şinik	—	Alanya (aile kökü Siirt, Eruh)	Takı tasarımcısı; ev işlerinde yardımcı	HDP Alanya ilçe yönetimi
Seyhan Yaylagül	1974 doğumlu	Kahramanmaraş, Elbistan (Toprakhisar köyü); Malatya, Kürecik Dumuklu köyü	—	—
Sezen Vurmaz Babatürk	52	Malatya	Vergi dairesi memuru	KESK
Şebnem Yurtman	23	Konya doğumlu; Adana, Karaisalı (Bucak köyü)	Üniversite öğrencisi (Hacettepe Kimya Müh., sonra Mersin)	EMEP Mersin il yöneticisi
Şirin Kılıçalp	1982 doğumlu	Konya, Kulu, Karacadağ köyü	Türkçe öğretmeni (İstanbul)	Eğitim Sen
Tekin Arslan	51	Erzurum; İstanbul, Kartal	İnşaat ustası	İnşaat İşçileri Sendikası / İnşaat-İş kurucusu
Umut Tan	18	Malatya (Hilan köyü mezarlığı)	Liseyi yeni bitirmişti	CHP Gençlik Kolları
Uygar Coşgun	1982 doğumlu	Ankara	Avukat (Dicle Ün. Hukuk)	BTS'nin avukatı
Ümit Seylan	19	Erzurum, Tekman	Maliye (İngilizce) öğrencisi (Yıldırım Beyazıt Üniv.)	—
Vahdettin Özgan	1963 doğumlu	Siirt, Şirvan; İstanbul (İhlamurkuyu)	İnşaat ve boya işçisi, çay ocakçısı	HDP Dudullu kurucusu; önceden BDP
Vedat Erkan	21	Siirt, Baykan, Çelikli köyü	Lazer kesim makinesi operatörü (OSTİM)	—
Yılmaz Elmascan	—	Şanlıurfa, Suruç; Adana	Makinist (TCDD)	BTS Adana Şubesi, KESK
Yunus Delice	23	Adıyaman, Kömür	Hemşirelik öğrencisi (Celal Bayar Üniversitesi)	HDP çalışmaları, öğrenci derneği
Ziya Saygın	56	Sivas, Düzova; Gebze	İnşaat boyacısı	ESP Gebze yöneticisi, HDP Gebze

"—" işareti, o bilginin kamuya açık kaynaklarda yer almadığını gösterir.

Yöntem notu: Bu bölümdeki bilgilerin tamamı ailelerin, yakınların ve yoldaşların kamuya açık anlatımlarına dayanmaktadır. Kitap baskısından önce metin 10 Ekim Barış Derneği'ne ve ulaşılabilen ailelere okutulacak; aileler istemedikleri her ayrıntının çıkarılmasını, eklemek istedikleri her anıyı eklemeyi talep edebilir. Bu bölüm, ailelerle birlikte büyüyecek canlı bir belgedir.

KISIM IV

Dünyada Terör ve Devlet: Belgelerin Anlattığı

10.04

BÖLÜM 9

Terör Nedir, Kim Tanımlar?

Tez kutusu: "Terör" kelimesi hem gerçek bir şiddeti hem de o şiddete karşı kurulan iktidar aygıtını anlatır. Sivillere yönelen siyasal şiddeti kayıtsız şartsız reddetmek ile "terörle mücadele" adı altında muhalefetin, sendikaların, barış isteyenlerin susturulmasına karşı çıkmak birbirini tamamlayan iki tavidir.

İki terör, bir sınıf

Sevgili genç yoldaşlar, "terör" kelimesini her gün duyuyorsunuz. Ama bu kelime iki ayrı şeyi anlatıyor ve ikisini birbirinden ayırmayı öğrenmek, siyasal bilincin ilk adımlarından biridir.

Birincisi, gerçek terördür: Sivilleri, kalabalıkları, rastgele insanları hedef alan, korku yaratarak siyasal sonuç elde etmeye çalışan şiddet. 10 Ekim'deki canlı bombalar budur. Suroç budur. Bir düğüne, bir konsere, bir havalimanına atılan bomba budur. Bu şiddetin hiçbir gerekçesi olamaz.

İkincisi, "terör" etiketinin kendisidir: Devletlerin, kendi politikalarına karşı çıkan her şeyi "terör" diye adlandırma ve böylece hukukun olağan güvencelerinin dışına itme pratiği. Bir sendikacının, bir gazetecinin, bir öğrencinin, bir barış imzacısının "terörle mücadele" yasalarıyla yargılanması budur.

Bu iki şey birbirinden bağımsız değildir. Gerçek terör ne kadar büyürse, "terör" etiketinin kapsamı da o kadar genişler. Korkan toplum, devlete daha fazla yetki verir; o yetki de çoğu zaman gerçek teröristlere değil, en kolay hedeflere, yani örgütlü emekçilere, muhaliflere, azınlıklara yönelir. Bu dosyanın Kısım VI'da göstermeye çalışacağı ilişki tam da budur.

Birleşmiş Milletler'in uyarıları

Bu konuda yalnızca biz konuşmuyoruz. Birleşmiş Milletler'in insan hakları uzmanları yıllardır aynı şeyi söylüyor.

- **BM Özel Raportörü Martin Scheinin**, 2006'da Türkiye'yi ziyaret etti ve raporunda şunu yazdı: "Terörle Mücadele Kanunu, terör teriminin aşırı geniş uygulanmasına imkân veren biçimde kaleme alınmıştır." Raportöre göre yasa, "herhangi bir eylemin işlenmiş olmasını aramadığı için amaçların kendisini suç hâline getiriyor" görünüyordu ([A/HRC/4/26/Add.2](#)).
- **BM Özel Raportörü Fionnuala Ní Aoláin**, 2019 raporunda, dünyada "aşırı geniş ve muğlak terör tanımlarının" yayıldığını ve bu tanımların **emek aktivistlerine ve sendikacılara** karşı da kullanıldığını kaydetti ([A/HRC/40/52](#)).
- **Altı BM özel usul yetkilisi**, 2020'de Türkiye'ye gönderdikleri ortak mektupta, Türkiye'deki terör tanımının "failin somut davranışından çok, örgütün siyasi amaçlarına göre" çerçevelendiğini ve bunun "ülke içi protestonun, muhalefetin ya da insan haklarının barışçıl savunusunun terörizmle karıştırılması" riskini taşıdığını yazdı ([OL TUR 13/2020](#)).

BM raportörü Scheinin, 2010'da bir **model terör tanımı** önerdi. Buna göre bir eylemin terör sayılabilmesi için üç koşul birlikte bulunmalıdır: (1) eylem rehin almayı ya da insanlara ölüm veya ağır bedensel zarar vermeyi amaçlamalı ya da öldürücü şiddet içermeli; (2) halkta korku yaratmak ya da

bir hükümeti bir şey yapmaya zorlamak niyetiyle yapılmalı; (3) ulusal hukukta tanımlı ağır bir suça karşılık gelmeli ([A/HRC/16/51](#)). Bu tanıma göre 10 Ekim saldırısı, tartışmasız bir terör eylemidir. Bir barış mitinginde konuşmak, bir bildiri imzalamak, bir grev yapmak ise değildir.

Marksistler neden bireysel teröre karşıdır?

Bir not daha. İşçi hareketinin tarihi, bireysel terörün ve sivillere yönelen şiddetin işçi sınıfına hiçbir zaman yarar getirmediğini gösterir. Marksist gelenek bu konuda baştan beri açıktır: Sınıf mücadelesinin aracı, örgütlü kitlelerin bilinçli eylemidir; grev, gösteri, örgütlenme, siyasal mücadeledir. Tek tek bireylerin "kurtarıcı" eylemleri ya da korku yaratmaya dayalı şiddet, kitleleri edilgenleştirir, hareketi devletin baskısına açık hâle getirir ve en sonunda gericiğin işine yarar.

Bu yüzden biz, 10 Ekim'i yapan cihatçı ağı lanetlediğimiz kadar, sivillere yönelen her türlü şiddeti, kimden gelirse gelsin, aynı netlikle reddediyoruz. Bu tavır, barışın ve işçi sınıfının çıkarının doğrudan sonucudur.

BÖLÜM 10

Afganistan: Mücahitlerden El Kaide'ye

Tez kutusu: Bugünün cihatçı örgütlerinin kökleri, 1979'da Afganistan'da Soğuk Savaş'ın hesapları içinde atıldı. ABD, Suudi Arabistan ve Pakistan devletleri, toprak reformuna ve kadınların eğitime karşı ayaklanan en gerici güçleri milyarlarca dolarla silahlandırdı.

1978: Kabil'deki reformlar

Nisan 1978'de Afganistan'da Afganistan Halk Demokratik Partisi (AHDP) iktidara geldi. Yeni hükümet bir dizi kararname çıkardı ([RFE/RL](#)):

Kabil, Nisan 1978: Saur Devrimi'nin ertesi günü.

Görsel: Cleric77 · CC BY-SA 3.0 · Wikimedia Commons

- **6 No'lu kararname:** Topraksız köylülerin büyük toprak sahiplerine ve tefecilere olan borçlarını sildi.
- **7 No'lu kararname:** Başlık parasını sınırladı, zorla evlendirmeyi yasakladı, asgari evlilik yaşı getirdi; dulların ölen kocalarının akrabalarıyla evlenmeye zorlanamayacağını hükme bağladı.
- **8 No'lu kararname:** Toprak reformuyla büyük arazileri topraksız köylülere dağıttı.
- Kadınlar dâhil herkese yönelik bir **okuma-yazma seferberliği** başlatıldı ([CS Monitor, 1980](#)).

Bu kararnameler, büyük toprak sahiplerinin ve onlara bağlı din adamlarının önderliğindeki silahlı muhalefetin başlıca gerekçeleri arasında yer aldı. Dürüst olmak gerekirse şunu da söylemeliyiz: Ana akım kaynaklar, bu reformların kötü yönetildiğini, zorla uygulandığını ve iktidar partisinin muhaliflerine

karşı giderek sertleşen bir baskı uyguladığını da kaydeder. Biz bu hataları görmezden gelmiyoruz. Ama sınıfsal açıdan belirleyici olan şudur: **Dünyanın en güçlü devletleri, toprak reformuna ve kadınların kurtuluşuna karşı çıkan en gerici güçleri sistemli biçimde silahlandırmayı seçti.**

"O gizli operasyon mükemmel bir fikirdi"

ABD Başkanı Carter'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı Zbigniew Brzezinski, 1998'de Fransız *Le Nouvel Observateur* dergisine verdiği söyleşide şunları anlattı ([söyleşinin İngilizce çevirisi](#); [David Gibbs'in sayfası](#)):

Kunar, Afganistan, Ağustos 1985: mücahitler.

Görsel: Erwin Lux · CC BY-SA 3.0 · Wikimedia Commons

"Gerçekte Başkan Carter, Kabil'deki Sovyet yanlısı rejimin muhaliflerine gizli yardım için ilk direktifi 3 Temmuz 1979'da imzaladı. Ve aynı gün başkana bir not yazdım. Notta, bence bu yardımın bir Sovyet askerî müdahalesine yol açacağını anlattım."

"Rusları müdahaleye biz itmedik. Ama müdahale etme olasılıklarını bile bile artırdık."

Ona İslamcı köktencilikçi desteklemekten, "geleceğin teröristlerine silah ve danışmanlık vermekten" pişman olup olmadığı soruldu. Yanıtı şuydu:

"Neden pişman olacaktım? O gizli operasyon mükemmel bir fikirdi. Rusları Afgan tuzağına çekti."

"Dünya tarihi açısından hangisi daha önemli? Taliban mı, Sovyet imparatorluğunun çöküşü mü? Birkaç galeyana gelmiş Müslüman mı, yoksa Orta Avrupa'nın kurtuluşu ve Soğuk Savaş'ın sonu mu?"

Brzezinski'nin Aralık 1979'da Carter'a yazdığı not da bugün ABD Dışişleri Bakanlığı'nın resmî belge dizisinde yayımlanmış durumda. Notta şöyle yazıyor: "Afgan direnişinin sürmesi hayati önemdedir. Bu, isyancılara daha fazla para, silah sevkiyatı ve bir miktar teknik danışmanlık demektir." "Bunu

mümkün kılmak için Pakistan'a hem güvence vermeli hem de onu isyancılara yardıma teşvik etmeliyiz." "İsyancılara yardım etmek için İslam ülkeleriyle hem bir propaganda kampanyasında hem de bir örtülü eylem kampanyasında iş birliği yapmalıyız." ([FRUS 1977–1980, Cilt XII, Belge 97](#))

Cyclone Operasyonu: Milyarlar, ISI ve Hikmetyar

CIA'in Afgan mücahitlerini silahlandırma programının adı **Cyclone Operasyonu**'ydu. Ana akım kaynaklara göre ([Wikipedia: Operation Cyclone](#); Steve Coll, *Ghost Wars*):

2 Şubat 1983, Beyaz Saray: ABD Başkanı Ronald Reagan, Afganistan–Pakistan bölgesinden gelen bir heyetle.

Görsel: Michael Evans, see stamp and name on roll #C12820 · Public domain · Wikimedia Commons

GÖSTERGE	RAKAM
1980'de yıllık bütçe	20–30 milyon dolar
1987'de yıllık bütçe	630 milyon dolar
ABD'nin toplam katkısı (1979–1992)	yaklaşık 3 milyar dolar
Suudi Arabistan'ın katkısı	CIA'in gönderdiği her dolara bir dolar
ABD, Suudi Arabistan ve Çin'in toplam katkısı	6–12 milyar dolar
1986'dan itibaren verilen Stinger füzesi	yaklaşık 2.300

Bu para ve silah doğrudan değil, Pakistan'ın askerî istihbarat örgütü **ISI** üzerinden dağıtıldı. Hangi grubun ne alacağına ISI karar verdi. Desteklenen yedi grubun dördü İslamcıydı ve fonların çoğunu onlar aldı. Fonların aslan payı, Pakistanlı yetkililerin "bizim adamımız" dediği mücahit komutanı Gulbeddin Hikmetyar'a gitti.

Bin Ladin ve El Kaide'nin doğuşu

1984'te Pakistan'ın Peşaver kentinde Abdullah Azzam ile Usame bin Ladin, Arap gönüllüleri Afganistan'a taşıyan bir ağ kurdu: **Maktab el-Hidamat** (Hizmetler Bürosu). Bu ağ ağırlıklı Körfez'den finanse edildi. 1988'de bin Ladin bu ağdan ayrılarak **El Kaide**'yi kurdu ([Wikipedia: Maktab al-Khidamat](#)).

Burada bir ayrımı titizlikle yapmak gerekiyor. "CIA bin Ladin'i yarattı" cümlesi, belgelerin söylediğinden fazlasını söyler. **Belgelerin söylediği şudur:** ABD ve Suudi devletlerinin finanse ettiği, Pakistan istihbaratının yönettiği dev bir savaş altyapısı kuruldu ve Arap cihatçı gönüllüler bu altyapının içinde örgütlenebildi, eğitim alabildi, ağ kurabildi. El Kaide, Soğuk Savaş'ın Afganistan'da kurduğu bu savaş makinesinin içinden doğdu.

11 Eylül ve "28 sayfa"

El Kaide 11 Eylül 2001'de ABD'ye saldırdı ve yaklaşık üç bin insanı öldürdü. Saldırının ardından ABD Kongresi'nin ortak soruşturma raporunun bir bölümü on dört yıl boyunca gizli tutuldu. "28 sayfa" diye bilinen bu bölüm 15 Temmuz 2016'da kısmen açıklandı. Açılış cümlesi şuydu ([metin](#); [CNN](#)):

"Birleşik Devletler'deyken 11 Eylül korsanlarından bazıları, Suudi hükümetiyle bağlantılı olabilecek kişilerle temas halindeydi ve onlardan destek ya da yardım aldı."

ABD, bu bilgiye rağmen Suudi Arabistan'la ittifakını hiç bozmadı. Bunun yerine 11 Eylül'den sonra Afganistan'ı, ardından Irak'ı işgal etti. Bu konuyu Bilgi Müşterekleri'nin [11 Eylül'ün 25. yılı yazısında](#) ayrıntılı anlatmıştık.

BÖLÜM 11

Taliban: Pakistan'ın Çocuğu, Washington'ın Muhatabı

Tez kutusu: Taliban'ın doğuşunda Pakistan devletinin doğrudan rolü ABD'nin kendi diplomatik yazışmalarında kayıtlıdır. ABD ise önce göz yumdu, sonra savaştı, sonunda masaya oturup ülkeyi ona bıraktı.

1994: Taliban sahneye çıkıyor

Sovyetlerin 1989'da çekilmesinden sonra Afganistan bir iç savaşa sürüklendi. 1994'te güneyde, Kandahar'da yeni bir güç ortaya çıktı: **Taliban**, yani "talebeler". ABD'nin gizliliği kaldırılmış diplomatik belgeleri, bu gücün arkasında kimin durduğunu açıkça gösteriyor ([National Security Archive](#), "[The Taliban File](#)"):

- **5 Aralık 1994:** ABD Dışişleri Bakanlığı'nın bir notunun kenarına el yazısıyla şu düşülmüştü: "Bu sabah Taliban operasyonunu General Babar'ın yürüttüğünü duydum." Babar, dönemin Pakistan İçişleri Bakanı Nasirullah Babar'dır.
- **6 Aralık 1994:** İslamabad'daki ABD Büyükelçiliği, Taliban'ın bir sınır kasabasını ele geçirmesinde Pakistan sınır birliklerinin topçu desteği verdiğini bildirdi.
- **13 Aralık 1996:** Bir belgeye göre "Pakistan'ın Taliban'a desteği kapsamlıydı ve esas olarak ISI'den geliyordu." Destek nakit, malzeme ve sahadaki askerî danışmanları kapsıyordu.
- **2 Ekim 2001 (11 Eylül'den üç hafta sonra):** ABD Savunma İstihbarat Ajansı'nın bir belgesinde, Pakistan Devlet Başkanı Müşerref'ten "kurulmasına kendisinin yardım ettiği suçluların yakalanmasına yardım etmesi" isteniyordu.

Boru hattı ve "olumlu gelişme"

1990'larda Türkmenistan'dan Afganistan üzerinden Pakistan'a uzanacak bir doğal gaz boru hattı tasarlanıyordu. Projeyi ABD'li petrol şirketi Unocal ile Suudi Delta Oil üstlenmişti. Fransız akademisyen Olivier Roy'un 1997'deki çözümlemesine göre, Unocal'ın bir başkan yardımcısı Taliban'ın ilerleyişini "olumlu bir gelişme" diye niteledi; Taliban Eylül 1996'da Kabil'i aldığı anda ABD Dışişleri Bakanlığı da gelişmeyi olumlu karşıladı ([MERIP](#)). Taliban'ın Afgan kadınlarına okulu, işi, sokağı yasakladığı yıllardı bunlar. Unocal, ancak 1998'de, El Kaide'nin ABD büyükelçiliklerine saldırısından sonra projeden çekildi.

Herat, Temmuz 2001: Taliban yönetimi altındaki Afganistan.

Görsel: bluurgh · Public domain · Wikimedia Commons

Doha 2020: Masada Taliban

ABD, 2001'de Taliban'ı devirdi ve yirmi yıl Afganistan'da kaldı. Sonra, 29 Şubat 2020'de, Katar'ın başkenti Doha'da Taliban'la bir anlaşma imzaladı ([anlaşma metni](#)). Anlaşmada Taliban, "Birleşik Devletler tarafından devlet olarak tanınmayan ve Taliban olarak bilinen Afganistan İslam Emirliği" diye anılıyordu. ABD ve müttefikleri on dört ay içinde çekilecek, Taliban'ın beş bine kadar tutsağı serbest bırakılacaktı. Kabil'deki hükümet anlaşmaya taraf bile değildi. 15 Ağustos 2021'de Taliban Kabil'e girdi.

ABD'nin Afganistan Yeniden İnşa Özel Genel Müfettişliği'nin raporuna göre pek çok Afgan anlaşmayı "bir kötü niyet eylemi" olarak gördü ve anlaşma Afgan askerlerinde "dramatik bir moral kaybına" yol açtı ([Military Times](#)).

Bugün Afganistan'da kız çocukları ortaokula gidemiyor, kadınlar üniversitelerden ve pek çok meslekten men edilmiş durumda. 1978'de Kabil'de okuma-yazma seferberliğine katılan kadınların torunları, kırk beş yıl sonra okula gidemiyor. Bu, büyük güçlerin "jeopolitik" hesaplarının bir halka ödettiği bedeldir.

BÖLÜM 12

Irak'tan Suriye'ye: IŞİD Nasıl Doğdu?

Tez kutusu: IŞİD, ABD'nin Irak işgalinin, Irak devletinin dağıtılmasının ve Suriye savaşında ABD ile Suudi Arabistan'ın muhalif silahlı gruplara yönelik milyar dolarlık silah programlarının yarattığı ortamın ürünüdür.

2003: Irak devletinin dağıtılması

ABD 2003'te Irak'ı işgal etti. İşgal yönetimi (Koalisyon Geçici Yönetimi) Mayıs 2003'te iki emir çıkardı: 1 No'lu Emir Baas Partisi'ni dağıttı, 2 No'lu Emir ise orduyu ve güvenlik kurumlarını ([2 No'lu Emir](#)). İşgal yönetiminin başı Paul Bremer, Haziran 2003'te Rumsfeld'e yazdığı bir notta yalnızca subay ve astsubayların sayısını "yaklaşık 230.000" olarak veriyordu.

Bağdat, 9 Nisan 2003: Firdos Meydanı'ndaki Saddam Hüseyin heykeli ABD işgalinin ardından yıkılıyor.

Görsel: Unknown U.S. military or Department of Defense employee · Public domain · Wikimedia Commons

Dönemin ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell anılarında bu kararın "ülkenin en vasıflı binlerce insanını işsiz ve öfkeli bıraktığını" ve bunların "isyan için birinci sınıf devşirme malzemesi" olduğunu yazdı. IŞİD'in askerî kadrosunda eski Irak ordusu subaylarının ağırlığı bugün yaygın biçimde belgelenmiş bir olgudur.

Camp Bucca

ABD'nin güney Irak'ta işlettiği **Camp Bucca** toplama kampı, İŞİD'in ilerideki yönetim kadrosunun bulunduğu yer oldu. İŞİD'in kurucusu Ebu Bekir el-Bağdadi 2004'te burada tutuldu. Guardian muhabiri Martin Chulov'a konuşan bir İŞİD yöneticisi şöyle anlattı: "Uçakta yol boyunca Bucca'dan korktum. Ama oraya vardığımda düşündüğümünden çok daha iyiydi. Her bakımdan." ([The Guardian, 2014](#); [NPR, 2014](#))

Irak'taki Camp Bucca gözaltı tesisi: tutuklu yakınları ziyaret randevusu için bekliyor (ABD ordusu fotoğrafı).

Görsel: Spc. Amie McMillan · Public domain · Wikimedia Commons

Suriye: Milyar dolarlık gizli savaş

2011'de Suriye'de başlayan halk hareketi kısa sürede bir iç savaşa, iç savaş da büyük ve bölgesel güçlerin vekâlet savaşına dönüştü.

- **Timber Sycamore:** CIA'in Suriyeli muhalif silahlı gruplara silah ve eğitim programı 2013'te başladı. Washington Post'a göre programın bütçesi "yılda 1 milyar dolara" yaklaşıyordu. New York Times'ın 2017 başlığı şuydu: "1 Milyar Dolarlık Gizli CIA Savaşının Ani Ölümünün Arkasında." Program 2017'de kapatıldı. Suudi Arabistan programa ABD'den daha fazla para ve silah sağladı ([Wikipedia: Timber Sycamore](#)).
- **Pentagon'un "Eğit-Donat" programı:** 500 milyon dolarlık bütçeyle başlayan program Eylül 2015'te çökmüştü. CENTCOM komutanı Lloyd Austin, Senato'da sahada yalnızca "dört ya da beş" eğitilmiş savaşçının kaldığını söyledi ([Wikipedia](#)).
- Bu programlarla verilen silahların bir kısmının El Kaide'nin Suriye kolu Nusra Cephesi'nin eline geçtiği raporlandı.

2012: ABD istihbaratının öngörüsü

ABD Savunma İstihbarat Ajansı'nın (DIA) Ağustos 2012 tarihli bir bilgi raporu, Judicial Watch'ın bilgi edinme davası sonucunda 2015'te yayımlandı ([belge](#)). Raporda şu tespitler yer alıyordu:

"Selefiler, Müslüman Kardeşler ve Irak El Kaidesi Suriye'deki isyanı süren başlıca güçlerdir." "Durum çözülmüşse doğu Suriye'de (Haseke ve Deir ez-Zor) ilan edilmiş ya da edilmemiş bir Selefi prensliği kurulması olasılığı vardır."

Bu belgeyi doğru okumak önemlidir. Bu, bir istihbarat değerlendirmesidir, ABD'nin bir politika kararı değildir. "ABD IŞİD'i bilerek kurdu" demek belgenin söylediğini aşar. **Belgenin söylediği şudur:** ABD istihbaratı, doğu Suriye'de bir Selefi yapılanmanın ortaya çıkabileceğini 2012'de öngördü ve yazıya geçirdi. İki yıl sonra IŞİD, tam da Rakka ve Deir ez-Zor'da "halifelik" ilan etti.

2014: "En büyük sorunumuz müttefiklerimiz"

ABD Başkan Yardımcısı Joe Biden, 2 Ekim 2014'te Harvard Üniversitesi'nde öğrencilere konuşurken şunu söyledi: "En büyük sorunumuz müttefiklerimiz." Biden, Türkiye'yi, Suudi Arabistan'ı ve Birleşik Arap Emirlikleri'ni adıyla saydı ve bu ülkelerin Esad'a karşı savaşanlara yüz milyonlarca dolar ve tonlarca silah akıttıklarını ileri sürdü ([Mother Jones](#); [CS Monitor](#)).

Mayıs 2015 itibarıyla IŞİD'in Irak ve Suriye'de denetlediği alanlar.

Görsel: Sbb1413 (derived work) · CC BY-SA 4.0 · Wikimedia Commons

Bu sözler üç ülkede de tepkiyle karşılandı. Türkiye Cumhurbaşkanı, Biden'ın sözlerini reddetti ve özür beklediğini söyledi. Beyaz Saray, Biden'ın Türkiye ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin liderlerini arayarak özür dilediğini açıkladı; özür, bu ülkelerin IŞİD'in büyümesine kasıtlı olarak yardım ettiği yönünde bir imaya ilişkindi ([VOA](#)).

Petrol: İŞİD'in hazinesi

İŞİD'in en büyük gelir kaynaklarından biri, ele geçirdiği petrol sahalarıydı. ABD Hazine Bakanlığı müsteşarı Adam Szubin Aralık 2015'te şunu söyledi: "İŞİD, Esad rejimine çok miktarda petrol satıyor." Szubin'e göre örgüt ayda 40 milyon dolara kadar petrol satıyordu ([YaleGlobal/Reuters](#)). ABD, İŞİD'den Suriye hükümeti adına petrol aldığı gerekçesiyle Suriyeli bir iş adamını yaptırım listesine aldı.

Belgelenmiş olan, ABD Hazinesi'nin tespiti: İŞİD petrolünün önemli bir kısmı savaştığını söylediği Şam rejimine satıldı. Savaşan tarafların "düşman"la ticaret yapması, savaşın sınıfsal gerçeğini gösterir: Kâr, cephe tanımaz.

İŞİD'in kurbanları

İŞİD'in şiddeti en çok kimin üzerine düştü?

Ağustos 2014: İŞİD saldırılarından kaçan Ezidi göçmenler.

Görsel: DFID - UK Department for International Development (picture: Rachel Unkovic/International Rescue Committee) · CC BY 2.0 · Wikimedia Commons

- **Ezidiler:** BM İnsan Hakları Konseyi Suriye Soruşturma Komisyonu, Haziran 2016'da yayımladığı "Yok Etmeye Geldiler" başlıklı raporunda İŞİD'in Ezidilere karşı **soykırım** suçu işlediğini tespit etti. Komisyon başkanı Paulo Pinheiro'nun sözleriyle: "Soykırım gerçekleşti ve sürüyor." Binlerce Ezidi kadın ve kız çocuğu köleleştirildi ([BM raporu](#)).
- **Kürtler ve Kobani:** İŞİD Eylül 2014'te Suriye'nin kuzeyindeki Kobani'yi kuşattı ve kenti aylarca kuşatma altında tuttu. Suruç'taki gençler, Kobani halkının yeniden inşa çabasına yardım etmek için yola çıkmıştı.
- **Sendikacılar ve solcular:** Irak'ta işgal sonrasında sendikacılar hedef alındı; Irak İşçi Sendikaları Federasyonu'nun uluslararası sekreteri Hadi Salih, 4 Ocak 2005'te Bağdat'taki evinde işkence

edilerek öldürüldü ([Wikipedia](#)). Türkiye'de ise İŞİD'in en kanlı saldırıları sosyalist gençleri (Suruç) ve emek-barış mitingini (Ankara) hedef aldı.

- **Müslümanlar:** İŞİD'in öldürdüğü insanların büyük çoğunluğu Müslümanlardı: Irak'ta ve Suriye'de Şiiler, Sünniler, Kürtler, Araplar, Türkmenler.

Bu tablo bize şunu söylüyor: İŞİD gibi örgütlerin kendi ilan ettikleri "düşman"la gerçek hedefleri arasında derin bir uçurum vardır. Söylemleri "küfre karşı savaş"tır; ama silahları en çok örgütlü emekçilere, kadınlara, azınlıklara ve barış isteyenlere döner.

BÖLÜM 13

Gerilim Stratejisi: Gladio'dan Cakarta'ya, Bologna Garı'ndan Latin Amerika'ya

Tez kutusu: Devletlerin silahlı grupları sınıf hareketlerine karşı kullanması yalnızca Orta Doğu'ya ve cihatçı örgütlere özgü değildir. Soğuk Savaş boyunca Avrupa'da faşist örgütler, Asya'da dinî milisler, Latin Amerika'da ölüm mangaları aynı işlevi gördü. Bu örüntünün adı "gerilim stratejisi"dir.

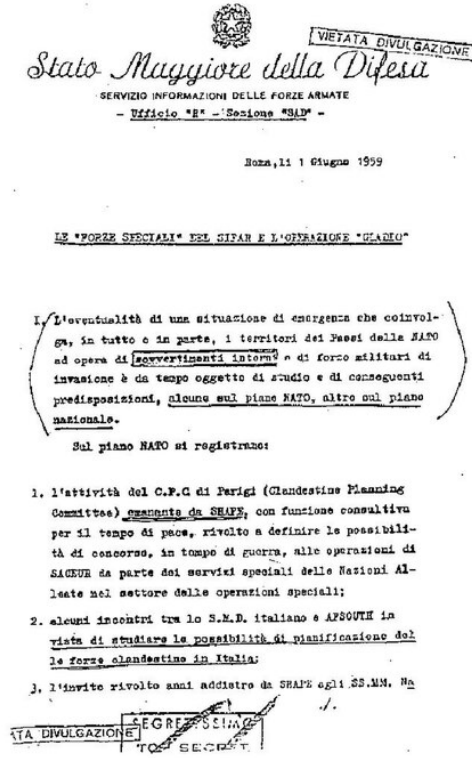
Yöntem notu: Bu bölümdeki örnekler, başka ülkelerde yargı kararları, resmî soruşturmalar ve açıklanmış arşiv belgeleriyle ortaya konmuş olaylardır. Bunları tarihsel bir karşılaştırma olarak aktarıyoruz. Bu karşılaştırma, Türkiye'deki herhangi bir kurumun ya da kişinin 10 Ekim saldırısıyla ilişkili olduğuna dair bir iddia ya da tespit değildir; 10 Ekim'e ilişkin bilgiler yalnızca kendi bölümlerinde, kaynaklarıyla aktarılmıştır.

Gerilim stratejisi nedir?

Kavram kutusu — Gerilim stratejisi: İtalyanca *strategia della tensione*. Şiddetin bastırılmak yerine teşvik edildiği ya da göz yumulduğu, amacın halkta genel bir güvensizlik duygusu yaratmak ve insanları güvenliği "güçlü bir hükümette" aramaya yöneltmek olduğu siyasal politika ([Wikipedia: Strategy of tension](#)). Kavram, 1969–1980 arasında İtalya'da yaşanan bombalı saldırılar üzerine doğdu.

Gladio: Avrupa'nın gizli orduları

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra NATO ülkelerinde, olası bir Sovyet işgaline karşı "geride kalma" (stay-behind) adı verilen gizli silahlı ağlar kuruldu. İtalya'daki ağın adı **Gladio**'ydu. İtalya Başbakanı Giulio Andreotti, 24 Ekim 1990'da Temsilciler Meclisi'nde Gladio'nun varlığını resmen doğruladı. Andreotti'nin raporuna göre örgüt "26 Kasım 1956'da İtalyan askerî istihbaratı SIFAR ile CIA arasında yapılan bir anlaşmayla resmen doğdu." ([Il Post](#))

İtalyan askerî istihbaratı SIFAR'ın Gladio raporu (1959), ilk sayfa.

Görsel: Italian Military Secret Service (SIFAR) · Public domain · Wikimedia Commons

Avrupa Parlamentosu, 22 Kasım 1990'da bu konuda bir karar aldı (**karar metni**). Karar şunları tespit ediyordu:

- "Birçok üye devlette 40 yılı aşkın süredir gizli, paralel bir istihbarat ve silahlı operasyon örgütünün varlığı"
- "40 yılı aşkın süredir bu örgüt her türlü demokratik denetimin dışında kalmıştır"
- "Askerî gizli servisler (ya da bunların denetimsiz kolları) ciddi terör ve suç vakalarına karışmıştır"

Parlamento, üye devletleri "tüm gizli askerî ve paramiliter ağıları dağıtmaya" çağırdı.

İtalya: Bir bankadan bir gara

Piazza Fontana, Milano, 12 Aralık 1969. Bir bankaya konan bombada 17 kişi öldü. Soruşturma önce anarşistlere yöneltildi. Anarşist demiryolu işçisi Giuseppe Pinelli, emniyetin dördüncü katından düşerek öldü. Yıllar sonra İtalyan yargısı, katliamın neofaşist bir örgütün işi olduğuna hükmetti. Askerî istihbaratın bir generali ve bir yüzbaşısı, soruşturmayı saptırmaktan kesin hüküm giydi ([Wikipedia](#)).

Bologna Garı'nın saati, 2 Ağustos 1980'deki katliamın anısına 10.25'te durdurulmuş olarak korunuyor. Ankara'nın 10.04'ü gibi.

Görsel: Prof.Quatermass · CC BY 3.0 · Wikimedia Commons

Bologna Garı, 2 Ağustos 1980. Bir tren garının bekleme salonunda patlayan bombada **85 kişi** öldü, **200'ü aşkın** kişi yaralandı. Neofaşist örgüt üyeleri kesin hüküm giydi. İtalyan Yargıtayı 1 Temmuz 2025'te bir neofaşistin müebbet hapis cezasını onadı ve eski bir jandarma subayının soruşturmayı saptırmaktan aldığı cezayı da onadı. Bologna savcılığına göre saldırının azmettiricileri arasında gizli servis yöneticileri ve P2 adlı gizli locanın yöneticileri vardı ([Domani, 2025](#)).

Bir an durun ve düşünün: **İki gar.** Bologna Garı, 2 Ağustos 1980: 85 ölü. Ankara Garı, 10 Ekim 2015: 103 ölü. Aralarında otuz beş yıl ve iki bin kilometre var. Failler farklı, ideolojiler farklı. Ama ortak bir şey var: İkisinde de hedef, emekçilerin, sıradan insanların toplandığı bir yerd. Ve ikisinde de aileler yıllarca adalet için ısrar etti. İtalya'da soruların bir kısmı kırk beş yıl sonra yargı kararlarıyla yanıtladı; Ankara'da ise dava sürüyor. Bu, hafızanın ve ısrarın neler yapabileceğini gösteriyor.

Neofaşist Vincenzo Vinciguerra, 1990'da The Guardian'a şunu söyledi: "1969'dan sonraki her bir vahşetin tek ve örgütlü bir matrise oturduğunu söylüyorum." ([Wikipedia](#))

Türkiye'den bir not: Taksim, 1 Mayıs 1977

1 Mayıs 1977'de DİSK'in Taksim'deki mitinginde açılan ateş ve ardından çıkan izdihamda 34 kişi öldü. Failler hiç yakalanmadı; dava 1989'da beraatle sonuçlandı ([Wikipedia: Bloody May Day](#)). Bu dönemi Bilgi Müşterekleri'nin [12 Eylül Dosyası](#)nda ayrıntılı ele aldık.

Milano, Piazza Fontana: 12 Aralık 1969 saldırısında yaşamını yitiren 16 kişinin anma levhası.

Görsel: G.dallorto · Attribution · Wikimedia Commons

1 Mayıs 1977 ile 10 Ekim 2015 arasında da bir bağ var: İkisi de **DİSK'in çağrıcısı olduğu** bir emek eylemine yönelik katliamlardır. İkisinde de aileler yalnızca "kim yaptı?" diye değil, "bu katliam neden önlenemedi?" diye de sordu. 1977 için bu soru yargı önünde yanıtız kaldı; 10 Ekim için ailelerin talebi, aynı sonucun tekrarlanmamasıdır.

Endonezya 1965: Dinî milisler ve komünistler

1965–66'da Endonezya'da ordu, Endonezya Komünist Partisi'ne (PKI) ve sol örgütlere karşı bir imha kampanyası başlattı. Bu kampanyada dinî örgütlerin gençlik milisleri de seferber edildi. ABD Büyükelçiliği'nin 2017'de gizliliği kaldırılan yazışmaları bunu açıkça gösteriyor ([National Security Archive](#)):

- **26 Kasım 1965:** Doğu Cava'daki öldürmeler "Kutsal Savaş rengi taşıyor."
- **30 Kasım 1965:** PKI destekçilerini öldürme işinde "Müslüman gençlik gruplarının yardım ettiği" bildiriliyor.
- **6 Aralık 1965:** Bir dinî örgütün PKI üyelerini öldürmeyi dinî bir görev olarak ilan ettiği; konsolosluk bunu "geniş bir öldürme ruhsatı" olarak yorumluyor.
- **Aralık 1965, Surabaya:** Ordunun her gece tutukluları "infaz için Müslümanlara" teslim ettiği bildiriliyor.

Büyükelçiliğin Nisan 1966 tarihli bir telgrafında şu cümle geçiyor: "Açıkçası gerçek rakamın 100.000'e mi yoksa 1.000.000'a mı daha yakın olduğunu bilmiyoruz." Akademik literatür bugün yaklaşık **500 bin** insanın öldürüldüğünü kabul ediyor. ABD Büyükelçiliği bu süreçte ordunun yanındaydı. Öldürülenlerin büyük çoğunluğu köylüler, işçiler, sendikacılar, öğretmenlerdi.

İsrail ve Hamas'ın ilk yılları

Filistin'de de benzer bir örüntü yaşandı. 1970'ler ve 1980'lerde İsrail askerî yönetimi, laik Filistin Kurtuluş Örgütü'ne (FKÖ) karşı bir "karşı ağırlık" oluşturmak için İslamcı derneklerin büyümesine göz yumdu. Bu derneklerden 1987'de Hamas doğdu. Gazze'de yirmi yılı aşkın görev yapmış İsrailli bir din işleri yetkilisi, 2009'da Wall Street Journal'a şunu söyledi: "Hamas, büyük üzüntüyle söylüyorum ki, İsrail'in yaratisıdır." 1980'lerin başında Gazze askerî valisi olan bir İsrailli general ise şöyle anlattı: "İsrail hükümeti bana bir bütçe verdi ve askerî yönetim camilere veriyor." ([The Intercept, 2018](#))

Latin Amerika: Kontralar, Condor ve ölüm mangaları

- **Nikaragua:** Uluslararası Adalet Divanı, 27 Haziran 1986'da, ABD'nin kontra güçlerini "eğiterek, silahlandırarak, donatarak, finanse ederek" uluslararası hukuku ihlal ettiğine hükmetti. ABD kararı tanımadı ([UAD](#)).
- **Condor Operasyonu:** Şili, Arjantin, Uruguay, Paraguay, Bolivya ve Brezilya'nın gizli polislerinin 1975'te kurduğu ortak avlanma ağıydı. 21 Eylül 1976'da Şili gizli polisi, eski Şili büyükelçisi Orlando Letelier'i ve ABD'li Ronni Moffitt'i Washington'ın göbeğinde bombalı araçla öldürdü ([National Security Archive](#)).
- **Guatemala:** BM destekli Tarihsel Aydınlatma Komisyonu 1999'da, 200 binden fazla kişinin öldürüldüğünü ve belgelenen ihlallerin %93'ünden devlet güçlerinin ve bağlı paramiliter grupların sorumlu olduğunu açıkladı. ABD Başkanı Bill Clinton, 10 Mart 1999'da Guatemala'da şunu söyledi: Raporda tarif edilen türden baskıya girişen askerî güçlere ve istihbarat birimlerine destek vermek yanlıştı.
- **Arjantin:** Cuntanın kaybettiği insanların %30,2'si işçi, %17,9'u memur ve büro çalışanıydı (*Nunca Más* raporu, 1984). 2018'de Ford'un iki eski yöneticisi, 1976'da fabrikadan 24 işçinin kaçırılıp işkence görmesine katılmaktan mahkûm edildi; kurbanların bir kısmı sendika temsilcisiydi ([IndustriALL](#)).

BR AN, 858 IC.16.9, p. 7/13

MINISTÉRIO DAS RELAÇÕES EXTERIORES
CENTRO DE INFORMAÇÕES DO EXTERIOR

SECRETO

CIEX nº 334 / 77	DATA: 13/SETEMBRO/1977
NATUREZA: Informe AValiação: C - 3 REFERÊNCIA: CIEX nº 333 / 77	ANEXO: DATA DA OBTENÇÃO DO INFORME: 20/JUL/77
DIFUSÃO: SNI/AQ CIE 2a.Sec./EMAER CENTIMAR 2a.Sec./EMA CISA Ch Gab Ch AC/SMI	
ÍNDICE: Partido Comunista Uruguaio. "FEUU". Reativação.	

1. O governo uruguaio está pondo em prática a denominada "Operação Condor" com a finalidade de detectar atividades de elementos e grupos esquerdistas ligados ao meio estudantil local. Serão examinadas atas de sessões dos Conselhos de Direção das Faculdades e do Conselho Central Universitário.

2. As autoridades suspeitam que estão sendo reativadas as ações clandestinas da Federação de Estudantes Universitários do Uruguaio (FEUU), o ramo representativo do PC Uruguaio no meio estudantil.

3. Foram presos ALBERTO CASTILLO ALVAREZ e MAX COGNOLI, além de HUGO SELINKO e CESAR CORENGIA, ex-conselheiros pela ordem docente, e EDGARDO RODAS, ex-conselheiro pela ordem estudantil.

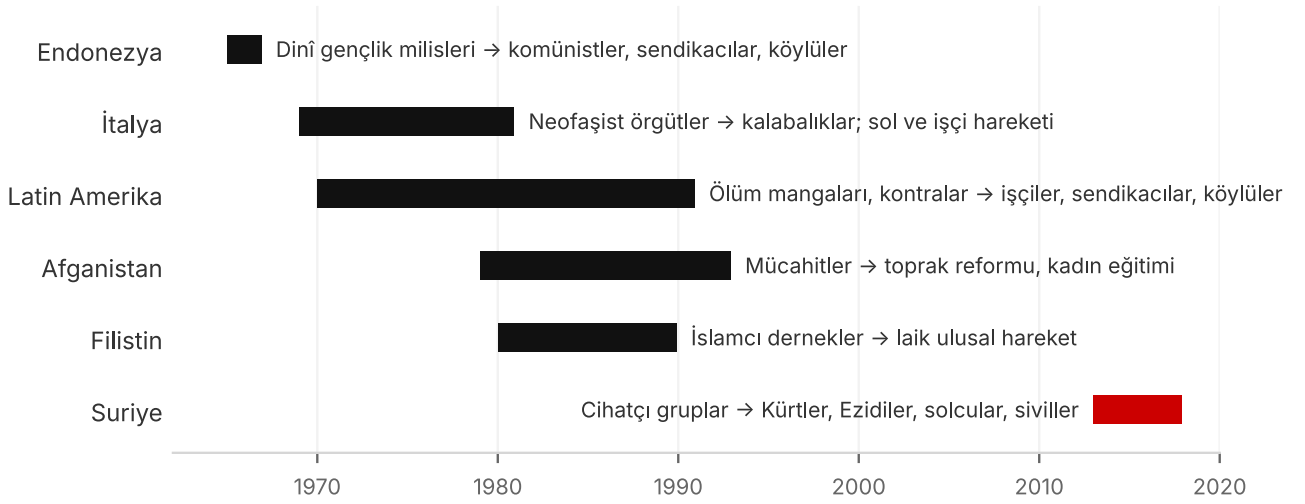
SECRETO

Brezilya Dışişleri'ne bağlı CIEX'in 13 Eylül 1977 tarihli raporu: Condor Operasyonu belgelerinden biri.

Görsel: Bilinmiyor (Commons sayfasına bakınız) · Public domain · Wikimedia Commons

Örüntü tablosu — Devlet, silahlı grup ve hedef

YER, YIL	DEVLETİN İLİŞKİSİ	SİLAHLI GRUP	ASIL HEDEF
Afganistan, 1979–1992	ABD, Suudi Arabistan, Pakistan silahlandırdı	Mücahitler, Arap gönüllüler	Toprak reformu yapan hükümet, kadın eğitimi
Endonezya, 1965–66	Ordu seferber etti, ABD destekledi	Dinî gençlik milisleri	Komünistler, sendikacılar, köylüler
İtalya, 1969–1980	Gizli servislerin saptırması mahkeme kararıyla sabit	Neofaşist örgütler	Kalabalıklar; sol ve işçi hareketi
Latin Amerika, 1970–1990	Devletler ve ABD	Ölüm mangaları, kontralar	İşçiler, sendikacılar, köylüler, din adamları
Filistin, 1980'ler	İsrail göz yumdu	İslamcı dernekler	Laik ulusal hareket
Suriye, 2013–2017	ABD ve Suudi Arabistan'ın silah programları; silahların bir kısmının cihatçı gruplara geçtiği raporlandı	Cihatçı gruplar	Kürtler, Ezidiler, solcular, siviller

Örüntü tablosundaki dönemler: silahlı grup → asıl hedef. Karşılaştırma tarihseldir; 10 Ekim'e ilişkin bir iddia içermez (bkz. Bölüm 13 yöntem notu).

Grafik: Bilgi Müşterekleri - Kaynak: Bölüm 13'teki örüntü tablosu

Türkiye'deki 1 Mayıs 1977 ve 2015 katliamlarını bu tabloya koymadık: 1977'de failler bulunamadı, 10 Ekim davası ise sürüyor; bu olayları belgeleri ve yargı kararlarıyla kendi bölümlerinde anlatıyoruz. Ama hedeflerin örüntüsü tanındıktır: DİSK'in 1 Mayıs mitingi, Suruç'taki sosyalist gençler, Ankara'daki emek-barış mitingi. Tabloya bakın: Silahlı grupların ideolojisi her yerde farklı. Kimi cihatçı, kimi neofaşist, kimi sağcı milis. Ama **hedefleri** şaşırtıcı biçimde aynı: Örgütlü emekçiler, sol, toprak isteyen köylüler, eşitlik isteyen kadınlar, barış isteyenler. Bu benzerlik, gerilim stratejisini incelemeyi gerekli kılan siyasal bir gözlemdir.

KISIM V

Türkiye'de İslamcı Silahlı Örgütler: Saldırıları, Yargılamaları, Soruları

10.04

BÖLÜM 14

1990'lardan Bugüne Hizbullah Davaları ve Hüda-Par Üzerine Siyasal Tartışmalar

Tez kutusu: Türkiye'de Hizbullah adıyla bilinen örgüt, 1990'larda yüzlerce insanın öldürülmesinden sorumlu tutuldu. Örgütün eylemlerinin neden uzun süre önlenemediği ve etkili biçimde soruşturulmadığı sorusu, dönemin Meclis komisyonlarında ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında iz bıraktı.

Yöntem notu: Bu bölümde, "devlet şunu yaptı" türünden genel hükümler kurmuyoruz. Yalnızca resmî belgelerde, mahkeme kararlarında ve kayda geçmiş beyanlarda yer alanı, kimin söylediğini belirterek aktarıyoruz. Bu örgüt, Lübnan'daki aynı adlı örgütten ayrı bir yapıdır.

Kuruluş

Örgütün çekirdeği 1970'lerin sonunda Batman ve Diyarbakır'daki kitabevi çevrelerinde oluştu. 1980'lerin başında Diyarbakır'daki iki kitabevinin adına göre iki kanat belirdi: "İlimciler" ve "Menzilciler". 1990'ların başında iki kanat arasında silahlı bir çatışma yaşandı. Human Rights Watch'a göre İlim kanadı örgütün en kanlı kanadıydı ([HRW, 2000](#)).

1990'lar: Kimler öldürüldü?

HRW'nin 2000 tarihli değerlendirmesine göre örgütün 1990'lardaki hedefleri şunlardı: gazeteciler, Kürt siyasetçiler (bunlar arasında bir milletvekili de vardı), yasa dışı silahlı örgüte yakın görülen siviller ve rakip kanadın üyeleri. Aynı yıllarda Güneydoğu'da yaşanan sokak infazlarının sayısı HRW'ye göre 1992–1995 arasında **binin üzerindeydi**; bunların bir kısmı Hizbullah'a, bir kısmının faili ise bulunamadı.

Meclis ne dedi?

1993 Faili Meçhul Siyasi Cinayetleri Araştırma Komisyonu. Uğur Mumcu'nun öldürülmesinden sonra Şubat 1993'te kurulan TBMM komisyonu, Nisan 1995'te raporunu tamamladı. Komisyon raporunda şu tespit yer aldı: Savcılıklar bu cinayetlerle ilgili harekete geçmedi ve "sıradan yurttaşlar gibi, savcılar da haberleri yalnızca okudu." ([Hakikat Adalet Hafıza Merkezi raporu](#))

2000'deki tartışma. Ocak 2000'deki Beykoz operasyonundan sonra örgütün nasıl bu kadar uzun süre faaliyet gösterebildiği Meclis'te ve basında tartışıldı. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel "devlet suç işlemez" dedi; Genelkurmay Başkanlığı, örgütle devlet arasında bağlantı bulunduğu yönündeki iddiaları "akıl ve mantıktan yoksun" olarak kesin bir dille reddetti ([Institut Kurde](#); [VOA/GlobalSecurity](#)).

Biz bu tartışmada hüküm vermiyoruz. Belgelenmiş olan, aşağıdaki AİHM kararlarında görüleceği gibi, insanların bilinen bir tehlikeye karşı korunmadığı ve cinayetlerin etkili biçimde soruşturulmadığıdır. Bu örgütün hikâyesinin tamamı hâlâ yazılmamıştır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ne dedi?

AİHM, 1990'larda Güneydoğu'da öldürülen insanlarla ilgili bir dizi davada Türkiye'yi mahkûm etti. Bu kararları doğru okumak önemlidir: Mahkeme cinayetleri devlet görevlilerinin işlediğini **tespit etmedi**. Tespit ettiği şey, devletin **bilinen bir tehlikeye karşı insanları korumadığı** ve cinayetleri **etkili biçimde soruşturmadığıydı**.

DAVA	KARAR TARİHİ	OLAY	MAHKEMENİN TESPİTİ
Kılıç / Türkiye	28 Mart 2000	Gazeteci Kemal Kılıç, Valilikten koruma istedikten yaklaşık iki ay sonra öldürüldü (1993)	Yaşam hakkı ihlali. Yetkililer riskin farkındaydı. Bölgedeki hukuki çerçeve güvenlik güçlerini ilgilendiren ölümlerin bağımsız ve etkili soruşturulmasını sağlamıyor, hesap verilmezliği besliyordu (HUDOC, 22492/93 ; KHRP)
Mahmut Kaya / Türkiye	28 Mart 2000	Dr. Hasan Kaya ve bir arkadaşı kaçırılıp öldürüldü (1993)	Yetkililer, kurbanın tehlike altında olduğunu biliyor ya da bilmesi gerekiyordu; koruma ve soruşturma yükümlülüğü ihlal edildi (HUDOC, 22535/93 ; EHRAC)
Akkoç / Türkiye	10 Ekim 2000	Sendikacı öğretmen Zübeyir Akkoç tehditlerden sonra öldürüldü (1993)	Zübeyir Akkoç'un yaşamını korumak için makul önlemler alınmadı; ölümüne ilişkin etkili soruşturma yürütülmedi (HUDOC, 22947/93 ve 22948/93)

Bu kararlar, her biri kendi somut olayına iliskindir; dönemin bütün ölümleri hakkında verilmiş genel bir hüküm değildir. Akkoç davasına dikkat edin: Öldürülen bir **sendikacı öğretmendi**. Yirmi iki yıl sonra, 10 Ekim'de, yine sendikalı öğretmenler öldürüldü. Ve aileler yine benzer bir soru sordu: Bilinen bir tehlikeye karşı neden önlem alınmadı?

17 Ocak 2000: Beykoz ve "domuz bağı" evleri

17 Ocak 2000'de İstanbul Beykoz'da bir villaya yapılan operasyonda örgütün lideri öldü, iki yöneticisi sağ yakalandı. Ardından İstanbul, Konya, Mersin ve Adana'daki evlerde, ellerinden ve ayaklarından "domuz bağı" denen yöntemle bağlanmış, işkence görmüş cesetler bulunmaya başlandı. HRW'ye göre Şubat 2000 itibarıyla ortaya çıkarılan ceset sayısı **59**'du.

Bulunan cesetlerden biri, feminist ve Müslüman yazar **Konca Kuriş**'e aitti. Temmuz 1998'de Mersin'de kaçırılmış, 38 gün işkence görmüş ve öldürülmüştü. Cesedi 22 Ocak 2000'de Konya'da bulundu ([Wikipedia](#)). Konca Kuriş'in hikâyesi, bu tür örgütlerin şiddetinin dindar kadınları da, inancını özgürce yorumlamak isteyen herkesi de hedef aldığını gösterir.

24 Ocak 2001'de Diyarbakır İl Emniyet Müdürü Gaffar Okkan ve beş polis bir suikaste öldürüldü. Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi bu suikast dâhil 13 eylemden bir örgüt üyesini müebbet hapse mahkûm etti; mahkemeye göre saldırının dış bağlantıları ve azmettiricileri tespit edilemedi ([CNN Türk](#)).

Yargılama ve tahliyeler

- **10–11 Temmuz 2000:** Ana dava Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde başladı. İddianamede sanıklar 156 kişiyi öldürmekle suçlandı ([Amnesty International](#)).
- **30 Aralık 2009:** Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesi, 16 sanığa ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verdi.
- **4 Ocak 2011:** Ceza Muhakemesi Kanunu'na 2005'te getirilen azami tutukluluk süresi sınırı yürürlüğe girince, kararları henüz kesinleşmemiş olan **12 örgüt yöneticisi** adli kontrolle tahliye

edildi. Yargıtay sekiz gün sonra yeniden tutuklama kararı verdi, ama tahliye edilenlerin hiçbiri karakola imza vermeye gelmedi; firar ettiler ([bianet](#)).

- **2026:** Ağırlaştırılmış müebbet kararlarını veren hâkimlerin sonradan meslekten ihraç edilmiş olması gerekçesiyle yeniden yargılama kararı verildi; İçişleri Bakanlığı iki örgüt yöneticisini aranan terörist listesinden çıkardı. Yeniden yargılamada örgütün yöneticilerinden biri Temmuz 2026'da örgüt üyeliğinden 7,5 yıl hapis cezası aldı; tutuklulukta geçen süre nedeniyle cezası infaz edilmiş sayıldı; savcılığın karara itiraz edeceği bildirildi ([soL, 6 Mayıs 2026](#); [Medyascope, 18 Temmuz 2026](#)).

Bizim buradan çıkardığımız sonuç bir yargı kararı değil, siyasal bir gözlemdir: 1990'larda yüzlerce insanın öldürülmesinden sorumlu tutulan bir örgütün yöneticilerinin bir kısmı tahliye ve firar yoluyla serbest kalırken, sonraki yıllarda barış isteyen sendikacılar, gazeteciler ve akademisyenler terörle mücadele yasalarıyla yargılandı. Bu asimetri, bu dosyanın Kısım VI'da soracağı soruların ta kendisidir.

Hüda-Par

Not: Hüda-Par, Türkiye'de yasal siyasi parti statüsünde faaliyet göstermektedir. Hizbullah örgütüyle kurumsal veya örgütsel bağlantısına ilişkin kamuoyundaki değerlendirmeler tartışmalıdır. Burada aktarılan siyasi beyanlar ve gazetecilik yorumları, parti hakkında verilmiş bir ceza mahkemesi hükmü olarak sunulmamaktadır.

Hür Dava Partisi (Hüda-Par) 19 Aralık 2012'de kurulmuş, yasal olarak faaliyet gösteren bir siyasi partidir. 14 Mayıs 2023 seçiminde Cumhuriyet İttifakı'na katıldı; AK Parti listelerinden seçilen dört milletvekili sonradan Hüda-Par'a geçti ([Duvar English](#)).

Partinin geçmişi kamuoyunda tartışılmıştır. Hüda-Par Genel Başkanı Zekeriya Yapıcıoğlu, partilerinin Hizbullah'ın devamı olup olmadığı sorusuna "Hayır, devamı değiliz" yanıtını verdi. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli de Hizbullah ile Hüda-Par arasında "berrak bir ilişkiye tesadüf edilemediğini" söyledi ([Serbestiyet](#)).

BÖLÜM 15

1990'lar: Aydınlarla Bombalar, Sivas'ta Yangın

Tez kutusu: 1990'larda Türkiye'nin aydınlanmacı, laik ve solcu aydınları İslamcı silahlı yapılar tarafından tek tek hedef alındı. Davaların bir kısmı onlarca yıl sürdü, bir kısmı zaman aşımına uğradı, bir kısmının hükümlüleri affedildi.

"Umut davası": Aksoy, Üçok, Mumcu, Kışlalı

KİM	TARİH	NASIL
Prof. Dr. Muammer Aksoy, hukukçu	31 Ocak 1990	Evinin önünde silahla
Doç. Dr. Bahriye Üçok, ilahiyatçı	6 Ekim 1990	Kargoyla gönderilen bomba
Uğur Mumcu, gazeteci	24 Ocak 1993	Aracına konan bomba, Ankara
Prof. Dr. Ahmet Taner Kışlalı, siyaset bilimci	21 Ekim 1999	Aracına konan bomba, Ankara

Bahriye Üçok, gençlik yıllarında. 6 Ekim 1990'da kargoyla gönderilen bombayla öldürüldü.

Görsel: Kumru Üçok (her daughter) & Harald the Bard · CC BY 4.0 · Wikimedia Commons

Bu dört cinayet, kamuoyunda "Umut davası" adıyla bilinen dosyada birleşti. İddianameye göre cinayetler, İran tipi bir İslam devleti kurmayı amaçlayan bir yapılanma tarafından işlendi ([bianet](#); [Medyascope](#)). Dava 2000'de başladı. 2005'te Mumcu'nun aracına konan bombayı hazırladığı mahkemece tespit edilen sanık ağırlaştırılmış müebbet aldı ve ceza 2006'da Yargıtay'ca onandı.

Sanıklardan bazıları hâlâ firari. 2026'da Adalet Bakanlığı, zaman aşımına uğramamış 680 faili meçhul dosyasını yeniden incelediğini açıkladı ([bianet](#)). Mumcu davasının bir sonraki duruşması 2 Aralık 2026'da.

Mumcu cinayeti sonrasında kurulan Meclis komisyonu, Mumcu'nun korunduğu yönündeki resmî açıklamalarla, nokta görevlilerinin onun aracını ve evini bile tanımaması arasındaki çelişkiyi kayda geçirdi. Komisyon, dönemin Devlet Güvenlik Mahkemesi savcılarını hakkında soruşturma önerdi.

Sivas, 2 Temmuz 1993

Sivas'ta Pir Sultan Abdal Şenlikleri için Madımak Otel'i'nde toplanan aydınlar ve sanatçılar, otelin önünde toplanan kalabalığın çıkardığı yangında yaşamını yitirdi. **33 aydın ve sanatçı ile 2 otel çalışanı** öldü; iki saldırgan da yangında hayatını kaybetti ([bianet](#)).

İzmir Selçuk'taki Uğur Mumcu anıtı (2010). Mumcu, 24 Ocak 1993'te Ankara'da arabasına konan bombayla öldürüldü.

Görsel: Klaus-Peter Simon · CC BY-SA 3.0 · Wikimedia Commons

Sivas davası, cezasızlığın Türkiye'deki en çarpıcı örneklerinden biri oldu:

- **13 Mart 2012:** Firari sanıklar hakkındaki dava zaman aşımı nedeniyle düştü; Yargıtay kararı onadı.
- **2020 ve 2023:** Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası alan iki hükümlü, sağlık gerekçesiyle Cumhurbaşkanlığı kararıyla affedildi ([Resmî Gazete](#), 6 Eylül 2023).
- **Eylül 2023:** Yurt dışındaki üç sanık hakkındaki dava 30 yıllık zaman aşımı nedeniyle düştü ([SCF](#)).
- **Temmuz 2026:** Anayasa Mahkemesi, on iki yıl önce yapılan bireysel başvuruda yaşam hakkının usul yönünden ihlal edildiğine ve tazminat ödenmesine karar verdi. İki çocuğunu Madımak'ta yitiren Hüsne Kaya'nın yanıtı şuydu: "Yıllar sonra kan parası mı yiyeceğiz?" ([Cumhuriyet](#))

Türk mahkemeleri Sivas'ı da, 10 Ekim'i de "insanlığa karşı suç" olarak nitelemedi. Sivas'ta sonuç zaman aşımı oldu; 10 Ekim ailelerinin talebi, aynı sonucun tekrarlanmamasıdır.

BÖLÜM 16

2003'ten 2017'ye: El Kaide'den İŞİD'e Türkiye'de Bombalar

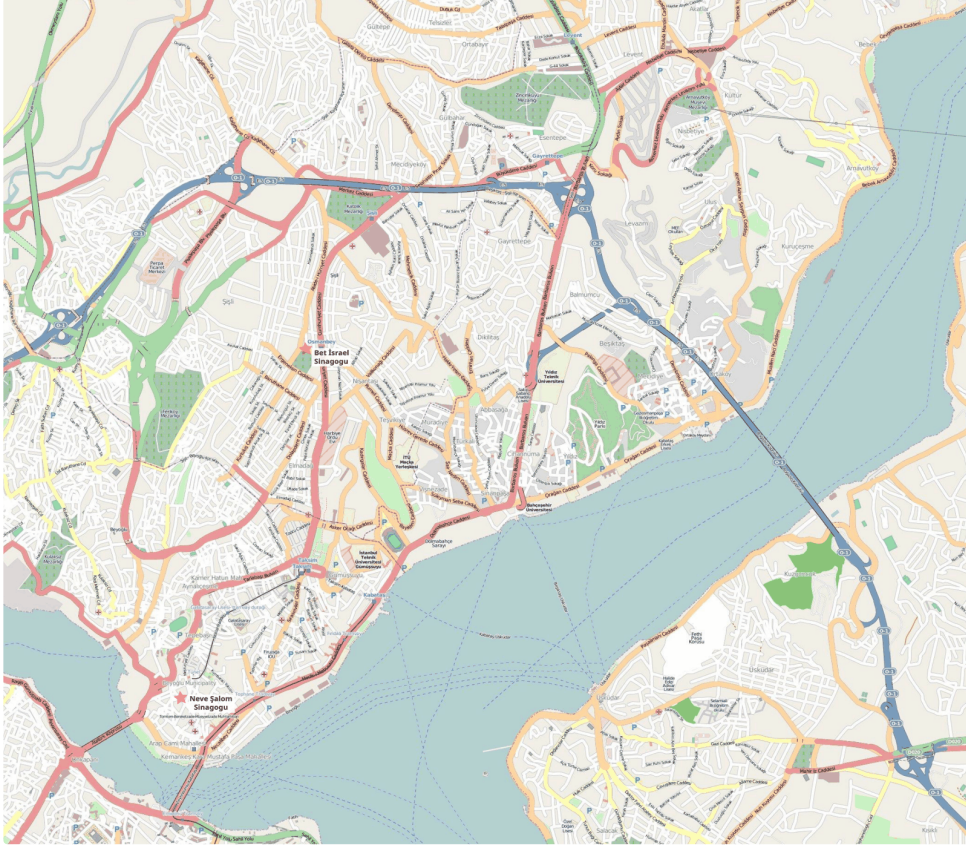

Sivas, Madımak Otel (2007). 2 Temmuz 1993'te otelin önünde toplanan kalabalığın çıkardığı yangında 33 aydın ve sanatçı ile 2 otel çalışanı yaşamını yitirdi.

Görsel: Kafka Liz · Public domain · Wikimedia Commons

2003 İstanbul saldırıları

15 ve 20 Kasım 2003'te İstanbul'da El Kaide bağlantılı bir hücre dört bombalı saldırı düzenledi: Neve Şalom ve Beth İsrail sinagoglarına, HSBC Genel Müdürlüğü'ne ve İngiltere Başkonsolosluğu'na. Saldırılarda elliden fazla insan öldü, yedi yüz elliden fazla insan yaralandı ([Wikipedia](#)). İstanbul'daki mahkeme 16 Şubat 2007'de 48 sanığı mahkûm etti; yedi sanık ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası aldı ([Al Jazeera](#)).

15 Kasım 2003 İstanbul saldırılarının yerleri (OpenStreetMap altlığı).

Görsel: OpenStreetMap contributorsOpenStreetMap contributors · CC BY-SA 2.0 · Wikimedia Commons

İŞİD dalgası: 2014–2017

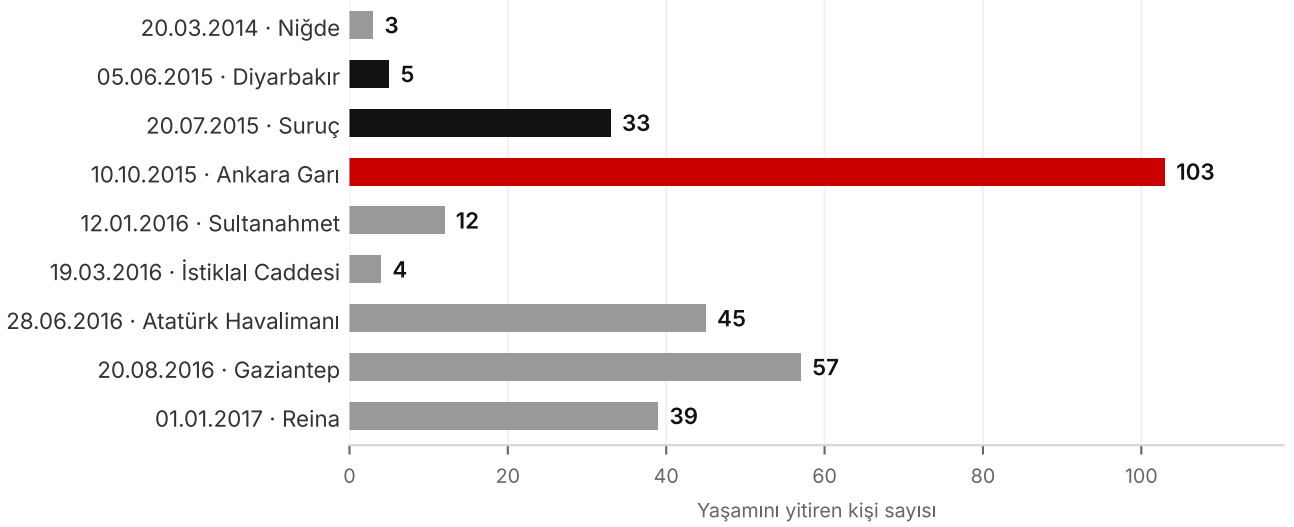
Aşağıdaki tablo, Türkiye'de İŞİD'e atfedilen ve yargıya taşınan başlıca saldırıları gösteriyor.

Ankara Karşıyaka Mezarlığı'ndaki 2 Temmuz Kültür Şehitleri Anıtı (2025).

Görsel: Modern primat · CC BY-SA 4.0 · Wikimedia Commons

TARİH	YER	HEDEF	YAŞAMINI YİTİREN	YARGI
20 Mart 2014	Niğde, Ulukışla	Jandarma kontrol noktası	3 (bir polis, bir astsubay, bir TIR şoförü)	2016'da üç sanığa ağırlaştırılmış müebbet (Diken)
5 Haziran 2015	Diyarbakır	HDP seçim mitingi	5	2019'da üç sanığa ağırlaştırılmış müebbet
20 Temmuz 2015	Suruç	Sosyalist gençler	33	2021'de tek tutuklu sanığa 34 kez ağırlaştırılmış müebbet
10 Ekim 2015	Ankara Garı	Emek, Barış ve Demokrasi Mitingi	103	2018 ve 2024 kararları (bkz. Bölüm 5)
12 Ocak 2016	İstanbul, Sultanahmet	Turistler	12	—
19 Mart 2016	İstanbul, İstiklal Caddesi	Yayalar	4	—
28 Haziran 2016	İstanbul, Atatürk Havalimanı	Yolcular ve havalimanı çalışanları	45	2018'de altı sanığa ağırlaştırılmış müebbet; Yargıtay Aralık 2024'te bozdu, altı sanık tahliye edildi (bianet)
20 Ağustos 2016	Gaziantep	Bir kına gecesi	57 (aralarında çok sayıda çocuk)	2019'da sekiz sanığa ağırlaştırılmış müebbet (Diken)
1 Ocak 2017	İstanbul, Reina	Yılbaşı kutlaması	39	2020'de saldırgana 40 kez ağırlaştırılmış müebbet; 2021'de onandı (Diken)

Türkiye'de İŞİD'e atfedilen ve yargıya taşınan başlıca saldırılar (2014–2017): toplam 301 kişi. Koyu ve kırmızı çubuklar 2015'teki üç saldırıdır; bu üç saldırıda 141 kişi yaşamını yitirdi.

Grafik: Bilgi Müşterekleri · Kaynak: Bölüm 16'daki tablo (yargı kararları ve basın)

Bizim derlememize göre bu saldırılarda yaklaşık **300 insan** yaşamını yitirdi. 2015'teki üç saldırının (Diyarbakır, Suruç, Ankara) toplam kurban sayısı 141'dir. Yani İŞİD'in Türkiye'deki saldırılarında yitirilenlerin neredeyse yarısı, **barış isteyen, sosyalist ve emek örgütlerinin toplantılarında** öldürüldü.

Gaziantep'teki kına gecesine dikkat edin: Yaşamını yitirenlerin arasında çok sayıda çocuk vardı. Bu örgütlerin şiddeti, sonunda hep halkın en savunmasız kesimlerine döner.

Sınır güvenliği tartışması

2013–2015 yıllarında Batı basınının bir bölümü, Suriye'ye gitmek isteyen yabancı savaşçıların Türkiye üzerinden geçtiğini ileri sürdü ve bunun için "cihatçı otoyolu" (*jihdist highway*) ifadesini kullandı (NPR, 2014; CS Monitor, 2015). Türk hükümeti bu nitelemeyi reddetti; Avrupa ülkelerinin de istihbarat paylaşması gerektiğini, havalimanlarında risk analiz merkezleri kurduğunu, sınıra hendek ve duvar yaptığını açıkladı. CS Monitor'a göre sınırı yasa dışı geçerken yakalananların sayısı 2013'te 54 bin, 2014'te 71 bindi.

Gaziantep Cumhuriyet Başsavcılığı'nın bir soruşturma dosyasında ise örgüt ağının yaralı üyelerini sınırdan kaçak yollarla geçirip tedavi ettirdiği ve örgüte para transferi yaptığı iddiaları yer aldı (bkz. Bölüm 3).

MİT TIR'ları ve basın özgürlüğü

Not: Bu bölüm, MİT TIR'larına ilişkin basın yayınları, resmî açıklamalar ve yargı süreçlerini ele almaktadır. Burada aktarılan uyuşmazlıkların varlığı, taşınan malzemenin belirli bir terör örgütüne teslim edildiğinin yargı kararıyla tespit edildiği anlamına gelmemektedir.

Ocak 2014'te Hatay ve Adana'da, savcılık talimatıyla jandarma ve polis, Suriye'ye gittiği bildirilen TIR'ları durdurdu. TIR'ların Millî İstihbarat Teşkilatı'na (MİT) ait olduğu açıklandı. Hükümet, TIR'ların Suriye'deki Türkmenlere insani yardım taşıdığını, Türkiye'nin Suriye'deki hiçbir gruba silah göndermediğini açıkladı (T24; [bianet](#)).

Cumhuriyet gazetesi 29 Mayıs 2015'te TIR'ların aranmasına ait görüntüleri yayımladı. Ardından şunlar yaşandı:

- Gazetenin Genel Yayın Yönetmeni Can Dündar ve Ankara Temsilcisi Erdem Gül, Kasım 2015'te tutuklandı. Anayasa Mahkemesi Şubat 2016'da tutuklamanın haklarını ihlal ettiğine hükmetti ve ikisi tahliye edildi.
- Erdem Gül 2019'da beraat etti. Can Dündar 2020'de gıyabında 27 yıl 6 ay hapis cezasına çarptırıldı.
- CHP milletvekili Enis Berberoğlu, görüntüleri gazeteye verdiği iddiasıyla mahkûm edildi; Anayasa Mahkemesi'nin iki ihlal kararından sonra milletvekilliği 2021'de iade edildi.
- TIR'ları durduran savcılar ve askerler 2019'da 17 ile 26 yıl arasında değişen hapis cezalarına çarptırıldı. Mahkeme, eylemlerin bir örgütsel talimatla yapıldığına hükmetti ([Hürriyet](#)).

TIR'ların içeriğine ilişkin kamuya açık resmî bilgi, hükümetin yukarıdaki açıklamasıdır. Bizim buradan çıkardığımız ders basın özgürlüğüne ilişkindir: Kamusal önemdeki bir konuda haber yapmak, gazeteciler için yıllarca süren davalar ve tutuklamalar anlamına gelebildi; Anayasa Mahkemesi'nin ihlal kararları bunu kayda geçirdi. 10 Ekim'e ilişkin soruların kamusal tartışmada yer bulabilmesi de bu özgürlüğe bağlıdır.

KISIM VI

"İstikrar" Maskesi: Bir Sınıf Çözümlemesi

10.04

BÖLÜM 17

Terör Kime Yarar?

Tez kutusu: Cihatçı terörün yarattığı korku, toplumsal muhalefeti geri çekilmeye iter ve olağanüstü güvenlik tedbirlerinin genişlemesine zemin hazırlar. Bu kısır döngünün bedelini her iki uçta da işçi sınıfı öder.

Sevgili genç yoldaşlar,

şimdiye kadar olguları anlattık. Bu kısımda bu olguları birbirine bağlayan ilişkileri düşüneceğiz. Bunu yaparken bir komplo teorisi kurmuyoruz. Komplo teorisi, her şeyi tek bir gizli elin planına bağlar ve bu yüzden insanları edilgenleştirir: "Her şeyi onlar yapıyor, biz ne yapabiliriz ki?" Marksist çözümleme ise başka bir şey yapar: **Kimin hangi çıkarla hareket ettiğini, hangi yapıların hangi sonuçları ürettiğini ve bu sonuçlardan kimin yararlandığını** sorar. Niyetleri değil, ilişkileri inceler.

Üç soru

Bilgi Müşterekleri'nin her çözümlemede sorduğu üç soruyu 10 Ekim'e soralım:

SORU	10 EKİM İÇİN YANIT
Kimin elinde?	Şiddet aracı, büyük güçlerin jeopolitik hesaplarıyla derinleşen Suriye savaşı ortamında büyüyen bir cihatçı ağın elindeydi. Bu ağ izleme ve durdurma yetkisi ise kamunun güvenlik kurumlarındaydı.
Kimin denetiminde?	İstihbarat kayıtları, teknik takip ve aile başvuruları, saldırıdan önce çeşitli kamu birimlerinin elinde önemli bilgiler bulunduğunu göstermektedir. Bu bilgilerin neden yeterli koruyucu önleme dönüşmediği ve hangi kurumsal eksikliklerin bunda etkili olduğu, dosyadaki temel tartışma konularındandır. Katliamdan sonra kamu görevlilerinin sorumluluğuna ilişkin talepler ise soruşturma izni verilmemesi, takipsizlik kararları ve reddedilen Meclis araştırması önermeleri nedeniyle bugüne dek karşılık bulmadı.
Kimin yararına?	Katliamdan cihatçı ağ korku üretmeyi amaçladı. Siyasal iklimde ise korkunun ve "istikrar" arayışının sonuçları ortaya çıktı. Emek ve barış hareketi ise en ağır bedeli ödedi: 103 yoldaşını yitirdi ve sonraki yıllarda daralan bir siyasal alanda mücadele etmek zorunda kaldı.

Hedef listesi tesadüf değildir

2015'te IŞİD'in Türkiye'deki üç büyük saldırısının hedefleri şunlardı: HDP'nin seçim mitingi, sosyalist gençlerin Kobani'ye yardım için yaptığı basın açıklaması ve emek örgütlerinin barış mitingi. Yani, Türkiye'de **barışı, emeği ve demokrasiyi savunan bütün bir siyasal yelpazenin** toplantıları.

Bu hedef seçiminin bir mantığı vardı. IŞİD'in dünya görüşünde Kürtler, sosyalistler, Aleviler, örgütlü kadınlar ve "kâfir" saydığı her türlü laik siyaset düşmandı. Kobani halkıyla dayanışma gösterenler, IŞİD'in gözünde birinci hedefti. Hedefler önceden kestirilebilir olduğu için ailelerin on bir yıldır sorduğu soru da açıktır: "Uyarılar neden sonuçsuz kaldı?"

Korkunun siyasal ekonomisi

Bir toplumda büyük bir katliam olduğunda ne olur?

1. **Korku yayılır.** İnsanlar kalabalıklardan, mitinglerden, sokaktan çekilmeye başlar. Gösteri ve toplanma hakkı fiilen daralır.

2. **"Güvenlik" talebi büyür.** Korkan toplum, devlete daha fazla yetki vermeye razı olur: daha fazla polis, daha fazla gözetim, daha fazla yasa.
3. **O yetki en kolay hedefe yönelir.** Gerçek terör ağları gizlidir, örgütlüdür, yakalanması zordur. Açıkta olan ise sendikalar, dernekler, muhalif partiler, gazeteciler, akademisyenlerdir. Birleşmiş Milletler özel raportörleri, terörle mücadele mevzuatındaki geniş tanımların bu açıktaki kesimlere de uygulanabildiğine dikkat çekmiştir.
4. **"İstikrar" ideolojisi yükselir.** Siyasal tartışmanın merkezi "kim haklı?" sorusundan "kim bizi koruyabilir?" sorusuna kayar. Bu kayma, genellikle var olan iktidarlara yarar.

İtalya'da 1970'lerde yaşanan sürece "gerilim stratejisi" denildi (bkz. Bölüm 13). Türkiye'ye ilişkin olarak ise yalnızca olguları kaydediyoruz: 10 Ekim'den sonraki aylarda Türkiye'de sokağa çıkma yasakları ve güvenlik tedbirleri genişledi; Temmuz 2016'da, darbe girişiminin ardından, iki yıl süren bir olağanüstü hal ilan edildi. Bu dönemde kanun hükmünde kararnamelerle on binlerce kamu emekçisi ihraç edildi, yüzlerce dernek kapatıldı, barış için bildiri imzalayan akademisyenler yargılandı. 10 Ekim'i anmak isteyenlere bile yıllarca gözaltı, para cezası ve kovuşturma uygulandı.

"İstikrar" kimin istikrarıdır?

"İstikrar" kelimesi masum görünür. Kim istikrarsızlık ister ki? Ama siyasette her kelimenin bir sınırı vardır.

Sermaye için istikrar, kârın kesintisiz akmasıdır: grevlerin olmaması, ücretlerin düşük kalması, sendikaların zayıf olması, yatırımcının "öngörülebilir" bir ortam bulması. **Siyasal iktidarlar için istikrar**, çoğu zaman yerinde kalmaktır. **Emekçi için istikrar** ise bambaşka bir şeydir: iş güvencesi, insanca ücret, kira ödeyebilmek, çocuğunu okutabilmek, savaşta çocuğunu kaybetmemek, bir mitinge gidip sağ dönebilmek.

Bu iki "istikrar" çoğu zaman birbirine zıttır. Sermayenin istikrarı, emekçinin örgütsüzlüğünü gerektirir. Siyasal iktidarların "istikrarı" ise, tarih boyunca görüldüğü gibi, korkmuş bir toplumda daha kolay sağlanır. 10 Ekim'de öldürülenlerin istediği istikrar ise barıştı: silahların susması, cenazelerin durması, emeğin ve demokrasinin önünün açılması.

İşte bu yüzden "istikrar" kavramını bir **maske** olarak görüyoruz. Bu maske, sınıfsal bir çıkarı herkesin çıkarı gibi gösterir. Maskenin arkasında ise şu gerçek vardır: Korku ve şiddet ortamında en çok kaybeden örgütlü emekçilerdir; en çok kazanan ise toplumsal muhalefetin geri çekilmesinden yararlananlardır.

Ailelerin sorduğu sorular: Bir karşılaştırma

Aileler, avukatlar ve hak örgütleri, bu dosyada anlattığımız olguları yan yana koyarak sorular soruyor. Bu olguları, kaynaklarıyla birlikte önceki bölümlerde aktardık:

Barış İçin Akademisyenler, Ocak 2016.

Görsel: Public domain per VOA · Public domain · Wikimedia Commons

BİR YANDA

Dava dosyasına ve basına yansıyan bilgilere göre ağ iki yıl teknik takipte kaldı; bazı kişiler gözaltına alınıp serbest bırakıldı

Basın haberleri ve TBMM önergesinde, istihbarat yazısındaki "13.48" notunun belgenin işleme alınma saatini gösterdiği ileri sürüldü; notun bu anlamı resmen doğrulanmış değildir

Müfettişlerin soruşturma izni istediği kamu görevlileri hakkında izin verilmedi

1990'larda 156 cinayetle yargılanan örgütün yöneticileri, azami tutukluluk süresi nedeniyle tahliye edildikten sonra firar etti

Sivas davasında firari sanıklar hakkındaki dava zaman aşımıyla düştü; iki hükümlü sağlık gerekçesiyle affedildi

10 Ekim için Meclis araştırması önermeleri reddedildi

ÖTE YANDA

10 Ekim'i anmak isteyenler hakkında gözaltı, para cezası ve kovuşturma işlemleri uygulandı

Barış bildirisine imza atan akademisyenler "terör propagandası" suçlamasıyla yargılandı

Suriye'ye giden TIR'lara ilişkin görüntüleri yayımlayan gazeteciler tutuklandı ve yargılandı

Sendikacılar, öğrenciler, muhalif siyasetçiler uzun tutukluluklarla karşılaştı

10 Ekim davasında ailelerin "insanlığa karşı suç" talebi kabul görmedi; aileler bu karara katılmıyor

Ailelerin derneği mahkeme kararıyla, "tüzük eksikliği" gerekçesiyle kapatıldı

Bu tablo bir suçlama değil, bir soru listesidir: Aileler, cihatçı ağa yönelik süreçlerle barış isteyenlere, soru soranlara ve hatırlayanlara yönelik süreçlerin neden farklı hızlarda işlediğini soruyor. Marksist çözümleme bu tür farklılıkları tek tek kişilerin niyetleriyle değil, kapitalist devletin yapısal önceliklerine dair genel bir kuramsal çerçeveye tartışır.

Kavram kutusu — Devletin sınıf karakteri: Marksist kurama göre devlet, toplumun üstünde duran tarafsız bir hakem değildir. Toplumda egemen olan sınıfın, yani kapitalist toplumlarda sermayenin, düzenini koruyan bir aygıttır. Bu, devletin her eyleminin bilinçli bir sınıf planına göre yapıldığı anlamına gelmez. Anlamı şudur: Kapitalist devletin öncelikleri, refleksleri ve "tehdit" algısı, genel olarak bu sınıf karakterine göre biçimlenir. Bu, bir kurumun ya da kişinin suçlanması değil, kapitalist devlete dair genel bir kuramsal çerçevedir.

Cihatçı terör ve emperyalizm: Aynı madalyonun iki yüzü

Kısım IV'te gördük: Afganistan'dan Suriye'ye, cihatçı örgütler büyük güçlerin jeopolitik hesapları içinde büyüdü. Bu örgütler bir yandan emperyalist müdahalenin gerekçesi oldu ("terörle savaş"), öte yandan emperyalist müdahalenin aracı oldu (Sovyetlere, Esad'a, laik ulusal hareketlere karşı). Bugün "düşman" olan örgüt, dün "özgürlük savaşçısı"ydı; bugün masaya oturulan örgüt, dün bombalanan örgüttü.

Bu döngünün tek sabiti şudur: **Halklar kaybeder**. Afgan kadınları kaybetti, Iraklı işçiler kaybetti, Suriyeli köylüler kaybetti, Ezidiler kaybetti. Türkiye'de Suruç'taki gençler, Ankara'daki emekçiler kaybetti. Kazananlar ise silah tüccarları, petrol şirketleri, savaş ekonomisinden beslenenler ve korkunun siyasal sermayesini toplayanlar oldu.

Bu yüzden barış mücadelesi, Marksistler için bir "iyi niyet" meselesi değil, sınıfsal bir mücadeledir. Savaşın bedelini işçiler öder; barışın kazancı da işçilerindir.

KISIM VII

Dersler ve Görevler

10.04

BÖLÜM 18

On Bir Yılın Dersleri

Sevgili genç yoldaşlar,

Ankara Garı ve önündeki anıt, 2022.

Görsel: Modern primat · CC BY-SA 4.0 · Wikimedia Commons

on bir yıl önce Gar'ın önünde olanlardan, sonrasında yaşananlardan ve dünyanın dört bir yanındaki benzer örneklerden çıkardığımız dersleri sıralıyoruz.

Birinci ders: Barış talebi bir sınıf talebidir. 10 Ekim'de öldürülenler, savaşın en çok kendilerini, çocuklarını, iş yerlerini, mahallelerini vurduğunu bildikleri için oradaydı. Barış mücadelesi, emek mücadelesinden ayrı bir "ek konu" değildir; onun ayrılmaz parçasıdır.

İkinci ders: Terörün hedefi rastgele değildir. Cihatçı ağlar da, gerilim stratejileri de en çok örgütlü emekçileri, sosyalistleri, barış isteyenleri hedef alır. Çünkü örgütlü emek, hem cihatçı gericiliğin hem de sermaye düzeninin karşısındaki en güçlü toplumsal güçtür.

Üçüncü ders: Büyük güçler, tarih boyunca cihatçı örgütlerle zaman zaman araçsal ilişkiler kurdu. Kısım IV'te aktardığımız Afganistan ve Suriye örneklerinde, kamuya açılmış resmî belgeler bunu gösteriyor. Türkiye'de ise 10 Ekim'e giden yolda uyarıların neden sonuçsuz kaldığı, kamu görevlilerinin sorumluluğu ve hakikatin bütünüyle ortaya çıkarılması, ailelerin on bir yıldır yanıt beklediği sorulardır.

Dördüncü ders: Geniş "terör" tanımları muhalefeti de kapsayabilir. BM özel raportörlerinin uyardığı gibi, terör tanımı geniş tutulduğunda "terör" etiketinin kapsamı da genişler ve bu genişleme örgütlü emekçilere, gazetecilere, akademisyenlere ve barış isteyenlere yönelebilir.

Beşinci ders: Hakikati halk da kayda geçirir. 10 Ekim'in hakikati, ailelerin, avukatların, gazetecilerin, belgeselcilerin, gönüllü yazarların emeğiyle kayda geçti. Resmî bir hakikat komisyonu kurulmadı; o işi halk kendisi üstlendi.

Altıncı ders: Hafıza örgütlenmektir. Aileler on bir yıldır her ayın onunda Gar'ın önüne gidiyor. Dernekleri mahkeme kararıyla kapatıldı, yeniden örgütlendiler. Anmaları yasaklandı, yine gittiler. Hafıza kendiliğinden yaşamaz; onu örgütlü insanlar yaşatır.

Yedinci ders: Ne aziz ne kurban; mücadelenin öznelere. Yitirdiklerimizi masum kurbanlar ya da "yanlış zamanda yanlış yerde" bulunanlar olarak anmıyoruz. Büyük çoğunluğu kendi tercihleriyle, bilinçli bir kararla, barış için oradaydı. Onlara borcumuz ağıt değil, o kararın sürdürülmesidir.

Tablo — 10 Ekim'de ↔ Bugün

2015'TE	2026'DA
81 ile "mitinglerde canlı bomba" uyarısı gönderildi	Kamu görevlileri hakkında ikinci kez takipsizlik kararı verildi
Ailelerin derneği kuruldu	Dernek kapatıldı, aileler yeniden örgütlendi
"Savaşa inat, barış hemen şimdi"	Aileler meydanın adının "Barış Meydanı" olmasını istiyor
Firari sanıklar Suriye'deydi	Firari sanıklardan biri getirildi, dava 3 Aralık 2026'da sürecek
Meclis araştırması istendi	Önergeler 2023 ve 2025'te yine reddedildi
Aileler katliamın "insanlığa karşı suç" olarak yargılanmasını istedi	Talep kabul görmedi; aileler zaman aşımı kaygısını dile getiriyor

BÖLÜM 19

Görevler

Ankara Garı'nın önündeki anıt: "Demokrasi" (2022). Miting, Emek, Barış ve Demokrasi Mitingi'ydi.

Görsel: Modern primat · CC BY-SA 4.0 · Wikimedia Commons

Bireysel görevler

Okumak ve izlemek. EK C'deki listeden başlayın. Özellikle *Barış Portreleri*'ni ve *Ölüm Ne Yana Düşer Usta'yı* okuyun; *Ah, Elif* ve *Benim Annemi Uçan Kuşlar Bile Severdi* belgesellerini izleyin. Bu dosyadaki 103 hayattan birini seçin ve onun hikâyesini çevrenizdeki birine anlatın.

Anmaya katılmak. 10 Ekim anmaları için 10 Ekim Barış Derneği'nin, ailelerin ve ilgili emek örgütlerinin güncel duyurularını izleyin. Ankara dışındaysanız, kentinizdeki emek örgütlerinin düzenlediği anmalara katılın. Anmalara katılırken düzenleyicilerin duyurularını ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun öngördüğü usulleri izleyin; anmanın barışçıl ve yasal niteliğini korumak, yitirdiklerimizin hafızasına duyulan saygının parçasıdır.

Davayı izlemek. 3 Aralık 2026'daki duruşmayı takip edin. Duruşmalar kamuya açıktır; ailelerin ve avukatların yalnız olmadıklarını görmeleri onlar için önemlidir.

Örgütlü görevler

İş yerinde, okulda, sendikada anma. Anmalar yalnızca meydanda yapılmaz. İş yerinizde, okulunuzda, sendika şubenizde 10 Ekim'i anlatan küçük toplantılar örgütleyin. Bu toplantıda bir saygı duruşu yapın, ama orada kalmayın: O sabah Gar'da kimlerin olduğunu, neden orada olduklarını ve bugün barış için neler yapılabileceğini konuşun.

10 Ekim 2015, Paris: Ankara'daki saldırının ardından aynı gün düzenlenen protesto.

Görsel: Gerhard Valck · Public domain · Wikimedia Commons

Bir anma etkinliği nasıl örgütlenir? Kısa bir kılavuz:

ADIM	NE YAPILIR?
1. Hazırlık	Yitirdiklerimizden birkaçının hikâyesi seçilir; mümkünse aynı meslekten, aynı kentten ya da aynı sendikadan olanlar
2. Açılış	Saygı duruşu ve adların okunması; her addan sonra topluca "yaşıyor" denilir
3. Anlatım	Seçilen hayatlar anlatılır: Hangi koşullarda yaşadılar, neden oradaydılar, ne istiyorlardı?
4. Bilgilendirme	Davanın son durumu, ailelerin talepleri anlatılır
5. Tartışma	"Bugün barış için, emek için, hakikat için ne yapabiliriz?" sorusu tartışılır
6. Görev	Toplantıdan somut bir görevle çıkılır: duruşmaya katılmak, bir anmayı örgütlemek, bir dayanışma kampanyasına destek vermek

Bir anmanın başarısının ölçüsü, katılan kişi sayısı değil, oradan çıkan görevlerin sayısıdır.

Talepler

10 Ekim aileleri ve emek örgütlerinin on bir yıldır yükselttiği taleplere sesimizi katıyoruz:

- 10 Ekim Ankara Katliamı "insanlığa karşı suç" olarak tanınsın;** firari sanıklar hakkında zaman aşımı işletilmesin.
- Kamu görevlilerinin sorumluluğu soruşturulsun;** soruşturma izni sistemi, insan hayatına mal olan ihmallerde kamu görevlilerini yargıdan koruyan bir kalkan olmaktan çıkarılsın.

3. **TBMM'de bir araştırma komisyonu kurulsun;** müfettiş raporları, istihbarat yazışmaları ve dava dosyasındaki tüm belgeler kamuoyuyla paylaşılsın.
4. **Gar Meydanı'nın adı "Barış Meydanı" olsun.**
5. **Anma hakkı güvence altına alınsın;** 10 Ekim'i anmak isteyenlere yönelik kovuşturmalar ve cezalar sona ersin.
6. **Terör tanımı BM ölçütlerine uygun hâle getirilsin;** barışçıl ifade, toplanma ve örgütlenme "terör" kapsamından çıkarılsın.

Bir öneri: 10 Ekim Hafıza Müştereği

Bu dosyanın ortaya çıkışı, bir boşluğu da gösterdi: 10 Ekim'de yitirdiklerimizin hayat öyküleri, onlarca farklı gazetede, sitede, kitapta, belgeselde dağınık hâlde duruyor. Bazı portreler yayımlandığı sitelerin kapanmasıyla erişilemez hâle geldi. Bazı yoldaşlarımızın hikâyesi ise hiç yazılmadı.

Bologna, 2 Ağustos 2020: Gar katliamının 40. yılında Piazza Maggiore'de anma. Hafıza, örgütlenerek yaşatılır.

Görsel: Nicola Quirico · CC BY-SA 4.0 · Wikimedia Commons

Bilgi Müşterekleri olarak bir öneri yapıyoruz: **10 Ekim Barış Derneği'nin önderliğinde, ailelerin onayıyla, açık lisanslı, aranabilir, çevrimiçi bir hafıza arşivi.** Bu arşivde her yoldaşımız için ailesinin uygun gördüğü bir hayat öyküsü, fotoğraflar, belgeler ve tanıklıklar yer alabilir. Bilgi Müşterekleri bu arşiv için teknik altyapı ve gönüllü emek sunmaya hazırdır; arşivin sahipliği ve yönetimi ise ailelere ve onların derneğine aittir. Hafızanın sahibi, acıyı yaşayanlardır.

SONUÇ

Saat 10.04'te Durmayan Saatler

Sevgili genç yoldaşlar,

Ankara Garı'nın önündeki anıt: "Barış" (2022).

Görsel: Modern primat · CC BY-SA 4.0 · Wikimedia Commons

on bir yıl önce, 10 Ekim 2015 sabahı, Ankara Garı'nın önünde saatler 10.04'te durdu. İlkokul üçüncü sınıftaki Veysel'in, yirmi yaşındaki Elif'in, kızına barış getirmeye giden felsefe öğretmeni Hakan'ın, martıları besleyen Tayfun'un, "Ben uğraşmazsam, sen uğraşmazsan bu ülkeye barış nasıl gelecek?" diyen Azize'nin, "Allah'ım bu ateşe bir su dök" diye dua eden Meryem Ana'nın, "Bekle beni Ankara" diye yazan Gökhan'ın, "Tek olmayalım, çok olalım, güçlü olalım" diyen Erol'un saatleri.

Ama onların saatleri durdu diye bizimkiler durmadı. Aileler on bir yıldır her ayın onunda Gar'ın önündeler. Avukatlar on bir yıldır mahkeme salonlarında. Emek örgütleri on bir yıldır her yıl 10.04'te aynı meydanda. Ve her yıl adlar okunurken binlerce ses aynı kelimeyi söylüyor: "**Yaşıyor.**"

Bu dosyada gördük ki 10 Ekim tek başına bir olay değil. Afganistan'dan Suriye'ye, Bologna'dan Cakarta'ya, Taksim'den Suruç'a uzanan bir örüntünün parçası. Bu örüntüde silahlı gerici örgütler büyük güçlerin hesapları içinde büyür; şiddetleri en çok örgütlü emekçilere, sosyalistlere, kadınlara, azınlıklara, barış isteyenlere döner; ve bu şiddetin yarattığı korku, "istikrar" maskesi altında toplumsal muhalefetin geri çekilmesine yol açar.

Bu örüntüyü kırmanın tek yolu var: **Korkmamak, unutmamak ve örgütlenmek.** Korkmamak, çünkü korku tam da terörün amacıdır. Unutmamak, çünkü unutilan her katliam bir sonrakinin yolunu açar. Örgütlenmek, çünkü tek tek insanlar korkutulabilir, susturulabilir, unutturulabilir; ama örgütlü bir sınıf korkutulamaz.

Korkmaz Tedik'in babası Erdoğan Tedik'in sözüyle bitirelim: "Birlik olduğumuz sürece biz yeneceğiz."

Ve o sabah Gar'ın önünde yükselen sloganla: **Savaşa inat, barış hemen şimdi.**

Bilgi Müşterekleri 9 Ekim 2026, Ankara Garı katliamının 11. yılı arifesi

EKLER

Kronoloji, Sözlük, Okuma Listesi, Hukuki Çerçeve, Kaynakça

10.04

EK A

Kronoloji

TARİH	OLAY
3 Temmuz 1979	ABD Başkanı Carter, Afgan muhalefetine gizli yardım için ilk direktifi imzalıyor
1984	Peşaver'de Arap gönüllüler ağı (Maktab el-Hidamat) kuruluyor
1988	El Kaide kuruluyor
31 Ocak 1990	Muammer Aksoy öldürülüyor
6 Ekim 1990	Bahriye Üçok öldürülüyor
22 Kasım 1990	Avrupa Parlamentosu'nun Gladio kararı
24 Ocak 1993	Uğur Mumcu öldürülüyor
2 Temmuz 1993	Sivas, Madımak: 33 aydın ve 2 otel çalışanı yaşamını yitiriyor
1994	Taliban Kandahar'da ortaya çıkıyor
1995	TBMM Faili Meçhul Siyasi Cinayetleri Araştırma Komisyonu raporu
26 Eylül 1996	Taliban Kabil'i alıyor
21 Ekim 1999	Ahmet Taner Kışlalı öldürülüyor
17 Ocak 2000	Beykoz operasyonu; "domuz bağı" evleri ortaya çıkıyor
28 Mart ve 10 Ekim 2000	AİHM'in Kılıç, Mahmut Kaya ve Akkoç kararları
11 Eylül 2001	El Kaide'nin ABD'ye saldırısı
2003	ABD'nin Irak işgali; Irak ordusunun dağıtılması
15 ve 20 Kasım 2003	İstanbul'da El Kaide saldırıları
30 Aralık 2009	Hizbullah davasında 16 ağırlaştırılmış müebbet
4 Ocak 2011	12 Hizbullah yöneticisi tahliye ediliyor ve firar ediyor
13 Mart 2012	Sivas davasında firari sanıklar için zaman aşımı
Ağustos 2012	ABD Savunma İstihbarat Ajansı'nın "Selefi prenslik" raporu
2013	CIA'in Suriye programı başlıyor
Eylül 2013	Adıyaman'daki Dokumacılar grubu teknik takibe alınıyor
Haziran 2014	İŞİD "halifelik" ilan ediyor
Eylül 2014 – Ocak 2015	Kobani kuşatması
2 Ekim 2014	Biden'in Harvard konuşması; Türkiye'nin tepkisi üzerine Beyaz Saray, Biden'in özür dilediğini açıklıyor
5 Haziran 2015	Diyarbakır HDP mitingine saldırı: 5 ölü
7 Haziran 2015	Genel seçim
20 Temmuz 2015	Suruç katliamı: 33 genç
4 Ağustos 2015	Basına yansıyan bir istihbarat yazısında saldırganlardan birinin adı geçiyor
14 Eylül 2015	81 ile "mitinglerde birden fazla canlı bomba" uyarısı
10 Ekim 2015, 10.04	Ankara Garı katliamı

TARİH	OLAY
10 Ekim 2015	Basın ve TBMM önergesine göre canlı bomba adlarını içeren "Gizli" ibareli yazının üzerinde "13.48" notu bulunuyor; notun anlamı resmen doğrulanmış değil
12-13 Ekim 2015	DİSK, KESK, TMMOB ve TTB iş bırakıyor
14 Ekim 2015	Davutoğlu: "Canlı bomba listesi var ama eylem yapmadan tutuklayamayız"
16 Ekim 2015	Ata Önder Atabay yaşamını yitiriyor
19 Ekim 2015	Davutoğlu: "Şimdi Ankara'da terör saldırısı sonrasında, kamuoyunun nabzını tutuyoruz. Oylarımızda bir yükseliş trendi var."
1 Kasım 2015	Yenilenen genel seçim
5 Kasım 2015	Esfet Duran yaşamını yitiriyor
25 Şubat 2016	İçişleri müfettiş raporu; Valilik soruşturma izni vermiyor
9 Mart 2016	10 Ekim Barış ve Dayanışma Derneği kuruluyor
19 Mayıs 2016	İŞİD'in Gaziantep sorumlusu bir operasyonda kendini patlatıyor
7 Kasım 2016	Ana davanın ilk duruşması
2017	<i>Barış Portreleri</i> kitabı yayımlanıyor
25 Haziran 2017	Mustafa Budak yaşamını yitiriyor
22 Aralık 2017	Ağa Bayar yaşamını yitiriyor
13 Şubat 2018	Dernek mahkeme kararıyla kapatılıyor
3 Ağustos 2018	Ana davada karar: 9 sanığa 101'er ağırlaştırılmış müebbet
29 Şubat 2020	ABD-Taliban Doha Anlaşması
15 Ağustos 2021	Taliban Kabil'e giriyor
29 Temmuz 2022	Yargıtay müebbet cezaları onuyor
10 Ekim 2023	Meclis araştırması önerisi reddediliyor
14 Aralık 2023	AYM kamu görevlilerine ilişkin başvuruyu kabul edilemez buluyor
1 Temmuz 2024	Birleştirilmiş dosyada karar; "insanlığa karşı suç" talebi reddediliyor
9 Temmuz 2024	AİHM, <i>Coşkun Selçuk / Türkiye</i> kararı
9 Ekim 2024	"10 Ekim Annelerinin Çığlığı Anıtı" açılıyor
3 Ocak 2025	Gaziantep'te kamu görevlilerine ilk takipsizlik
28 Temmuz 2025	İstinaf, "insanlığa karşı suç" beraatini onuyor
4 Ağustos 2025	AYM, Veysel Atılgan başvurusunu reddediyor
9 Ekim 2025	Meclis araştırması önergesi yine reddediliyor
10 Ekim 2025	10. yıl anması; adliyeye yürüyüşe müdahale
Bahar 2026	Firari sanıklardan biri Suriye'den getiriliyor
17 Haziran 2026	Kamu görevlilerine ikinci takipsizlik
Temmuz 2026	AYM, Sivas başvurusunda usul ihlali kararı veriyor
25 Eylül 2026	Mahkeme heyetinin dördüncü kez değiştiği duruşma; dava 3 Aralık'a erteleniyor
10 Ekim 2026	11. yıl anması
3 Aralık 2026	Bir sonraki duruşma

EK B

Sözlük

ÂİHM: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi. Avrupa Konseyi'ne üye devletlerin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne uyup uymadığını denetleyen, Strazburg'daki mahkeme.

Ağırlaştırılmış müebbet: Türk hukukundaki en ağır hapis cezası; hükümlü ömür boyu ve sıkı bir rejim altında cezaevinde kalır.

AYM bireysel başvuru: Anayasa'daki temel hakları ihlal edildiğini düşünen kişinin, iç hukuk yollarını tükettikten sonra Anayasa Mahkemesi'ne başvurusu.

BTS: Birleşik Taşımacılık Sendikası. Demir yolu, hava yolu ve diğer ulaştırma alanlarında çalışan kamu emekçilerinin KESK'e bağlı sendikası. 10 Ekim'de en çok üyesini yitiren sendikalardan biri.

Canlı bomba: Patlayıcıyı üzerinde taşıyarak kendini ve çevresindekileri öldüren saldırgan.

Cihatçı: "Cihat" kavramını siyasal şiddetin gerekçesi olarak kullanan silahlı İslamcı örgütler ve onların üyeleri için kullanılan terim. Bu terim bir inancı değil, belirli bir siyasal-askerî akımı anlatır.

Çözüm süreci: 2013–2015 arasında silahlı çatışmaların sona erdirilmesi için yürütülen müzakere sürecinin halk arasındaki adı.

DİSK: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu. 1967'de kurulan işçi konfederasyonu; 10 Ekim mitinginin çağrıcılarından.

Etkin pişmanlık: Suç örgütü üyesinin bilgi vermesi karşılığında cezasında indirim yapılmasını öngören yasal düzenleme.

Gerilim stratejisi: Siyaset biliminde, şiddetin bastırılmak yerine teşvik edildiği ya da göz yumulduğu, toplumda güvensizlik yaratarak insanları "güçlü bir hükümete" yönleltmeyi amaçlayan siyasal politika için kullanılan terim; özellikle 1970'ler İtalya'sı için kullanılır (bkz. Bölüm 13).

Gladio: NATO ülkelerinde Soğuk Savaş döneminde kurulan gizli "geride kalma" ağlarının İtalya'daki adı.

İnsanlığa karşı suç: Bir topluluğa karşı bir plan doğrultusunda sistemli olarak işlenen ağır eylemler; zaman aşımına uğramaz (TCK 77).

ISI: Pakistan'ın askerî istihbarat örgütü.

İŞİD: Irak ve Şam İslam Devleti. Türkiye'de resmî dilde DEAŞ olarak da anılır.

KESK: Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu. Kamu emekçilerinin konfederasyonu; 10 Ekim mitinginin çağrıcılarından.

Müfettiş raporu: Bir bakanlığın teftiş biriminin, görevlilerin sorumluluğu hakkında yaptığı inceleme sonucunda hazırladığı rapor.

Soruşturma izni: Pek çok kamu görevlisi hakkında görevle ilgili suçlardan soruşturma açılabilmesi için bağlı oldukları idari makamın vermesi gereken izin.

Takipsizlik: Savcılığın, bir şüpheli hakkında kamu davası açılmasına yer olmadığına karar vermesi.

TMMOB: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği; 10 Ekim mitinginin çağrıcılarından.

TTB: Türk Tabipleri Birliği; hekimlerin meslek örgütü, 10 Ekim mitinginin çağrıcılarından.

Zaman aşımı: Belirli bir süre geçtikten sonra bir suç için dava açılmaması ya da davanın düşmesi.

EK C

Okuma ve İzleme Listesi

10 Ekim üzerine kitaplar

- *Barış Portreleri: 10 Ekim 2015'te Kaybettiğimiz Hayatlara Bir Bakış*, P24 Hafıza Kitaplığı, Yayın No 1, Ekim 2017 (ücretsiz yayın). Portrelerin bir bölümü T24'te de okunabilir.
- Gül Büyükbeşe ve Sibel Tekin (der.), *Ölüm Ne Yana Düşer Usta*, Nota Bene Yayınları, 2021.
- Yetgül Karaçelik (der.), 10 Ekim öyküleri dizisi (kurmaca).

10 Ekim üzerine belgeseller

- *Ah* (Mustafa Ünlü, 2016)
- *Elif* (Emre Kanlıoğlu ve Elif Ergezen, 2017)
- *Benim Annemi Uçan Kuşlar Bile Severdi* (İlker Kılıç ve Gökhan Çakır, 2016)
- *Turan Hoca* (Mürşit Barto, 2015)
- *Annem Bana Peynir Al Gel Dedi* (Cihangir Köse, 2016)
- *Bin Doğanlardan Biri* (Deniz Kar, 2016)
- *Ankara'nın Karası* (Salih Süleyman, 2016)
- *Baba Ben de Gideyim mi?* (Nesrin Yılmaz, 2016)
- *Ölüm Ne Yana Düşer Usta* (Gül Büyükbeşe, 2019)
- *Geride Kalanlar* (Şafak Pavey, 2015)

Türkiye'de siyasal şiddet ve cezasızlık

- Ruşen Çakır, *Derin Hizbullah: İslamcı Şiddetin Geleceği*, Metis Yayınları.
- Hakikat Adalet Hafıza Merkezi, *Konuşulmayan Gerçek: Zorla Kaybetmeler* (2013) ve zorla kaybetmeler veritabanı.
- İnsan Hakları Derneği ve Türkiye İnsan Hakları Vakfı yıllık raporları.

Dünyada devlet, terör ve emperyalizm

- Steve Coll, *Ghost Wars* (2004). Afganistan, CIA ve ISI üzerine standart eser.
- Ahmed Rashid, *Taliban* (2000).
- Mahmood Mamdani, *Good Muslim, Bad Muslim* (2004).
- Robert Dreyfuss, *Devil's Game* (2005).
- Mark Curtis, *Secret Affairs: Britain's Collusion with Radical Islam* (2010).
- Vincent Bevins, *The Jakarta Method* (2020).
- Anna Cento Bull, *Italian Neofascism: The Strategy of Tension and the Politics of Nonreconciliation* (2007).

Bilgi Müşterekleri'nden ilgili yazılar

- [İki Kule, Bir Dünya: 11 Eylül'ün Yirmi Beş Yılı](#)
- [12 Eylül Dosyası](#)

EK D

Hukuki çerçeve ve yayın ilkeleri

Bu çalışma, Türkiye'de yürürlükteki mevzuat, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ifade özgürlüğüne ilişkin ilkeleri gözetilerek hazırlanmıştır.

1. İfade ve basın özgürlüğü. Bu dosya, Anayasa'nın 26. ve 28. maddeleri ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesi kapsamında, kamusal önemi olan bir olay hakkında haber verme, bilgi aktarma ve eleştiri hakkının kullanılmasıdır. Kamu kurumlarının ve politikalarının eleştirisi, demokratik toplumun gereğidir.

2. Olgu, iddia ve yorum ayrımı. Metinde yargı kararlarıyla sabit olgular, resmî belgelerde yer alan bilgiler, tarafların ve basının ileri sürdüğü iddialar ile yazarların siyasal yorumları birbirinden ayrılmıştır. İddialar, kimin ileri sürdüğü ve hangi kaynakta yer aldığı belirtilerek aktarılmıştır. Bir siyasal yarar çözümlemesi, herhangi bir kişi ya da kuruma saldırıyı planlama, destekleme ya da bilerek önlememe isnadı değildir.

3. Masumiyet karinesi ve yargı süreçleri. Bu çalışmada kesinleşmiş yargı kararları, devam eden yargılamalar, soruşturma dosyalarındaki iddialar ve siyasal değerlendirmeler birbirinden ayrılarak sunulmaya çalışılmıştır. Hakkında kesinleşmiş mahkûmiyet kararı bulunmayan kişilerin suçluluğuna ilişkin kesin yargılardan kaçınılmıştır. Devam eden davalara ilişkin sanık savunmaları, tarafların talepleri ve yargısal işlemler, kaynakları ve usul aşamaları belirtilerek aktarılmıştır. Metnin amacı yargılamaların sonucunu etkilemek veya kişiler hakkında önceden hüküm vermek değil, kamusal önemi bulunan olayların tarihsel ve hukuki boyutlarını incelemektir. İçişleri Bakanlığı müfettiş raporunda adı geçen kamu görevlilerinin adlarına yer verilmemiştir.

4. Terör örgütleri ve şiddet. Bu dosyada hiçbir silahlı örgütün yöntemi meşrulaştırılmamakta, övülmemekte ya da teşvik edilmemektedir (3713 sayılı Kanun m. 6 ve 7/2; TCK m. 214, 215). Silahlı örgütlerin adları yalnızca haber verme, tarihsel aktarım ve eleştiri amacıyla, yargı kararlarına ve resmî belgelere atıfla anılmıştır. Kişilerin hayat öykülerinde yalnızca yasal partilere, sendikalara, meslek örgütlerine ve derneklere üyelikleri belirtilmiştir. Hiçbir dinî, mezhepsel ya da etnik topluluk şiddetle özdeşleştirilmemiştir (TCK m. 216). Saldırganların ve sanıkların beyanları, propaganda niteliği taşımayacak biçimde ve yalnızca yargılamanın aktarımı için gerektiği ölçüde verilmiştir.

5. Devlet politikalarının eleştirisi. Devlet kurumlarına ve kamu görevlilerine ilişkin bilgiler, resmî belgeler, kayda geçmiş beyanlar ve yargı kararları üzerinden aktarılmıştır. Eleştiriler kişilere değil, kurumsal işleyişe ve politikalara yöneliktir; aşağılama ya da tahkir amacı taşımaz (TCK m. 125, 299, 301). Devletin sınıf karakterine ilişkin değerlendirmeler, siyaset bilimi ve sosyoloji literatürüne dayanan kuramsal değerlendirmelerdir; somut bir kuruma suç isnadı içermez. Gizlilik dereceli belgelere ilişkin bilgiler yalnızca basına yansıdığı, TBMM önergelerine girdiği ya da dava dosyası üzerinden kamuoyuna açıklandığı ölçüde aktarılmıştır (TCK m. 285, 329; 2937 sayılı Kanun m. 27).

6. Kişilik hakları ve mahremiyet. Yaşamını yitirenlerin anısını koruma amacıyla hazırlanan biyografilerde yaşayan kişilerin özel hayatına, kişisel verilerine ve kişilik haklarına saygı gösterilmesi esastır. Biyografiler kamuya açık kaynaklardan ve ailelerin kamuoyuyla paylaştığı anlatımlardan derlenmiştir. Bu bilgiler kamusal yarar, gereklilik ve ölçülülük yönünden yayın öncesinde ayrıca değerlendirilecek (Anayasa m. 20; TCK m. 134–136; 6698 sayılı KVKK m. 28/1-c'nin koşulları); metin ailelere ve 10 Ekim Barış Derneği'ne okutulacak, haklı düzeltme ve çıkarma talepleri dikkate alınacaktır.

7. Fikrî haklar. Aksi açıkça belirtilmedikçe, çalışmanın özgün metni CC BY-SA 4.0 lisansı altındadır. Alıntılar, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 35. maddesi çerçevesinde, kaynak gösterilerek ve amaçla sınırlı ölçüde yapılmıştır. Üçüncü kişilere ait fotoğraflar, metinler ve diğer materyaller kendi hak sahiplerinin haklarına tabidir; basılı sürüm için gerekli izinler alınacaktır.

8. Düzeltme ve güncelleme. Dosyada yer alan bir bilginin hatalı, eksik ya da güncelliğini yitirmiş olduğunu bildiren her başvuru değerlendirilecek; doğrulanan düzeltmeler sonraki sürümde ve sürüm notlarında yer alacaktır. Kişilerin cevap ve düzeltme hakkı saklıdır.

Bu bölüm, çalışmanın hukuken tümüyle risksiz olduğuna ilişkin bir garanti değil, hazırlanmasında gözetilen editoryal ve hukuki ilkelerin açıklamasıdır. Kitap baskısından önce metnin bir medya hukukçusu tarafından okunması planlanmıştır.

EK E

Kaynakça

10 Ekim: Olay, dava ve anma

- bianet, "10 Ekim 2015'te Ankara'da Hayatını Kaybedenlerin Hikayeleri": <https://bianet.org/haber/10-ekim-2015-te-ankara-da-hayatini-kaybedenlerin-hikayeleri-168240>
- bianet (İngilizce), "Stories of Those Who Lost Their Lives in Ankara": <https://bianet.org/haber/stories-of-those-who-lost-their-lives-in-ankara-168281>
- Evrensel, "10 Ekim Katliamı: 103 kişi hayatını kaybetti": <https://www.evrensel.net/haber/262443/10-ekim-katliami-103-kisi-hayatini-kaybetti>
- Evrensel, "Genç bir aydın, gerçek bir devrimci: Korkmaz Tedik" (21.06.2022): <https://www.evrensel.net/haber/464136/genc-bir-aydin-gercek-bir-devrimci-korkmaz-tedik>
- Evrensel, "Emek Partisi GYK üyesi Korkmaz Tedik, 38. doğum gününde anıldı" (22.06.2021): <https://www.evrensel.net/haber/436085/emek-partisi-gyk-uyesi-korkmaz-tedik-38-dogum-gununde-anildi>
- ANKA, "Çankaya'da Korkmaz Tedik Gençlik Atölyesi açıldı": https://ankahaber.net/haber/detay/cankayada-korkmaz-tedik-genclik-atolyesi-acildi_109448
- sendika.org, "Unutulmadılar: 10 Ekim Katliamında Yitirdiklerimizin Yaşam Öyküleri" (2023): <https://sendika.org/2023/10/unutulmadilar-10-ekim-katliaminda-yitirdiklerimizin-yasam-oykuleri-3-668076>
- politeknik.org.tr, "Ankara Katliamında Yitirdiklerimizin Yaşam Öyküleri": <https://politeknik.org.tr/ankara-katliaminda-yitirdiklerimizin-yasam-oykuleri/>
- BirGün, "10 Ekim Katliamı'nda Yitirdiklerimizin Yaşam Öyküleri": <https://www.birgun.net/haber/10-ekim-katliami-nda-yitirdiklerimizin-yasam-oykuleri-233094>
- Habertürk, "7'den 70'e aynı acı": <https://www.haberturk.com/gundem/haber/1139064-7den-70e-ayni-aci>
- Barış Portreleri: 10 Ekim 2015'te Kaybettiğimiz Hayatlara Bir Bakış, P24 Hafıza Kitaplığı, Ekim 2017. Bölüm 8'deki her profilde portre yazarının adı belirtilmiştir.
- Memorialize Turkey, "Barış Portreleri": <https://memorializeturkey.com/memorial/baris-portreleri>
- Cumhuriyet, "Emniyet kitleyi değil polisi uyardı: Canlı bomba var, kendinizi koruyun": <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/emniyet-kitleyi-degil-polisi-uyardi-canli-bomba-var-kendinizi-koruyun-515254>
- soL, Ankara Gar saldırısına ilişkin istihbarat yazışmaları üzerine haber: <https://haber.sol.org.tr/toplum/ankara-gar-saldirisina-iliskin-istihbarat-skandallari-bombaciyi-biliyorlardi-152363>
- TBMM, HDP araştırma önergesi: <https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D27/Y2/T10/WebOnergeMetni/64d9978b-c690-43a8-9fb8-6c8a7fc09211.pdf>
- Diken, 10 Ekim katliamının anatomisi üzerine dosya haberi (2018): <https://www.diken.com.tr/kanli-iktidar-oyunu-turkiye-tarihini-degistiren-10-ekim-katliaminin-anatomisi/>
- Diken, Davutoğlu'nun Show TV sözleri: <https://www.diken.com.tr/?p=207868>
- Serbestiyet, Davutoğlu'nun A Haber sözlerinin dökümü: <https://serbestiyet.com/featured/medya-analiz-davutoglu-2015te-ankaradaki-teror-saldirisi-sonrasi-oylarmiz-artti-dedi-mi-42625/>
- Sözcü, "Kim bu Dokumacılar?": <https://www.sozcu.com.tr/herkes-bu-soruyu-soruyor-kim-bu-dokumacilar-wp957553>
- CTC Sentinel, "The Ankara Bombings and the Islamic State's Turkey Strategy": <https://ctc.westpoint.edu/the-ankara-bombings-and-the-islamic-states-turkey-strategy/>
- Medyascope, 2018 kararı: <https://medyascope.tv/2018/08/03/10-ekim-ankara-katliami-davasinda-karar-9-sanik-hakkinda-101-kez-agirlastirilmis-muebbet/>
- Medyascope, dokuzuncu yıl dava özeti: <https://medyascope.tv/2024/10/10/10-ekim-gar-katliaminin-dokuzuncu-yili-davada-neler-oldu-nasil-sonuclandi/>
- Medyascope, 25 Eylül 2026 duruşması: <https://medyascope.tv/2026/09/25/10-ekim-davasi-isdli-sanik-canli-bomba-dayatma-degil-dedi-mahkeme-turkiyeye-getirilen-isdli-leri-mite-sorma-karari-verdi/>
- bianet, "İnsanlığa karşı suçun yasal unsurları gerçekleşmedi": <https://bianet.org/haber/insanliga-karsi-sucun-yasal-unsurlari-gerceklesmedi-299535>
- Kısa Dalga, kamu görevlilerine ikinci takipsizlik: <https://kisadalga.net/haber/gundem/10-ekim-katliaminda-kamu-gorevlilerine-ikinci-kez-takipsizlik-karari-verildi-139034>

- Jurist, AİHM kararı: <https://www.jurist.org/news/2024/07/echr-finds-turkiye-authorities-did-not-violate-convention-obligations-during-2015-rally-bombing>
- T24, AYM'nin Veysel Atılğan kararı: <https://t24.com.tr/haber/aym-den-10-ekim-katliami-nda-olen-veysel-atilgan-hakkinda-tek-cumlelik-karar-yasam-hakki-ihlal-edilmedi,1266522>
- DHA, 2025 Meclis önergesinin reddi: <https://www.dha.com.tr/politika/tbmm-genel-kurulunda-gar-saldirisi-onergesi-reddedildi-2735782>
- BirGün, 2026 anma programı: <https://www.birgun.net/haber/10-ekim-gar-katliami-nin-anma-programi-aciklandi-739135>
- Medyascope, anıt açılışı: <https://medyascope.tv/2024/10/09/10-ekim-anitini-chp-acti-10-ekim-baris-dernegei-ve-heykeltiras-yurdanur-acilisa-katilmedi/>

Dünyada devlet ve terör

- Brzezinski söyleşi (İngilizce çeviri): https://www.marxists.org/history/etol/newspape/socialist-viewpoint-us/nov_01/nov_01_5.html
- FRUS 1977-1980, Cilt XII, Belge 97: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v12/d97>
- National Security Archive, "The Taliban File": <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB97/index.htm>
- Doha Anlaşması: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/GOVPUB-S-PURL-gpo132866/pdf/GOVPUB-S-PURL-gpo132866.pdf>
- "28 sayfa": <https://28pages.org/the-declassified-28-pages/>
- DIA raporu (2012): <https://www.judicialwatch.org/wp-content/uploads/2015/05/Pgs.-287-293-291-JW-v-DOD-and-State-14-812-DOD-Release-2015-04-10-final-version11.pdf>
- BM, "They came to destroy" (2016): <https://www.ecoi.net/en/document/1345919.html>
- National Security Archive, Endonezya 1965: <https://nsarchive.gwu.edu/briefing-book/indonesia/2017-10-17/indonesia-mass-murder-1965-us-embassy-files>
- Avrupa Parlamentosu Gladio kararı: <https://www.statewatch.org/statewatch-database/gladio-resolution-of-the-european-parliament>
- The Intercept, Hamas ve İsrail: <https://theintercept.com/2018/02/19/hamas-israel-palestine-conflict/>
- Uluslararası Adalet Divanı, Nikaragua kararı: <https://icj-cij.org/node/103876>
- BM Özel Raportörü, Türkiye raporu (2006): <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/A:HRC:4:26:Add.2.pdf>
- BM Özel Raportörü, A/HRC/40/52 (2019): <https://www.right-docs.org/doc/a-hrc-40-52>

Türkiye'de İslamcı şiddet

- Human Rights Watch, "What is Turkey's Hizbullah?" (2000): https://www.hrw.org/legacy/english/docs/2000/02/16/turkey3057_txt.htm
- Hakikat Adalet Hafıza Merkezi: <https://www.hakikatadalethafiza.org/>
- bianet, Hizbullah tahliyeleri (2011): <https://bianet.org/haber/yargitay-tutuklama-karari-verdi-ama-hizbullahcilar-kayip-127186>
- Medyascope, Ruşen Çakır, Hüda-Par ve Hizbullah: <https://medyascope.tv/2023/03/18/huda-par-ile-hizbullah-iliskisi-uzerine-dogru-ve-yanlis-bilinenler/>
- bianet, Sivas affı: <https://bianet.org/haber/presidential-pardon-to-madimak-massacre-case-convict-283620>
- Cumhuriyet, AYM'nin Sivas kararı (2026): <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/madimak-ta-iki-cocugunu-yitiren-kaya-aym-nin-tazminat-kararina-tepkili-sus-payi-degil-adalet-2524640>
- T24, MİT TIR'ları davası: <https://t24.com.tr/haber/2014ten-bugune-mit-tirlari-davasi,409209>

EK F

Görsel atıfları

Bu kitaptaki fotoğraf, harita ve belge görüntülerinin tamamı Wikimedia Commons'tan, yalnızca özgür lisanslı (kamu malı, CC0, CC BY, CC BY-SA) dosyalar arasından seçilmiştir. Her görsel kendi lisansına tabidir; kitabın özgün metnine uygulanan CC BY-SA 4.0 lisansı görselleri kapsamaz. Görsellerin bir kısmı sayfa düzeni için küçültülmüş ya da kırılmıştır. Yaşamını yitirenlerin ve yakınlarının fotoğraflarına, kişilik haklarına saygı gereği yer verilmemiştir.

#	GÖRSEL	YAZAR	LİSANS	KAYNAK
1	Ankara Tren Garı, Mart 2015. Yedi ay sonra Emek, Barış ve Demokrasi Mitingi bu binanın önünde toplanacaktı.	SAİT71	CC BY-SA 4.0	Commons
2	11 Ekim 2015: Ankara Garı'nın önüne, yaşamını yitirenler için çiçek bırakılıyor.	Mark Lowen	CC BY-SA 4.0	Commons
3	11 Ekim 2015: Saldırının ertesi günü Ankara'da protesto.	Mark Lowen	CC BY-SA 4.0	Commons
4	Ekim 2014: Türkiye–Suriye sınırından Kobanî. Suruç'ta toplanan gençler bu kentin yeniden yapımına yardım götürmek istiyordu.	PersianDutchNetwork	CC BY-SA 4.0	Commons
5	Kasım 2014: Suruç'ta, sınırdaki çadır kentte Kobanili göçmenler.	Voice of America News: Scott Bobb reports from the Suruç, Turkey/ Kobane, Syrian border; "Turkish Border Towns Hosting Thousands of Kobani Refugees".	Public domain	Commons
6	Ankara Adliyesi (2020). 10 Ekim davası on bir yıldır Ankara'da görülüyor.	Celal Erdogan	CC0	Commons
7	Anayasa Mahkemesi binası, Ankara (2020).	Murat Karabulut (VOA)	Public domain	Commons
8	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Strazburg.	Sfisek	CC BY-SA 3.0	Commons
9	Ekim 2015 sonu: Ankara Garı'nın önünde yitirdiklerimiz için bırakılan çiçekler.	Yıldız Yazıcıoğlu	Public domain	Commons
10	10 Ekim 2020: Katliamın beşinci yılında Ankara Garı'nın önünde anma.	Umut Çolak	Public domain	Commons
11	11 Ekim 2015, Londra: Ankara'da yaşamını yitirenler için dayanışma eylemi.	Şükrü Bolat	Public domain	Commons
12	17 Ekim 2015, Deventer (Hollanda): Ankara saldırısına karşı eylem. Dayanışma Gar'ın önüyle sınırlı kalmadı.	Apdency	CC0	Commons
13	Ankara Garı'nın önünde, 10 Ekim'de yaşamını yitirenlerin fotoğraflarını taşıyan anıt: "Emek" (2022).	Modern primat	CC BY-SA 4.0	Commons
14	2 Şubat 1983, Beyaz Saray: ABD Başkanı Ronald Reagan, Afganistan–Pakistan bölgesinden gelen bir heyetle.	Michael Evans, see stamp and name on roll #C12820	Public domain	Commons
15	Herat, Temmuz 2001: Taliban yönetimi altındaki Afganistan.	bluuurgh	Public domain	Commons
16	Mayıs 2015 itibarıyla IŞİD'in Irak ve Suriye'de denetlediği alanlar.	Sbb1413 (derived work)	CC BY-SA 4.0	Commons
17	İtalyan askerî istihbaratı SIFAR'ın Gladio raporu (1959), ilk sayfa.	Italian Military Secret Service (SIFAR)	Public domain	Commons

#	GÖRSEL	YAZAR	LİSANS	KAYNAK
18	Bologna Garı'nın saati, 2 Ağustos 1980'deki katliamın anısına 10.25'te durdurulmuş olarak korunuyor. Ankara'nın 10.04'ü gibi.	Prof.Quatermass	CC BY 3.0	Commons
19	Milano, Piazza Fontana: 12 Aralık 1969 saldırısında yaşamını yitiren 16 kişinin anma levhası.	G.dallorto	Attribution	Commons
20	Brezilya Dışişleri'ne bağlı CLEX'in 13 Eylül 1977 tarihli raporu: Condor Operasyonu belgelerinden biri.	Bilinmiyor (Commons sayfasına bakınız)	Public domain	Commons
21	İzmir Selçuk'taki Uğur Mumcu anıtı (2010). Mumcu, 24 Ocak 1993'te Ankara'da arabasına konan bombayla öldürüldü.	Klaus-Peter Simon	CC BY-SA 3.0	Commons
22	Bahriye Üçok, gençlik yıllarında. 6 Ekim 1990'da kargoyla gönderilen bombayla öldürüldü.	Kumru Üçok (her daughter) & Harald the Bard	CC BY 4.0	Commons
23	Sivas, Madımak Oteli (2007). 2 Temmuz 1993'te otelin önünde toplanan kalabalığın çıkardığı yangında 33 aydın ve sanatçı ile 2 otel çalışanı yaşamını yitirdi.	Kafka Liz	Public domain	Commons
24	Ankara Karşıyaka Mezarlığı'ndaki 2 Temmuz Kültür Şehitleri Anıtı (2025).	Modern primat	CC BY-SA 4.0	Commons
25	15 Kasım 2003 İstanbul saldırılarının yerleri (OpenStreetMap altlığı).	OpenStreetMap contributorsOpenStreetMap contributors	CC BY-SA 2.0	Commons
26	Ankara Garı'nın önündeki anıt: "Demokrasi" (2022). Miting, Emek, Barış ve Demokrasi Mitingi'ydi.	Modern primat	CC BY-SA 4.0	Commons
27	Ankara Garı'nın önündeki anıt: "Barış" (2022).	Modern primat	CC BY-SA 4.0	Commons
28	Ankara Garı ve önündeki anıt, 2022.	Modern primat	CC BY-SA 4.0	Commons
29	Ankara Garı ve önündeki meydan, 1940'lar.	Turkey in Photographs, DGPI Archive from Ankara, TURKEY	Public domain	Commons
30	Ekim 2015 sonu: Ankara Garı'nın önünde, yaşamını yitirenler için bırakılan çiçekler.	Yıldız Yazıcıoğlu	Public domain	Commons
31	23 Temmuz 2015: Suroç saldırısında yaşamını yitirenler için düzenlenen tören.	en:Voice Of America	Public domain	Commons
32	Kabil, Nisan 1978: Saur Devrimi'nin ertesi günü.	Cleric77	CC BY-SA 3.0	Commons
33	Kunar, Afganistan, Ağustos 1985: mücahitler.	Erwin Lux	CC BY-SA 3.0	Commons
34	Bağdat, 9 Nisan 2003: Firdos Meydanı'ndaki Saddam Hüseyin heykeli ABD işgalinin ardından yıkılıyor.	Unknown U.S. military or Department of Defense employee	Public domain	Commons
35	Irak'taki Camp Bucca gözaltı tesisi: tutuklu yakınları ziyaret randevusu için bekliyor (ABD ordusu fotoğrafı).	Spc. Amie McMillan	Public domain	Commons
36	Ağustos 2014: IŞİD saldırılarından kaçan Ezidi göçmenler.	DFID - UK Department for International Development (picture: Rachel Unkovic/ International Rescue Committee)	CC BY 2.0	Commons

#	GÖRSEL	YAZAR	LİSANS	KAYNAK
37	Bologna, 2 Ağustos 2020: Gar katliamının 40. yılında Piazza Maggiore'de anma. Hafıza, örgütlenerek yaşatılır.	Nicola Quirico	CC BY-SA 4.0	Commons
38	Barış İçin Akademisyenler, Ocak 2016.	Public domain per VOA	Public domain	Commons
39	10 Ekim 2015, Paris: Ankara'daki saldırının ardından aynı gün düzenlenen protesto.	Gerhard Valck	Public domain	Commons

Bilgi Herkesindir

Makine yeni, zincir eski.

Bilgi Müşterekleri, bilginin ortak mülk olduğunu savunan, emek, teknoloji, tarih ve toplum üzerine yazan bağımsız bir yayın kolektifidir. Hiçbir sendika, oda ya da siyasi yapı adına konuşmaz; ürettiği her metin açık lisansla, kaynaklarıyla ve üretim betikleriyle birlikte yayımlanır.

Yazılarımızı ve dosyalarımızı **genç yoldaşlar** için hazırlıyoruz: hiçbir şey bilmeden başlayan bir okurun, olguyu iddiadan, yorumu belgeden ayırarak kendi sınıf bakışını kurabilmesi için. Her metinde aynı üç soruyu soruyoruz: **Kimin elinde? Kimin denetiminde? Kimin yararına?**

Dosyalarımız arasında *12 Eylül: Bir Sınıf Darbesinin Tarihi*, *Bilançosu ve Bugünü*, *Bilişim Emekçisinin El Kılavuzu*, *Etkinlik Düzenleme ve Yoldaşlık* ve *Sosyalist Yapay Zekâ Manifestosu* bulunuyor; yapay zekâ ve emek, platform kapitalizmi, barış, eğitim, gözetim ve hafıza üzerine yazılar düzenli olarak yayımlanıyor.

Canlı belge. Bu kitap her sürümde güncellenir. Hatalı ya da eksik bir bilgi, ailelerin düzeltme ve çıkarma talepleri ve yeni kaynaklar için bize yazın; doğrulanan her düzeltme bir sonraki sürüme sürüm notuyla girer.

bilgimusterekleri.org